

דף ב.א.

מתני'. **הלוקח עובר חמורו** - ובכור הוא ועדיין הוא במעי אמו והאי דנקט חמור ולא נקט פרה מפרש בפירקא תנינא (לקמן בכורות יג) דאידי דזוטרא מילי דפטר חמור פסיק ושדי ליה וכל אינך פירקין מיירי בבכור בהמה טהורה. **אע"פ שאינו רשאי** - כדתניא במסכת ע"ז (ד' יד) ובכ"מ אין מוכרין להם בהמה גסה מפני שעושה בה מלאכה בשבת. **והמשתתף לו** - שנותנין מעות בין שניהם וקונין בהמה. **והמקבל בהמה ממנו** - שהחמורה של עובד כוכבים וישראל מקבלה שיהו חולקין בוולדות אבל גוף החמורה לעובד כוכבים. **פטור מן הבכורה** - אם אותו עובר שקנה מן העובד כוכבים או שמכר לעובד כוכבים בכור הוא אינו קדוש הואיל ויש חלק לעובד כוכבים בו או באמו. **שנאמר** - (במדבר ג) הקדשתי לי כל בכור בישראל אבל לא באחרים עובדי כוכבים. **גמ' מייתי לה לקדושה** - שתהא שובתת בשבת וכיון דמצוה עביד ליכא למיקנסיה. **אימא ליקנסיה** - לפדות העובר מן העובד כוכבים וליתנו לכהן. **מדרבי יהודה** - דאמר לקמן המקבל בהמה מן העובד כוכבים מעלין אותו בשויו ונותן חצי דמיו לכהן. **ועיקר בהמה** - גוף הבהמה וחצי ולדות. **דלמא אתי לאיחלופי בבהמה אחריתי** - שאין לעובד כוכבים חלק בה ולא בוולדותיה ואתי למיפטריה נמי מבכורה. **תנן התם** - במסכת ע"ז (דף יד). **רבי יהודה מתיר בשבורה** - למכור לעובד כוכבים בהמה שנשברו רגליה ובמקום שלא נחשדו על הרביעה וכן בתירא מתיר בסוס שאין עושין בו מלאכה שיהא בו חיוב חטאת דסתם סוס לרכיבה עומד והרוכב בשבת אינו אלא משום שבות שהחי נושא את עצמו. **עובר מה לי א"ר יהודה** - למוכרו לעובד כוכבים שרי או אסור. **משום דשבורה** - ואינה ראויה למלאכה. **ועובר נמי שבור הוא** - אצל מלאכה. **או דלמא שבורה לאו היינו אורחה** - דבהמה להיות שבורה הלכך דבר חידוש הוא ולא אתי לאיחלופי ולהתיר מכירת שלמה. **ת"ש** - דמיירי בעובר וקתני אינו רשאי משום מלאכת שבת. **וליטעמיך המשתתף לו** - דקתני במתני' לענין בכורה דפטור ולא קתני ר' יהודה מחייב ה"נ דלא פליג והא קא חזינן לקמן בשמעתין דפליג בהך ברייתא. **רבי יהודה אומר המקבל בהמה כו'** - וילדה בכור. **מעלין** - שמין. **ונותן חצי דמיו לכהן** - אבל קדושת הגוף לא קדוש ליקרב למזבח הואיל וחציו לעובד כוכבים. **והנותן לו בקבלה** - נמי לא קדוש קדושת הגוף הואיל

וחציו לעובד כוכבים פטור מן הבכורה והא דיהיב כל דמיו לכהן קנסא הוא שקונסין אותו לפי שמכרה לעובד כוכבים והנותן לו בקבלה אף על פי שאינו רשאי כלומר שאף על פי שאינו רשאי (לתנו לו) לעובד כוכבים במתנה. **קונסים אותו** - הואיל ולא חש לדברי חכמים.

דף ב.ב.

מאי לאו אעובר - קאמר דאינו רשאי. **כהן מאי עבידתיה** - בבהמה אלא ודאי אעובר. **לא** - לעולם מהכא לא תפשוט דהכא במאי עסקינן כגון דיהיב ליה בהמה מעברתא לפטומה וליטול חצי השבח בין בפטום בין בוולדות דמיגו דקנסין וכו' אבל אי זבין ליה עובר לחודיה לא. **שאינה יכולה להתרפאות** - ולעשות מלאכה בשבת. **מתיר בשבורה** - ועובר דומיא דשבורה. **היינו אורחיה** - ולא שבור הוי. **בהמה לעובריה** - כגון שעדיין לא נתעברה ומכר לו כל הוולדות שעתידין להתעבר ובהמה עצמה לא מכר לו. **מהו** - לקונסו לפדותה משום מוכר בהמה לעובד כוכבים. **דאתי לאיחלופי** - להתיר מכירת שלמה. **דפסקה מיניה** - שלא שייר בה לעצמו כלום משמכרה. **וכ"ש שלמה** - כי האי גוונא דלא פסקה מיניה שהרי שייר לעצמו גוף הבהמה ואי משום עוברין ליכא למיחש שהרי לא נתעברה עדיין ולא כלום מכר לו ולכשיבאו ברשות עובד כוכבים הם באים. **דפסקה מיניה** - ומכירה חלוטה היא ואתי לאחלופי ולהתיר מכירה חלוטה שלמה אבל הכא דלא פסקה מיניה שרי דלאו מכירה היא. **וכל שכן שלמה דאתיא לאחלופי** - במכירה חלוטה של שלימה אחרת. **משום הכי הוא** - בתמיה דאיצטריך לן למיבעי. **עליה** - על השבורה. **אלמא טעמא דרבנן משום עוברין** - תיפשוט מינה דלרבנן אסור למכור לעובד כוכבים בהמה לעובריה ולר' יהודה מותר. **לעולם טעמא דרבנן משום איחלופי** - ואיצטריך למיבעי כיון דלא פסקה מיניה איכא למימר לא אתי לאיחלופי במכירה גמורה והכי קאמרי ליה רבנן לר' יהודה. **כמאן דזבנה לשחיטה דמי** - וליכא למיחש לאיחלופי דמאן דחזי ידע דלא מזבין ליה אלא לשחיטה ולא אתי לזבוני בהמה שלא לשחיטה. **משהא לה** - לצורך וולדות ומאן דחזי לה בבית העובד כוכבים לסוף שנה או שתים סבר מותר למכור בהמה לעובד כוכבים שלא לשחיטה. **ת"ש** - ממתני'. **ולא קתני אע"פ שאינו רשאי** - אלמא מותר למכור בהמה לעובריה דהא קבלה מכירה לעוברין היא שאין חולק העובד כוכבים אלא בוולדות דקס"ד דלא פליג עובד כוכבים

בשבח פטימת בהמה. **על פיך** - בהגרמת פיך. **תנא במכירה** - אינו רשאי והוא הדין לכולהו. **ומאי שנא מכירה דנקט** - בה אינו רשאי ולא נקטיה בחדא מהנך. **דעיקר מכירה היא** - עיקר איסורא הויא מכירת בהמה.

דף גא.

מאי לאו אבהמה - קאי האי דקתני קונסין אותו דקנסינן ליה לפדות הבהמה אלמא מכר את הבהמה לעובריה דקבלה אינה אלא לעוברין קנסינן ליה בין לרבי יהודה בין לרבנן דרבנן לא פליגי עליה דר' יהודה אלא לענין בכורה. **לא אעובר** - קנסינן ליה שכבר היה במעיה ומכרו לגמרי אבל עוברין שעתידה להתעבר לא איכפת לן. **דיקא נמי** - דאעובר קאי מדקתני נותן כל דמיו לכהן ואי אבהמה כהן מאי עבידתיה. **מסייע ליה** - האי דקתני קונסין. **או לאו דוקא** - דלא קנסינן ליה כולי האי אי נמי טפי מהכי קנסינן ליה אם אין העובד כוכבים מתרצה בכך. **ת"ש** - מדגבי עבד תני מאה והכא עשרה שמע מינה דוקא קאמר דאי לאו דוקא ליתני תרוייהו מאה או תרוייהו עשרה. **לעולם** - בהמה לאו דוקא דלא קנסינן ליה כולי האי אבל גבי עבד משום דכל יומא ויומא כו'. **דוקא** - מאה או לא דוקא בלישנא בתרא גרסי' בעבד עד עשרה בדמיו אלמא מאה דבהמה לאו דוקא דהא עבד דמפקע ליה ממצותיו ולא קנסינן אלא עשרה. **שאני עבד** - להכי לא קנסינן ליה טפי משום דכי פריק ליה לא הדר ליה למריה דקיי"ל במסכת גיטין (דף מג) המוכר עבדו לעובד כוכבים יצא לחירות. **וקפריך** - בהמה מ"ט קנסינן ליה טפי משום דהדרא ליה. **ה"ג אי הכי א"כ ליקנסיה טפי חד** - כדי שיעור דמיה ליקנסיה יותר מעשרה דהא במאי דהדרא ליה אינו נשכר אלא כדי דמיה וקנסא לא הוי אלא י' הלכך ליתני י"א בדמיה ותו לא. **כל בכור** - בישראל רבנן סברי אי הוה כתיב בכור בישראל הוה משמע אפילו מקצת בכור דישראל הוי חייב בבכורה. **למלויי אתא** - עד דליהוי כוליה דישראל. **לגרועי** - דכל משמע כל דהו כמו לשפחתך אין כל בבית (מלכים ב ד). **אפי' אזנו** - אפי' אין שותפות לעובד כוכבים אלא באוזן הבכור אינו קדוש. **ולימא ליה** - כהן לעובד כוכבים. **שקיל אזנך וזיל** - דאי נמי הוי בכור בעל מום ניתן לכהן. **נבילה** - כגון שיש חלק לעובד כוכבים בוושט או בגרירת שלו הואיל וחיותא בידיה דעובד כוכבים חשיב כמאן דהוי כוליה דעובד כוכבים. **טריפה** - כגון מן הארכובה ולמעלה. **במאי קמיפלגי** - רב חסדא ורבא. **רבא סבר טריפה אינה**

חיה - הלכך כמאן דהוי כולה דעובד כוכבים דמי. **ורב חסדא סבר טריפה חיה** - הלכך לא חשיב אלא דבר שעושה אותה נבילה. **לא פליגי** - רב חסדא ורבא עליה דרב הונא אבל רב חסדא ורבא פליגי. **[הא בו -]** אם יש חלק לעובד כוכבים בבכור עצמו אפי' באזנו אינו קדוש. **באמו** - או נבלות או טריפות. **כל מקנך תזכר** - אם כל המקנה שלך תזכר אם יהא שלך זכר תקדישנו כדמתרגמינן דיכרין תקדיש. **מתקיף לה** - אכולהו. **שגר בהמה שגר בבהמה** - שגר במעי בהמה שעדיין לא הגיע זמנו לצאת ל"א שגר בהמה מה שבהמה משגרת ומשכלת אלמא אע"ג דלאו בני חיותא נינהו קדשי הכא נמי אי נמי הוה ליה לעובד כוכבים ביה דבר שעושה אותו נבילה ליקדוש חלק הישראל אע"ג דלאו בר חיותא הוא. **אפי' מוס קל** - ואפי' אין לעובד כוכבים שותפות אלא באזנה שאם היה נוטל חלקו אינה לא נבלה ולא טרפה אלא מוס קל בעלמא פטורה מן הבכורה.

דף ג.ב.

הכי אמר רבי יוחנן - בי מדרשא דהאי חייב דקתני חייב ליתנו לכהן קאמר אבל למזבח לא קרב דהאי דאישתני הוי מוס קבוע לשחוט עליו בחוץ כבכור בעל מוס ששוחטו כהן ואוכלו. **כדרב הונא** - דאמר אפי' אזנו. **תנינא** - לקמן בפ' על אלו מומין שוחטין את הבכור (בכורות דף מ). **הכא נשתנה כו'** - ולהכי איצטריך לר' יוחנן לאשמועינן דמוס הוא. **או אחת גדולה** - כשל עגל או אחת קטנה כשל אווז. **יש במינו קדוש בבכורה** - ואפי' הכי הוי מומא ואמאי איצטריך לרבי יוחנן למימר. **לא משום דהוה ליה שרוע** - דשרוע האמור בתורה זו היא שאברו אחד גדול מחבירו אבל שינוי אחר כגון שבצמרו דומה לעז לא שמעינן דמוס הוא הלכך איצטריך לרבי יוחנן לאשמועינן. **מומין אלו** - שפירשו חכמים בבכור. **בין עוברין בין קבועין פוסלין** - באדם בכהן כל זמן שמוס בו לא יעבוד. **שוה בזרעו** - שדומה לבני אדם. **לעולם אימא לך כו'** - ומהכא לא תסתבר משום שרוע. **תרוייהו בעו** - והא ודאי משונה הוא ואי קשיא אמאי איצטריך לר' יוחנן למימר הא אוקימנא דשינוי הוי מומא תריץ כיון דאיכא למימר נמי דלאו משום שינוי הוא אלא משום שרוע איצטריך לר' יוחנן למימר. **אחי** - עובדי כוכבים הוו. **אתאי לקמיה דרבא** - למיבעי אי מיחייבא בבכורה. **מקנה לאודנייהו לעובד כוכבים** - לאפקועינהו מבכורה. **ואסור להו** - לבכורות בגיזה ועבודה כבכורים גמורים ויהיב להו לכהנים.

וכלאי חיותא - מתה מקנהו. **לידי תקלה** - שלא יגוז ויעבוד בהן. **אי הכי** - דלטובה נתכוון אמאי כלאי חיותיה. **קודם שיצא** - ועדיין לא נתקדש דבכור ברחם תליא קדושתיה דכתיב כל הבכור אשר יולד ולא הוי כמטיל מום בקדשים. **מקדושת כהן לא מפקע ליה** - דהוי כבכור בעל מום הניתן לכהן וחייב כהן לנהוג בו קדושה שלא יגוז ויעבוד בו וכשהוא שוחטו אינו שוחטו באיטליז ואינו נמכר באיטליז ואינו נשקל בליטרא כדלקמן בכורות (דף לא). **הכא** - מכי מקני לה לעובד כוכבים דלא חיילא עליה שם קדושה ואע"ג שהיא נוהג בו קדושה הוי כנוהג קדושה בחולין גמורין. **קנין גמור** - ליטול מעות מן העובד כוכבים דעובד כוכבים לא קני אלא בכסף - כדאמר' לקמן בכורות בפרק שני (דף יג). **מילתא הוא דעבד** - מילתא בעלמא בדיבור ואינו נוטל דמיו. **מתני'** **כהנים ולוים פטורין** - קא סלקא דעתך אפטר חמור קאי. **אם פטרו** - לויים בכורי ישראל במדבר. **דין הוא כו'** - ומשמע דגוף הלויים פטרי חמורי ישראל. **גמ'**.

דף ד.א.

ועוד אם איתא - דדרשינן קל וחומר גבי בהמה מבכור בהמה טהורה נפטרו לויים דהא בהמה טהורה זידהו הפקיעה בהמת ישראל. **אלמה תנן כו'** - בפרק שני (לקמן בכורות דף יג). **אלא אמר רבא** - גבי בהמה לא דרוש רבנן קל וחומר מדאיצטריך לאקושי בכור בהמה טמאה לבכור אדם דכל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בהמה טמאה כדלקמן שמע מינה גבי בהמה לא אתייהב למדרש האי קל וחומר והכי קאמר מתניתין כהנים ולוים פטורין הן עצמן מפדיון הבן מק"ו. **אם הפקיעה** - קדושת פשוטי הלויים את קדושת בכורי ישראל במדבר דין הוא שתפקע קדושת בכורה שבהן כדאמר לקמן בכורי הלויים לא הפקיעו אלא עצמן. **בהמה טמאה מנא לן** - דנפטרו כהנים מפטר חמור. **כל שאינו בבכור אדם** - כגון לויים וכהנים דנפטרו מק"ו. **לדידך דאמרת בהמתם** - דאבהמה נמי קא דריש ק"ו. **בן לוי דהוה ליה שה** - במדבר דאפקע פטרי חמורים שהיו (לו) במדבר. **בין לדידך ובין לרבא** - דדרשיתו ק"ו גבי בכור אדם דכיון דדרשת לגבי בהמה כל שכן לגבי אדם דאי לא דרשת ביה קל וחומר אדם מנא לן וכיון דדרשת איכא למיפרך לוי בכור בן חדש דאשכחן גבי פשוט בן לוי חדש דאפקע קדושת בכורות בני ישראל דכולן מבן חדש ומעלה נמנו כדכתיב (במדבר ג) מבן חדש ומעלה ניפקע

בכור עצמו ובכורי לויים בני חדש דין הוא שיפטרו עצמן מקל וחומר מפשרי בני חדש דהפקיעו קדושת בכורי ישראל קל וחומר בני חדש עצמן. **בכור פחות מבן חדש** - דלא אפקע פשוט דכותיה קדושת בכור ישראל לא יפקע קדושת עצמו ולמה לא נפדו בכסף בכורי לויים שהיו במדבר פחותים מבן חדש. **לוייה שילדה** - מישראל לא תפקע קדושת בכור בנה דהא לא נמנו במדבר אלא זכרים אבל נקבות לא הפקיעו כלום. **בפטר רחם תלה רחמנא** - לבכור וכיון דרחם דהך לוייה הוא אזלינן אחר האם לענין ה' סלעים אי משכחינן דכולן לויים פטורין אפילו פחותין מבן חדש שהיו במדבר שלא הפקיעו בן לוייה נמי פטור. **ואהרן שלא היה באותו מנין** - לא הוא ולא בהמותיו שלא הפקיעו את בכורי ישראל לא יפקע פטרי חמורים דידיה. **הוקשו כו'** - השתא איפריקו כולהו תיובתא.

דף ד.ב.

ולדורות מנא לן - שיפטרו בכורי כהנים לויים דמהאי ק"ו לא שמעינן אלא במדבר. **וממאי דבשה** - של בן לוי נפטרו פטרי חמורים של ישראל דקאמרת לעיל בן לוי דהוה ליה שה דאפקע ליפקע. **כסף לדורות** - בבכור אדם (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים. **שה לדורות** - (שמות יג) ופטר חמור תפדה בשה. **בכסף פדו בכורים באותה שעה** - דכתיב (במדבר ג) ולקחת חמשת שקלים לגולגולת. **הקדשות** - (ויקרא כז) ואם המקדיש יגאל את ביתו וגו' ומעשר שני דכתיב (דברים יד) ונתתה בכסף הילכך פדו בו בכורות במדבר כלדורות תאמר בשה שאין פודין בו הקדשות. **תדע** - שלא נמנו בכורי בהמת ישראל מדלא מנה הכתוב עודפים בבהמה כמו שמנה באדם שלשה ושבעים ומאתים. **דלא הו** - להן לישראל בהמות טובא כלויים. **ודילמא אפילו הכי** - דמקנה רב היה לבני ראובן אפ"ה לא הו עדפי בבהמה שיהו בכורי בהמת ישראל עודפים על פשוטי בהמות לויים. **ואימא** - הא דכתיב בהמת הלויים בהמות טובא משמע כדאשכחן בנינוה (יונה ד) ובהמה רבה אלמא בהמה טובא משמע. **אם כן** - דבהמת דלויים (ובהמתן דישראל תרוייהו) טובא משמע ליכתבינהו קרא כי הדדי מדשני קרא בדיבוריה ש"מ חד פטר טובא. **תנינא** - במתניתין ופודה בו בשה פעמים הרבה שאם חזר וקנאו מיד הכהן לאחר שנתנו לו חוזר ופודה בו פטר חמור אחר. **ורבי חנינא** - דאמר שה אחד של בן לוי כו' טעמא דמתני' קמפרש והכי

קאמר כו'. **לא קדשו בכורות** - שנולדו במדבר. **דמעיקרא** - במדבר והאי קדש לי כל בכור מוקי ליה ריש לקיש במצרים אבל במדבר לא קדשו מדכתיב כי יביאך והדר והעברת כל פטר רחם. **בבמות** - כל אחד בנה מזבח ומקריב עליו ומשהוקם המשכן נאסרו כדכתיב (ויקרא יז) ואל פתח אהל מועד לא הביאו וגו'. **ועבודה בבכורות** - בכורי ישראל היו מקריבים ומכאן ואילך הכהנים אלמא בכורות קדשו. **דאי לא תימא הכי** - אלא באותן שנולדו במדבר. **בן שנה בר עבודה** - הא משיצאו ממצרים עד שהוקם המשכן שתא חדא הוא דהואי. **דלא פסיק קדושת בכורות** - דהנך שנולדו במדבר קדשו איכא למימר דמעיקרא שנולדו (במדבר) בקדושתיהו קיימי כו'. **ומינה** - איכא למשמע דלא קדשו בכורות במדבר דקתני אותו היום מכלל דמכאן ואילך לא קרוב שיום ראשון הקריבו כל בכורי בהמה שיצאו ממצרים. **מעיקרא לא** - שלא היה יכול כל אחד לעשות מזבח להקריב בכורות שלו דחובות לא קרוב בבמת יחיד. **הוזהרו לקדש** - ולעולם לכשיכנסו לארץ. **במצרים לא קדוש** - בתמיה והא מודו כולהו לעיל באותן שיצאו ממצרים. **והכתיב פקוד כל בכור זכר** - מבן חדש ומעלה ובן חדש ודאי במדבר נולד דהא האי מעשה בשנה שנית הואי.

דף ה.א.

ופסקו - משעת החשבון של חומש הפקודים ואילך. **טעמיה** - מוהיה כי יביאך והדר והעברת. **מצוה זו** - של בכורות שבשבילה תיכנס לארץ ולהכי סמכינהו רחמנא להדדי. **ואפכיתו נמי לרבי אלעזר** - ואמריתו ריש לקיש חזאי בחלום ומתריץ ליה למילתיה דריש לקיש והא ר' אלעזר תלמידו דר' יוחנן הוה. **א"ל** - האי דלא קדשו דקאמר ר' יוחנן היינו דלא הוצרכו לקדש אם רוצה להקריבן אינו צריך להקדישן כשאר בהמות חולין שהרי הן קדושין היו משעה שנולדו דהיינו נמי כדלעיל דלר' יוחנן קדשו בכורות במדבר. **בלשון רבו** - אע"ג דתרוייהו כי הדדי הוו פירושייהו אפ"ה קאמר ליה בלשון שלמדתיה. **קונטרקוס** - שם שר. **בפרטן של לוי** - בגרשון כתיב (במדבר ג) שבעת אלפים וחמש מאות ובקתה כתיב (שם במדבר ג) שמונת אלפים ושש מאות הרי ששה עשר אלפים ומאה ובמררי כתיב (שם במדבר ג) ששת אלפים ומאתים הרי שנים ועשרים אלף ושלוש מאות ובכללן כתיב (שם במדבר ג) כל זכר מבן חדש ומעלה שנים ועשרים אלף. **מחצית השקל בשקל**

הקדש - לגלגלת לשש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים הרי מאתים ואחד ככר וי"א מנה ככר הוי ששים מנה ומנה מאה דינר שהן חמשה ועשרים סלעים ושקל דאורייתא הוי סלע חשוב ס' פעמים כ"ה תמצא בככר אלף וחמש מאות סלעים שהן שלש אלפים חצאי שקלים תמצא לשלש אלפים ישראל ככר כסף לשלש מאות אלף מאת ככר לשש מאות אלף מאתים ככר ולשלשה אלפים אלף וחמש מאות סלעים ולחמש מאות איש ר"ן סלעים ולחמשים איש כ"ה סלעים הרי אלף ות"ש ע"ה סלעים צרף סלעים ועשה מהן מנים מכל מאה סלעים ארבע מנים הרי לאלף סלעים מ' מנים ולחמש מאות סלעים עשרים מנים הרי ככר פשו להו רע"ה סלעים שהן אחת עשרה מנה. **מחצה שלם לא החזיר** - שהיה לו לשלם מן החצי מאת ככר וחצי וחמש מנים וחצי והוא לא נתן אלא מאה ככר כדכתיב מאת ככר ואע"ג דכתיב (שמות לח) ואת האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים עשה וויס אלמא דיותר ממחצה החזיר אותו פסוק לא הזכיר אותו השר שמתכוין היה לקנטרו בדברים. **כפול היה** - והיה בככר ק"כ מנים ובאותן מאה ככר הוו מאתים ככר והאחד ככר וי"א מנה היו האלף וז' מאות וע"ה שעשה וויס לעמודים. **כתיב קרא אחרינא** - דלא כתיב ביה לצקת ולא קחשיב לכולהו. **אילימא מיניה** - מהאי קרא גופיה שהרי כיון אלף ושבע מאות וע"ה יוצא שבעים וחד מנה וא"נ לא מהדר אלא כמה דכתיב מיהו הנך הוה ליה לקרא למימני בהו בככר וי"א מנה ולא מנאן אלא בפרוטרוט בפרטי' ולא עשה מהן כלל שיחשבם בככר ש"מ כפול היה. **לעולם** - איכא לישראל אמאי לא אהדר מאתים ככר והא דאמרת אי לאו דכפול היה אמאי לא מננהו בככר לאו טעמא הוא דכללי שהגיעו למאה קחשיב בכללי ופרטי כגון חד ככר לא חשיב בככרי לפיכך מנאן בפרוטרוט. **ואלפים וארבע מאות שקל** - אלפים הוו פ' מנים לכל ק' ד' מנים ות' הוו ט"ז מנים הרי צ"ו מנים ולא מנאן אלא בפרוטרוט והאי קרא חשיב פרטי בככרי דהכתיב שבעים ככר מדלא כתב ע"א ככר ושלשים וששה מנים ש"מ כפול היה ועד דליהו ק"כ מנים לא הוי ככר. **פרטא רבה** - שבעים ולהכי קרי ליה פרט דלא הגיע למאה. **פרטא זוטרא** - כגון חד ככר. **והשקל עשרים גרה** - פסוק הוא ביחזקאל עשרים שקלים וגו' המנה יהיה לכם אלמא המנה כ"ה סלעים.

והא מאתן וארבעים דינר נינהו - אלא כפול היה ובמנה דקודש הוּו מאתן והנך ארבעים דטפו עלייהו זהו שהוסיפו בימי יחזקאל והוסיפו עליהן שתות דארבעין הוּו שתותא מלבר דבמאתן איכא ה' פעמים מ' והביאו פעם מ' ששית מבחוץ והוסיפו עליהן ולא אמרי' שתות מלגיו שיחלקו לששה ויוסיפו על המשקל אחד מאותן חלקים. **בבית מותבא רבא** - בבית המדרש הגדול. **לובים** - מעולים. **שריפו ידיהם כו'** - לפיכך בא עליהם עמלק. **לא הפנו אבות אל בנים (להציל) מרפיון ידים** - מכאן שריפו ידיהם מן התורה. **בדברי שטות** - לזנות את בנות מואב. **ערומות פגעו בהן** - ותקראן משמע גופן היה פוגע בהן. **שנעשו כולן בעלי קריין** - ולשון מקרה הוא. **מתני'**. **פטר חמור פטר חמור שני פעמים** - כתובים בתורה חד בקדש לי כל בכור (שמות יג) וחד בראה אתה (שם שמות לד). **היולד** - האם. **והנולד חמור** - שהוא דומה לאמו. **ומה הן באכילה** - אותן שאין דומין לאמן. **גמ'**. **מקצת סימנין** - של אמו. **אך בכור שור כו'** - מדמצי למיכתב אך שור כשב ועז דהא עניינא בבכור קמישתעי דכתיב לעיל מיניה כל פטר רחם וגו' ונקט בכולהו בכור ש"מ עד שיהא הבכור כאמו ולא יהא דומה לאחר. **והא תנא** - דמתניתין. **פטר פטר קנסיב לה לפרה** - דקא מפיק פרה שילדה מין חמור דפטורה מן הבכורה מן פטר פטר עד שיהא היולד חמור והולד חמור - ופרה נמי גמרה מחמור ורב יהודה היכי שבק קרא דמתניתין וקנסיב למודא אחרינא. **רב יהודה דאמר** - כרבי יוסי הגלילי. **אך חלק** - דכל אכין ורקין שבתורה למעט. **גלי רחמנא** - בחמור דקדושת דמים הוא שאינו קדוש [אלא] (בלא) דמיו שיפדהו בשה גלי ביה רחמנא דנדמה פטור וה"ה לבכור בהמה טהורה דקדושת הגוף היא. **למה נאמרו אימורי כו'** - בהאי קרא אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קדש הם ואת דמם תזרוק ואת חלבם תקטיר דכולם אימוריהם קרבים. **שור נסכיו מרובים** - חצי ההין וכשב ועז רביעית ההין כשב אלייתו קריבה עם אימורים כדמפרש בויקרא מה שאין כן בשור ועז. **כשב ועז** - פסח בא מהן דכתיב מן הכבשים ומן העזים תקחו. **שור ועז נתרבו אצל עבודת כוכבים בציבור** - פר לעולה ושעיר לחטאת. **שור וכשב יש בהן צד ריבוי אצל מזבח** - דכשהן קרבים יש מהן לאשים יותר מעז שור בנסכים וכשב באליה. **א"כ** - דלא אתיא קרא אלא להכי. **ועדיין אני אומר פטר חמור תפדה בשה** - ולא בדבר אחר ושאר בכורי טמאה בכל דבר ולעולם קדושים בבכורה.

ת"ל - מקרא אחר (שמות לד) ופטר חמור תפדה בשה אם אינו ענין למעט שאר בהמה טמאה משה שהרי מעטן בפסוק ראשון תנהו ענין למעטן מכל קדושת בכור. **מתקיף לה רב אחא** - הא תרוייהו צריכי דאי כתב חד הוה אמינא הוי פטר חמור דבר שהיה בכלל בכור הבהמה הטמאה תפדה. **ויצא מן הכלל ללמד** - שפדיונו בשה לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא כו' ולעולם נפדין בשה ת"ל מקרא אחר ופטר חמור תפדה לומר לך זה בשה ולא אחר בשה. **מעטינהו משה** - ולעולם בכל דבר וקדושים בבכור. **א"כ לכתוב** - קרא תניינא חמור בשה תפדה ואנא ידענא דבפטר קמישתעי מדהדר כתב פטר ש"מ מדין פטר רחם ממעט להו לשאר בהמות טמאות דאין להם דין בכורה. **כל מקנך תזכר פטר שור ושה** - ופטר חמור תפדה בשה כלל ופרט בהדדי. **פטר חמור הפסיק הענין** - דלא תדייניה בכלל ופרט דאי אקרא קמא קא מהדר מכדי כתיב לעיל מיניה פטר שור ושה לכתוב וחמור תפדה בשה ונהדר אפטר דלעיל אלא מדהדר כתב פטר ש"מ לאו אקרא קמא קמהדר. **וי"ו** - דכתב ופטר הדר ערביה ואהדריה אקרא קמא דוי"ו מוסף על ענין ראשון. **ור' יוסי אמר לך** - אי אקרא קמא קאי לא לכתוב פטר לאפסוקיה ולא נצטרך וי"ו לערביה. **והדר עריב להו** - למימר דלידייניה בכלל ופרט. **או דלמא כיון דתרוייהו שוו דמין בהמה טמאה נינהו** - לאו שינויא יתירא הוא וכי אית מקצת סימנים דאם חייב. **סימנין מילתא חשובה היא** - דאע"ג דאישתני כולי האי מחייבי ליה מקצת סימנין בבכורה. **מאי לאו אפי' פרה שילדה מין סוס** - וש"מ סימנא מילתא היא וכ"ש כולהו אינך. **לא אפרה שילדה מין חמור** - דהואיל ותרוייהו בני קדושת בהמה נינהו כי אית מקצת סימנין חייב ולא תפשוט מינה אלא חדא. **מאי לאו אתרוייהו** - קאי האי ואם יש מקצת סימנין ותפשוט מינה תרתני. **לא אפרה שילדה מין חמור** - ומשום דתרוייהו קדשי בכורות. **אבל חמור שילדה מין סוס למאי הלכתא קתני לה הכא לפטורא** - לאשמעינן דנדמה הוי ופטור מן הבכורה כי לית ביה מקצת סימנין דמשום רישא קתני חמור שילדה מין סוס אבל סיפא לאו עלה מהדר. **חמור אדום** - וליחייב בבכורה קמ"ל סתם סוסים אדומים הן. **סימנא בעלמא** - דלא תחליף לך גירסתך במשנה ותימא טהורה שילדה מין טמאה אסור וטמאה שילדה מין טהורה מותר.

דף ו.ב

דבר הבא ממעלי גרה - כגון האי טמא שנולד מן הטהורה. **גמל טמא הוא** - וסתם גמלים נולדים מן הגמלה וכתב הוא דמשמע שהוא טמא ואין אחר שהוא גמל טמא וכגון שנולד מן הפרה. **גמל גמל** - אחד בתורת כהנים ואחד במשנה תורה. **לאסור חלבה** - של גמלה. **את הגמל** - משמע את הטפל לגמל והיינו חלבו. **פירש** - מכל דרשות שדרש דכל אתין באין לרבות וזה אין מה לרבות בו. **הטמאים** - אלה הטמאים לכם בכל השרץ ה"א יתירא. **לאסור צירן** - שומן הדג. **קיפה** - ריסוקי בשר וקפלוטות שבשולי קדירה. **דאמר מר** - במסכת נדה (דף ט) דם נדות נעכר מחמת הלידה ונעשה חלב הלכך חידוש הוא דמעיקרא הוה דם והאוכלו בכרת והשתא מישתרי. **אבריה מתפרקין** - מחמת הלידה. **ואין נפשה** - אין דמה חוזר עליה עד עשרים וארבעה חדש ולפיכך מניקה אינה רואה דם נדה ולא משום דדם נעשה חלב והשתא כיון דלאו מחמת דם קאתי לאו חידוש הוא. **ולר"ש נמי דשרי בהנאה** - לקמן בפירקין בכורות (דף י) ר"ש אומר כו' משכחת לה דאיצטריך למיכתב בשר בחלב ואע"ג דחלב גרידא אסור נמי איצטריך למיכתב ביה ללקות על בישולו. **תזבח** - רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר בפסולי המוקדשין לאחר פדיון הכתוב מדבר. **חריצי** - גבינים וקא"ל ישי לדוד שיוליכם במלחמה לשר האלף. **יין וחלב** - וכתוב לעיל מיניה לכו שברו ואכלו. **אלא מעתה** - בין לרבנן בין לר' שמעון דדרשי לעיל גמל גמל שפן שפן מאי דריש ביה. **למה נשנו בבהמה** - טמאים וטהורים. **מפני השסועה** - בריה שיש לה שני גבין ושני שדראות ולא נאמר בתורת כהנים. **לאכילה** - כגון פרה שילדה מין סוס דקאסר רבי שמעון כדקתני גמל גמל שני פעמים. **מי בעי רבי שמעון** - דלא מישתרי באכילה במקצת סימנין עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו או לא.

דף ז.א

אישתני מגמל - שדומה לאמו במקצת סימנין. **אסור באכילה** - ומאן שמעת ליה הך סברא ר"ש ואם ראשו ורובו כו' וקס"ד דמדקתני להו בהדי הדדי ש"מ דאפי' לאכילה בעי ר"ש ראשו ורובו. **מדשבקה לאכילה** - דאיירי ברישא וקם ליה אבכורה ולא אמר אם ראשו ורובו דומה לאמו מותר באכילה ש"מ לאכילה סגי במקצת סימנין. **לבכורה אצטריך** - ולעולם בתרוייהו בעינן ראשו ורובו. **זה אי אתה אוכל** - גמל אפי' נולד מן הפרה. **אבל אתה אוכל**

אחר הבא בסימן אחד - של אמו כלומר שדומה לאמו במקצת כגון טמא שנולד מן הטהור ודומה לאמו במקצת. **שה כשבים** - שה הבא משני כבשים. **להתיר את המותר** - דכיון דאביו ואמו טהורים לא איצטריך האי קרא דאך את זה תאכלו למישרייה. **מ"מ** - מדכתיב שה שה תרי זימני שמע מיניה דאפ"ל מצד האם ולא מצד האב. **קרי ליה טמא** - לקלוט שנולד מן הטהור. **כר"ש** - דאסר ליה היכא דאין בו מקצת סימנין וקאמר דאם יש לו סימן אחד של טהרה שדומה לאמו במקצת מותר. **ופליג עליה בחדא** - דר' שמעון בעי ראשו ורובו. **ואיכא דמקשי** - קושיא להך ברייתא ומתוך הקושיא משיב דבר לשואל אי בעי ר' שמעון ראשו ורובו לאכילה או לא. **מי מיעברא** - טהורה מטמא דקתני ועבורו מן הטמא. **חוץ מר' אליעזר ומחלוקתו** - שחולקין בכוי בפ' אותו ואת בנו בשחיטת חולין (דף עט) אם אותו ואת בנו נוהג בו וקתני כוי הבא מן התייש ומן הצבייה אלמא חיה מתעברת מבהמה לדבריהם. **ואמר ר' ירמיה** - האי עבורו מן הטמא דקאמר היינו שנתעברה מן הקלוט שפרסותיו קלוטות כגמל ובן פרה הוא ואליבא דר' שמעון קרי ליה טמא ובנו מותר אם דומה לאמו בסימן אחד אלמא לאכילה לא בעי ר"ש ראשו ורובו. **זה וזה גורם** - ההיתר והאיסור גורמין לזה שיבא הוא טמא ואמו טהורה. **ולד טריפה** - ואביו תמים הרי זה וזה גורם. **דא"כ** - דעבורו מן הטמא אסור לכתוב שה כשבים ועזים. **מיא עול מיא נפוק והאי דעכירי הבלא דבישרא הוא** - מחמת חמימות וסרחון הבשר.

דף ז.ב.

מטמא - הוי משמע מגופיה דטמא מן הטמא משמע מינו של טמא הן דדמו לחלב. **והני נמי** - מטמא קאתו שבתוך הטמא היו ואע"ג דלאו מגופיה מימצן אסירי. **שמכניסות אותן לגופן** - שאוכלין מפרחי האילן ומהן נעשה הדבש במעיהן. **ואין ממצים אותו** - דובשנו מגופו וקשיא לרב ששת דהא הכא כיון דלאו מגופייהו מימצו שרי. **רב ששת אמר** - כל שהיה בתוך הטמא דאמר כר' יעקב בטעמא דדבש לאו משום שמכניסות אותן לגופן הוא אלא דרחמנא שרייה בהדיא וגזירת הכתוב היא. **שרץ העוף טמא** - הוולד ממש בהדיא כתיב בו (ויקרא יא) את אלה תשקצו מן העוף. **אלא שרץ עוף טמא שאתה אין אוכל** - דלהכי דייקא ואי אתה דתיהדר ותידוק מיניה אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ שאינו ולד דוגמתו כגון דבש ל"א אלא שרץ עוף טמא אי אתה

אוכל ומאידך קרא נסיב לה מכל שרץ העוף וגו'. **הגזין והצירעין** - מין ארבה.
דבש דבורים - דבש סתמא (הווי) קרו ליה דבש הגזין הכי הוא דמיקרו. **טהור**
- מלקבל טומאת אוכלין דסתמיה לאו לאכילה עד שיחשב עליו. **טהור** -
אלמא בעי מחשבה בניחותא. **דבש בכורתו** - ואכתי לא חשיב עליה שהרי
הוא בכורתו ובדבש דבורים מיירי דאין כוורת אלא לדבורים. **חלי דיחמורתא**
- כעין ביצי זכר שהיחמורו' מוציאות מרחמן. **ואסורין** - משום אבר מן החי
שנעקרו מן הזכר ברחם. **דאזיל בתר איילתא** - להיזקק לה. **ונתרי** - שופך זרע
הרבה ונקרש. **עור הבא כנגד פני חמור** - כעין שליא שהחמור נולד בו. **טהור** -
מלטמא במגע ובמשא. **מאי לאו** - אפילו הולד והאם מתים אפ"ה העור אין
מטמא אלמא דאמר שליא לא מן הולד ולא מן האם אלא פירשא בעלמא
היא. **ה"ג לא בין הוא חי ואמו חיה בין הוא מת ואמו חיה** - שמגוף האם הוא
והרי היא חיה אבל לגבי אכילה כי שדית ליה בתר אם נמי אסור. **מתני'**
שבלע - משמע דידיעי ודאי שבלעו. **לפי שאינו גידוליו** - אלא כשהוא חי בלעו
אבל גידוליו שרי שהיוצא מן הטהור טהור. **גמ'** **אשרוצי אשריץ** - דג טהור
זה שנמצא בתוך הטמא נשרץ בגופו ועוברו הוא ואסור. **דג טמא** - משריץ -
בגופו עוברו כשאר בהמה וחיה. **דג טהור מטיל ביצים** - ויושב עליהן ומחממן
עד שיוציאם מן הקליפה כעופות. **אי הכי** - דדג טמא משריץ האי דבלע
איעכל והוי ריעי וזה שנמצא בתוכו אשרוצי אשריציה ועוברו הוא וליתסר.
דרך בית הריעי - ואי עוברו הוא בבית הרחם מיבעי ליה לאישתכוחי. **שמצאו**
שלם - שנגמרה כל צורתו וגדול הוא ואי עוברו לא הוי משתהי ברחם כולי
האי. **רב אשי אמר** - מתני' לאו כדחזיניה דבלע אלא שנמצא בתוכו והאי
דקתני שבלע כיון דרוב דגים במינן משריצים וזה השריץ מין אחר כמו שבלע
בפנינו דמי. **כל המוליד** - שיוולד עובר ממש. **מניק** - שיש לו דדים וכל המטיל
ביצים אין לו דדים ומלקט פירורים ומפרנס בניו. **עטלף** - קלב"א שורי"ץ
דומה לעכבר ויש לו כנפים.

דף ח.א.

ה"ג הדולפנין פרים ורבים מבני אדם - שאם בא אדם עליהם מתעברות
הימנו. **בני ימא** - דגים יש בים שחציין צורת אדם וחציין צורת דג ובלע"ז
שריינ"א. **כל** - מין שביצי הזכר כגון חיה ובהמה מבחוץ מוליד עובר ממש.
וכל - מין שביצי זכר מבפנים מטילה הנקיבה ביצים. **אווז** - של ישוב ואווז של

בר כלאים להרביע לפי שאין הזכרים דומים דזה ביציו מבחוץ וזה ביציו מבפנים. **זכרותו** - הגיד ואווז בר זכרותו מבפנים. **ולמחר השכים** - קודם היום ומצא בה ביצה מותרת דלא נולדה בלילי י"ט אלא מאתמול דתרנגולת אינה יולדת בלילה כדתני לעיל יצתה רובה מותרת דבתר יציאת רובה אזלינן. **כל שתשמישו ועיבורו שוה** - כגון כשב ועז ששניהם פנים כנגד עורף וימי עיבורן שוה ששוהין חמשה חדשים ויולדין אם בא אחד על מין חבירו. **ומגדלין** - מניקין. **שכינה עמהם** - שנאמר (יונה ב) ויאמר ה' לדג. **לעשרים ואחד יום** - לאחר שנתעברה מן התרנגול שוהה ביצתה ליגמר עד אחד ועשרים יום. **לזו** - קורדל"א שגדילים בו אגוזים קטנים ומשעת פרחיו עד שעת גמר פרוי שנים ועשרים יום. **כלב לנ' יום** - גמרה צורת הולד. **וכנגדו באילן תבואה** - כמאן דאמר (ברכות דף מ) עץ שאכל אדם הראשון חטה היתה קרי לתבואה אילן. **דקל** - גדילין בו תמרים. **ברדלס** - אפא. **קוף** - שיניי"א בלע"ז. **קיפוף** - כעין קוף הוא ויש לה זנב ובלשון אשכנז מרקצ"א. **אפעה** - מתעבר אחר שבעים שנה שנולד. **וימי עיבורו** - משעת הפרח עד שעת גמר פירות. **מוכססים** - מין בנות שוח ולא בנות שוח ממש. **מנא הני מילי** - דנחש עיבורו שבע שנים. **אם מבהמה נתקלל מחיה לא כ"ש** - שפחותה יותר מן חיה שהרי עז ה' חדשים וחתול נ"ב [יום] והא ל"ל דהא מכל חיה היינו ארי או אפעה דא"כ ליכתוב מכל החיה ולא ליבעי בהמה. **אלא להכי כתב תרוייהו לומר לך כו'** - והכי משמע ארור הוא מכל הבהמה כמה שהיא ארורה יותר מן החיה כשם שהבהמה נתקללה מן החיה על אחת ז' ומאי ניהו חמור מחתול שבשנה יש ז' פעמים נ"ב כך נתקלל הוא מן הבהמה כגון מבהמה גסה טמאה אחד לשבע דבהמה טמאה גסה י"ב חדש וחשוב ז' פעמים י"ב חדש היינו אחד לשבע הן שבע שנים.

דף ח.ב.

מי כתיב מכל החיה ומכל הבהמה - דנידרוש מכל החיה שנתקללה יותר מבהמה. **[מכל הבהמה כתיב** - משמע מבהמה המקוללת יותר כך נתקלל ואין לך מקוללת בבהמה גסה יותר מחמור]. **כך נתקלל הוא מבהמה אחד לשלש** - כגון בהמה דקה טהורה דעיבורה לה' חדשים ובג' זימני (תלתא) הוי ט"ו. **אי בעית אימא מכל הבהמה** - דמשמע מכל הבהמה המקוללת יותר. **ואיבעית אימא** - לשם קללה נאמר הלכך קללה חמורה שתוכל לדרוש מן

הפסוק שדי עילויה והכי נמי איכא לאקשווי ואימא כשם שנתקללה בהמה מחיה אחד לשנים ומאי ניהו חמור משועל כך נתקלל הוא מחמור אחד לשנים דהוּוּ להוּ ב' שנים אלא איכא לתרוצי קללה שדי עילויה ועוד מכל הבהמה ומכל החיה כתיב דמשמע דמשום בהמה שיתירה קללתה על שום חיה ומצינו חמור מקולל מחתול אחד לשבע. **לכמה מיעבר ומוליד** - כמה שוהה עיבורו במעיו. **דבי אתונא** - מקום. **והא משמשי שמושי** - ואי הוּ מעברי לא הוּ משמשי שדרך חיה ובהמה מאחר שנתעברה אינה מקבלת זכר. **והא חכימי** - הנהו סבי וירדו לסוף המעשה. **זיל זכינהו** - נצחם. **ביסתרקי** - כסאות. **כי מטא להתם** - לכרך שלהם. **עביד חיותא** - מחתך בהמה. **ואנא רישא דחיותא אמרי לך** - בתמיה. **סגי** - צעוד ולך לפני. **דרי כריכא דקני** - טול חבילה של קנים וכי מטית התם נגד הפתח זקוף החבילה לארץ. **כמאן דמיתפח** - כאדם העומד לפוש. **אזל** - ר' יהושע. **אשכח דרבנאי** - אורבים. **מבראי** - שלא יצא אחד מן הזקנים לחוץ. **מגוואי** - שלא יניחו אדם ליכנס וכי חזו הנך סבי כרעא דעיילא קטלי להו [לבראי] שהיתה אסקופת החדר עבה ושופכין סובין או עפר עליה וניכרות בה פסיעות האדם וכי חזו כרעא דעיילא קטלי לשומרי [בראי] כי הניחו לבא וכי חזו כרעא דנפקא קטלי להו [לגוואי] שהניחוהו לצאת והשומרים לא היו הורגים שום אדם א"כ נכנס כולו לפנים על כרחן או אחד יוצא כולו לחוץ. **אפכיה** - רבי יהושע לסנדליה ועמד על האיסקופה ונראית פסיעה אחת נכנסת ופסיעה אחת יוצאה ודחפוהו השומרים ויצא וכשבאו הזקנים ראו כן ודימו ששני בני אדם הן אחד נכנס ואחד יוצא וקטלינהו לכולהו שומרים ואח"כ נכנס רבי יהושע. **ינוקי מלעיל** - בעלייה ולהרע נתכוונו שהנותן שלום לעליונים תחלה הורגים אותו התחתונים ואומרים אנו הזקנים ולנו היה לך ליתן שלום תחילה והנותן שלום לזקנים הורגין אותו הבחורים ואומרים הלא אנו חשובים מהם שאנחנו למעלה והם למטה. **מאי עבידתיך** - מאי בעית הכא. **אי הכי** - דחכימא את ניבעי אנן מינדך. **אי זכיתו בי** - אם תנצחוני. **דמידלו מינה** - שמיוחסת מן הראשונה ושואל אותה הרי יש לו ללמד הואיל ולא נתנו לו את הראשונה כל שכן זו. **סיכתא** - קבילי"א. **[דצה] לתתאי** - דצה השפיל ידו ונעצה בכותל במקום שאין חור ולא על דלי דצה הגביה [ידו] ודצה במקום שיש חור ועל. **גברא דאוזיף וטריף** - שהלוח מעות לחבירו ולא נפרע ממנו אלא בקושי שטרף לקוחות. **מאי חזי דהדר אוזיף** - לאחרני ולא נתייסר מן הראשון.

לאגמא - ליער. **קטיל קמא טונא** - חתך חבילה ראשונה ולא מצי ביה להרימו על שכמו. **הדר קטיל ומנחה עליה** - הואיל וצריך סיוע אחרים עד דמיתרמי' איניש ומדלו ליה והאי נמי הואיל והפסיד באמנה ראשונה חוזר ומאמין לאחרים עד שמזדווג לו לאדם נאמן ומשתכר בו. **מילי דכדי** - דברי רוח ל"א מילי דכזיב דברי כזב. **כודנתא** - פרידה. **והוה תלי פיתקא** - שטר בצוואר הוולד. **הי נינהו מילי דכדי** - אלו הן דברי רוח. **סיליתא** - שיליא. **מפארי** - עשו לי חבלים מסובין ואם אינכם עושין שאילתי אף אני לא אעשה שאילתכם. **חייטיה** - תפור אותה. **כרוכו לי גרדי מינה** - הוציאו לי ממנה חוטין כדרך נשים שמוציאין חוטין מן הבגד ותופרין אותו בהן. **גרדי** - בלע"ז פירנ"ש. **משרא דסכיני במאי קטלי ליה** - ערוגה דסכיני במה קוצרין אותה. **זגתא** - תרנגולת. **ורצוצא דמית** - אפרוח שמת בקליפתו. **אחוי לן מנא דלא שוי חבליה** - הראנו כלי שאינו שוה ההפסד שהוא מפסיד. **בוזיא** - מחצלת. **לא על בתרעא** - שהיה ארוך ורחב יותר מן הפתח. **אייתו מרי** - פשויי"ר בלע"ז. **וסיתרו** - פתח הבנין והכותל עד שיכנס. **אייתינהו** - למיעל בספינתא הואיל וזכינהו היה מביאם אחד אחד בפני עצמו ומכניסו לחדר. **וכי חזייה שיתין ביסתרקוי** - סבר כל חבירי יבואו כאן. **אמר ליה** - רבי יהושע. **לספונא** - רב החובל. **שרי ספינתך** - התר ספינתך ולך.

דף ט.א

לבי בליעי - מים שבאוקיינוס שבולעים כל מימות שבעולם שנופלין בו ומביאין אותם עד תהום ופולטות אותן והיינו דכתיב (קהלת א) והים איננו מלא. **מעני** - מעונים ושפלים לפי שלא היו בארצם. **איקשו** - העיזו ודברו קשות את המלך כשהריחו ריח ארצם סבורים להיות קרובים לארצם. **בתיגדא** - בכלי ל"א בתינארא חבית. **דשמוט כתפייהו** - נשמטו שכמם. **ובלו ואזול** - בלו והלכו לאבדון. **מתני'** **נותן טלה אחד לכהן** - בפדיון דממה נפשך חד מינייהו בכור שפטר את הרחם. **זכר ונקבה** - ואין ידוע אם זכר תחלה והרי הוא בכור או נקבה יצאתה תחלה ואין כאן בכור. **מפריש טלה** - משום ספק ומפקיע עליו קדושת פטר חמור. **והוא לעצמו** - שהוא בעצמו יאכל הטלה ולא יתננו לכהן דכהן הוי מוציא מחבירו ועליו הראייה להביא עדים שהזכר יצא תחלה ואיסורא ליכא דאפ"י פטר חמור גמור שפדאו בשה אין קדושה לא בו ולא בפדיונו כדקתני במתניתין ואם מת נהנה בו אלא גזל

הוא דאיכא אם אינו נותן את הטלה לכהן דממונא הוא והכא ליכא גזל דספק הוא. **שני חמורים כו' זכר ונקבה** - נותן טלה לכהן בשביל הזכר. **או שני זכרים ונקבה** - דחדא ילדה זכר וחדא ילדה זכר ונקבה. **נותן טלה אחד לכהן** - דהא איכא חד זכר ודאי בכור ואידך דהוי ספק דשמא הנקבה יצאתה תחלה מפריש טלה והוא לעצמו. **שני זכרים ושתי נקבות** - ספק הן דשמא כל חד וחד ילדה זכר ונקבה ושמא נקבות יצאו תחלה הילכך אין כאן לכהן כלום אלא מפריש עליהן שני טלאים לאפקועי איסוריהן והן לעצמו. **אחת ביכרה וכו' זכר ונקבה מפריש טלה והוא לעצמו** - דשמא אותה שלא ביכרה ילדה את הנקבה. **שנאמר ופטר חמור תפדה בשה** - ארישא קאי כלומר מנא לן דפדיון פטר חמור בשה שנאמר ופטר חמור תפדה בשה. **זכר ונקבה** - בין שה זכר בין נקבה. **ופודה בו פעמים הרבה** - שאם חזר כהן ונתנו לו לישראל ויש לו פטרי חמורים יכול לפדותן בו. **נכנס כו' - מפרש בגמ' גמ'. מאן תנא** - דחמורה שלא ביכרה וילדה שני זכרים דאינו נותן לכהן אלא חד טלה. **דלא כר' יוסי הגלילי** - דאמרינן לקמן בפ' הלוקח עובר פרתו (בכורות דף יז) רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים ר' יוסי הגלילי אומר שניהם לכהן דאפשר לצמצם ששניהן יצאו כאחד ושניהן בכורות. **שאני התם דכתיב** - גבי רחל. **הזכרים לה'** - דמשמע שנים אבל בפטר חמור דלא כתיב ביה הזכרים א"נ אפשר לצמצם לא קדשי. **וליגמר מיניה** - בכור בהמה טמאה מבהמה טהורה. **הא מיעט רחמנא** - הזכרים ה"א יתירה משמע זו ולא אחרת. **בשלמא לר' ירמיה דלא מוקי לה כרבי יוסי** - דקמפרש טעמא דמתניתין משום (טעמא) דאי אפשר לצמצם שלא יצא ראש האחד תחלה דהוי פטר רחם היינו דלא קתני במתני' יצאו שני ראשיהן כאחת כי היכי דתני לקמן בפירקין בכורות (דף יז) גבי מילתיה דרבי יוסי הגלילי דהא לא אפשר. **אלא לאביי** - דאפשר לצמצם וטעמא משום מיעוט דהזכרים ליתני ויצאו ראשיהן כאחת דשמעינן מינה רבותא. **ועוד תניא בהדיא** - דאפ"ל בבהמה טמאה אמר נמי רבי יוסי שניהן לכהן. **בקדושת הגוף** - בבהמה טהורה. **אלא משום שנאמר הזכרים** - בבכור בהמה טהורה דשמעינן מינה דאפשר לצמצם אמר ה"ה לפטר חמור.

דף ט.ב.

לימא קסברי רבנן מקצת רחם - הנוגע בבכור מקדשו דנהי דאי אפשר לצמצם וראשון לחודיה קדיש איכא למיפרך הא קודם שיצא כולו יצא אחיו

וחצץ בינו לבין הרחם וכתוב (במדבר ח) פטר כל רחם עד שיפטור כל הרחם ולר' יוסי ליכא למיפרך דכיון דתרווייהו קדשו כחד דמו. **מין במינו** - ואלו שניהם מין אחד. **ומותר** - קודם פדיונו. **בכור אדם** - מותר בהנאה למעשה ידיו קודם פדייה דהא לא אשכחן דאסור. **שהקפידה וכו'** - - וכיון דמחמיר כולי האי שקבע לו הכתוב פדיון בשה ולא באחר ודאי אסור בהנאה. **בשלקי** - עשבים שלוקות. **בשויו** - שנותן עשבים שוה דמי החמור לכהן. **בשויו לא אמרי'** - דלא חמיר מהקדשות. **לאפקועי לאיסורא בשה** - ואפילו שלא בשויו כדקתני מתני' גדול וקטן. **בכסף צורי** - דאינו מתחלל על אסימון כדכתיב (דברים יד) וצרת הכסף בידך. **במזיד** - שנתכוון לחללו. **קידש** - אם קידש בו את האשה מקודשת אלמא מותר בהנאה לר' יהודה. **בהך דביני וביני** - ששוה החמור יותר מן השה. **שפדיונו מותר** - כגון הכא שהכהן אוכל את השה בלא שום הקרבה והוא אסור קודם פדיון דהא פסולי המוקדשין שאסורין בהנאה קודם פדיון הוי פדיון נתפס בקדושתן ואסור. **שביעית** - המוכר פירות שביעית הדמים מותרין לעולם והפירות עצמן מתבערין בשעת הביעור כשכלה לחיה וקס"ד דהאי מקשה דפדיון שביעית מותר לעולם ולא שמיעא ליה הא דאחרון אחרון נתפס. **אחרון אחרון** - במס' סוכה (דף מ) לקח בפירות שביעית בשר אלו ואלו מתבערין בשעת הביעור לקח בבשר יין יצא בשר ונכנס יין בשמן יצא יין ונכנס שמן ואחרון נתפס בשביעית להתבער ופרי עצמו שגדל בשביעית שבאו אלו מכחו בכ"מ שהוא אסור מן הביעור ואילך. **בשלק ושל אחרים** - עובדי כוכבים כגון בכור בהמה שיש בה שותפות לעובד כוכבים אע"ג דמחייב ר' יהודה למיתב חצי דמיו לכהן שרי בגזה ועבודה שאין קדושה לחצאין אבל פטר חמור לא ממעט מהאי קרא וכל כמה דלא ממעט לא שרינן ליה דלא גרע מבכור בהמה טהורה ולרבי שמעון ממעט ליה קרא. **בשלמא לרבי יהודה** - דדריש צאנך ולא של שותפות עובד כוכבים. **היינו דכתיב צאנך** - דמשמע המיוחד לך ולא כתב צאן סתמא ושורך אע"ג דמצי למיכתב בבכור שור ומימעט נמי בכור אדם מיניה אפי' הכי אטו צאנך כתב שורך. ה"ג - היינו דכתיב צאנך ושורך אטו צאנך אלא לר"ש לכתוב שור וצאן. **אמר רבא** - גרסינן. **לאחר עריפה** - אם לא פדאו וערפו כדינו. **אסור** - להאכילו לכלבו. **עגלה ערופה** - אסורה בהנאה משום דכתיב (דברים כא) שם שם תהא קבורתה. **ושור הנסקל** - ששחטו לאחר שנגמר דינו דלא ירדה בו טומאת נבילות ועגלה ערופה ששחטה לאחר ירידתה לנחל איתן

דקי"ל דהיא אוסרתה. **ציפורי מצורע** - אסורין בהנאה במסכת קדושין (דף נז). **ופטר חמור** - ששחטו ועדיין מפרכס שלא ירד לטומאת נבילה אבל אם נגע בו שרץ מטמא טומאת אוכלים שאם חזר ונגע באוכלים אחרים מטמאים אע"פ שמפרכס דאמר בהעור והרוטב (חולין קיז) השוחט בהמה טמאה לעובד כוכבים ומפרכסת מטמא טומאת אוכלים דמהניא לה שחיטת ישראל למהוי מחשבה הואיל ושחיטה דכוותה חזיא לה בבהמה טהורה אי נמי אפילו ערפו ממש דנבילה היא ואיכא למימר בהם טומאת אוכלים כגון דאיכא פחות מכזית מינייהו דלא חזי לטומאת נבילות מיצטרף בהדי פחות מכביצה אוכלין ומשלימו לכביצה. **כולן מטמאין טומאת אוכלין** - אם נגע בהו טומאה ואע"ג דאינהו גופייהו אסירי מהניא להו להכי שאם נגעו באוכלין אחרים מטמאין אותן. **כולן אין מטמאין** - הואיל ואסורין בהנאה. **שעת הכושר** - קודם בישול. **לאחרים** - לעובדי כוכבים דאינו אסור בהנאה.

דף יא

אי הכי - דטעמא דר' שמעון משום הנאה הוא. **מה להלן מותר בהנאה** - דכתיב לכלב תשליכון אותו (שמות כב). **לדידיה נמי** - לצורך ישראל עצמו היתה לו שעת הכושר אבל שור הנסקל ועגלה ערופה לא היתה לו שעת הכושר אפי' קודם לכן דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת. **ליתני ומודה ר'** **שמעון בפטר חמור** - דהא יכול להאכילו לאחרים הוא. **דלא חשיב עליה** - לאכילה ומשום הכי לא תני ליה דסתמיה לאו לאכילה קאי. **ואיסורו חישובו** - איסור דאסר ליה רחמנא לישראל משויא ליה אוכל דכיון דאסר ליה מכלל דראוי לאכילה לעובד כוכבים הוא. **צריכה מחשבה** - לטמא טומאת אוכלין אם נגע בהן שרץ שאם תגע אחרי כן באוכלין כשרין תטמאם וכל כמה דלא חשיב עליה לית ביה שום טומאת מגע דנבלת עוף טהור אינה מטמאה אלא אם אכלה ואז מטמאה אותן בגדים שהוא לבוש בשעת בליעה. **ואינה צריכה הכשר** - הואיל ויש עליה טומאה חמורה לטמא אדם ובגדים אם היה אוכלה ואמר בכריתות בפרק דם שחיטה (דף כא) וכי יותן מים וכו' מה זרעים מיוחדין שאין סופן לטמא טומאה חמורה צריכין הכשר אף כל שאין סופן לטמא טומאה חמורה צריכין הכשר ולא שייך הכשר אלא בטומאה קלה דאוכלין וכן מחשבה. **ר' שמעון היא** - דלית ליה איסורו חישובו. **נבלת בהמה טמאה בכ"מ** - שהיא סתמא לאו לאכילה קיימא דמאיסה ועוד שיש לה שני

דחויין אחת שלא נשחטה ואחת טמאה היא וכן נבלת עוף טהור. **וחלב** - שומן של נבלה טהורה. **בכפרים** - דעניים הם ואין רגילין לאכול עופות ושומן צריכין מחשבה להאכילן לעובד כוכבים ואם לאו אין מטמאין טומאת אוכלין וא"ת נבלת בהמה טמאה טומאת אוכלין למה לה הא מטמאה אדם וכלים כ"ש אוכלין תריץ כדאמר בכריתות בפרק דם שחיטה (דף כא) דאי איכא פחות מכזית טמאה דאין עליה טומאת נבלות שהרי אין בה שיעור וצירפו לפחות מכביצה אוכלין אם חישב על פחות מכזית זה לאכילה מצטרף עם שאר אוכלין להשלימה לכביצה שאם יגע בהן שרץ יטמאו והחלב לא גרסינן דליכא למימר ביה אין צריך הכשר דאי בחלב נבלה הא אין מטמא טומאה חמורה דכתיב (ויקרא ז) יעשה לכל מלאכה ואמאי לא ניבעי הכשר ואי בשחוטה ומשום שכבר הוכשר הא שנינו בגמ' בהעור והרוטב (חולין קכח) חזר ר"ע להיות שונה כר' יהודה דהכשר שחיטה לא מהניא לחלב משום דאכתי לאו אוכל הוא דהא דכפרים לאו בר אוכל הוא עד דחשיב עליה ובטהרות במשנה לא גרסינן ליה. **ואינה צריכה הכשר** - הואיל ומטמאה טומאה חמורה בעוד שהיה בה זית שלם בעודה היא מחוברת בנבלה. **נבלת בהמה טהורה בכ"מ** - סתמא לאכילת עובד כוכבים דלא מאיסה ועוד דלגבי ישראל אין בה אלא דיחוי אחד הלכך אינה צריכה מחשבה לקבל טומאת אוכלין להצטרף פחות מכזית הימנה לפחות מכביצה אוכלין וכן נבלת עוף טהור והחלב של שחוטה. **בשווקים** - בכרכים דיש בה רוב עם ועשירים הם ורגילין לאכול רוב עופות ושומן. **ולא הכשר** - נבלת בהמה ועוף משום דמטמאין טומאה חמורה וחלב שחוטה בשווקים משום שכבר הוכשר בשחיטה דכיון דלא בעי מחשבה אהני ליה הכשר שחיטה. **הא טמאה בעיא מחשבה** - ולא אמרינן איסורו זהו חישובו. **אף הגמל** - דינו כבהמה טהורה הואיל ויש בו אחד מסימני טהרה ומדאוסין ר"ש בסיפא מכלל דרישא רבנן היא וש"מ לית להו איסורו חישובו וגבי פטר חמור דמטמאין לעיל בדחשיב עליה הוא ואפ"ה מטהר ר"ש דאוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים הוא דמודה ר"ש לאחר עריפה שהוא אסור כדרב'. **אלא אמר רבא** - דכ"ע לא אמרינן איסורו חישובו גרידא ואפ"ה פלוגתייהו בדלא חשיב וליתא לדרב' ודקשיא לך מאי טעמא דרבנן אי דערפיה מיערף הכי נמי דמודו רבנן דלא מטמא טומאת אוכלין הואיל ולא חשיב עליה.

הכא במאי עסקינן כגון ששחטו - לפטר חמור ואי דשחטיה לשם שחיטה גמורה אפי' לר' שמעון הויא מחשבה ומטמא אלא בשחטו ע"מ להתלמד בו הלכות שחיטה ובהך פליגי דרבנן סברי הך שחיטה משויא לה אוכל כשחיטה גמורה מעלייתא דאמרינן בהעור והרוטב (חולין קיז) השוחט בהמה לעובד כוכבים כו' כדפרישית לעיל ור"ש סבר הך שחיטה לאו מעלייתא היא ולא הויא מחשבה ובפלוגתא דנימוס ור"א. **דמו מכשיר** - אם נפל על הזרעים וכל שכן אם שחטו שחיטה גמורה דמו מכשיר אפילו לגופיה דשחיטתו הויא מחשבתו ואי נחרו ולא שחטו תו לא הוה פליג בה רבי אלעזר דודאי לעלמא הוא דמכשיר דמו ולא לגופיה דאיהו גופיה לא מקבל טומאה בלא מחשבה. **אלא לאו איסורו חישובו** - הוא דאיכא בהדי שחיטה כה"ג איכא בינייהו. **לעלמא** - אם נפל על הזרעים אבל לגופיה בעי מחשבה דאיסורו חישובו גרידא לא אמרינן והך שחיטה לא חשיבא לשווייה אוכל. **ואפי' לגופיה לא בעי מחשבה** - דהך שחיטה משוייא לה אוכל ובהאי נמי פליגי רבנן כר' אלעזר ורבי שמעון כנימוס. **הואיל ויש בו סימני טהרה** - כדאמר באלו טריפות (חולין סא) משום הכי הוי אוכלא אבל לגבי פטר חמור דלית ליה סימני טהרה אי לאו דחשיב משום הך שחיטה לא מטמו ליה רבנן ור' שמעון אע"ג דחשיב עליה פליג משום דאסור בהנאה לאחר עריפה כדרב'. **ומנלן דסימני טהרה מילתא** - לאחותי לידי טומאה דקתני עלה בברייתא דלעיל נבלת בהמה טהורה כו'. **אפי' להתעסק** - דמתכוין לחתוך דבר אחר דלאו לשחיטה איכוין. **אין הכי נמי ומשום נימוס** - להודיע כחו דאע"ג דשחטו להתלמד בו דהוי שחיטה חשובה טפי מלהתעסק אפ"ה איהו גופיה לא מטמא ליה נימוס. **איתיביה** - אביי לרבא דאמר מודה רבי שמעון לאחר עריפה. **בקופיץ** - סכין גדול שכן דרך עריפה. **מאחוריו** - ממול ערפו דכתיב וערפתו. **במגירה** - שיג"א סכין שיש בה פגימות הרבה. **בהנאת דמיו** - אם השכירה לאחרים. **בהנאת גופו** - כגון גיזה ועבודה. **מה פדייה מותרת** - דלאחר פדיונו דברי הכל שרי בהנאה. **הוא הפסיד ממונו של כהן** - שלא פדאו בשה ויתננו לכהן. **לפיכך יופסד ממונו** - יכפוהו בית דין לעורפו לאחר שלשים כדמפרש בפירקא ויאסר בהנאה. **הא מיפסד וקאי** - דמחיים נמי אסור ומאי מפסדא ליה עריפה. **אלא לאו רבי שמעון** - ולאחר עריפה מודה. **דביני וביני** - דמחיים נמי אסור בהנאה מצי פריק ליה בשה בר דנקא והשתא

מפסיד הכל. **איבעית אימא ר' שמעון** - ואפילו הכי בהנאה לא מיתסר ומאי אפסיד ממונו לפחת מיתה מה שמיתה פחתתו דמחיים הוה שוה מנה ולאחר מיתה אינה שוה אלא דינר להאכילו לכלבו. **להא דרב נחמן** - דאמר לעיל מודה ר' שמעון לאחר עריפה. **תיקדש בכוליה** - דהא כוליה שרי בהנאה. **שאינו שוה אלא שקל** - סלע דהשתא ליכא ביני ביני דההוא שה דיהבינן לכהן תותיה בעי למיהוי שוה שקל. **תפדה תפדה** - תרי זמני כתיב ופטר חמור תפדה בשה (שמות יג). **מיד** - אפי' בתוך שלשים. **איתקש לבכור אדם** - דכתיב (במדבר יח) את בכור האדם ואת בכור הבהמה טמאה תפדה. **מה בכור אדם** - פדיונו לאחר שלשים יום ופדויו מבן חדש תפדה וחמשה סלעים בעי למיתב. **אף כאן לאחר שלשים יום וחמשה** - סלעים בעי למיתב.

דף יא.א

בהשג יד כתיב - האומר ערכי עלי ואין לו כדי ערך כתיב ביה (ויקרא כז) על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן וכתוב בתריה וכל ערכך וגו' דאי נמי לית ליה שוה שקל לא יעריכנו הכהן פחות משקל. **הלכה כדברי חכמים** - דפדיונו בשה כל דהו. **פטרוזא** - שה כחוש. **בר דנקא** - קטן שאינו שוה אלא מעה שהוא שתות דינר. **נמי תנינא** - במתני'. **פשיטא** - דאפילו פטרוזא דהא כל שהוא קאמרי רבנן לעיל. **כולי האי** - בר דנקא אי נמי נהי דקטן יכול ליתן אבל פטרוזא שהוא כחוש לא. **רגיל הכא ורגיל הכא** - פחות מסלע ויותר משקל. **קשיא הלכתא אהלכתא** - הכא אמרת הלכתא ברגיא ולעיל אמרת הלכתא כדברי חכמים דאפי' בר דנקא. **בא לימלך** - מה יתן לכהן אמרינן ליה ברגיא. **בעושה מעצמו** - ונותן בר דנקא לא כייפינן ליה טפי. **האמר** - בשמעתין לעיל בכורות (דף ט) הקפידה תורה עליו בשה ואע"ג דתרצינן לעיל בשויו לא קאמרינן מיהו האי מקשה מאי דסלקא דעתך מעיקרא נקט. **רבינא קשיא ליה** - אמאי מוקמת למימרא דריש לקיש כרבי שמעון הא קיימא לן דרבי יהודה ורבי שמעון הלכה כרבי יהודה בעירובין - בפרק מי שהוציא אוהו (דף מו) וסתם לן תנא דמתניתין כרבי יהודה דאסר לפטר חמור בהנאה דקתני מפריש טלה לאפקועיה לאיסוריה. **ואת אמרת** - למילתך כר' שמעון. **חמור מן ההקדש** - שפודהו בכסף בשויו. **להחמיר עליו** - שלא יפדהו אלא בשה. **אלא להקל עליו** - דאם פודהו בשה יכול לפדותו בפטרוזא. **בשלקי** - עשבים שלוקות. **ממונא דבעלים הוא** - ולא מצי כהן לזבוגי להאי פודה

ופדיונו פדוי לבעלים וזה הניח מעותיו על קרן הצבי. **ונתן הכסף** - דכתיב ואם המקדיש יגאל וגו' משמע כל מי שיתן הכסף יהא ההקדש שלו. **או דלמא כיון דקני האי פטר חמור לבעלים להאי דביני וביני** - דיכול לפדותו בשה אע"ג דכוליה לא קני ליה כל זמן שלא פדאו אפ"ה ממונא דידיה הוא. **ואע"פ שאין לו עכשיו** - כלומר שאע"פ שאין לו עכשיו רשות יש לו לאחר זמן שיפדהו הלכך הוי כאילו הוא השתא דידיה. **וגונב מבית האיש אמר רחמנא** - ישלם שנים לא מבית הקדש דאין תשלומי כפל להקדש. **אי אתה יכול לומר בבא ליד כהן** - אם נתנו ישראל לכהן שוב אינו נכנס להתעשר לא ביד כהן ולא ביד ישראל ואפילו חזר ישראל ולקחו הימנו או הכהן נתנו לו שהרי שנינו כו'. **ספק פטרי חמורים** - כגון שהיה לו עשר חמורות וילדו כולן זכר ונקבה שמפריש עליהן עשרה שיין לאפקועי לאיסורייהו ומעשרן לשיין כשאר בהמות חולין והן שלו והמעשר קרב שלמים והוא אוכלו כדין שאר מעשר בהמה. **ואותו אבי אמו כהן נפלו לו כו'** - דאז חייבין בפדיון דברשות ישראל נולדו. **מפריש עליהן עשרה שיין** - לאפקועי איסורייהו. **והן שלו** - דמאי דמיחייב כהן המורישו לעשות מהן עושה זה מהן דלכהן המוריש היה צריך להפריש עליהן שיין להפקיע קדושה שחלה עליהן בבית ישראל ראשון ונוטל השיין לעצמו שהרי כהן הוא ואין צריך לחזר אחר כהן הכי נמי עושה ישראל זה היורשו דדמי כמי שהורישו כהן השיין.

דף יא.ב

ממורחין - שנגמרה מלאכתן למעשר דמירוח גמר מלאכה של תבואה כשמשוה את הכרי ומחליקו ברכת. **ואותו אבי אמו כהן כו'** - רבותא קמ"ל דאע"ג דמכח ישראל קאתי דאיכא למימר ניתביניהו השתא לתרומה (ומעשר) לכהן כי היכי דהוה עביד ישראל קמא אפי' הכי כיון דיד כהן באמצע הוי כאילו הפריש הכהן האמצעי מהן התרומה והוריש לישראל זה כל אחד בפני עצמו ומעשרן והכל שלו ומוכר התרומה לכהנים והוא הדין נמי אם לא נפלו לאותו כהן מישראל דתבואת כהן חייבת בתרומה אלא שאינה נותנה לכהן אחר אלא מפרישה ואוכלה. **משום דהוה מופרש וקאי** - כלומר שהשה מין אחד וחמור מין אחר ואינו מחוסר מעשה הלכך הוי כאילו נפלו לו מבית כהן החמורים לעצמן והטלאים לעצמן. **אבל** - גבי תבואה דמחוסר הפרשה אימא כמי שלא הורמו בבית כהן דמיין וחזרו לאיסורם הראשון ויתנם לכהן. **והן**

שלו - התרומה עצמה ומוכרה לכהנים. **זגנך** - דיגונך מה שאתה ממרח חייב בתרומה ולא מירוח עובד כוכבים. **דאמרחינהו ישראל מרשות עובד כוכבים** - שהיה ישראל אריס וקרקע של עובד כוכבים הוי. **למעשרו** - אם מעושרין הן אין חוששין שמא החליפן או בשביעית שמא החליפן בפירות שביעית שיהיו צריכין להתבער בשביעית. **כפירותיו** - של עובד כוכבים דודאי חלפינהו וצריך להפריש מהן מעשר האי תנא סבר דאין מירוח העובד כוכבים פוטר ופלוגתא היא במנחות בפרק ר' ישמעאל (דף סו). **דמאי** - ספק חילפן ספק לא חילפן. **להפריש כולי עלמא לא פליגי** - דאפי' לר' שמעון דאמר ספק מספק לא אכיל טבלים שבמיתה הן ובעי אפרושי הכל דדמו לדמאי דעם הארץ דמפריש. **ובעי' מיתבינהו לכהן** - לקמן פריך הא דאמרן לעיל מעשרן והן שלו. **דמאי** - והמוציא מחבירו עליו הראיה וישראל מוכר לכהן את התרומה והדמים שלו והאי דמאי לא דמי לשאר דמאי שנותן לכהן אחד ממאה דהתם איכא טעמא כדמפרש במסכת סוטה (דף מח) משום דסבר עם הארץ ללוי הוא דפקיד רחמנא למיתב תרומת מעשר ולא לדידי אבל הכא ההיא ספיקא גופא דאיכא בתרומת מעשר איכא בתרומה גדולה. **להא שמעתא** - דרבי אלעזר. **מעשרן והן שלו** - ואוקימנא דאמרחינהו ישראל ברשות עובד כוכבים. **בתרומה גדולה** - פליגי תנא קמא ורבי שמעון. **בתרומת מעשר** - והן שלו.

דף יבא

מתני'. **לא בחיה** - צבי ואיל. **ולא בשחוטה** - ואפי' שה שחוט. **טריפה** - שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה. **כלאים** - תייש הבא על הרחל. **כוי** - ספק חיה ספק בהמה. **מפני שהוא שה** - דבין רחל ובין עז קרויין שה. **נתנו לכהן** - הפטר חמור. **גמ'** **להלן** - בפסח. **לכל השמות** - שבמשנתנו הפסח אינו בא עגל וחיה דכתיב (שמות יב) שה מן הכבשים ומן העזים ולא שחוט דבעינן שחיטה לשם פסח וכלאים נמי לא דכלאים אין קריבין לגבי מזבח כדקתני לקמן שור וכשב פרט לכלאים. **בן פקועה** - שנמצא חי בבהמה שחוטה. **פלוגתא דר"מ ורבנן** - בפ' בהמה המקשה (חולין דף עד). **בדיקולא** - קלחת כלומר כשחוטה דמי ואין פודין בשחוטה. **או דלמא כו'** - וכל הנך אין פודין דאמר במתניתין דלא בשויין קאמרינן דאי בשויין אפי' בשלקי שרי. **בן פקועה** - פסול לפסח דאינו קרב למזבח דתניא בפ' שני דשחיטת חולין (דף

לח) כי יולד פרט ליוצא דופן. **שה מאי אהני ליה** - ומסתברא למעוטי בן פקועה דכשחוט דמי ולא שה הוא ותפדה מרבלי בעל מום ונקבה ובן שתי שנים דשה נינהו. **בכלאים** - דתרי מיני הוא פרקינן דקתני במתניתין ר"א מתיר בכלאים. **פרה שילדה מין עז אין פודין** - דעגל הוא. **בכלאים פרקינן** - וכ"ש בנדמה ול"ל למיתנייה. **היא גופה איצטריכא ליה** - ולא משום דוקיא אתא. **כלאים הוא** - בתמיה הא נדמה הוא. **למאי** - קאמר דשויה רבנן לנדמה כי כלאים. **אי לקדשים** - שלא יקרב לגבי מזבח ל"ל למתלייה לנדמה בכלאים כי היכי דפשיטא לן בכלאים פשיטא לן בנדמה. **אי לבכורה** - לאשמועי' דלא קדוש בבכורה ככלאים פשיטא דאך בכור שור כתיב ובהדיא אימעוט. **אי למעט ממעשר** - דכי היכי דכלאים לא מעשרין אף נדמה לא. **פשיטא** - תרווייהו מחד קרא נפקי תחת תחת כתיב הכא תחת השבט וכתוב בקדשים תחת אמו מה התם נדמה וכלאים לא כדמעטינן לעיל אף מעשר כלאים ונדמה לא. **לפטר חמור** - דלא פרקינן ביה פטר חמור כי כלאים. **מקצת סימנים** - דאמו. **העברה העברה** - כתיב הכא יעבור תחת השבט וכתוב בבכור והעברת פטר רחם מה בבכורה חייב כדאמרן ואם יש בו מקצת סימנין חייב אף מעשר נמי ליהוי חייב. **קמ"ל** - דדין כלאים אית ליה דתחת תחת גמר מקדשים כי היכי דלמזבח לא קרב כדאמר בריש פירקין בכורות (דף ה) מום קבוע הוא לישחט עליו במעשר נמי לא קדוש. **פסולי המוקדשין** - שנפדו ויוצאין לחולין. **כיון דאמר** - פטר חמור מותר בהנאה קודם פדיון חולין הוא הפטר חמור ויכול לפדותו בה דליכא למימר איסור חל על איסור. **אין איסור** - פטר חמור חל על איסור דבהמת פסולי המוקדשין אית בה קדושה אפי' לאחר פדיון דאסירי בגיזה ועבודה. **דלא תפיס פדיונו** - שהשה הניתן תחתיו אין בו משום קדושה. **צבי ואיל** - כתיב בפסולי המוקדשין דכתיב (דברים יב) רק בכל אות נפשך וגו' ובפסולי המוקדשין מדבר.

דף יב.ב

לר' שמעון נמי - אע"ג דשרי פטר חמור בהנאה אין פודין אותו בפסולי המוקדשין דצבי ואיל כתיב בהו. **בבהמת שביעית** - בהמה שניקחה בפירות שביעית. **ודאי לא תיבעי לך** - פטר חמור ודאי לא תיבעי לך דכיון דבעי למיתב פדיונו לכהן לא פריק ליה דלאכלה אמר רחמנא ולא לסחורה ונמצא זה קונה חמור בפירות שביעית שאינו ראוי לאכילה. **ספק** - כגון שילדה אמו

זכר ונקבה דאמר במתני' מפריש טלה והוא לעצמו. **ואליבא דרבי שמעון לא תיבעי לך** - דלדידה לא מיתבעי לאפרושי טלה לאפקועי איסוריה אי לא יהיב ליה לכהן דהא ר"ש מתיר פטר חמור בהנאה. **את הודאי** - פטר חמור ודאי משום דבעי ליתנו לכהן והויא סחורה. **במתנות** - זרוע ולחיים והקיבה. **לשריפה** - ואי מיחייב בבכור סלקי אימורים לגבוה. **חלה טמאה** - אין לה תקנה אלא שריפה דהאוכל תרומה טמאה חייב מיתה. **ואמאי** - מיחייב עיסת שביעית בשביעית בחלה. **לדורותיכם** - כתיב בחלה משמע אפי' בשביעית וכתוב (במדבר טו) מראשית עריסותיכם וגו'. **תניא נמי הכי** - דטעמא משום דלדורותיכם כתיב בהו. **וליגמר מינה** - דלא אמר לאכלה ולא לשריפה ותתחייב בהמת שביעית בבכורה. **התם** - גבי חלה עיקר הפרשתה לאכילה דאינה בשריפה א"כ נטמאת. **לקיימו** - אפי' שעה אחת. **נחשדו** - שעובדין בהן בלא פדיון. **פשיטא** - דודאי מהכא שמעינן לה. **מהו דתימא הני מילי** - דלא יתנונו היכא דמוחזק לן ביה דמיקרי חשוד שראינוהו שנחשד בדבר ל"א דמיקרי דחזינן ליה דאיתרמי ועבד עבודה בפטר חמור קודם פדיון. **דמורה בה היתירא** - דקסבר כיון דשה שיפריש תחתיו יהא שלי למה לי לפדותו. **מתני'** **כחמש סלעים של פדיון הבן** - דאמר בפ' יש בכור לנחלה (לקמן בכורות דף נא) דחייב באחריותו. **כפדיון מעשר שני** - דאם אבדו אינו חייב באחריותו כרבנן. **מת פטר חמור** - לאחר שהפריש הפדיון ועדיין לא נתנו לכהן. **רבי אליעזר אומר יקבר** - הואיל והוא חייב באחריו' הטלה כמאן דלא אפרשיה דמי ומותר לישראל בהנאתו של טלה כמי שלא הפרישו. **א"צ להקבר** - דמעידנא דאפרשיה לטלה קם ליה ברשות כהן ופטר חמור פדוי. **גמ'** **חייב באחריותו** - אם הפריש פדיונו ואבד. **מותר בהנאה** - קודם פדיונו. **יקבר כבכור אדם** - לא משום דאסור בהנאה אלא משום דאיתקש לבכור אדם וסתם בכור אדם ניתן לקבורה. **מודה ר"א** - אע"ג דבודאי פטר חמור ס"ל דכל כמה דלא מטי פטר חמור ליד כהן לא מיפריק מודה הוא בספק שא"צ לתת פדיון לכהן אלא מפריש כו' ומדמצריך לאפרושי טלה לאפקועי איסוריה מכלל דס"ל פטר חמור אסור בהנאה. **לפדייה הקשתיו** - בכור בהמה טמאה לבכור אדם שיתחייב באחריות פדיונו ולא לדבר אחר להנאה. **הערכין בשעתן** - שאם היה מבן חדש עד חמש שנים בשעת שאמר ערכי עלי והמתין שלא נתנו עד שיהא בן שש שיש לו ערך אחר כדכתיב בפרשת ערכין (ויקרא כז) אפי' הכי לא יהיב אלא כשעה שהעריך. **אחר שלשים** - כדכתיב

(במדבר יח) ופדויו מבן חדש וגו'. **ופדיון פטר חמור לאלתר** - בתמיה. **אין בערכין פחות מבן שלשים** - אינו נערך כדכתיב בפרשה. **ובנזירות** - סתם נזירות שלשים יום כדכתיב (במדבר ו) קודש יהיה יהיה בגימטריא שלשים הו'. **ומוסיפין** - שיש ערך לכל זמן שהוא עומד בו כדכתיב בפרשה וכן נזיר נודר בנזיר ארבעה וחמשה שנים ואם המתין מפדיון בנו ומפדיון פטר חמורו כמה שנים עדיין יכול לפדותו ואינו נותן יותר. **לומר שאם פדאו** - פדוי - הא דקתני לעיל פדיון פטר חמור לאלתר שאם פדאו לאלתר [פדוין] אבל עיקר מצות פדייה לא מקיים. **מכלל דבנו** - מדאוקמת ליה בדיעבד וקתני הבן אחר שלשים מכלל דאם פדאו בתוך שלשים אינו פדוי. **והאיתמר** - בפ' יש בכור לנחלה (לקמן בכורות דף מט). **דכ"ע מעכשיו** - היכא דאמר ליה מעכשיו יחול פדיון זה אינו פדוי כי פליגי היכא דאמר עכשיו אני נותן מעות והפדיון לא יחול עד לאחר שלשים יום.

דף יג.א

רב ששת אמר - לעולם מצות פדיון לאלתר והאי דקתני אין בערכין ופטר חמור פחות משלשים שאינו עובר עליו עד שלשים יום מכאן ואילך עובר. **מאי לאו מצוה להשהותו** - כרב נחמן וקשיא לרב ששת. **מצוה לפדותו** - דמלאלתר עד שלשים הוי זמן פדייה ומכאן ואילך עובר. **אלא אמר רבא** - לעולם מצוה להשהותו ואפי' הכי כרב נחמן לא מתריצנא ולא קשיא הא דקתני שלשים יום מצוה להשהותו. **רבי אליעזר הוא דמקיש** - בכור בהמה טמאה לבכור אדם. **והא** - דקתני לאלתר רבנן היא דמתניתין דלא מקשו. **מתני'**. **מצות יעיזדה** - באמה העבריה שייעדנה אדון לאשה. **קודמת למצות פדייה** - שהיא פודה עצמה. **אשר לא יעדה והפדה** - אם יעדה זה מוטב. **עכשיו** - מצות חליצה קודמת שהמייבם את יבמתו שלא לשם מצוה פוגע באיסור אשת אח. **באדון** - במתפיס בהמה טמאה לבדק הבית מצות פדייתה באדון קודם לכל אדם. **הדרן עלך הלוקח עובר חמורו**. **מתני'**. **הלוקח** - עובר פרתו. **שאינו רשאי** - למכור לעובד כוכבים בהמה. **גמ'**. **כדרבי חנינא** - בפ' קמא בכורות (לעיל ה) מה נשתנו פטרי חמורים מפטרי סוסים וגמלים כו'. **דזוטרן מיליה** - דלא מיירי בפטר חמור אלא פרקא קמא וכולה מסכתא איירי בבכור בהמה טהורה. **בבהמתו** - בעדרו. **בדיניהן** - דיינינן ליה בדיניהן ולקמן מפרש מאי היא. **אחוזה נקנית בכסף ובשטר ובחזקה** - מכי דייש אמיצרי כדאמרין

בפ"ק דקדושין (דף כו). **וממונו במשיכה** - מטלטלין אין נקנין אלא במשיכה במסכת קדושין (דף כו). **מיד עמיתך** - משמע מיד ליד דהיינו משיכה. **כלל כלל לא** - עד שתבא לרשותו של ישראל לא קני. **ואימא או בהא או בהא** - והכי משמע קרא מיד עמיתך הוא דבמשיכה ולא בכסף הא מיד עובד כוכבים באיזה שתראה ונשמע מיניה דהיכא דמשך ולא נתן מעו' נמי קני.

דף יג.ב

מה עמיתך בחדא - משיכה. **אף עובד כוכבים בחדא** - בכסף ולא במשיכה דהכי משמע עמיתך במשיכה ולא עובד כוכבים. **מכסף מקנתו** - בעבד עברי הנמכר לעובד כוכבים הכתוב מדבר. **לאמימר דאמר כו'** - בפרק בתרא דע"ז (דף עא). **הניחא אי סבר לה כרבי יוחנן** - דאמר בפרק הזהב (ב"מ מו) דבר תורה מעות קונות דכתיב ונתן הכסף וקם לו דגמר הדיוט מהקדש ומשיכה לא קניא איכא למימר דעמיתך אתי למימר מיד עמיתך בכסף ומיד עובד כוכבים במשיכה. **מפורשת מן התורה** - מיד עמיתך משמע מיד ליד. **אמרי לעמיתך** - דממעט כנעני מדין אונאה דכתיב בסיפיה דקרא קממעטי ליה. **אונאה מאל תונו איש את אחיו נפקא** - דמשמע אחיו ולא כנעני. **חד למעוטי כנעני וחד למעוטי הקדש** - מאונאה. **כמ"ד גזילו** - של כנעני אסור בב"ק בפ' הגוזל בתרא (דף קיג). **אמרי** - ודאי אי סבר גזילו של כנעני מותר תו לא אתא קרא למישרי אונאה אלא למעטיה מדין קנייה וכיון דאמר עובד כוכבים קנה במשיכה על כרחיך כר' יוחנן סבירא ליה דמכסף קא ממעיט ליה. **גרוטאות** - חתיכות כסף. **יחזיר** - דמשיכה אינה קונה. **ליס המלח** - דעבודת כוכבים ביד ישראל אינה בטילה עולמית. **משיכה** - למה לי. **מקח טעות** - דלא ידע דאית בה עבודת כוכבים הלכך מצי למיהדר ביה. **רישא איכא מקח טעות סיפא ליכא מקח טעות** - בתמיה. **רישא וסיפא מקח טעות** - ומדינא מצי מהדר ביה נמי בסיפא ומיהו רבנן גזרו כיון דיהיב זוזי והדר שקיל להו מיחזי כמוכר עבודת כוכבים ורישא דלא יהיב זוזי וכי מהדר לה לא מידי שקיל לא מיחזי כעבודת כוכבים ביד ישראל ומשום הכי נקט מתן מעות אע"ג דקיבל עליו לדון בדיני ישראל. **דלא הוה ידע** - דאית בהו עבודת כוכבים דהא לא יהיב זוזי דלימא איבעי לעיוני דסתם תגר לא מעיין עד שעת מתן מעות. **איבעי לעיוני** - ומדלא עיין אחולי אחיל והוי משיכתו משיכה גמורה. **רב אשי אמר** - לעולם בשלא קיבל עליו לדון בדיני ישראל ולא קשיא סיפא לר' אושעיא

ודקאמרת אי מעות קונות משיכה ל"ל משיכה לאו דוקא דמדרישא משיכה אינה קונה דקתני יחזיר סיפא נמי משיכה אינה קונה. **רבינא אמר מדסיפא משיכה קונה כו'** - וכגון שקיבל עליו לדון בדיני ישראל וקסבר האי תנא דאיצטריך למימר דאין צריך לעמוד בדיבורו עם העובד כוכבים. **דקסבר דברים יש בהן משום מחוסרי אמנה** - אם חוזר בדיבורו.

דף יד.א

מתני'. **כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן** - שהיה להם מום קבוע והקדישן להמכר ולהבא מדמיהם קרבן למזבח. **חייבין בבכורה** - לאחר פדיון אם ילדו. **ובמתנות** - זרוע לחיים וקיבה כחולין גמורין. **ויוצאין לחולין** - בפדיון לגמרי ליגזז וליעבד כחולין גרידי משום דמעיקרא לא חיילא עלייהו קדושה חמורה. **והשוחטן בחוץ פטור** - אפי' קודם פדיון דאפי' הוי מומן קל כגון דוקין שבעין דלגבי קדשים מיחייב השוחטן בחוץ הכא פטור משום דלא חלה עליהן מתחילה קדושה כל כך. **ואין עושין תמורה** - מפרש בגמ'. **ואם מתו** - קודם פדיון יפדו להאכילן לכלבים דאין קדושתן חמורה ותו קמ"ל דגרעי משאר קדשים שאין נפדין אלא חיין שיוכלו לעמוד בפני הכהן בשעת הערכתן דכתיב (ויקרא כז) והעמיד (הכהן) את הבהמה וגו' והדר והעריך (אותה) הכהן וגו'. **חוץ מן הבכור והמעשר** - שאפילו במומן חלה עליהן קדושה חמורה דבכור רחם מקדשו ובמעשר כתיב (שם ויקרא כ"ז) לא יבקר בין טוב לרע דמשמע בין תם בין בעל מום קדוש טוב תם רע בעל מום. **מום עובר** - כמאן דליתיה דמי וחלה עליהן קדושה. **פטור מן הבכורה** - מפרש בגמרא. **ואין יוצאין כו'** - שאפי' לאחר פדיון אסורין (בהנאה) בגיזה ועבודה כדמפרש בגמרא. **ולדן וחלבן אסור כו'** - מפרש בגמרא כשנתעברו קודם פדיון וילדו לאחר פדיון. **והשוחטן בחוץ** - קודם פדיון. **חייב** - כרת ובגמרא מפרש בדוקין שבעין דראוין הן לפנים ואליבא דרבי עקיבא דאמר אם עלו לא ירדו אבל בשאר מומין לא דאמרינן במסכת יומא (דף סג) הראוי לאהל מועד חייבין עליו אי לא לא. **יקברו** - ואין נפדין דבעי העמדה והערכה. **גמ'. טעמא דנפדין** - ארישא קאי. **קדושת דמים פטורה מן הבכורה** - כקדושת הגוף דמפרש לקמן מקראי דפטורה מבכורה וממתנות. **קדשי בדק הבית כו'** - והני כקדשי בדק הבית דמו דהם עצמן לא הוקדשו מתחילה אלא לדמיהן. **לא** - תסייעיה ממתניתין דקדושת דמים למזבח הוא דהוקדשו לשם

כן שיהיו הדמים קריבין למזבח והתם הוא דאסור בגיזה ועבודה משום דמיחלפא בקדושת הגוף למזבח. **הא** - ולדות שנולדו לפני פדיון אסורין בהנאה בלא פדייה ומיקרב לא קרבי דמכח קדושה דחוויה אתו דאמס לא הוקדשה למזבח.

דף יד.ב

נפדין תמימים - אותן וולדות שנולדו לפני פדיון או אין נפדין תמימים. **טפל** - ולד. **עיקר** - אם אלמא נפדין תמימים. **וקא דייק הש"ס** - טעמא דלא בעי מום משום דלא יהא טפל חמור מן העיקר דמכח בעל מום אתו הא לא אתו מכח בעל מום אלא לדידהו מקדיש להו לדמיהן לא נפקי לחולין בלא מום דקדוש קדושת הגוף. **זכר** - איל. **הקדיש זכר לדמיו** - שימכרנו ויביא בדמיו עולה הוא עצמו קדוש קדושת הגוף ויקרב עולה להכי נקט זכר דחזי לעולה משום דרובא דמייתו קרבן עולה מייתו. **רבי אלעזר מתני** - השוחט בחוץ חייב לאו כרת קאמר אלא מלקות. **ומוקי** - להאי חוץ כגון ששחטו בבמת יחיד בשעת היתר הבמות. **במת יחיד** - שכל אחד ואחד בונה במה לעצמו כגון במת מנוח וגדעון ושמואל. **במה גדולה** - נוב וגבעון שהן של צבור. **הואיל וקדוש בעל מום** - להיות אסור בגיזה ועבודה. **ואימא אם אינו ענין כו'** - ולעולם בבמה גדולה. **לא יבקר** - לא יבדוק בין תם לבעל מום דאיזה שיהא עשירי יהא קדוש. **גמר העברה העברה מבכור** - מה בכור בעל מום לא קרב אף מעשר בעל מום לא כי אתא קרא לבמת יחיד. **ולא ימיר אותו טוב ברע** - דהיינו בעל מום אם המר ימיר יהיה קדש אפילו בעל מום. **ולדות** - בעלי מומין שנולדו מקדשים תמימים. **פסקה תנא דבי ר' ישמעאל** - מקרא אחרנא ולא איצטריך האי להכי. **רק קדשיך וגו' אלו התמורות** - דאתא לאשמועינן שיקרבו למזבח דאי לעיקר הקדש אתא למה לי למכתב שיעלם לירושלים הא שמעינן קראי טובא השמר לך פן תעלה עולותיך וגו'. **הוולדות** - של קדשים. **אף הני בעל מום לא** - הלכך כי אתא לא תזבח לבמת יחיד אתא. **השתא רע בטוב אמרת לא** - שלא יביא בהמת חולין תמימים אצל בהמת קודש בעל מום ויאמר זו תמורת זו. **אלא** - להכי כתיב טוב ברע. **טוב** - מעיקרו בשנתפס בקדושה כשהוא תמים עושה תמורה אע"פ שהומס כדכתיב או רע בטוב דמשמע רע של קודש בטוב של חולין דרע של קודש עושה תמורה.

דף טו.א

זו דברי רבי שמעון - דאמר בפרק בתרא דתמורה (דף לב) קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה. **דתנן ר' שמעון אומר כו'** - ומדאמר רבי שמעון קדשי בדק הבית לא היו מכלל דקרא בקדשי מזבח כתיב והכא מודה בבעל מום מעיקרא דנפדה אע"ג דקדשי מזבח וממאי דתנא דמתני' סבירא ליה קדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה שצריכין שיהו חיינ בשעת פדייה כדכתיב והעמיד את הבהמה לפני הכהן ואח"כ והעריך אותה מדקתני סיפא גבי קדם הקדשן את מומן דאגב שקידשן למזבח מקדישין תמימים. **אבל חכמים** - לאו הנך רבנן דפליגי עליה דר' שמעון במס' תמורה דהתם אמרינן לדברי הכל בעל מום מעיקרו לא היה בכלל העמדה והערכה אלא תנא דבי לוי הוא. **אפי' חיה** - דאינה ראויה למזבח. - הכי נמי דאם מתו יפדו - דבבעל מום מעיקרא מודו. **רב** - דלא מוקי מתניתין כרבנן סבירא ליה כריש לקיש דאמר התם לרבנן קדשי בדק הבית כו' הילכך לא מיתוקמא מתני' כולה כרבנן. **דקתני בסיפא דמתניתין אם מתו יקברו** - דקדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה. **א"כ** - דטעמא דמתני' משום אכילה דקדשים לכלבים הוא. **ניתני אם נעשו טריפה יקברו** - דמשמע אע"ג דמצי למיעבד בהו העמדה והערכה יקברו הואיל ולא חזו אלא לכלבים ומדנקט מתו ש"מ טעמא משום העמדה והערכה (ודלא) כר' יוחנן דאמר התם לרבנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית היו בכלל ומיתוקמא סיפא דמתני' כרבנן ורישא נמי מיתוקמא כדידהו דבבעל מום מעיקרו כולהו מודו ותני זו דברי רבי שמעון ומחלוקתו. **צבי** - כצבי ואיל ומוקמינא בסיפרי דבפסולי המוקדשין שנפדו הכתוב מדבר. **מה צבי ואיל פטורין מן הבכורה** - דבקרד וצאנך כתיב. **ולא אוציא את המתנות** - ולקמן פריך מאי אולמיה דמתנות מבכורה. **צבי ואיל פטורין מן המתנות** - דכתיב במתנות אם שור אם שה. **ומ"ש** - מתנות דלא נפקי מקרא קמא. **ומתרץ אוציא את הבכורה שאינה שוה בכל** - שאינה נוהגת בנקבות כזכרים. **צבי ואיל** - אין אותו ואת בנו נוהג בצבי ואיל דכתיב שור או שה. **א"ל למאי מדמית ליה** - לפסולי המוקדשין דתיפטרניהו מאותו ואת בנו. **אותו ואת בנו** - נוהג בחולין ובמוקדשין כדמפרש בשחיטת חולין (ד' עח). **א"ה גבי חלבו נמי** - אמאי איצטריך אך למיסר תיפוק לי דאסור דלמאי מדמית להו כיון דאמרת אע"ג דאיתקוש לצבי ואיל לא נפקי מתורת קדשים. **אך ולא**

אותו ואת בנו - ומסתברא דהיקשא למיפטר מבכורה ומתנות אתיא ואך למיסר חלבו ואותו ואת בנו דהשתא מדמינן להו לקדשים גמורין דאי אמרינן איפכא לא מדמינן להו לא לקדשים ולא לחולין. **רק את דמו** - בבכור בעל מום כתיב. **אהני היקשא** - דאיתקוש לצבי ואיל. **ואהני קרא** - דכתיב את חלבו לא תאכל אהני היקשא מכרת והוה מיסתבר טעמא שפיר דכי כתיב כרת בחלב בבהמה הראויה לקרבן כתיב דכתיב (ויקרא ז) כי כל אוכל חלב וגו' ואהני קרא למיקם עליה בלאו דלא תישרייה לגמרי להכי אפקיה כו'. **והא תנא** - דברייתא דלעיל מפיק חלבו מאך ורבא היכי מצי למימר דאך לאותו ואת בנו אתא. **אילו לא נאמר כו'** - והאי דקתני תלמוד לומר אך חלק ה"ק אפילו לא כתב קרא מצינא לאפוקי מהכא. **רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת** - (דברים יב) ואוקימנא בפסולי המוקדשין לאחר פדיון .

דף טו.ב

איכא דאמרי תזבח ואכלת וכו' - מהכא מפיק גיזה וחלב דאסור ובשר אורחיה דקרא ולא דריש ואכלת לאפוקי כלבים. **אלא דאיעבר לפני פדיון ואיתיליד לאחר פדיון** - הילכך אסירי וקדושה לית להו לא ליקרב ולא לדמיהן כדמפרש לקמן מה תהא עליהן. **הא לפני פדיון** - נולדו מיקדש נמי קדשי. **מנא ה"מ** - דלפני פדיון אם נולדו קדשי. **זכר לרבות את הולד** - גבי שלמים כתיב (ויקרא ג) אם זכר אם נקבה תמים וקרא יתירא הוא דנישתוק קרא מיניה ומדלא קבע בה זכר כדקבע בעולה ממילא דנקבה נמי חזיא זכר ונקבה תו למה לי זכר לרבות ולד שלמים ואי קשיא תיפוק ליה מאשר יהו לך תריץ תנאי היא איכא דמייתי לה מהכא ואיכא דמייתי לה מהכא והכי מפרש במסכת תמורה בפרק אלו קדשים (דף יז). **ולד תמימים** - ולד בהמה תמימה. **ולד בעלי מומין** - (וכולן) שקדם הקדשן את מומן. **אותן ולדות שלאחר פדיון** - נולדו ונתעברו קודם פדיון מה תהא עליהם דהא לא חזו לא לגופן ולא לדמי כדמפרש רב הונא. **הנך דנולדו לפני פדיון מיפליג פליגי בהו** - בהא דאמרן לעיל אם זכר לרבות ולד בעלי מומין. **איכא למאן דאמר** - במס' תמורה בפרק אלו קדשים (שם) דף י"ז קדשי ליקרב. **ואיכא למאן דאמר קדשי לרעייה** - עד שיוממו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה. **כונסן לכיפה** - לחדר והם מתים ברעב. **קדושה דחוויה** - דאית בהו תרתוי לריעותא חדא דאמותן בעלי מומין שנראו ונדחו ועוד דלאחר פדיון נולדו והן עצמן אין

יכול להתפיסן לקדושה גמורה להקריב הואיל ואידחו תו לא מיחזו. **לא אלימי למיתפס פדיון** - בקדושתן כדי שיצאו הן לחולין שכבר יצאו קדושתן אגב פדיון דאמן דהאי דאסורין גזרה בעלמא הוא כדלקמן אבל מדאורייתא עובר ירך אמו הוא ופקעה קדושתן לפדיון אמן כדאמרן לעיל גבי קדושת דמים דולדן מותר לאחר פדיון קדושת הגוף נמי לא שנא דאין חילוק בין קדושת הגוף לקדושת דמים לענין פדיון אלא שזה צריך מום וזה אין צריך מום. **למימרא דבני פדייה נינהו** - בתמיה כלומר דשייך למימר בהו לשון פדייה קודם שיתפיסן בתמיה והא לא אלימי. **סמוך לפדיון אמן מתפיסן לשם אותו זבח** - דהשתא חיילא עלייהו קדושה לעצמן דחשביניהו ולא פקעה קדושתיהו על ידי פדיון אמן וממתין עד שיוממו ופריק להו. **וטעמא מאי** - אמר רב הונא מומתין ולא מתקין להו כרבי חנינא. **אמר ר' לוי גזרו כו'** - אי אמרת אית להו תקנתא לולדות אתי לגדל עדרים מפסולי המוקדשין דכי נפיל ביה מומא בבהמת קדשים לא פריק ליה (האי) ואתי למיכליניהו בלא פדיון אבל כי מפסדינן לולדות ממהר לפדות את האם מיד כשיפול בה מום מפי רבי אליעזר ובתשובתו ל"א בין למ"ד מומתין בין למ"ד מתפיסן מאי טעמא אטרחוהו רבנן לשבקיניהו באיסורייהו גזרה שמא יגדל עדרים עדרים שילדו גם אותן ולדות ולדות אחרים ואתי בהו לידי תקלה אבל לאחר שיפדום לא איכפת אם יולדין דוולד צבי ואיל נינהו, ל"א ועיקר מפי המורה וטעמא מאי אמתני' קא מהדר דמאי טעמא אסור אחר פדיון אמן הא פקע קדושתיהו בפדיון אמן כי היכי דפקעא גבי קדושת דמים דולדן מותר לאחר פדיון כדאמר לעיל גזירה שמא יגדל מפסולי המוקדשין שיפדו עדרים לצורך דולדות הנולדים לאחר פדיון ואתי בהו לידי גיזה ועבודה אבל לעיל גבי קדם מומן להקדישן לא גזרינן משום מילתא דלא שכיחא היא דהא אמרינן במסכת תמורה (דף ו) המתפיס בעלי מומין למזבח עובר בחמשה לאוין ובקדם הקדשן למומן גופייהו דשרינן דאיעבר ואיתייליד לאחר פדיון ולא גזרינן (דמילתא דלא שכיחא) כיון דאסרת להנך דאיעבר לפני פדיון לא אתי לדחוייניהו. **מהו שיתפיסן** - לאותן ולדות שבמעיי פסולי המוקדשין לאיזו זבח שירצה. **אין מתפיסן** - אלא לאותו זבח. **בשעריך** - כתיב בבכור וכי יהיה בו מום וגו' בשעריך תאכלנו (דברים טו) ובפסולי המוקדשין כתיב אשר נתן לך בכל שעריך (שם יב). **אשר יבוכר לא יקדיש איש אותו** - אלמא לא חל עליה שום קדושה אחריתי. **ואין סופג את הארבעים** - ואע"ג דאסירי בגיזה קודם

פדייה לא לקי עליה דכי כתיב לא תגוז אקדשים גמורין כתיב ואיסורא מיהא איכא כשאר נהנה מן ההקדש. **בין לפני פדיון בין לאחר פדיון אין עושין תמורה** - דטוב מעיקרו בעינן כדפרישית לעיל. **לפני פדיון מועלין בהן** - דהא נהנה מן ההקדש דלא גרעי מקדשי בדק הבית. **וולדותיהן חולין** - אפילו נתעברו קודם פדיון ונולדו אחר פדיון. **ונפדין תמימים** - אם נתעברו וילדו קודם פדיון. **אין לך בהם אלא מצות עילוי בלבד** - שמעלין אותן בדמים. **ובין לפני פדיון ובין לאחר פדיון עושין תמורה** - ולקמן קאמר דתמורה שלאחר פדיון מתה. **לאחר פדיון אין מועלין בהן** - דאיתקיש לצבי ואיל אבל לענין גיזה לא דכתיב תזבח ולא גיזה. **וולדותיהן קודש** - אם נתעברו קודם פדיון. **ואין מתפיסן לכל זבח שירצה** - והיינו דרב ששת.

דף טז.א

לאתויי חלבו - דאסור ולא תויי שוחטו בחוץ דחייב לא אמרינן משום דא"כ איבעי לן למימר בדוקין שבעין ועוד סיפא קתני לקמן השוחטן בחוץ פטור וכללא דרישא לא אצטריך לאיתויי חלבו דשרי דהשתא ולדן דכגופן דמי דעובר ירך אמו הוא שרי כל שכן חלבו דמיא בעלמא הוא. **הא בעלי מומין מיפרקי** - אותם שנתעברו קודם פדיון ונולדו לאחר פדיון וכגון שתפסן לשום זבח דאלימא קדושתיהו למיתפס פדיון וכשהוא מתפיסן לשם זבח אין מתפיסן לכל זבח שירצה הא לשם אותו זבח מתפיסן והיכי משכחת לה פירושא הוא כלומר היכי משכחת תירוצא דמילתא דמשמע בעלי מומין נפדין ולשם זבח אחר לא יתפיסם אלא היכי עביד דמתפיסם לשם אותו הזבח ונפדין במומן כשיפול בהן מום. **נימא תהוי תיובתא דרב הונא** - דאמר לעיל כונסן לכיפה והן מתים. **ואיידי דתני רישא נפדין תמימים** - דחידוש הוא דאפילו תמימים נפדים. **והשוחטן בחוץ פטור** - סיפא דברייתא לעיל אקדשים שקדם הקדשן את מומן קאי ואפילו הכי פטור דאין חייבין על שחיטת חוץ אלא על המתקבל בפנים כדתנן בזבחים בפרק פרת חטאת (דף קיב) בעלי מומין בין קבועין בין עוברין שהקריבן בחוץ פטור ומפיק טעמא מהאי קרא ואל פתח אהל מועד לא הביאו הא כל שאינו ראוי לבא אל פתח אהל מועד אין חייבין עליו. **רב הונא מתני חייב** - כדקתני מתני'. **ומוקי לה בדוקין שבעין** - דמתקבל בפנים הוא. **ואליבא דרבי עקיבא** - דאמר בשחיטת קדשים בפ' המזבח מקדש (דף פד) אם עלו לא ירדו, דוקין טולא כגון

(ישעיהו מ) הנוטה כדוק שמים ולהכי לא ירדו דאין מומן ניכר כל כך הכי תנן בזבחים בפ' המזבח מקדש הראוי לו (דף פד) ר' עקיבא מכשיר בבעלי מומין כלומר דאם עלו לא ירדו ואמר רבי יוחנן בגמ' לא הכשיר רבי עקיבא אלא בדוקין שבעין הואיל וכשירין בעופות והוא שקדם הקדישן את מומן ל"א דוקין שיש לו מום בעפעפים ולהכי קרי לעפעפים דוק על העין כרקיע דהכי אמרינן בספרי אגודות העין דומה לעולם קטן העפעפים כנגד הרקיע והתחתון כנגד הארץ והלבן שמקיף את העין כנגד ים אוקיינוס שסובב את העולם והשחור שבו שהוא עגול דומה לגלגל חמה. **קדושה דחוויה** - שכבר נפדו. **ויאכלו במומן** - ימתינו עד שיוממו ויאכלו לבעלים כבכור ומעשר שאין נפדין אלא נאכלין במומן אלמא כיון דלא מצי קרבי כדאמר במס' תמורה (דף ה ע"ש) אך בכור שור וגו' הן קריבין ואין תמורתן קריבין נאכלין במומן לבעלים הכי נמי ליעבד הכי. **והא בהמה לא אלימא למיתפס פדיונה** - הילכך מתה. **מנין לתמורת פסולי המוקדשים שמתה** - כגון דלאחר שנפדו הקדשים התפיסן בתמורה דלא מצו למיקרב. **ממעלה הגרה טמא הוא** - דסיפיה דקרא כתיב טמא הוא לכם ודרשינן הכי יש לך דבר שיש בו סימני טהרה ואסור באכילה ואיזו זו תמורת פסולי המוקדשין. **חמש חטאות** - מפרש בתמורה (דף כא). **לתמורת אשם שתהא רועה** - דאשם לא קרב נדבה הלכך תמורתו לא קרבה והא טמא דקרא ה"ק הניחוהו עד שיהא טמא כלומר שיפול בו מום. **כל שבחטאת מתה** - ותמורת חטאת היינו אחת מחמש חטאות מתות. **לאו ליכא** - דאין עובר בלאו. **דאיכא לאו** - לא תאכלו ממעלי הגרה. **ואבע"א** - להכי אתא ממפריסי הפרסה דמשתעי בחטאות המתות להקיש דבר הבא ממעלי הגרה תמורת פסולי המוקדשין לאחר פדיון דנפקא ממעלי הגרה לדבר הבא ממפריסי הפרסה חטאות המתות. **מתני'**. **המקבל צאן ברזל** - ששם לו עובד כוכבים בהמותיו בדמים קצובין ולתת לו אותן דמים עד עשר שנים בין מתו בין הוזלו ואותן ולדות שיהיו להן עד אותו זמן יהיו ביניהם. **ולדותיהן פטורין** - מן הבכורה.

דף טזב.

ולדותיהן - של אותן צאן ברזל כשיגדלו ויבכרו יפטרו מן הבכורה וטעמא מפרש בגמ' דכיון דאי לא יהיב ליה זוזי לעובד כוכבים תפיס בהמה ואי לא משכח בהמה תפיס ולדות אישתכח דשייכא יד עובד כוכבים באמן. **וולדי**

ולדות חייבין - ולדי ולדות של צאן ברזל המגיעות לחלקו של ישראל כשיהיו להן ולדות בכורות (ינתנו) לכהן דהיינו רביעית לצאן ברזל ינתן לכהן. **העמיד ולדות תחת אמותיהם** - שפתח לו פתח לעובד כוכבים להיות לו כח בולדות ואמר לו אם ימותו הבהמות תטול הולדות המגיעות לחלקי ויהיו תחת ידי באותן דמים עד אותו זמן עצמו. **וולדותיהן** - השתא - אלימא יד עובד כוכבים ושייכא בדור אחר טפי הלכך ולדות של אותן ולדות שהן ולדי ולדות לצאן הברזל פטורין דשייכא בהו יד עובד כוכבים וכשיהא להם בכור לא ינתן לכהן. **שאחריותן לעובד כוכבים** - דלעולם כל מה דמשכח עובד כוכבים תפיס. **גמ' כיון דלא נקט** - העובד כוכבים זוזי ברשותיה דעובד כוכבים קיימי. **דמקבל קיימא** - דמקבל זוזי הוא דאיחייב להו והאי דשקיל נותן חצי ולדות בשכר המתנת מעות קא שקיל להו דאי ברשות מרה קיימי אמאי רבית הוא ברשותא דמריה אשבח ולדות. **מתני' בדקביל עליה** - העובד כוכבים אונסא וזולא. **אי דקביל עליה אונסא וזולא צאן ברזל קרית ליה** - בתמיה הא צאן ברזל לא הוי אלא במקבל עליה המקבל אונסא דלהכי קרית ליה ברזל קשה ואינו נפחת כך זה הנותן לא יפחות מדמיו. **ועוד מאי פסקא** - בתמיה כלומר פסקא למילתא דיחילוק בין צאן ברזל לצאן ברזל. **אדתני סיפא** - דהתם אבל מקבלין כו'. **אלא** - הא והא דלא קביל עליה מרא אונסא וזולא אלא על המקבל יהא הכל. **והכא גבי בכורה** - לאו משום דהוי ברשותו של עובד כוכבים אלא משום דמשכון הוי גביה. **אמר רב הונא וולדן של צאן ברזל פטורים כו'** - כדפריש' גבי מתני' וארישא קאי. **רב יהודה אמר ולדי ולדות נמי פטורין** - ודור ד' לצאן ברזל אינו נותן לכהן אלא דור ה' ולקמן פריך ליה ממתני'. **טעמא דהעמיד** - שהחזיק כחו של עובד כוכבים הא לא העמיד לא מיפטרי ולדי ולדות של צאן ברזל. **והא קמ"ל** - דאע"ג דהעמיד דאורחיה דעובד כוכבים למיזל ולמיתפס בנה כלומר סד"א כיון שחוזר כח עובד כוכבים בולדות אימא יהיו פטורין לעולם קמ"ל אפילו הכי ולדות של אותן ולדות שהן ולדי ולדות לצאן ברזל פטורין וולדי ולדות של ולדות חייבין כאילו לא העמיד. **תנן רבן גמליאל אומר כו'** - וקס"ד דר"ג ארישא קאי. **בשלמא לרב יהודה דאמר נחית ת"ק** - למיפטר דרי דשתי דורות לצאן ברזל פוטר ת"ק.

היינו דקאמר רשב"ג - את אמרת שתי דורות למטה מצאן ברזל ותו לא ואנא
אמינא אפילו עד עשרה דורות נמי פטורין והוא הדין טפי מעשרה אלא כי
האי מנינא נקט בכמה דוכתי וקרא נמי נקיט להו דכתיב (דברים כג) גם דור
עשירי והן אסורין לעולם אצטריך למיתני הכי דאם הוי תני אפילו ולדי
ולדות פטורין הוה אמינא הני הוא דפטר רבן גמליאל טפי מהני לא כי היכי
דשמעינן ליה לתנא קמא דפטר ולדי ולדות אע"ג דלא מבהמותיו של עובד
כוכבים ממש נולדו ומחייב בולדי [ולדי] ולדות לתת ולדן לכהן הכי נמי
לרשב"ג אע"ג דפטר בולד ולדי בחד דרא טפי מחייב. **אלא לרב הונא דאמר**
לא נחת תנא קמא למיפטר דרי - דלא פטר אלא ולדות של צאן ברזל הואיל
ויצאו מבהמותיו ממש של עובד כוכבים למה ליה לרשב"ג למימר עד עשרה
דורות לימא אפילו ולדי ולדות פטורין ושמעינן מינה כי היכי דפטר ולדי
ולדות אע"ג דלא מבהמותיו של עובד כוכבים ממש יצאו הוא הדין נמי עד
עשרה דורות. **אהעמיד קאי** - שהעמיד ולדות תחת אמותיהן קאי דנחת תנא
קמא למיפטר דרי. **אימא הן וולדות** - דמשמע תרי דרי הן הולדות וולדות
אחרים. **אימא הן וולדות** - כלומר הן הולדות עצמן ולא תימא וולדות. **מגז**
כבשי יתחמם - אלמא בת חימום קרי גז דלא בת חימום לא קרי גז והך עז
בת רחל צמרה קשה דצמר עזים קשה הוא. **חוששין לזרע האב** - אם שוחט
האב והבן ביום אחד והילכך רבי מאיר מחייב אם שחטו ובתו חייב הואיל וזה
דומה לו. **אין חוששין** - בעז בת עז ושחט אותה ואת אביה ביום אחד. **כי היכי**
דפליגי חנניה ורבנן - בשחיטת חולין בפרק אותו ואת בנו (דף עח) דחנניה
מחייב וחכמים פוטרין. **ברחל בת רחל** - וגבי עז בת רחל עז בת עז בת רחל
מיירי. **ואב"א ברחל בת עז בת רחל** - וחדא קתני ברחל בת עז ואותה עז היתה
בת רחל. **ר"מ מחייב ליתנן לכהן דחזרה שיות למקומן** - ולא נדמה הוא והך
רחל בת עז לאו רחל ממש דהא נקבה לא קדשה בבכורה אלא מין רחל
קאמר. **מודה ר"מ** - אע"ג דלענין בכורה סבר חזרה שיות למקומה הכא בעינן
שיהא ממשפחת עזים מששת ימי בראשית. **ה"מ דלא נחית לדרי** - כלומר
דאינו נדמה לעז אם אמו אלא לאמו גופיה הוי נדמה דאינו דומה לאמו אבל
היכא דנחת לדרי דלגבי אמו לא הוי נדמה דדמי לאמו אלא לגבי אם אמו הוי
נדמה אימא לא קמ"ל אחד דבעינן מיוחד מששת ימי בראשית. **ואי מהתם** -
דאי כתב אחד ולא כתב עז הוה אמינא הני מילי דנדמה פסול לקרבן חובה
כגון שעיר מוסף דראש חדש דחובה הוא אבל לקרבן נדבה ליתכשר האי

דנקט שעיר ראש חדש הוא הדין לשעירי רגלים דכתיב בהן אחד אלא קמא דכולהו נקט. **על צמרו** - של שה שאינו מיוחד שה לדורותיו. **מה זבח שלא נשתנה** - דהא נדמה פסול לקרבן. **אלא מעתה** - משום דהדלה על גבי תאינה חשבת ליה שינוי. **זה נשתנה ריחו** - יין של אותו גפן. **מתני'**. **הזכרים** - משמע שנים. **א"א לצמצם** - שיצאו שני ראשיהן כאחד אלא האחד יצא תחלה ולא ידעינן הי ניהו. **ור"ט** - מפרש וקאמר בורר את היפה מפרש בגמ' טעמא. **משמנין ביניהם** - מפרש בגמרא דכהן נוטל כחוש. **והשני** - שנשאר לישראל ירעה עד שיסתאב ואח"כ יאכל דספק בכור הוא הילכך אינו נשחט תמים ובאותו של כהן לא אצטריך למימר דודאי אינו נשחט עד שיהא בו מום דבזמן הזה מיירי א"נ בזמן הבית מיירי ודכהן לא חזי להקרבה וספק בכור הוא ואיכא למיחש משום חולין בעזרה לפיכך נמי יאכל במומו והאי דנקט של ישראל ירעה עד שיסתאב משום דבעי למימר וחייב במתנות גבי ישראל דאילו כהן פטור מן המתנות לגמרי כדמפרש בשחיטת חולין בפרק הזרוע והלחיים (דף קלב) הילכך תנא כולה מתניתין בישראל מיהו דכהן נמי ירעה עד שיסתאב ויאכלנו במומו.

דף יז.ב

וחייב במתנות - כשישחטנו יתן לכהן את הזרוע והלחיים וסתם משנה היא זו. **ור' יוסי פוטר** - מפרש בגמ'. **יחלוקו** - דחזר בו ר"ט ממאי דאמר לעיל כדמפרש בגמ' דס"ל דאפילו כשהן חיינ מעלין את היפה בדמים לשניהם שיחלקו בשניהם הלכך מת אחד מהן יחלוקו את החי. **זכר ונקבה אין כאן כלום לכהן** - דשמא נקבה יצאה תחלה והמוציא מחבירו עליו הראיה והכא אפילו רבי טרפון מודה דהתם הוא דפליג משום דוודאי חד מינייהו לכהן הלכך יפה כחו לחלוק בשוה אבל הכא הורע כחו דשמא לא שייכא בכורה כלל ומיהו ירעה עד שיסתאב ואח"כ יאכלנו דספק הוא. **גמ'**. **אפשר לצמצם בידי שמים** - כגון הך לידה ואע"ג דאין מקפידין בכך. **וכל שכן בידי אדם** - דמתכוונין לצמצם שום מדה או שום דבר דוודאי אפשר לצמצם. **בידי אדם** - שמתכוונין ומודדין כדי לצמצם מאי אפשר לצמצם או לא. **חוגרו** - למזבח באמצע גובהו הוא. **קיהיב דמים עליונים** - הראוים להנתן למעלה מאמצעיתו וקא יהיב להו למטה דשמא לא צמצמו יפה ועשו את החוט למטה מאמצעיתו הרבה וכי נותנין דמים עליונים למעלה מן החוט מעט

איכא למימר למטה מאמצעיתו הוא. **ותחתונים למעלה** - דשמא למעלה מאמצעיתו נתנו את החוט. **דמרווח ביה פורתא** - לעולם א"א לצמצם והכא כגון שעשו את החוט רחב מאחר שמדדו והתחילוהו באמצע הרחיבוהו למטה ולמעלה דממה נפשך למטה דידיה הוי תחתונו של מזבח ולמעלה דידיה הוי עליונו בלא שום ספיקא. **ת"ש ממדת כלים** - דאמר רחמנא (שמות כה) ועשית שלחן אלמא צמצמו יפה ועשאוהו באמותיו מצומצמות. **שאני התם דאמר רחמנא עביד ובכל היכא דמצית למיעבד ניחא ליה** - ולעולם לא צמצמו יפה. **הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל** - כל מלאכת התבנית דוד אמרו לפסוק זה ולא גרסינן ליה הכא. **חלקו לשנים** - תנור שנטמא וחלקו לשנים והן שוין טמאין דאי אפשר לצמצם ובכל חד וחד איכא למימר הכא איכא רובא וקי"ל תנור שיריו ברובו בהעור והרוטב (חולין דף קכד). **ויש בו גומות** - שאינו נחלק בשוה אלא כששוברין אותו חתיכות (קרקע) בולטות בו ועושה בזה גומא וכן במקומות הרבה והילכך אי אפשר לשער אותן בליטות. **נמצא** - חלל מכוון בין שתי עיירות שאין זו קרובה לו יותר מזו כלום. **אפשר לצמצם** - ולמדוד יפה כיוונו שתיהן קרובות זו כזו וקסבר קרובה דכתב בקרא (דברים כא) הקרובה אל החלל אפילו קרובות משמע שאם יש שתיים קרובות לו בשוה שתיהן עורפות דאי אי אפשר לצמצם אלא ודאי אחת קרובה מחברתה אמאי מביאות שתי עגלות יביאו אחת בשותפות כדאמרינן לקמן ויתנו ויאמרו בני האחת אם אתם קרובים ממנו יהא חלקנו מחול לכם ותכפר עליכם ואם אנחנו קרובים מכם חלקכם יהא שלנו ותכפר עלינו.

דף יח.א

סבר לה כר' יוסי הגלילי - וקא מיבעיא לן לרבנן. **אי אפשר לצמצם** - הילכך לא היו עורפין דכל אחת אומרת אני איני קרובה. **אפשר לצמצם** - וקרובה אפילו קרובות. **ויתנו** - כדפרשינן לעיל. **דכולי עלמא אפשר לצמצם** - דכרבי יוסי הגלילי סבירא להו. **מאי הוי עלה** - אליבא דרבנן. **שתי עגלות** - דאפשר לצמצם וקרובה אפי' קרובות. **לייתי תרתי** - דהא לא מצי לאתנוויי דהא שתיהן שוות. **א"א לצמצם** - הילכך מצו לאתנוויי. **ההוא דבריא נפק ברישא** - דמרוב בריאותו קדם את אחיו. **הכהן נוטל כחוש** - לרבי עקיבא. **והא משמנים תנן** - דמשמע מה שיפה השור מחבירו ואותן דמים יחלוקו. **אדאכלת כפניאתא בבבל** - בעוד שהייתה אוכלת תמרים בבבל ומעדן עצמך.

תרגימנא - להאי מילתא דר' עקיבא ודייקנא לה מסיפא. **דכי הדדי פליגי** - דלתרווייהו יהא חלק בשניהם ה"נ יחלוקו את החי. **שומן יהא ביניהן** - מה שאחד שמן יפה מחבירו יהא מוטל ביניהם ועליו יבאו לדין ויטעון ישראל לכהן אייתי ראיה כו' כי היכי דסבר ר' עקיבא בסיפא המוציא מחבירו עליו הראיה. **מאי טעמא דר"מ** - דקתני סתמא דמתני' חייב במתנות. **אי בכור הוא כוליה דידי** - והאי דשקיל אנא הוי חולין ומהדרנא לך ניהלך ושקילנא מתנות מיניה. **עשו שאינו זוכה כזוכה** - אע"פ שלא זכה כהן בהאיך דהא לא מטא לידיה מעולם עשאוהו כאילו זכה בו הואיל ומעיקרא הוה שייכא ביה יד כהן דשמא דידיה נינהו שויה רבנן כמאן דמטא לידיה לשום בכורה. **וזבין ליה לישראל במומיה** - והדר שקליה לאידך חילופיה ובכור שמכרו כהן לישראל פטור מן המתנות דאיתקש לצבי ואיל בפרקא קמא (לעיל בכורות דף יב). **בספק בכור שאין חליפין ביד כהן** - שלא נטל כלום תחתיו כגון דקתני מתני' זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום והאי זכר ספק בכור הוא שמא יצאה נקבה תחלה וירעה ויאכל במומו לבעלים. **שחייב במתנות** - דהכא ליכא למימר עשאוהו כמי שמכרו כהן לישראל דהא לא בא בחליפין ליד כהן כלום. **אי מחייבת ליה** - לספק בכור במתנות אתי למימר חולין גמור הוא ואתי למישרי בגיזה ועבודה. **ומי מצית אמרת** - דטעמא דרבי יוסי משום גיזה ועבודה הוא. **בספק מעשר** - כגון שקפץ אחד מן המעושרין לתוכם דאמרינן בפ"ב (לקמן בכורות דף נח) כולם ירעו עד שיסתאבו - ויאכלו במומן לבעלים ספק מעשר אין כהן בא עליו משני צדדין דאם מעשר הוא אין לכהן חלק בו דמעשר קרב שלמים ונאכל לבעלים. **ומי מצית אמרת הכי** - דטעמא דרבי מאיר משום שלא תשתכח תורת מתנות.

דף יח.ב

כל שחליפיו כו' - אי אמרת בשלמא טעמא דרבי מאיר גבי בכור משום דבא עליו משני צדדין היינו דקנסיב ר' יוסי (הש"ס) (מסורת הש"ס: [תלמודא]) (דהואיל וחליפיו ביד כהן פטור דאינו יכול לומר אי בכור הוא כולו דידי הוא דהוי כמאן דזבניה לישראל אלא אי אמרת טעמא דר' מאיר משום שלא תשתכח תורת מתנות אמאי נקט רבי יוסי טעמא משום דחליפיו ביד כהן הא לר' מאיר נמי מה"ט לפטר אלא ודאי טעמא לאו משום שלא תשתכח תורת מתנות הוא. **אי שמן מית דכהן הוא** - האי דמית דהא רבי טרפון אמר כהן

בורר לו את היפה. **חזר בו רבי טרפון** - מקמייתא דאמר כהן בורר לו את היפה וסבר דלשניהם יש חלק בשניהם. **לשנים שהפקידו אצל רועה** - שתי בהמות ומתה האחת ואין ידוע של מי מתה. **שמניח רועה בין שניהם** - לחלקה ומסתלק דהכא ליכא למימר המוציא מחבירו ומתני' נמי דקאמר רבי טרפון יחלוקו כגון שאותו ספק בכור החי נמסר לרועה ואתי בעל הבית וכהן גבי רועה דליכא מוציא מחבירו דהא לא קאי ברשותא דחד מינייהו. **ומשל דרבי עקיבא לאחד שהפקיד אצל בעל הבית** - והניחה בעדרו ומתה בהמה אחת בעדרו ואומר שלך מתה והלה אומר אחת מאותן שלך מתה המוציא מחבירו עליו הראיה ומתני' נמי דמרע ליה ר' עקיבא לכחו של כהן כשישנן ברשות בעל הבית דהוי כהן מוציא מחבירו. **אלא במאי פליגי** - הואיל ולא בחד גונא קמיתרצא מתני'. ר' עקיבא פליג בשנים שהפקידו אצל רועה - בתמיה הא ודאי ליכא למימר המוציא מחבירו עליו הראיה. **לא נחלקו** - אלא כגון שהבכור חי עומד בחצר בעל הבית וכהן רועה כל בהמותיו של בעל הבית. **אקנויי אקני ליה** - בעל הבית לכהן מקום בחצירו כדי שיזכה כהן בבכורות כשיוולדו מיד דתיקני ליה חצירו. **דניחא ליה לאינש דתתעביד מצוה בממוניה** - שיגדלו בכורותיו של כהן בחצירו והוה ליה חצר של שניהם והוי האי חצר כי רועה וכאילו שנים הפקידו אצלו הילכך חולקין דברשות שניהם עומד. **פסידא** - היכא דאיכא ספיקא מפסיד בעל הבית אי קיימא חצר ברשות כהן. **מתני' אחד לו** - שהרי היתה נקבה עמו ואיכא למימר נקבה יצאת תחלה. **משמנין ביניהן** - כהן נוטל כחוש. **יחלוקו** - דחזר בו ר' טרפון מקמייתא. **שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום** - דאיכא למימר כל חדא וחדא ילדה זכר ונקבה ויצאת נקבה תחלה. **שחליפיו ביד כהן** - שהכהן נוטל אחת מן הספיקות פטור האחר מן המתנות דעשו את שאינו זוכה כזוכה. **זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום** - דשמא אותה שלא ביכרה ילדה הנקבה ואותה שכבר ביכרה ילדה זכר. **גמ' קמייתא** - רחל שילדה שני זכרים התם קאמר ר"ע כהן נוטל כחוש. **משום דתרי מחדא** - רחל נפוק ומספקא מילתא והמוציא מחבירו עליו הראיה. **אבל שתי רחלים** - שילדו שני זכרים ונקבה דתרי נפקו מחדא וחד מחדא. **אימא מודי ליה רבי טרפון** - דכהן בורר לו את היפה דלפיכך הוא יפה שיצא יחיד ולא היתה הנקבה עמו וזהו ודאי בכור גמור. **והך דילידא חד שביח טפי** - שביח מעולה.

מתנ"י. **יוצא דופן** - בכור שיצא דרך דופן הבא אחריו בכור (לזכרים ולא) לרחמים ולא ללידה שכבר יצא אחר קודם לו. **שניהם ירעו כו'** - דספק בכור הן דמספקא לר' טרפון בכור לדבר אחד אי הוי בכור אי לא הוי בכור. **גמ'**. **מכלל הצריך לפרט** - שהכלל צריך שיהא הפרט עמו. **מפרט הצריך לכלל** - יש שהפרט צריך שיהא הכלל עמו. **כיצד קדש לי כו'** - הך רישא לאו פירושא דכלל הצריך לפרט הוא אלא מציעתא וסיפא. **כל בכור** - כלל אפי' נקבות ת"ל זכר אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר זהו כלל ופרט השנוי במדה ראשונה של שלש עשרה מדות שהפרט בא למעט את הכלל ממשמעו ולהעמידו על הפרט ואין בכלל אלא מה שבפרט שהרי זה דומה לכלל ופרט השנוי אצל מדה ראשונה מן הבהמה כלל מן הבקר ומן הצאן פרט אין בכלל אלא מה שבפרט. **אי בכור זכר יכול אפי' יצתה נקבה לפניו** - דרך רחם דהכי משמע בכור זכר בכור לזכרים שלא קדמו זכר אחר הוי בכור ואע"ג דאינו בכור ללידה ולרחמים. **ת"ל פטר רחם** - איצטריך האי פרט לפרושי דלא מיקרי בכור עד דהוי בכור לרחמים משום דלא הוה ידעינן מאי משמעותא דכללא ולא דמי לכלל ופרט דאהני פרט למעוטי כללא ולא לפרושי משמעותא כגון רישא דברייתא בכור יכול אפי' נקבה ת"ל זכר היינו כלל ופרט גמור דלא איצטריך לפרושי היכי דמי בכור דהא הנקבה בכור לכל מילי היא אלא למעוטי דלא תימא אף הנקבות קדושות בבכורה ודכוותה בשחיטת חולין (דף פח) וכסהו בעפר קרי ליה כלל הצריך לפרט משום דתרי גווני כסוי הוי כגון כפיית כלי עליו ועוד יש כסוי בדבר המתפזר כגון עפר וכיוצא בו לכך נאמר עפר למעוטי כסוי דבר שלם ולא דיינינן ליה בכלל ופרט גמור דנמעוט נמי שחיקת אבנים והגיר והזרניך. **בכור** - דמשמע בכור לכל מילי בעינן והיינו פרט הצריך לכלל דזכר ופטר רחם שהוא פרט צריכין לבכור שאילו לא נאמר בכור הייתי אומר אע"פ שאינו בכור יקדש ורוב פרטות שבתורה אינן צריכין לכללות שעמהן כגון (ויקרא א) מן הבקר ומן הצאן לא היו צריכין שיכתב מן הבהמה וכי יתן איש אל רעהו חמור [או שור] או שה (שמות כב) אינן צריכין לוכל בהמה אלא שבא להיות מוסיף על הפרט, כלל הצריך לפרט שאין אתה יכול להבין מהו אומר עד שיבוא הפרט לפרשו כגון בכור זכר יכול אפי' יצתה נקבה לפניו דבכור שהוא כלל לא ידענא בכור למאי קאמר אי לזכרים אע"ג דלא לרחמים כגון האי אי לרחמים ולא לזכרים כגון זכר שיצא פטר רחם

אחר יוצא דופן אי נמי עד דהוי בכור לרחמים ולולדות. **רישא לא נסיב לה תלמודא בכור** - מציעתא קרי רישא דקתני יכול אפי' יצתה נקבה לפניו ת"ל פטר רחם מדלא נסיב לה תלמודא ת"ל בכור דמשמע בכור לכל מילי אלמא לא מישתמע ליה דבכור לכל מילי משמע ולהכי לא נסביה דלא מימעוט האי מיניה דכיון דלא יצא זכר לפניו בכור קרינא דבכור לזכרים הוא אלמא ס"ל בכור דקרא בכור לדבר אחד הוא הוי משמע. **יכול אפי' יצא אחר יצא דופן** - והוא יצא דרך רחם. **וסיפא נסיב לה תלמודא בכור** - אלמא בכור דכתב בקרא לכל מילי משמע דבכור לדבר אחד כגון האי דהוי בכור לרחמים (ולזכרים) אלא דלא הוי בכור לוולדות לא הוי בכור. **לעולם בכור לדבר אחד לא הוי בכור** - כלומר דקרא לכל מילי משמע והאי דלא נסיב תלמודא בכור ברישא. **ה"ק אי זכר יכול אפי' יצא דרך דופן ת"ל פטר רחם** - דהשתא לא מצי תלמודא נסיב בכור למעוטי להאי דהא בכור לכל דבר הוא דהא לא קדמו אחר בעולם להכי נקט פטר רחם וממילא (נמי) אימעיט נמי יצתה נקבה לפניו מפטר רחם. **רבינא אמר בכור לדבר אחד הוי בכור** - כלומר [בכור] דקרא אפי' לדבר אחד משמע וסיפא דנסיב תלמודא בכור למעוטי יצא אחר יוצא דופן לא ממשמעות דקרא נפקא דקרא משמע בכור לדבר אחד אלא מריבויא דקרא. **דאי ס"ד כו' בכור דכתב רחמנא** - דמשמע שיהא בכור במקצת למה לי לכתוב פטר רחם זכר תקדיש ולישתוק.

דף יט.ב

דאי למעוטי יצתה נקבה לפניו - דרך רחם מפטר רחם נפקא אלא למעוטי יוצא אחר יוצא דרך דופן בין אביי [לרבינא] (לרבא) ליכא מידי אלא במשמעותיה דקרא פליגי. **אי ס"ד בכור לדבר אחד** - משמע (מסורת הש"ס: [הוי]) בכור ויוצא אחר יוצא דופן לא ממשמעותא אימעיט אלא מריבויא תינח היכא דיצא זכר תחלה דרך דופן והדר נפק זכר אחרינא דרך רחם דההוא אימעיט מריבויא דקרא דמסתברא דקרא אתא למעוטי דהא דבכור לרחמים הוא דאיכא לבכור לזכרים וללידה ליכא. **אלא היכא דיצתה נקבה דרך דופן** - והדר נפק זכר דרך רחם ליקדוש דהא הוי בכור לתרי מילי לרחמים ולזכרים ומריבויא דקרא לא מצית למעוטי אלא חד מסתברא דיוצא אחר יוצא דופן זכר קממעט ולא יוצא אחר יוצא דופן נקבה ואמאי קתני בברייתא סתם אפילו יוצא אחר יוצא דופן ולא פליגי בין זכר לנקבה.

אלא מחוורתא כדאביי - דמשמעותיה הוי בכור לכל מיילי משום הכי מימעטי כולהו. **הדרן עלך הלוקח עובר פרתו. מתני'.** **הלוקח** - בהמה. **עז בת שנתה** - שילדה בתוך שנתה. **ודאי אותו הולד לכהן** - דקודם לכן לא ילדה. **ספק** - ירעה ויאכל במומו לבעלים, ספק של פטר חמור מפריש טלה והוא לעצמו. **טינוף** - מפרש בגמ' שמא טנפה בתוך שנתה והוי סימן ולד ונפטרה מן הבכורה הלכך אפ' עז בת שנתה ספק היא. **שפיר** - עור צורת הולד. **גמ'.** **ר' מאיר חייש למיעוטא** - כדקתני לקמן קטן וקטנה. **תשע חנויות** - כולן מוכרות בשר שחוטה ואחת מוכרת בשר נבילה ונמצאת חתיכת בשר לשם בקרקע כשרה דכל דפריש מרובא פריש והיינו רובא דאיתיה קמן שהרי החנויות לפנינו. **וסנהדרין** - כגון שנים עשר מזכין ואחד עשר מחייבין זכאי. **רובא דליתיה קמן** - כגון הכא דאמרת הלך אחר רוב בהמות שבכל העולם. **פוגעין בערוה** - דכיון דאינה ראויה להוליד לא קרינן בהו והיה הבכור אשר תלד ופקעה מהן תורת ייבום וקיימו באיסור (בייבום) אשת אח.

דף כ"א

רובא דתלי במעשה - כגון עיבור הבהמה דתלי בהרבעה ואיכא למיחש שמא לא עלה עליה זכר הילכך ספק. **ואני איני אומר כן** - איני חולק עליך בלשון שמועתי אלא בלשון אחר ולקמן מפרש מאי איכא בין סבריה לגמריה. **במאי קמיפלגי** - ר' ישמעאל וגמריה דר' יהושע דקתני אבל אמרו. **בטינוף פוטר פליגי** - דרבי ישמעאל דמשוי ליה ודאי בכור סבר דאי נמי טניף בתוך שנתה לא מיפטרא. **לחומרא** - כגון גבי רישא דשמעתא דאי הוה אזלינן בתר רובא הוה משוינן ליה פשוט ודאי (דהא) מכאן ואילך (הוה) הילכך חייש למיעוט לחומרא ומשוי ליה ספק אבל הכא אי חייש למיעוט קולא הוא דאפילו בת שנתה משוי ליה ספק. **גמריה** - אבל אמרו (אית ליה דזעירי). **סבריה** - ואני איני אומר כן כו'. **דטינוף בסוף ששה** - שראיננה שהתחילה לטנף בתחלת חדש שביעי. **אין טינוף פחות מל' יום** - דאינה מקבלת זכר עד ל' יום. **לגמריה** - דלא ידעינן שטינפה בת ששה אדר' ישמעאל פליג דאמר בת שנתה ודאי לכהן וקא"ל איהו אפילו ילדה בתוך שנתה ספק דלמא טניף בתוך ג' חדשים או ד' משנולד וחזרה וילדה בתוך שנתה והיכא דחזינן דלא טניף עד סוף ששה וטינפה בסוף ששה כדאמר רבי יהושע בסבריה ההוא בכור מעליא הוא דההוא טינוף לאו טינוף גמור הוא דאם טינוף היה לא הוה ילדה בתוך שנתה

עד יום אחד בשנה שניה דטינוף הוי כל חדש שביעי - כזעירי וה' חדשים ימי העיבור הרי כלתה שנתה ולא תלד עד למחר דכל חדשי עיבור בעינן שלמים ואחר כך יולדת למחר כדאמרינן במסכת נדה (דף לח) ויתן ה' לה הריון בגימט' רע"א וט' חדשים של ל' יום הוו ר"ע ימים וביום רע"א כתב קרא דיולדת. **לסבריה** - ואף על גב דחזינא דלא טניף עד סוף ששה נמי ספיקא הוא דלית ליה דזעירי.

דף כב.

לגמריה לא אמרינן יולדת למקוטעין - הלכך לא נקט סוף ששה. **לסבריה אמרינן** - דלא גמר בהמה מאשה מקצת יום אחרון של חדש חמישי לעבורה ככולה ויולדת בו ביום הלכך אפילו אית לן דזעירי ונתעברה במרחשון יולדת ביום אחרון של אדר דהוי שנתו. **מקצת היום** - שגמר חדש חמישי או של טינוף. ה"ג - לגמריה לא אמרינן מקצת היום ככולו. **מאי איכא בין ר' עקיבא לר' יהושע** - דבבציר מהכי מי ילדה. **חלב פוטר** - אם חולבת אפילו בתוך שנתה או שנולדה בבית ישראל לא ראינוה יולדת עד לאחר שנתה והרי היא חולבת. ר' יהושע סבר **טינוף פוטר** - ולא חלב. **היתה לה חמותה** - אשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ומת בעלה בלא בנים ואח אין לו ויש לה חמותה במקומה שיצאת משם. **אינה חוששת** - שמא נולד בן לחמיה והויא זקוקה ליבם. **יצאת מליאה** - שהיתה חמותה מעוברת כשיצתה זו משם חוששת. **ומחצה נקיבות** - שאינה זוקקת לייבום. **אלא איפוך** - תרצתא דר' יהושע סבר טינוף פוטר והוא הדין לחלב ואתא ר' עקיבא למימר כל שידוע שביכרה ואפילו על ידי טינוף אין כאן לכהן כו' ספק ואפילו חולבת. **והתניא** - בניחותא. **גדייה** - נקט משום דדרכה לילד וולדות הרבה בעיבור אחד. **אני ראיתי גדייה שעושרה בתוך שנתה** - כלומר בתוך אותה שנה שילדה השלש בנות חזרו הבנות וילדו עד שנכנסו כולן לדיר להתעשר באותה שנה הן ובנותיהם ולקמן בעי מאי נפקא מיניה לת"ק.

דף כא.

לימא קסבר מטנפת כו' בתוך שנתה - כלומר בתוך שנתה לטינופה אבל האי בתוך שנתה דלעיל גבי פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי יהושע לא הוי אלא בתוך שנתה ללידה שהיא עצמה נולדה כדפרישית בריש הלכתא. **איכא בנייהו הא**

דזעירי - וקמייירי כגון שטינפו הבנות ביום אחרון של ששה חדשים ללידתן ולא ביום תחלת חדש שביעי דהשתא כי יהבת ל' דטינוף וה' חדשים דעיבור נמצא דילדו ביום אחרון של שנתן ונכנסות הן ובנותן לדיר להתעשר דבשנה אחת נולדו. **ורבי שמעון לית ליה דזעירי** - ולהכי קאמר שעישרה בתוך שנתה כלומר יום או יומים או עשרה ימים בתוך שנה שנולדו שלא עיכבו לילד עד יום אחרון של שנתן אע"פ שטינפו לסוף ששה. **פי' אחר** - אני ראיתי גדייה שעישרה בתוך שנתה כלומר בתוך אותה שנה שהיא עצמה נולדה כיצד דלאחר שהיה לה חדש נתעברה וילדה לסוף ה' חדשים שלשה הבנות וחזרו הבנות ונתעברו לסוף חדשן וילדו לסוף ה' חדשים הרי שנה לימא קסבר מטנפת וכו' בתוך שנתה כלומר בתוך השנה שהיא עצמה נולדה דמה שילדה לסוף ששה הוי כטינוף ולהכי אינה יולדת עוד עד חדש או עד חדשיים בשנה שניה ות"ק מייירי כגון שעישרה בתוך שנתה שנולדה כר' שמעון ולקמן מפרש במאי פליגי והאי בתוך שנתה מפרשים כההוא דלעיל גבי פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי יהושע דאמרינן בריש הלכתא במטנפת וכו' קמיפלגי. **ת"ק אית ליה דזעירי** - אין לך טינוף גדול מלידה ולהכי לא מציא היא למיהדר וליילודי בתוך שנתה עד לאחר יום או יומים ורבי שמעון דלא נחית להכי סבר דמשכחת לה דהדרא וילדה בתוך שנתה דלית ליה הא דזעירי והשתא מצינן למימר דת"ק סבר דאפילו יולדת חוזרת ויולדת בתוך שנתה דהאי בתוך מפרשים לעיל בריש פירקין דלאו תוך ממש דוקא אלא בסוף יום או יומים לשון זה אינו עיקר דאיכא פירכא למאן דדייק ביה דבנות היכי משכחת להו דילדו בתוך שנתן כגון שעיברו ביום שלשים ללידתן וילדו לאחר ה' חדשים ביום אחרון אי הכי נמי משכחת לה דתיהדר ותלד בתוך שנתה. **והתניא** - בניחותא. **גדייה שלש בנות** - בכרס אחד וכל בנותיה ילדו שלש שלש להכי נקט שלש לשון נקבה דאי הוו זכרים לא הוו מתעשרי דאיכא ג' בכורות ותו לא פיישי עשר. **כולן נכנסים לדיר להתעשר יחד** - דכולן יכולין להיות נולדין מאלול לאלול השלש בנות ותשע בנותיהן דאי לא הוו נולדים בשנה אחת לא הוו מיעשרי אהדדי דבאחד באלול ראש השנה למעשר ואין מצטרפין אותן שנולדו לאחר אלול כדמפרש בפרק מעשר בהמה (לקמן בכורות דף נז) והנך יכולין להיות בנות שלה בשנה אחת כגון שנולדו הבנות באחד באלול ונתעברו לסוף ששה חדשים וילדו קודם אלול ולמה לי למיתנא שלש בנות דילדו כולהו הג' בנות כו'. **לימא קסבר מטנפת אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה** -

משעת טינוף עד סוף שנה והאי נמי אינה יכולה לילד הואיל וילדה שלש בנות בתחלת השנה ולהכי נקט מטנפת דסד"א דמטנפת נמי שוהא לילד כיוולדת ובעי למיפשט נמי מינה סתמא אי כתנא קמא אי כר' יהושע דפליג לעיל במטנפת. **ומשני** - אפילו אם תימצי לומר מטנפת חוזרת ויוולדת שילדה ודאי אינה חוזרת דברי הכל היא. **איכא בינייהו דזעירי** - וכגון שטינפו הבנות לסוף ששה ללידתן בתחלת חדש שביעי תנא קמא דלא נקט לישנא דתוך אית ליה דזעירי דתו לא מקבלי זכר עד ראש חדש שמיני וימי עיבורן ה' חדשים שלימין אישתכח דלא ילדו עד יום אחד בשנה שניה ומשכחת לה אפילו הכי נכנסות יחד לדיר אימהות ובנות חוץ מן הזקינה כגון שהיתה שנה מעוברת דיום אחד בשנה שנייה שלהן עדיין ראש חדש אב ורבי שמעון דנקט תוך שנתן ביום אחרון של שנה נולדו ומחוסרי זמן הן עד שבעת ימים ור' שמעון סבר מחוסר זמן הן עד דמתעשרי.

דף כא.ב.

והתניא - בניחותא. **והרי הוא** - כלומר ובדבר זה יש לו דין בכור. **מה בכור קדוש לפני זמנו** - שהרי קדושתו מרחם. **אף מעשר קדוש לפני זמנו** - דמחוסר זמן נכנס לדיר. **לילף מקדשים** - משלמים שאין יכול להקדישן מחוסר זמן שאין קדושה חלה עליהן כדאמרינן בתורת כהנים ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה' אין לי אלא לאשה מנין אף להקדיש תלמוד לומר לקרבן. **שכן גואל מום תמורת אכילה** - בכור ומעשר אין נפדין דבבכור נאמר (במדבר יח) לא תפדה ובמעשר (ויקרא כז) לא יגאל אבל קדשים נפדין במומן וקדושין במומן קדושה גמורה מה שאין כן בקדשים כדאמרינן בפירקין דלעיל בכורות (דף יד) כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן כו' חוץ מבכור ומעשר ובכור ומעשר אין תמורתן קריבה דכתיב לא תפדה קדש הם את דמם תזרוק וגו' ואמרינן הן קריבין ואין תמורתן קריבה במסכת תמורה בפרק אלו קדשים (דף כא) אבל שאר קדשים תמורתן קריבה כדאמרינן בפירקין דלעיל (בכורות ד' יד) רק קדשיך אלו התמורות. **אכילה** - בכור ומעשר נאכלין במומן זה לישראל וזה לכהן אבל קדשים שנפל בהן מום נפדין. **פשוט זכר קדוש במתנות** - מעשר וקדשים נוהגין בפשוט ואינם צריכין להיות זכרים וצריכים להקדישם בידיים ואינם ממתנות כהונה ומעשר ושלמים נאכלין לבעלים כדמפרש בפרק מעשר בהמה בכורות (לקמן דף נו)

דמעשר הוי שלמים אבל בכור לאו פשוט הוא ואינו נוהג אלא בזכרים ואין צריך להקדישו דמרחם קדוש וממתנות כהונה הוא. **העברה העברה** - והעברת כל פטר רחם הזכרים כל אשר יעבור תחת השבט. **אצר חיותא** - נעצר רחמה ונימוק העובר. **בעבועי דמא** - פולטת אבעבועות של דם. **להראותו לחכם** - לידע אם עובר היה ותיפטר מן הבכורה. **ארבעים יום** - דהמפלת יום ארבעים צריכה לישב ימי טומאה וטהור בציר מהכא מיא בעלמא הוא. **בבהמה בכמה** - שהתה משקבלה זכר עד הטינוף דנימא ולד הוא ומיפטר מן הבכורה. **לאו היינו דזעירי** - דסד"א דהכי אמר דשלשים יום שהוה הולד להבראות וביום ל"א נימוק ויוצא (והכי קאמר זעירי אין טינוף מעכב בלידה שאינה מתעברת ולד אחר פחות משלשים יום). **לקבל איתמר** - משהפילה את עובר ראשון אינה מקבל זכר עד שלשים יום אבל בימי יצירת הולד לא איירי. **מצינו לוקח מן העובד כוכבים** - מה דינו כדתני מתניתין. **אישתבוחי משתבח ליה** - המוכר אומר קחנה שכבר ביכרה ואין צריך עוד ליתן ולדה לכהן. **ספק** - והאי דלא אשבחה מוכר בהכי דסבר לשחיטה בעי לה. **אם לא הודיעו** - בארבעה פרקים בשנה מוכר שמכר פרה לשחוט ובו ביום מכר בנה לאחר לשחוט צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט ואם לא הודיעו הולך לוקח ושוחט לבן ואינו צריך לחזור ולשאל אם היום נשחטה האם. **התם במוכר תלא רחמנא** - שצריך להודיעו כדאמרין בשחיטת חולין (דף פג) יום אחד יום המיוחד טעון כרוז דהיינו יום המיוחד ארבעה פרקים בשנה מיוחדין לכך שיטעון מוכר להכריז אמה מכרתי לשחוט. **הכא בלוקח תליא מילתא** - דכתיב (דברים טו) בבקרך ובצאנך דמי שהבהמה שלו עליו להפריש בכורותיו. **מתני'**. **הרי זו תקבר** - החררה דאסורה בהנאה דשמא ולד זכר היה שנימוק וקדוש בבכורה ביציאתו. **גמ'**. **אינה מטמאה במגע ובמשא** - כנבילה השתא ס"ד משום דלא חיישינן שמא ולד נימוק אמאי תקבר.

דף כב.א

ומשני כדי לפרסמה - לאם שפטורה מן הבכורה דמדקברין לחררה מחזקינן ליה כולד. **וקפריך** - כיון דפטרת ליה מבכורה למימרא דולד מעליא הוא ואמאי אינה מטמאה. **ביטול ברוב** - להכי אינה מטמאה שבטל הבשר ברוב דם וגנונים שיוצאין עמו. **נגעו בה** - הא דאמרן דלא מטמא במגע משום

ביטול ברוב. **השליא בבית** - שהפילה האשה שליא ואין ולד ניכר בה. **הבית טמא** - כדקתני טעמא דאין שליא בלא ולד אלא שנימוק ואעפ"כ מטמא. **רבי שמעון אומר הולד נימוק** - ומוקמינן התם דטעמא דר' שמעון דאמר הבית טהור משום ביטול ברוב נגעו בה במסכת נדה בפרק המפלת (דף כז). **פתיחת הקבר** - אשה שמת עוברה במעיה וישבה על המשבר ונפתח קבר הרחם בבית זה ולא יצא הולד והוציאוה לבית אחר טמא הבית הראשון כאילו נולד שם דטומאה בוקעה והוא הדין פתיחת הקבר אינו לנפלים אלא לנפל שהעגיל ראשו כבר שעב ראשו. **פיקה של צמר** - למושי"ל. **רבי פריש** - דצריך פיקה של שתי שקטנה או פיקה של ערב שגדולה. **אמר ליה תניא** - דפליגי בה. **משיראו טפיפיות** - ר"א בר צדוק פליג אתנא קמא ואמר אע"ג שלא העגילו ראש כפיקה יש פתיחת הקבר משיפתח רחמה כל כך שיראו בתוך רחמה טפיפיות. **כפרדה זו שכורעת להטיל מים** - וכורעת יותר מבהמה וחיה ומתוך כריעה נפתח רחמה מאד ונראין קמטים ברחם. **פיקה מתוך פיקה** - והיינו טפיפיות תרי זימני פיפי היינו פיקה. **ואין לי לפרש** - איני יודע לפרש. **של אשה** - דין להיות לה פתיחת הקבר. **של בהמה** - שלא תהא כטומאה בלועה לטומאת מגע משום נבילה של נפל אם הושיט הרועה יד ונגע בו להוציאו מן הרחם. **כשל ערב** - משהעגיל ראש כפיקה של ערב ואי לאו טמא בלועה היא ולא מטמיא כדתנן בהמה שמת עוברה בתוך מעיה והושיט הרועה את ידו ונגע בו טהור בפרק בהמה המקשה (חולין דף ע). **גוש** - עפר שיעורו לטמא באהל ולשרוף עליו תרומה וקדשים. **כפיקה גדולה של סקאין** - מרצופין סקאין גדולים של גמי וכשנועלין אותן חותמין אותן. **וישנו בצד העליון של מגופת חבית הלחמית** - כלומר שישנו לאותו חותם בצד העליון של כיסוי שעושין לחביות של חרס רחב מלמטה לכסות החבית והולך ומתקצר למעלה כדי שיאחזו בידיים ואותו צד שהולך וכלה קרי צד העליון, הלחמית שעושין בבית לחם. **משיקו במים** - שמא נטמא מחמת מגע עם הארץ. **וטהור** - ממה נפשך דודאי מים מעורבים בו ואי מיא רובא ובטיל הציר ברוב ומקבל טומאה מחמת המים ומיא סלקא להו טבילה בהשקה - שנותן הכלי במקוה עד שעוברים מי המקוה על פיו ונושקין עם המים שבתוך הכלי ואע"ג דאוכל ומשקה לית להו טהרה במקוה מיא סלקא להו השקה דהוי כמי שזרען וחוזר ונוטלן דזריעה מטהרה מטומאה דתנן (תרומות פ"ט מ"ז) שתילי תרומה שנטמאו ושתלן טהורין בתשובת רבינו גרשון מצאתי כך.

ציר לאו בר קבולי טומאה - דזיעה בעלמא הוא שיוצאה מן הדגים כשמולחין אותן. **משום הך מיעוטא דמיא** - דמקבלי טומאה והשקה לא מהניא להו הואיל ורובא ציר ובאוכל לא סלקא השקה בטלי להו ברובא ולא הוי הציר טמא. **לא שנו** - דבטלו ברוב ומותר הציר אלא לטבל פיתו. **אבל לתקן את הקדירה אסור** - שהמים שבתוך הציר מוצאין מים שבקדירה ומצטרפין יחד ורבין על הציר ומטמאין אותו. **מצא מין את מינו וניעור** - מתורת ביטול וחוזר לטומאה. **להאי שמעתא** - דרבי ירמיה.

דף כ.ב.ב

למאה חולין טהורין - שלא הוכשרו ולא טימאתן בנפילתה. **תירום** - ירום משם סאה ותירקב כדין תרומה טמאה שאני אומר כו' ותרומה טמאה אסורה באכילה. **תעלה** - תיבטל ותיאכל עם חוליה ומשום גזירה יתן דמים לכהנים או ירים ממנה סאה ותיאכל לכהנים. **ניקודים** - ביובש כמו יבש היה נקודים (יהושע ט) דעכשיו אע"ג שיש בה טמאה וטהורה אין מטמאה את הטהורה בלא הכשר וטמאה בטילה בטהורה ותיאכל ניקודים. **וקליות** - נמי דלא מיתכשרי ולא מקבלי טומאה. **או תילוש במי פירות** - כמו מי תפוחים ותותים דמי פירות אין מכשירין. **אותן חולין לר' אליעזר מה תהא עליהם** - דלרבנן הא אמרינן בכולהו בין חולין בין תרומה יאכל נקודים או קליות.

דף כ.ג.א

אלא לר"א - דאמר שאני אומר מי חשבינן להו כטהורין לגמרי וקאמר יאכלנו נקודים או ילושו. **מה טעם** - לא חשבינן להו חולין גמורין לרבנן כיון דבטלה לר"א הואיל ואית ליה שאני אומר. **גזירה שמא יביא כו'** - דאי חשבינן להו טהורין לגמרי איכא למיחש כי הוה ליה קב שאר חולין טמאין מייתי לה ומערב לה בקב ועוד ממין זה וקסבר איבטלה לקב קמא ברובא דהאי קב ועוד וכיון דאיכא בהאי קב ועוד משהו אחד ממאה טמא מן התרומה טמאה שנפלו שם ובטלינן עכשיו מוצא טמא ראשון את טמא שני וניעור מתורת טהורה ומצטרף עם זה והווי להו פלגא ופלגא ולא מיבטל אלמא טומאה שבטלה חזרה וניעורה מתורת טהרה. **א"ל אם טומאה עוררת את טומאה טהרה יעורר את הטומאה** - בתמיה כלומר מים שבקדרה שטהורים היאך יעוררו מים שבציר לטמא. **איתיביה** - לרבי ירמיה. **אפר כשר** - של פרה

אדומה. **אפר מקלה** - אפר דעלמא. **לטמא** - את הנוגע בה כדכתיב והנוגע במי הנדה יטמא (במדבר יט). **ואי אמרת טומאה** - המתבטלת ברוב לא בטלה לגמרי אלא כמאן דאיתיה דמי דאי משכחת טומאה אחריתי מצטרפת בהדה נהי דהאי אפר במגע לא מטמא דכיון דרובו טהור אמרינן באפר מקלה נגע שהוא הרוב אבל במשא מיהא ליטמא דהא מ"מ הטומאה נשא והסיט וקי"ל דמי חטאת ואפר חטאת מטמאין במשא בפ"ק דיומא (דף יד). **בטילה בשחטה** - חתיכת נבילה שנתערבה בשתי חתיכות שחוטות בטלה נבלה ברוב מלטמא דמין בשאינו מינו בטל והאי מין בשאינו מינו הוא. **דאי אפשר לשחטה שתיעשה נבילה** - ומאן דגריס שאי אפשר לנבילה שתיעשה שחטה שבשתא היא דהא אפשר לנבילה שתהא לה תורת שחטה שלא תטמא כלום כגון כי מסרחא לה פרחא טומאה מינה כדאמרינן לקמן הראויה לגר קרויה נבילה והכי מפרש במנחות בפרק הקומץ רבה. **ואי אמרת** - טומאה שבטלה כמאן דאיתא דמיא דאי משכחת טומאה אחריתי חזרה וניעורה ה"נ נהי דבמגע לא מטמא דלא אזלינן אחר חתיכת נבילה בשתים דשחטה. **אינה מטמאה לא במגע ולא במשא** - ואוקימנא לעיל משום ביטול ברוב נגעו בה ואי טומאה המתבטלת ברוב כמאן דאיתא דמי תטמא במשא. **טומאה חמורה** - דהיינו משא. **עד לגר** - עד שהיא ראויה לאכילת גר תושב אבל אם סרחא ואינה ראויה לגר תו לא מטמאה במשא

דף כגב.

אבל טומאה קלה של מגע מטמא עד שתפסל מאכילת כלב שפיר דזו אינה ראויה לגר להכי לא מטמאה במשא ובמגע נמי לא דאמרי' בדם הלידה נגע שהוא הרוב. **הא חזיא לכלב** - ותטמא במשא קשיא לרבי ירמיה. **הסריחה מעיקרא** - כגון שנשתברו אבריה מחיים והתליעה ההיא אע"ג דחזיא לכלב לא מטמאה במשא דהא מעולם לא ירדה לטומאת משא אבל אי מעיקרא חזיא לגר ונחתא לה טומאת משא תו לא סליק מינה עד שתיפסל מכלב ואי קשיא לעיל נמי אמאי מוקמינן לה בקשיא הא הוה ליה לתרוצי להכי לא מטמא הך חררת דם במשא דמעיקרא סרוחה היא ואפי' רבי יוחנן מודה בה תריץ לאו סרוחה מעיקרא היא דהא חזיא לגר אגב אימיה כל זמן שהיתה בבטן והכי מוקי לקמן. **ציר טהור** - כגון שהשיקו במים שנפל לתוכו מים כל שהוא טמא כדמפרש נחשדו עמי הארץ לערב מחצה מים בצירם וכי נפיל

ביה כל שהוא מצא מין את מינו ורבו מים על הציר וטמאים ולמאן דלית ליה טומאה שבטלה חזרה וניעורה מוקי ליה שנפלו בו לאחר השקת מי עם הארץ כל שהוא. **עד למחצה** - קרוב למחצה. **טומאת משקין דרבנן** - בפ"ק דפסחים (דף טז). **מתני' אין חוששין שמא בנה של אחרת היה** - שיהא הבא אחריו בכור ספק דנימא הך בהמה לא ילדה מעולם אלא שאהבה זו את בן חבירתה ואי משום דיש לה חלב הא איכא מיעוטא דחולבות אע"ג שאינן יולדות הא ודאי לא אמרי' אלא ודאי בנה הוא ופטורה מן הבכורה. **מבכירות** - בחורות שלא ילדו אלא עכשיו. **אין חוששין שמא בנה של זו בא לו אצל זו** - דליחוש לכולהו בספק בכורות אלא ודאי אותם הכרוכים אצל המבכירות הוו בכורות וודאין ואותן הכרוכים אחר שאינן מבכירות בוודאי הוו פשוטין וודאין. **גמ' קב ונקי** - לא איצטריך לרב לאשמועינן, קב ונקי מעט שלא הוזכר אלא במקומות מועטין ומה שאמר נקי הוא שהלכה כמותו. **דר' יוסי בן המשולם ושער בכור בעל מום** - הלכתא ניהו במתני' ומפרש לקמן. **לאו פלוגתא היא** - לא חשיבא פלוגתא וכיון דבמתני' לא פליגי עליה הלכתא כוותיה.

דף כדא

הלכה כר' יוסי בן המשולם למה לי - הא מהך שמעת מינה דהלכתא כוותיה דהא לא פליגי רבנן עליה. **אי אמר הלכה בכוליה פירקין** - ולא אמר לקמן הלכה כר' יוסי הוה אמינא הלכה בכוליה פירקין אדרבי יוסי קאי. **ומאי בכוליה פירקין** - דמשמע טובא משום דר' יוסי תרתי מילי אמר במתני' עושה מקום לקופיץ וכן תולש את השער לראות את מקום המום אבל אדרבן שמעון לא אמר רב דהוא אמר בר מפלוגתא ואדרבן שמעון איכא פלוגתא בברייתא ופלוגתא היא להכי אשמועינן הלכה כר' יוסי בהדיא לגלויי ולמימרא דאדרבן שמעון בן גמליאל קאי האי הלכתא בכוליה פירקין ופלוגתא דבריית' לאו פלוגתא. **מרחמת** - אוהבת בן חבירתה. **ומצא זכרים** - שנולדים עכשיו תלויין וכרוכין ויונקין הזקנות שנפטרו כבר מן הבכורה ונקבות הנולדות עכשיו מצא תלויות במבכירות דהשתא אין כאן לכהן כלום דבזכרים אין שום בכור שהרי בני הזקנות הן ונקבות התלויות במבכירות אין דין בכורות נוהגת בהן. **אין חוששין** - להחמיר ולספקן בספק בכורות ולומר שמא בנה של זו בא לו אצל זו וזכרים בני המבכירות. **שאינה מרחמת** - וולד בהמה אחרת. **אא"כ יולדת** - אם היה לה וולד מתחלה להאי ודאי א"נ לא הוי

האי וולד דידה פטורה מן הבכורה דהא הוה לה אחרינא ומיהו היכא דילדה
חיישינן לרחומי שמרחמת וולד בהמה אחריתי. **למאי נפקא מינה** - הא לענין
בכורה ממה נפשך פטורה דאי האי לאו דידה הא הוה לה אחרינא. **למילקי**
עליה - דהאי שכרוך אחריה משום אותו ואת בנו. **לא לקי** - דדלמא לאו דידה
הוא. **אין חוששין כו'** - אלמא בודאי דילה מחזיק ליה דלא מרחמא אלא
דידה. **מי קתני** - אין חוששין שמא בנה של אחרת הוא. **היה קתני** - והכי
קאמר ממה נפשך פטורה מן הבכורה דאין חוששין שמא מרחמא בן חברתה
אלא א"כ היה לה וולד אחר מעיקרא הלכך לענין בכורה ודאי פטורה אבל
לענין אותו ואת בנו ספיקא הואי. **דלמא רחומי רחים** - הואיל ולכולן הוי
ולדות אלא ודאי אפי' ילדה אינה מרחמת אלא שלה ומשני במקום דידה כו'.
הדבר בחזקתו וכן - כלומר דקתני סיפא וכך היה רשב"ג אומר הנכנס כו' מאי
לאו מדסיפא דקתני וכן כו'. **ודאי דידה** - דכל חדא וחדא התלוי בה דידה
הויא דהא אמרת במקום דידה לא שבקא דידה ומרחמא דלאו דידה רישא
נמי דקתני הדבר בחזקתו בודאי דידה מחזקינן לה ולענין אותו ואת בנו נמי
לקי. **הא כדאיתא** - וסיפא ודאי רישא ספק. **ומאי וכן** - הואיל ולא דמו.
ומשני לפטורא - להא דמו דכי היכי דסיפא פטורות ודאי דהא ודאי נקבות
תלויות במבכירות דלא שבקא דידה דקאי קמה ומרחמא דלאו דידה רישא
נמי פטורות מן הבכורות ודאי דא"נ לא דידה הוא יהא יולדת אחרינא ואינה
מרחמת אלא אם כן יולדת ולעולם לענין אותו ואת בנו ספק. **שכרוך אחר**
רחל - שדבוק אחריה ומניקתו. **פטורה מן הבכורה** - והבא אחריו לא הוי
בכור. **כו' שמעון** - לא מרחמא דלא דידה והאי חזיר גופיה לא קדוש דנדמה
הוא. **ואסור באכילה כרבנן** - דחיישינן לרחומי דאי כרשב"ג הוה טמא היוצא
מן הטהור ומותר באכילה כדאמרן בפירקין קמא בכורות (דף ה). **עד יבא**
ויורה צדק לכס - עד שיבא אליהו ויורה אם מותר אם אסור. **מאי יבא ויורה**
- כיון דכרבנן ס"ל דחיישי לרחומי מאי יבא ויורה גלוי מילתא הוא שיגיד לנו
אם בנה הוא אם לאו והוראה לא שייך למימר אלא בדבר הלכה. **עד שיודע**
הדבר - אם בנה הוא אם לא. **וכי תימא מספקא ליה כו'** - וה"ק עד שיבא
ויורה אי הלכה כר"ש ומותר באכילה אי כרבנן ואסור באכילה מספיקא שמא
ריחמתו. **לעולם פשיטא ליה הלכה כר' שמעון** - דפטורה מן הבכורה דודאי
א"נ לאו דידה הוא אי לאו דהוה לה ולד לא הויא מרחמא ליה. **ומיהו מספקא**
ליה אי סבר ר"ש כו' - והיינו עד יבא ויורה צדק ויעמידנו על טעמו של רשב"ג.

יולדת מרחמת - והאי אסור באכילה דלענין בכורה מיפטר משום דאי הוה דידה שפיר ואם לאו דידה הוה לה אחרינא ובאכילה אסור דאיכא למימר ולד אחרינא הוה לה ומית ורחמתיה להאי. **או אינה מרחמת** - ומותר באכילה דודאי דידה הוה. **(דאי) לאשמעינן טלה** - וללקו עליה משום אותו ואת בנו ולימא ראה טלה כרוך ברחל פטורה מן הבכורה ממה נפשך אי האי לאו דידה אחרינא הוה ליה ומית ורחמיתא האי משום אותו בנו לא לקי עד יבא ויורה לנו טעמו של רבן שמעון. **הוה אמינא אפי' אם תימצי לומר** - יולדת מרחמת הני מיילי דמינה אבל חזיר מותר באכילה דלאו דמינה לא מרחמא והא ודאי בנה הוה.

דף כדב.

אחאי בריבי - אדם גדול וחשוב בדורו. **תיבעי ליה טלה** - דהא בטלה פליגי. **קמיבעיא ליה לבכורה אליבא דרבנן** - ואליבא דר"ש פשיטא דפטורה דאפי' דמינה לא הוה מרחמא אא"כ ילדה וכ"ש דלאו מינה ולענין אכילה מבעיא ליה ואפי' לרבן שמעון וכ"ש לרבנן. **דלאו מינה לא** - מרחמא והא ודאי דידה היא ופטורה מן הבכורה. **או דלמא דלאו מינה נמי מרחמא** - והבא אחריו בכור מספק. **אם תימצי לומר כו'** - אי ס"ל יולדת אינה מרחמא הא ודאי מותר דבנה הוא אלא א"כ תימצי לומר יולדת מרחמ' והאי דפטר ליה מבכורה משום דאי האי [לאו] דידה אחרינא הוה ליה אבל האי דסריך בתרה לא פשיטא לן דדידה הוא ה"מ דמינה אבל דלאו מינה לא והאי חזיר ודאי בנה הוא ומותר באכילה. **מתני' עושה מקום בקופיץ** - מפנה את השער מכאן ומכאן למקום שחיטת הסכין. **ותולש את השער** - לכאן ולכאן למקום חתך הסכין משום חלדה ולא אמרינן - גוזז הוא את הבכור. **ובלבד שלא יזיזו** - שלא יאמרו גזיזה עביד בקדשים אלא יניחנו מסובך עם הצמר מכאן ומכאן. **לראות מום** - להראותו לחכם. **גמ' כנגדו בי"ט** - בבהמת חולין משום שחיטה בעי למיעבד או לא. **לאו היינו גוזז** - ובכור גיזה הוא דאסור דכתיב (דברים טו) ולא תגוז. **שאין מתכוין** - לתלוש אלא מפנהו ומושכו אילך ואילך אם נתלש נתלש. **שיילוה לרב חננאל** - תלמידיה דרב אי אמר לכו משמיה דרב הלכה כרבי יוסי. **פשיטנא לכו** - אנא טעמא.

דף כהא.

מותר - משום דטעמא שאין מתכוין הוא. **מסוכריא דנזייתא** - ברזא של חבית שכורכין סביבותיה נעורת ומטלניות כדי שתסתום הנקב יפה. **אסור להזקיקה** - בתוך החבית בכח משום סחיטה ואע"ג דאינו מתכוין לשום סחיטה אסור אפי' לר"ש דאמר במסכת שבת (דף מא) דבר שאין מתכוין מותר. **ולא ימות** - וכיון דמהדק לה לא אפשר לה בלא סחיטה אבל לפנות את השער אפשר בלא תלישה. **הלכה כר' יהודה** - אלמא ס"ל לרב דבר שאין מתכוין אסור. **בלא גברי** - בלא רב חייא ורב חנן. **ותולש לאו היינו גוזז** - להכי אמר רב הלכה כר' יוסי בבכור. **כלאחר יד** - דאין דרך לתלוש צמר אלא לגזוז. **התולש את הכנף** - שתולש נוצה גדולה מן כנף העוף. **והקוטמו** - לאחר שתלשו קטם ראשו. **והמורטו** - שמחליקה מן הצדדין ומורט מן הקנה השער. **גוזז ומחתך וממחק** - מארבעים אבות מלאכות במסכת שבת (דף עג), ממחק מחליק. **דהיינו אורחיה** - שדרך נוצת עוף לתלוש ולא לגזזה. **מדרב ס"ל כדרבי יוסי** - לגבי בכור דתולש לאו היינו גוזז. **ר' יוסי נמי סבר לה כרב** - דדבר שאין מתכוין אסור. **ה"ג עיקרון מאדים וראשן משחיר** - וכן בתוספ' דמס' פרה (פ"א). **גוזז** - את הראש שמשחיר במספרים ומשייר מן המאדים ואילך ואינו חושש משום גיזה בקדשים אלמא משום דאין מתכוין לשום גיזה אלא לתקן שרי, שתי שערות שכולן שחורות פוסלות בפרה לגמרי אבל עיקרון מאדים וראשן משחיר אפשר בתקנה. **דלאו בת גיזה** - שאין לפרות צמר הלכך לא אסירא בגיזה. **לא תעבוד ולא תגוז** - וי"ו מוסף על ענין ראשון וילמדו שניהם זה מזה. **דקדשי בדק הבית היא** - (ויש לה) דהא אינה קריבה למזבח הלכך מותרת בגיזה. **דלא שכיחא** - ומילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן. **דמיה יקרים** - ואין דמיה כל כך מזומנים לחללה עליהן. **לקופיץ** - לצורך הקופיץ. **לכתחלה קאמר** - והאי וכן אתולש קאי דכי היכי דמותר לתלוש לצורך השחיטה דהא פשיטא לך דרישא לכתחלה קאמר הכי נמי לראות מקום המום או דיעבד קאמר והאי וכן אלא יזיזנו קאי והכי קאמר וכן מי שתלש את השער לראות את מקום המום נמי לא יזיזנו ממקומו. **המסובך באוזן** - ובאוזן היה מום. **דשחיטתו מוכחת עליו** - דלאו לגיזה איכוון. **אלא לאו אתולש** - ולכתחלה קאמר. **מתני'. מתיר** - את הצמר בהנאה לכהן.

דף כהב.

וחכמים אוסרין - דאי שרית צמר הנושרת מחיים אתי לשהויי לבכור כדי

שתשיר צמר כל שעה ואתי ביה לידי תקלה שיגזוז ויעבוד בו ופסולי המוקדשין אסירי בגיזה ועבודה כדאמרינן בפירקא דלעיל בכורות (דף ו) תזבח ולא גיזה. **לא בזה התיר עקביא** - מפרש בגמ' מאי קאמר. **ואח"כ מת** - לא נשחט. **המדולדל** - שנתלש מן העור אבל מסובך הוא עם שאר הצמר ואינו נופל. **את שנראה עם הגיזה** - כשישחטנו ויגזזנו לאחר שחיטה יהא צמר מדולדל שוה עם שאר הגיזה ואינו נראה כשפירש הימנה מותר כשאר הגיזה. **ושאינו נראה עם הגיזה** - שיצא חוץ יותר מדאי וניכר לכל שמובדל הוא מן הגיזה כמי שנשר לגמרי קודם שחיטה וסתמא כרבנן דפליגי עליה דעקביא. **גמ' מכלל דאסור** - בתמיה השתא במת דאותו צמר המחובר בו אסור דבעי קבורה היכא דנשר ומונח בחלון שרי. **שחטו** - דצמר המחובר בו שרי מיבעיא דמונח בחלון נמי שרי אליבא דעקביא. **אלא** - להכי קאמר לא בזה התיר עקביא משום וחכמים אוסרין. **בשהתירו מומחה** - לבכור קודם נשירת הצמר דרבנן סברי גזירה אי שרית ליה לצמר בהנאה דלמא אתי לשהוייה כדי שתהא הצמר נושרת הימנו בין כך ובין כך אתי לידי גיזה ועבודה הלכך אע"ג דהתירו מומחה אסור ועקביא סבר כיון דהתירו מומחה תו לא משהי ליה. **דברי הכל אסור** - דהוה ליה כתם ובתם עקביא מודה כדאמרי' לקמן דאי אמרת שרי צמר אתי לשהוייה שלא יקריבנו ונוח לו בכך שבין כך ובין כך יפול בו מום ומפקע ליה מקדושת מזבח ועוד דכיון דלא התירו מומחה קודם נשירה אכתי לא הוה ביה שום צד היתר. **אוסרין בכל שהוא** - אם נתערב אחד מהן באלף תמימים כולן אסורין למזבח. **מכלל דתנא קמא סבר לא** - בתמיה כיון דמכירו מאי ספיקא איכא. **בגיזת בכור בעל מום** - שנשרה מחיים והניחה בחלון. **יבוקר** - אם מום קבוע הוא ישחטנו ויהא הכל מותר. **ור' יהודה** - סבר ליכא תקנה בשחיטה אלמא לרבנן אליבא דר' יוסי דשרי בשחטו ליכא חילוק בין התירו מומחה קודם לכן בין לא התירו מומחה קודם לכן דהא הכא קתני עדיין יבוקר ומדרבנן בשחטו אין חילוק לעקביא נמי במת אין חילוק בין התירו ללא התירו דהא עקביא לא מפליג בין מת לשחוט. **אמרה לשמענתא** - דרב נחמן. **מחלוקת** - דת"ק ור' יוסי בבעלי מומין חיינן ממש שנתערבו באחרים וכשבדק ולא מצאו לבעל מום. **לעולם הוא בחזקת טומאה** - אם לא נמצא הקבר שנאבד בשדה אף על פי שנבדק כל השדה בטומאתו הוא והכא נמי כיון דלא נמצא הבעל מום כולן אסורין ותנא קמא כר"מ ור' יוסי סבר יבוקר ודי לו אפ"ל לא נמצא כחכמים. **חופר** - בודק עד

שמגיע לסלע דודאי מאותו סלע ולמטה לא נעשה קבר שקשה הוא. או **לבתולה** - עד שימצא קרקע קשה שלא עבדה. **בשבדק ומצא** - הבעל מום ותנא קמא דאסר לכולהו חייש שמא זה שנמצא בעל מום אחר הוא וכל האחרים צריכין בדיקה ור' יוסי סבר יבוקר בבקור סגי מרישא וכיון דמצא הך ליכא ספק תנא קמא כר"ש ורבי יוסי כרבי. **בשלמא גבי טומאה** - אמרי רבנן בודק עד שמגיע לסלע או לבתולה ודיו משום דאי נמי לא משכח לה איכא למימר עורב או עכבר נטלה אבל הכא אפי' רבנן אוסרין דבעל מום להיכא אזל ובכי האי גוונא לא הוה שרי ר' יוסי. **ואידך** - רבי חייא בר אבא. **בשלמא שדה** - אמר רבן שמעון תבדק דדירכא למיקבר בה כו'. **דירכייהו למיפל בהו מומא** - בתמיה ובכי האי גוונא לא הוה אסר תנא קמא. **ואידך** - רב אסי.

דף כו.א

הא בעל מום שרי - ור' יוסי הוא דאמר בשחטו שרו רבנן אי נמי עקביא היא אע"ג דלא התירו וקשיא לריש לקיש. **תם קרי ליה** - ומאי אע"פ שנולד בו מום אע"פ שנראה אחר כן לחכם ואמר מום קבוע. **לימא** - הא דר"ל תנאי היא. **אסור** - דבתם אפילו עקביא מודה דאתו לשהוייה ולאפקועי מקדושת מזבח ועוד שהרי עדיין אין בו שום היתר אע"ג דנקט תולש הוא הדין לנתלש כדמפרש בסיפא דשמעתא. **לא בזה** - שמת התיר עקביא אלא בשחטו. **אמר רבי יוסי מודה אבא ששמו חלפתא** - שהוא מן החכמים החולקין על עקביא ומודה הוא בזה ששחטו שהוא מותר. **אבל בייחוד אמרו חכמים** - שבאמת ובברור אמרו יניחנו בחלון לשער בכור בעל מום שנשר. **שמא יש תקוה** - שמא יהא מותר ליהנות ומפרש ומה תקוה יש שאם שחטו דברי הכל מותר. **אבל** - באמת וחבירו בעירובין בפרק בכל מערבין (דף לח) בסופו. **בייחוד** - בברור וחבירו במסכת יומא (דף נד) וידעו בייחוד ששם ארון נגנו. **רבי יוסי היינו תנא קמא** - דקאמר התולש צמר מבכור תם ושחטו אסור הא בעל מום ושחטו מותר לדברי הכל ובמת פליגי במודה דר' יוסי ולת"ק נמי במת פליגי. **תנא קמא סבר אי התירו מומחה אין אי לא לא** - דבעל כרחיך הכי תרצת וכדתרצת ריש לקיש לעיל כי אותביניה מרישא דמילתיה דתנא קמא דקתני התולש צמר מבכור תם הא בעל מום שרי ותרצה ריש לקיש ואמר כל היכא דלא התיר מומחה תם קרי ליה אלמא הכי משמע מילתיה התולש צמר

מבכור תם דהיינו בעל מום שלא התירו מומחה אסור לדברי הכל הא בכור בעל מום דהיינו התירו מומחה שתלש ממנו כו' ור' יוסי סבר אע"ג דלא התירו מומחה נמי כשנשר שרו רבנן ממאי מדקאמר יש תקוה דמשמע יש תקוה ויתירנו מומחה וישחטנו מכלל דאכתי לא התירו מומחה כשנשר. **פליגי במת והוא הזין לשחטו** - מדלא אשכחן במילתיה דתנא קמא דנימא שחטו דברי הכל מותר. **הלכה כר' יהודה** - דבשחטו פליגי ולא במת. **אידי ואידי** - בין נראה בין לא נראה מישרי שרי דהא אפי' מונח בחלון קא"ר יוסי דאפי' רבנן שרו בשחטו. **אי רבנן אידי ואידי מיסר אסרי** - דאותו שמחובר בו טעון קבורה לדברי הכל והתלוש ממנו רבנן אסרי ליה אפי' מונח בחלון. **אלא פשיטא ר' יהודה היא** - דאמר בשחטו פליגי. **אידי ואידי** - בין נראה בין לא נראה. **ושמע מינה בשחטו פליגי** - מדלא מצית מוקמת ליה בגוונא אחריתי ומדסתם לן כר' יהודה ש"מ הלכתא כוותיה. **התולש צמר מעולה תמימה** - מחיים לרבנן מהו לאחר שחיתת בעלת מום לא תיבעי לך דוודאי לרבנן אסור דאי שרית ליה אתי לשהוייה ואתי לידי גיזה ועבודה. **מי איכא מאן דשרי** - אליבא דרבנן הא וודאי רשע הוא.

דף כו.ב

דעיקר לאו לכפרה הוא דאתי - דאינו מביאה על חטא. **כיון דמכפרא אעשה** - דעולה מכפרת על עשה כדאמרינן במס' יומא (דף לו) על עולה מתוודה עון שכחה ופאה. **והאנן נשר תנן** - אלמא בנשר שרי עקביא ולא בתלושין. **עיקרו הפוך כלפי ראשו** - שכפול באמצעיתו ושני ראשין נראין בחוץ. **שאינו מתמעך** - שאינו שוה עם הגיזה אלא נראה עולה למעלה. **מאי טעמא לא אמר כרב נתן** - הא ודאי כיון דאינו מתמעך אינו נראה עם הגיזה קרינא ביה. **לפי שאי אפשר לשום גיזה בלא נימין המדולדלות** - שעולות למעלה ואי כי האי גוונא מיתסר אין לך גיזה מותרת רבי נתן טפי מחמיר להכי לא בעי מאי טעמא לא אמר כריש לקיש. **הדרן עלך הלוקח בהמה. מתני'. עד** - כמה. **ליטפל בבכור** - בזמן הזה קודם שיתננו לכהן שמוזהר לעכבו אצלו בעל כרחו - ולפרנסו. **לא יתן לו** - בגמ' מפרש. **אם היה בעל מום** - ואומר לו הכהן בתוך הזמן תנהו לי שאוכלנו מותר. **בין תם** - בזמן שבית המקדש קיים. **בין בעל מום** - בזמן הזה. **גמ'. מלאתך ודמעך וגו'** - וסמיך ליה וכן תעשה לשורך לצאנך וגו' ודרשינן הכי בכור בניך נתן לי וכן לצאנך דכי היכי דבכור בניך מצותו לאחר

שלשים כדכתיב (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה אף בכור צאן לאחר שלשים מלאתך ודמעך דהיינו בכורים כן לשורך דכי היכי דבכורים לאחר חמשים שהרי בפסח התבואה מתבשלת ואין מביאין בכורים עד שיביאו שתי הלחם בעצרת כדאמרינן בפרק רבי ישמעאל (מנחות סח). **דמקדם לדמקדם** - מלאתך ודמעך קודמין בפסוק ראשון הלכך דרשינן להו אשורך הקודם בפסוק שני. **ודמאחר** - בכור בניך דמאחר בפסוק ראשון דרשינן ליה אצאנך המאוחר בפסוק שני. **דסמיך ליה לדסמיך** - ובכור בניך סמיך אל שורך. **ואימא שיתין** - דעשייה אחרת דומיא דהך בכור בניך בעינן. **לא מסרך הכתוב אלא לחכמים** - הואיל ולא גילה לך שיעור עשייה שתוסיף ודאי לחכמים מסרך שיפרשו לך הטעם ואחריהם תלך. **טיפולה** - טרחתה. **ששיניה דקות** - ואינה יכולה לאכול עשב ואם לא תהא עם האם תמות. **שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות** - לפי שבזמן הזה אין בכור ראוי לכלום עד שיפול בו מום וכיון דעל ישראל רמיא ליטפל בו חמשים יום ואמר ליה הכהן בתוך הזמן תנהו לי ואזוננו ואף על פי שלא אהנה דומה כמי ששוכרו ומצילו מן הטורח ובלבד שיתננו לו ולא לכהן אחר ודומה לכהן שמסייע בבית הגרנות לדוש ולזרות כדי שיתננו לו התרומות אבל אם היה בעל מום ואמר תן לי שאוכלנו הואיל וחזי ליה לא הוי ככהן המסייע. **בבית הרועים** - אכהנים קאי כדי ליתן להם הבכורות. **בבית הגרנות** - אכולהו קאי כהנים מפני תרומות ולוים משום מעשר ראשון ועניים משום מעשר עני. **בבית המטבחים** - אכהנים קאי משום זרוע לחיים וקיבה. **לקונסן** - את הבעלי בתים. **מן הפטור על החיוב** - דשמא יהו להם שני סאין אחד של טבל גמור ואחד הופרש ממנה לכהן המסייע ואי אמרת ליה דהדרא ולפרוש מינה משום קנסא סבר בעל הבית טבל גמור הוא ומפריש ממנה עלה דאיך ואיהי פטורה מדאורייתא אלא קנסא הוא.

דף כז.א

טובת הנאה - דבר מועט ואם היה כהן נותן סלע כדי שיתננו לכהן אחר קרובו אסור כיון דלדידיה חזיא הוי נראה ככהן המסייע. **ה"ג ותנא מ"ט לא אמר מתנות כהונה** - ולא גרס ותנא קמא בכולן יש בהן טובת הנאה ומפרש כגון ישראל שהפריש תרומה מכריו מאי טעמא לא אמר נמי או טבח שהפריש מתנותיו ורועה שהיו לו בכורות. **אמר לך תרומה** - היינו טעמא

דשריא טובת הנאה דידה דקדושת הגוף היא דכולי עלמא ידעי דלא נפקא לחולין ולא אתי האי כהן דיהב אבי אמו הסלע בגיניה למיטעי ולמנהג בה ענין חול ולמימר איתחלא לה בהאי סלע דיהב ליה אבי אמו. **אבל הני מתנות בכור דקדושת דמים נינהו** - דאם רצה כהן למכור בשר בכור וזרוע ולחיים וקיבה מוכרן לישראל ותו לא בעי ליה לישראל למיכלינהו בצלי ובחרדל כי היכי דעביד כהן הילכך אתי האי כהן למיטעי בהון וסבר כיון דבני קנין נינהו. **ניתחל קדושתיהו אארבעה זוזי** - דיהיב אבי אמו דהיינו ד' זוזי ואתי למינהג בהו מנהג דחולין שלא יאכלם בצלי ובחרדל כדינם המפורש בפרק הזרוע והלחיים והקיבה (חולין דף קלב) ומשום הכי לא תנינהו והאי דנקט ובכולן הכי קאמר ובכולן התרומות והמעשרות יש בהן טובת הנאה. **תרומת חוצה לארץ** - דרבנן היא ויכול ליתנם לכהן המסייע. **לשמעיה** - כהן. **בטילה ברוב** - לאוכלה לזר ולא בעינן אחד ומאה ולאחר שעירבה ברוב חולין יכול לאכול זר או כהן בימי טומאה לאחר שביטלה. **רבה** - כהן היה דמדבית עלי קאתי. **חמרא דתרומה** - דחוצה לארץ. **אוכל והולך** - הטבל וישייר כדי תרומה ויפרישנה באחרונה. **טומאה יוצאת מגופו** - כגון זב וזבה ונדה ובעל קרי אבל לטמא מת שריא. **בנגיעה לית לן בה** - ואע"ג שמטמאה לא איכפת לן דאינו מוזהר עליה לשומרה שלא יטמאנה. **הילכך** - דבנגיעה אינו מוזהר נדה קוצה לה חלה ואכיל לה. **כהן קטן** - ולא גדול מפני שהטומאה יצאה עליו מגופו ואם טבל לקריו הרי הוא כקטן ל"א להכי נקט כהן קטן שלא ראה קרי ולא יצאה טומאה מגופו ובשאלתות דרב אחאי מפרש הכי. **בריש מסא** - פורגון דכמה דאפשר לאיזדהורי מזדהרא מליגע בה מאחר שקראה לה שם. **כהן גדול** - כהן שהגיע לכלל מצות. **[לאפנויי** - לנקבים]. **מהו שיטבול ויאכל תרומת חוצה לארץ** - בלא הערב שמש.

דף כזב

וכי הזאה יש לנו - בזמן הזה דכיון דאין עכשיו הזאה בזמן הזה הערב שמש נמי לא בעי. **לא ליחוש ליה לסבא** - בתמיה וכי לא נחוש לכבוד רב עמרם שאינו בכאן ואין טוב להורות שום הוראה עד שיבא. **טובל ואוכל** - ואין צריך הערב שמש. **ולית הלכתא כוותיה** - הש"ס קמהדר ליה. **דלשנה דידיה מנינן** - דאם נולד הבכור בניסן רשאי לקיימו עד ניסן אחר ולא אמרינן מתשרי ששלמה שנת מנין עולם שלמה נמי שנת הבכור. **זו שנה של בכור** - כלומר דכי

אזלת אחר שנת הבכור היא נכנסת בחברתה דכי הוי לבכור שנה אחת נכנסה שניה למנין עולם מתשרי. **יום אחד בשנה זו** - דכי שוחטו ביום אחרון לשנתו יכול לאוכלו אותו היום ויום המחרת שהוא משנה שניה דהיינו שני ימים. **ולדבי רב מנא להו** - דלשנה דידיה מנינן. **מקדשים** - משאר קדשים הבאים בני שנה דכתיב בהו כבש בן שנתו. **ובשרם יהיה לך כחזה התנופה** - בבכור מישתעי בסדר ויקח קרח. **תודה** - אינה נאכלת אלא ליום ולילה והמורם ממנה דהיינו חזה ושוק כיוצא בה הוא.

דף כח.א

ואידך - דמפיק מובשרם יהיה לך וגו' ההוא ודאי בחזה ושוק דתודה מישתעי אלא שני ימים נפקא ליה מיהיה לך דמשמע הויה אחרת לבר מזו. **שלא מצינו בכל התורה כולה** - שיתננו לכהן אלא מרבויה דהאי יהיה לך נפקא. **ואידך** - דמפיק מיהיה לך שני ימים ולילה אחת בכור בעל מום שנותן לכהן מובשרם יהיה לך נפקא לשון רבים משמע אחד תם ואחד בעל מום. **ואידך** - ובשרם לא משמע אלא תמימים והא דנקט לשון רבים דאבכורות דכולהו ישראל קאי. **ולאחר שנתו נמי שלשים יום** - אף על גב דמום בתוך שנתו נולד טובא. **כל י"ב חדש** - עד שיהו לו שנים עשר חדש משנולד. **היכא דנולד בו מום** - לאחר שנתו רשאי לקיימו שלשים יום משנולד המום דלאחר שנתו דמתני' ה"ק ואם לאחר שנתו נולד המום יקיימו שלשים יום. **בזמן הזה** - שאין תם ראוי לכלום. **עד שלא נראה להראותו לחכם** - שלא נפל בו מום אחר שנתו. **אינו רשאי לקיימו אפילו יום אחד** - וקס"ד אנוולד בו מום בתוך שנתו קאי וקתני אבל מפני השבת אבידה לבעלים דהיינו כהן דשמא אם ביד ישראל הוי האי בכור לא משכח כהן למיתבי ליה ואי שחיט ליה יסריח הבשר אמרו רשאי לקיימו ל' יום ואי לא משכח כהן שוחטו ומולחו עד שימצא כהן אלמא ל' יום דקאמר אנוולד מום בתוך שנתו קאי. **עדיין תיבעי** - דברייתא גופה איכא לספוקא דאיכא למימר הא דקתני לאחר שנתו אין רשאי לקיימו כו' הכי קאמר נולד בו לאחר שנתו אין רשאי לקיימו כו' ועלה קאי אבל מפני השבת אבידה כו'. **או דלמא קודם שנתו** - כלומר אם נולד מום קודם שנתו נמי קאמר דלאחר שנתו שלשים יום. **משלימין לו ט"ו אחר שנתו** - אלמא ל' יום דקתני מתני' אנוולד בו מום לאחר שנתו קאי דאי נולד המום בתוך שנתו אפילו יום אחד ליכא למימר דניתב ליה אחר שנתו שלשים יום דלית ליה

אלא השלמה כדקתני בברייתא ושמעינן מינה דאי בתוך שנתו נולד המום חדש או חדשים רשאי לקיימו עד שנתו דהא כתיב שנה ואי לאחר שנה נולד מום או קרוב לסיום שנתו יהבינן ליה שלשים יום משנולד המום. **נותנין לו שלשים יום** - אם נולד מום אחר שנתו. **שנה בשנה** - שתי שנים משמע, שלשים יום בשנה חשובין שנה לדברי הכל בפירקא קמא דראש השנה (דף י). **השלמה אין מיהבא לא** - מיהבא שלשים יום שלימים לא יהבינן. **מתני'** **והראה מומו** - לאחר שחיטה ונמצא קבוע. **גמ'** **דוקין** - טייל"א כמו הנוטה כדוק שמים (ישעיהו מ). **משתנין** - מפני צער מיתה משתנה העין ואף על גב דהשתא מיתחזי קבוע אי הוה חזי ליה מחיים הוה מיתחזי עובר. **שבגוף** - כגון נסדקה אזנו. **מפני המשתנין** - כלומר מפני דוקין שבעין שמשתנין גזירה למומין שבגוף אף על פי שאין משתנין.

דף כח.ב

מתני' נמי דיקא - דבמומין שבגוף פליגי אבל בדוקין לא פליגי. **הואיל ונשחט שלא על פי מומחה** - דלא משכח ביה ר' מאיר שום ריעותא אלא קנסו דשחטו שלא על פי מומחה ואי בדוקין שבעין הוה ליה למתני ר' מאיר אוסר הואיל ומשתנין אלא ודאי ליכא ריעותא דבמומי הגוף פליגי וקנסא קניס גזירה משום דוקין. **דכולהו מישתנו** - כל דוקין שבעין משתנין או דלמא בדוקין גופייהו איכא דמשתני ואיכא דלא משתני ומיהו למומין שבגוף גזרינן אטו הנך דוקין משתנין. **למאי נפקא מינה** - הא אפילו איכא דלא משתני הואיל ולא קים לן הי מישתני והי לא מישתני כולהו אסירי אם נשחטו בלא מומחה. **לאכחושי סהדי** - אם שחטו בלא מומחה והשתא חזינא ליה קבוע וקיימי סהדי דלא נשתנה ומראה זה היה לו מחיים. **שקרי נינהו** - ואסור לדברי הכל. **סמכינן עלייהו** - ושרי לר' יהודה דלא קניס. **סתמא כר' מאיר** - דאמר לעיל אחד זה ואחד זה אסור דקתני יקבר ואע"ג דהשתא מיתחזי קבוע. **דלמא בדוקין שבעין** - אמר יקבר דלדברי הכל משתנין. **כשהוא משלם** - לכהן נותן רביע דמיו משום בכור בהמה דקה ולבכור בהמה גסה חצי דמיו, משום הכי משלם מחצה דממון המוטל בספק הוא דאיכא למימר אפסדיה כוליה דאי לא הוה שרי ליה הכי כי הוה מייתי ליה קמי מומחה גמור ושרי ליה והוה אכיל ליה והשתא בעי קבורה ואיכא למימר דלאו מידי אפסדיה דדלמא לא הוה מומא ומומחה גמור לא הוה שרי ליה ושמא לא הוה נפיל

ביה לעולם מום קבוע עד שימות. **מ"ט** - רביע לדקה ומחצה לגסה. **גסה הפסידה מרובה** - לפיכך תשלומין מרובין. **לפום פסידא לישראל** - לזה חצי דמיו המרובין ולזה חצי דמיו המעוטיין. **משום גזירת מגדלי בהמה דקה נגעו בה** - משום טורח מגדלי בהמה דקה שיש בה טורח גדול לגדלה וזה שהתיר הבכור הצילו לכהן מטורח גדול דשמא אם הראהו לאחר לא היה מתירו לו והיה לו עוד טיפול מרובה עד שיפול בו מום להכי נגעו בו דלא משלם אלא רביע ל"א מפני גזירת מגדלי בהמה דקה שעוברין על דברי חכמים כדתנן ב"ק (דף עט) אין מגדלין בהמה דקה בא"י קנסוהו חכמים דלא לישקל אלא ריבעא, ולא מפי המורה. **מתני'**. **ואם היה מומחה לב"ד פטור** - דלא מצי מימר ליה אמאי דיינת ליה הואיל ולא בקי בדיני. **גמ'**. **ר"מ דאין דינא דגרמי** - בב"ק בפרק הגוזל עצים (דף ק) מחיצת הכרם שנפרצה אומר לו גזור נתיאש הימנה ולא גדרה הרי זה קידש וחייב באחריותו גרמי דגרם לאסור תבואתו של חבירו. **בשלמא חייב את הזכאי משכחת נשא ונתן ביד** - שנטל הוא המעות ממנו בידו ופרעו לבעל דין. **אלא זיכה את החייב היכי דמי** - בעל כרחך לא משכחת לה דעביד מידי אלא פטור אתה קאמר ליה. **שהיה לו משכון** - למלוה וזה פטר את הלוח ונטל את המשכון מיד המלוה והחזירו ללוה. **דאגע בהו שרץ** - הביאו טהרות לפניו לישאל עליהן ואמר טמאות הן ונטל שרץ אחד ונגע בהן כדי שלא יהא עוד ספק בהן ויעמיד דבריו. **שעירבן עם פירותיו** - שהביא טהרות לפניו לישאל עליהן ואמר טהורות ונטלן הוא עצמו ועירבן עם פירותיו של נשאל לסוף אמר חכם מומחה טמאות הן וטימאו את השאר שנתערבו בהן. **מתני'**. **האם שלה** - רחם שלה. **והאכילה ר"ט לכלבים** - ששאלו לו עליה אם טריפה היא והאכילה לכלבים. **שלא תלד** - מפני שפרות וחזירות שלהן מעולין מאד ומוכרין אותן ביוקר ורוצין שלא ילדו במלכות אחרת כדי שיהו צריכין להם וחותרין האם שלה ואינה מתה הילכך לאו טריפה היא. **הלכה חמורך טרפון** - הפסדת חמור שתשלמנו לבעל הפרה. **גמ'**. **ותיפוק ליה** - דאי נמי לאו מומחה הוא פטור דטועה בדבר משנה הוא דתנן באלו טריפות (חולין דף נד) ניטלה האם כשירה וטעה בדבר משנה חוזר בדיבורו בסנהדרין (דף לג) וכיון דאי קיימא פרה הוה מצי למיהדר ביה ולמשרייה אישתכח דמה שאמר לאו כלום הוא זה וזה שהאכילה לכלבים איהו הוא דאפסיד אנפשיה. **אי נמי בשיקול הדעת טעית** - דאפילו הוה קיימא לא מצי למיהדר ביה ולמשרייה ואישתכח דאיסורו

איסור ואתה הפסדתו אפילו הכי פטור אתה מלשלם דמומחה אתה, שיקול הדעת מפרש בפרק קמא דסנהדרין (דף ו) כגון תרי תנאי או תרי אמוראי דפליגי ולא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר וסוגיית דעלמא כחד מינייהו ואזיל האי ועבד כאידך מה שעשה עשוי ומשלם מביתו. **מתני' אין שוחטין - דלמא משום אגרא קשרי ליה. אלא אם כן היה מומחה**

דף כט.א

כאילא - הדר ביבנה דחסיד הוא ולא נחשד בכך. **בין אמר להם מוס קבוע** - והיה הוא רגיל ליטול כל שכרו. **גמ' מאי טעמא** - לדקה ד' איסרות ולגרה ששה. **גסה נפיש טירחיה** - להשליכו לארץ לכפותו ולראות מומו. **אלא תם** - כי אמר להו מוס עובר הוא אמאי שקיל אגרא הא לא מהני ליה מידי דמיסר קאסר ליה. **דא"כ** - דלא שקיל אגרא אתי למיחשדיה כי אמר בעל מוס הוא. **תרי זימני לא תקינו ליה רבנן** - דכי הוה אמר תם הוא הוה שקיל אגריה וכי מייתי ליה לקמיה כמה זימנין לא שקיל מידי הלכך ליכא חשדא. **מתני' להזות** - מי חטאת. **לקדש** - לערב אפר חטאת במים חיים אל כלי. **אפר מקלה** - כשאר אפר בעלמא כל אפר קרוי אפר מקלה. **אבל אם אותו** - רואה בכורות או הדיין או העד או המזהה והמקדש כהן וזה המוליכו עמו מעבירו במקום טומאה שאין דרך אחר. **מטמאהו מתרומתו** - ומפסידו שצריך לקנות חולין ולאכול ודמי חולין יקרים מדמי תרומה שהחולין ראויין לכל ותרומה אינה ראויה אלא לכהנים. **מאכילו** - זה המוליכו ומשקו וסכו. **ונותן לו שכרו כפועל** - ובגמרא מפרש מאי היא שלפי מה שהוא מפסידו נותן לו. **גמ' מנא ה"מ** - דאין נוטלין שכר על הוראה ותלמוד תורה שילמד. **אמת** - תורה. **הרי זו מקודשת** - אלמא יכול ליתן שכר דאי לא במאי מקדש להו. **אע"פ שהוא ישראל** - ואפי' זה ישראל דכהנים רגילין בהזאה ובקידוש. **שכר הבאת האפר** - שילך ממקום רחוק לירושלים להביא האפר. **ושכר מילוי המים** - מצי למישקל דאגר טירחיה שקיל ולא הכשר המצוה. **כאן שכר הזאה וקידוש** - שהיא היא הכשר מצוה לא שקיל. **במי חטאת** - דמשמע מילוי המים ובאפר איכא לאוקמא בהבאת אפר. **היכי אזיל** - הא קעבר אלנפש לא יטמא (ויקרא כא). **בבית הפרס** - דאינו מוזהר מלילך בו. **כדרב יהודה מנפת אדם בית הפרס והולך** - דעצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ולא באהל וכי מנפח ליה מדחיא מקמיה ולא נגע ביה ומיהו בתרומה לא מצי אכיל דאמרין

בחגיגה בפרק חומר בקודש (דף כה) בודקין לעושי פסח ואין בודקין לאוכלי תרומה וההוא בודקין מפרש התם דבהך בדיקה דבית הפרס קאמר. **בית הפרס שנידש** - שדשוהו בני אדם ברגליהם טהור שאי אפשר לעצם כשעורה שלא יהא נידש ברגל ובית הפרס אין בו שום ספק אלא משום עצם כשעורה דבית הפרס היינו שדה שנחרש בו קבר. **אי נמי בשאר טומאה** - טימאו להאי כהן כגון נבילות ושרצים שאינו מוזהר עליהן מליגע.

דף כט.ב.

כפועל בטל של אותה מלאכה - דבטל הימנה דאם היה נוקב מרגליות שעבודתה נוחה לעשות ושכרו מרובה אם אומר לו טול כך וכך ותבטל היום ממלאכה אינו פוחת משכרו אלא דבר מועט שהרי נוחה ואין בה טורח ואי מלאכה קשה היא כמו נגר אם אומר לו אתה נוטל עכשיו שלשה זוזים טול זוז והבטל היום מאותה מלאכה ועשה מלאכה קלה זו נוח לו להבטל וליטול זוז והכא נמי כי ההוא אגרא יהיב ליה שהרי מבטלו ממלאכתו וכוליה אגרא לא יהיב ליה שהרי אינו עסוק במלאכה קשה אצלו. **מתני' החשוד על הבכור** - כגון החשוד להטיל מום בבכור. **בשר צבאים** - שאדום הוא מיחלף בבשר עגל זימנין דמזבין עגל בכור תם ואומר שבשר צבי הוא. **גמ' שמעי רבנן** - דבכור תם הוא וטעון קבורה ומפסדי ליה מינאי ומקפיד על טרחו ואינו מעבדן. **של נקבה** - דאין לחוש בבכורה. **מידע ידיע** - בין עור זכר לעור נקבה. **חייק** - חותך לזכרותיה ועושה כעין נקבות וכי משייליה מה חתוך זה שבמקום נקבות ואומר עכברים אכלוה. **צואי** - צמר שאינו מלובן מצואתו. **השתא מלובן** - דאיכא למימר לא מפסיד טירחיה ולא מלבין לה דסבר שמעי רבנן ומפסדי ליה מינאי אפי' הכי כיון דטירחא זוטא היא לא קפיד עליה ולא זבנינן צואי מיבעיא. **אבל לוקחין ממנו טוי ובגדים** - דאי מבכור לא הוה טרח להו דמקפיד אטירחיה. **בגדים מיבעיא** - הא משעה שנטוו אישתראי להו. **נמטי** - פילטר"ש ולא נטוו מעולם ולהכי איצטריך לאשמועינן. **מתני' החשוד על השביעית** - לזרוע או לעשות סחורה בספיחים. **סרק** - כחוש ומתוקן במסרק. **גמ' אריג מיבעיא** - הא בא לכל טווי קודם לכן ומההיא שעתא אישתראי. **תיכי** - שרשרות שקורין טרצוייר"ש ועושין אותן מפשתן עד שלא נטוה. **מתני' אפי' מים ומלח** - משום קנס. **זיקת תרומה** - כל דבר שנותנין ממנו תרומה. **גמ' שמערבין בהן שמן זית** - וכיון דאית בהו

זיקת תרומה לא זבנינן מיניה.

דף ל.א.

תרבא דאטמא - חלב הכליות שעל הירך. **במר דכנתא** - בחזקת חלב טהור הנקרא כנתא ובלע"ז אנטריי"ל כמו הדרא דכנתא דאמרינן בשחיטת חולין (דף מח). **לעולם כרבי שמעון** - דלא קניס אלא במידי דדמי לאיסורא ובאיסורא גופיה במידי דעביד איסורא דהיינו אמגוזי. **גרו באמגוזי** - גרורים ומשוכים אחר אגוזים. **ומשבש לבני טבחים** - מטעה אותם באגוזים ושוכרן לבני הטבחים ומביאין לו החלב שגונבין אותו מאביהן והוא מוכרו במר דכנתא. **מתני'**. **אינו חשוד על המעשרות** - ולוקחין ממנו תבואה בשאר שני שבוע ואין צריכים לעשר ודאי אלא דמאי וטעמא דכולה מתני' מפרש בגמ'. **גמ'**. **בעי חומה** - דאינו יכול לאכול מעשר שני אלא לפנים מחומת ירושלים דכתיב (דברים יד) ואכלת לפני ה' אלקיך וגו'. **הטהרות** - דרבנן נינהו שיהא אדם אוכל חולין בטהרה. **הא חשוד** - על הטהרות חשוד על השביעית. **מתניתין** - דקתני אין חשוד כגון שראינוהו שנוהג דין מעשרות ושביעית בצניעא בתוך ביתו דליכא למימר לפנים הוא עושה כיון דבצניעא קא עביד. **רבי ינאי אמר ברייתא דדייקינן מינה הא חשוד כגון דהוה חשוד אתרוייהו** - אשביעית ואטהרות וקביל אתרוייהו שיזהר על שניהם. **זו דברי רבי עקיבא** - דחשוד על השביעית אינו חשוד על המעשר. **שביעית חמירא להו** - וכיון דחשוד אשביעית כ"ש אמעשרות. **דהווא דהוה קרי לחבריה** - באתריה דרבי יהודה. **דיירא בר דיירתא** - גר בן גיורת. **תיתי לי** - שכר טוב שלא אכלתי פירות שביעית כוותך, יש מפרשים רבי עקיבא סתימתאה דאמרינן בסנהדרין באלו הן הנחנקין (דף פו) סתם משנה רבי מאיר סתם ברייתא רבי נתן וכולהו אליבא דרבי עקיבא ולא מילתא היא דהא בכמה דוכתין אמרינן רבי מנחם סתימתאה רבי שמעון סתימתאה אלא רוב משניות איכא בהש"ס סתומות אליבא דר' עקיבא. -

דף ל.ב.

חשוד על המעשר חשוד על השביעית - וכ"ש חשוד אשביעית חשוד אמעשר. **ומאן חכמים ר' מאיר** - דאמר לקמן חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה. **הרי הוא כישראל מומר** - ולא אמרינן דליהוי עובד כוכבים גמור כאילו לא נתגייר.

דאי קדיש - אשה לאחר שהמיר דתו קידושיו קידושין. **דברי חבירות** - מפרש בתוספתא במסכת דמאי שלא יתן תרומה ומעשר לעם הארץ ושלא יעשה טהרות אצל עם הארץ ושיאכל חולין בטהרה ושיעשר את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר ואת שהוא לוקח. **דקדוקי סופרים** - חומרא דרבנן. **דברי לוי** - לשורר ולשרת ולהיות שוער. **מבני אהרן** - משמע שיהא נוהג כל דין בני אהרן לו תהיה שוק הימין למנה. **שנוהג בצינעה** - קודם שקיבל בפנינו היה נוהג עליו דין חבירות שאין לחושדו ולומר לפנים הוא עושה. **מקבלין אותו** - שנחזיקנו כחבר וכנאמן לכל דבריו. **לכנפים** - שיטול ידיו קודם אכילה וקודם שיגע באוכלין דתרומה דידים שניות הן. **לטהרות** - לחומר שאר טהרות ונחזיק טהרותיו כטהרות גמורות לאכול תרומתו כתרומה טהורה. **מקבלין אותו** - דאינו משייר דבר שלם שהרי מקבל עליו נטילת ידים וזהו עיקר אכילת חולין בטהרה. **אף לטהרות לא קבל** - דכיון דבדין נטילת ידים שדבר קל הוא לעשות אינו יכול לעמוד כל שכן בשאר. **עד כמה מקבל אותו** - דברי חבירות שנקבלנו לאלתר ונחזיקנו בחבר. **למשקין שלשים יום** - שאם קיבל עליו דברי חבירות עד שלשים יום מהמנינן ליה מכאן ואילך בטהרות משקין שטומאתן קלה דטומאת משקין מדרבנן בפ' קמא דפסחים (דף טז). **לכסות** - להחזיק כסותו כחבר דאמר במסכת חגיגה (דף יח) בגדי עם הארץ מדרס לפרושים. **שנים עשר חודש** - אם קיבל עליו דברי חבירות לשנים עשר חדש. **הוה ליה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל** - וליתנייה גבי קולי בית שמאי וחומרי בית הלל במסכת עדיות (פ"ה מ"א) דאמרינן ששה דברים מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל ואם איתא ליתני הא ל"א עד כמה מקבלין אותו דאמרן לעיל אם נהג מתחלה בצינעא בתוך ביתו מקבלין אותו מיד ועד כמה ינהג מתחלה שנקבלנו מיד. **לפי שאינו דומה חבר שקיבל** - הוא עצמו לבן חבר מחמת קבלת אביו שאין לו שום קבלה אלא סרך אביו דודאי אביו מיזדהר טפי ל"א האי לפי שאינו דומה תנא קמא קאמר ליה מה טעם בניו ובני ביתו אין צריכין לקבל לפי שאינו דומה חבר שקיבל לבן חבר שקיבל אביו דבן חבר לא חשיד ובתוספתא גרסינן שאין דומה חבר שקלקל לבן חבר שקלקל במסכת דמאי. **נשנית משנה זו** - דאפי' תלמיד חכם צריך לקבל. **בטהרות** - בסדר טהרות לא גרסינן, בטהרות עצמן אירע להן מעשה ונסתפקה הלכה. **שדרו רבנן** - שדרו זוג דרבנן. **אותיב רבנן מזידיה** - מתלמידיו שקיבלו עליהן דברי חבירות אותיב בהדי הנך שלוחים וקאי איהו

לעיוני בשאילתם. **אבא של זה כו'** - אגב ריתחיה קאמר ולא היא. **כבוד זקן** - האב והבן. **סילסול** - מעלה, ר' חנינא בן אנטיגנוס כהן היה. **בחזקתה עד שתיפסל** - שימכרו בה קלא אילן לשם תכלת. **צריכין לקבל דברי חבירות בתחלה גרסי'** - ולא גרסי' כבתחלה ובתוספתא גרסינן הכי בבתחלה כלומר מתחלה קודם שנחזיקנו בחבירות ואע"ג דאמרן לעיל בניו ובני ביתו אין צריכין לקבל הכא שאני הואיל ובשעת קבלה לא הוו גביה ואיכא למימר דסרכייהו קמא נקטי. **אין צריכין לקבל** - אם חזרו תחת יד חבר. **קומעת** - קושרת. **קשרי מוכס** - שיש חותמות למוכסים וכשנותנין להן המכס הם נותנין לו חותם כדי שלא יתבענו מוכס שני.

דף לא.א

וכולן שחזרו בהן - סיפא דהך ברייתא דלעיל היא דקתני הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד וכן כהן שקיבל עליו דברי כהונה חוץ מדבר אחד וכן בלוי שקיבל עליו דברי לוי חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותן שנאמר המקריב את דם השלמים וגו' בזמן שהכהנים עושין רצונו של מקום מה כתיב בהם חלקם נתתי אותם מאשי וכשאין עושין רצונו של מקום מה כתיב בהן מי גם בכס ויסגור דלתים וכולן שחזרו בהן אין מקבלין אותם עולמית כו' בתוספתא דמסכת דמאי בפ' האורז במקומו מותר בחלת אנטוכיא. **עשו דברים במטמוניות** - שלא חיללו שם שמים בפרהסיא מקבלין אותם. **כאותו הזוג** - ר"ש ור' יהושע בן קרחה. **גבאי** - ממונה למלך לגבות מס מישראל. **פירש** - מן הגבאות. **איצטריכא ליה שעתא** - שהיו חכמים צריכין לו לשאול הימנו הלכות. **קטר להו** - קשר ותיקן להם ארבע מאות. **תכתקי** - כסאות. **זיל לחשיבותיה** - ילך לחשיבותיה אחר החשיבות שבחר לו להיות מוכס ואנו לא נלך אצלו. **הדרי בי** - מגבאות. **ורואה את קדשיו** - אם יש לו שלמים בביתו ונפל בהן מום יראה אם קבוע הוא ויפדם ויוציאם לחול. **מעשרותיו** - מעשר בהמה שנפל בהם מום. **ונשאל על טהרותיו** - הוא עצמו אם בקי בהלכות נשאל לעצמו על טהרותיו אם אירע בהן ספק ואינו צריך לילך אצל חכם אחר. **חוץ משל עצמו** - שאין כהן רשאי לראות מום של בכורותיו ולהתירו. **וחד מי מהימן** - להתיר בכור ואפילו של אחרים והאנן תנן לקמן בפרק כל פסולי המוקדשין (דף לו) בכור שניסמית עינו ונקטעה ידו הרי זה ישחט על פי שלשה בני הכנסת. **אלא בתלתא** - וכהן בעל הבכור אחד מהן. **ומי חשידי**

- כולו בשבילו. **והתנן** - ביבמות. **מיאנה או שחלצה** - אשה לפני החכם מותר לישאנה ואינו נחשד לומר על מנת כן התירה. **מפני שהוא ב"ד** - כלומר שלא היה לבדו שם אלא בית דין שלשה היו שם. **כדאמר רב חסדא אמר רבי יוחנן ביחיד מומחה** - במסכת נדרים בפרק נערה המאורסה (דף עח). **ורואה את קדשיו** - ואינו נחשד לומר על מום עובר שהוא קבוע דמה לו לשקר הא אם היה רוצה להוציאן לחול יכול לעשות בהיתר ולישאל לחכם ולפתוח בחרטה דהקדש טעות ולומר בטעות הקדשתיו אבל בבכור דאיהו לא אקדשיה דהא מרחם קדוש ליכא למימר הכי ונחשד. **ומעשרותיו** - דאינו נחשד לומר על עובר שהוא קבוע דאי הוה בעי מעיקרא הוה עביד בהיתרא קודם שיעשר עדרו. **שדי מומא בכולהו** - דעדיין אינן קדושים דליהוי כמטיל מום בקדשים ואח"כ יעשר דמעשר בהמה חל על המום דכתיב (ויקרא כז) לא יבקר בין טוב לרע הילכך אינו נחשד. **ונשאל על טהרותיו** - אינו חשוד לומר על טמא טהור דאם טמאות הן מה יפסיד הא חזא ליה בימי טומאה ובחולין קמיירי דתרומה טמאה לא חזיא ליה אפילו בימי טומאתו. **הדרן עלך עד כמה. מתני'. כל פסולי המוקדשין** - קדשים שנפל בהן מום. **הנאתן להקדש** - אם מוכרין אותן ביוקר הנאת הקדש היא ובגמרא מפרשא כולה. **באיטליז** - בשוק שלוקחין הרבה ונמכר ביוקר. **ונשקלין בליטרא** - כדרך שהקצבין מוכרין בשר חולין. **בכור ומעשר** - אם נמכרין ביוקר. **הנאתן לבעלים** - בכור הנאתו לכהן ומוכר הבשר לכל מי שירצה דבשר בכור נאכל לכל אדם והכהן נוטל דמיו ולכהן קרי בעלים של בכור ומעשר הנאת מכירתו ביוקר לבעליו ישראל היא ומשום הנאת הדיוטות לא מזלזלין בקדשים לנהוג בהן מנהג חולין למוכרו באיטליז אלא בביתו ואף על פי שלא יקפצו עליהם בני אדם כל כך ואין נשקלין בליטרא אלא באומד ואם יפסיד לית לן בה. **ושוקלין מנה כנגד מנה בכור** - שאם יש לו חתיכת בשר חולין שנשקלה בליטרא יכול לשקול בשר בכור כנגדה.

דף לא.ב.

גמ'. **אלא לפני פדיונו** - ודמים להקדש. **נשחטין** - בתמיה והיאך יכול למוכרו להוציא לחולין לאחר שחיטה. **הא בעי העמדה והערכה** - דבהמת הקדש אינה נפדית אלא מחיים דכתיב (ויקרא כז) והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך אותה הכהן וגו'. **הניתא למ"ד** - בפ' בתרא דתמורה (דף לב) קדשי

מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה איכא לאוקומי דנפדין ונמכרין לאחר שחיטה. **אדמעיקרא** - כשהבעלים פודין אותן מתחלה מיד ההקדש איכא הנאה להקדש אי שרית ליה לזבוני באיטלוי לאחר פדיון טפי ופריק. **שהנאתן לבעלים** - שאין נותנים שום דמים להקדש על בכור ומעשר בהמה. **לא תפדה** - אך בכור שור או בכור עז לא תפדה וגו' (במדבר יח) ומשמע בעלים אין פודין אותן אבל נמכר הוא לאחרים משיבא ליד כהן. **לא יגאל** - והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל ואין נמכר דגמרינן לא יגאל דהכא מלא יגאל כדמפרש לקמן בשמעתין. **ושנייה בקדמותא מברייתא** - ופירקה בהשכמת הבקר מברייתא ולקמן מפרש מאי ברייתא ושני לה הכי הכא מתני' במעשר בהמה כו'. **השב אבידה** - שאין יכולין לאוכלו כולו ויסריח ובמעשר בעל מום קמיירי. **נגעו בה** - להתיר. **סרסיה** - שמעיה. **אמרה בני מדרשא** - להאי פירוקא. **מאן דעקץ** - מי הוא שעקצני ונשכני שלא אמרה משמי תעקציה עקרבא שמתא. **זונבות** - נעות והנאה הוא לו שדומה כחי. **כומר ענבים** - שאוספן בכלי אחד שבעה ימים או שמנה ימים שידחקו ויתבשלו. **מאי ברייתא** - דאמרן לעיל ושנייה מברייתא. **מבליעו בחלבו** - דאסור למכור בשר אלא החלב והעור והגידין ימכור ויבליע לו בהן דמי הבשר שימכור לו העור והגידין ביוקר כמה ששוה הכל ויתן לו הבשר במתנה. **מאי קאמר** - מעיקרא תני מוכרין אותו דמשמע כדרכו והדר תני מבליעו. **דגדול** - שאינו יתום. **הלוקח לולב** - לוקח אדם בשביעית מעם הארץ פירות שנלקטו בשביעית משום דבת ששית שנכנסת לשביעית היא וכל האילנות הולכין אחר חנטה חוץ מאתרוג ואתרוג אינו רשאי ליקח בשביעית אע"ג דחנטה בששית משום דאתרוג בתר לקיטה אזלינן ופירות שביעית היא ואין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ שעושה בהם סחורה ואינו מבערן בזמן הביעור כשכלה לחיה שבשדה. **התם לא מוכחא מילתא** - משום דדמיו קלים ואינו ניכר שהבליעם בלולב אבל הכא אפילו דבהבלעה נמי מוכחא מילתא דמוכר הבשר דהדבר ידוע שאין עור נמכר כולי האי בדמים יקרים. **אס כן** - דכולה חדא קתני. **תרי זימני** - מעשר בהמה דתני בברייתא ל"ל. **והיה הוא ותמורתו** - במעשר בהמה כתיב ומהאי לא יגאל נפקא לן דאינו נמכר הילכך כי אסריה קרא למכור דומיא דעשיית תמורה הוא דאסר ליה. **אימתי עושה תמורה מחיים** - ה"נ אימתי אינו נגאל לא אמרה תורה אלא מחיים אבל לאחר שחיטה נמכר. **ורבנן גזרו לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה** - כדקתני לעיל

אינו נמכר לא חי ולא שחוט. **דבר הנישום** - נמכר מחיים כגון הבשר שכל חשיבות דבהמה אינו אלא בבשר גזור רבנן לאחר שחיטה.

דף לבא

ושאינו נישום מחיים - כגון העור והגידין שחשיבות שום דמי הבהמה אינו בשביל העור הלכך בהבלעה שרי אפי' דגדול וביתמי משום השבת אבידה אוקמוה אדאורייתא דלאחר שחיטה מוכרו כדרכו. **סבר לה להא דרבא** - דמעשר לאחר שחיטה דאורייתא שרי למכור. **רק בכל אות נפשך** - מוקמינן בספרי דבפסולי המוקדשין מישתעי וכתוב תזבח ואכלת. **איזהו דבר שאין בו ברכה מחיים** - שאין נהנין מהם מחיים דהא שאר קדשים אם נפל בהן מום פודן ויכול למוכרן מחיים לכל מי שירצה. **אלא** - זה מעשר בהמה - דכתוב ביה לא יגאל דאינו נמכר מחיים וכתב דלאחר זביחה איכא ברכה וההוא ברכה מכירה היא דדומיא דברכה שאסר לך מחיים התיר לך לאחר שחיטה ומה ברכה היתה ראויה בו מחיים מכירה אלמא לאחר שחיטה נמכר מדאורייתא והא דתני אינו נמכר שחוט דרבנן הוא הילכך ביתמי מוקמינן אדאורייתא. **מהו להבליע** - דמי בשר מעשר בהמה של גדול עם דמי העצמות. **דקה** - אין העצמות ראויים לכלום ואין מבליעין. **גסה** - ראויין העצמות לקתתא דנגרי וחציני ומבליעין. **באתריה דמר** - עושין כלים מעצמות ובאתריה דמר אין עושין כלים מעצמות ואין מבליעין. **מנא ה"מ** - דמעשר אינו נמכר דמאי משמע מכירה מלא יגאל. **בחרמים** - כתיב (ויקרא כז) לא ימכר ולא יגאל כל חרם קדשים וגו'. **מפני** - שצריך שיהו תיבות הללו לא יגאל מופנין לדרשא זו. **שכן חלין על הכל** - שאם החרים את הקדשים חל חרם עליהן ונותן לכהן כפי טובת הנאה שיש לו בהן כדאמר בערכין בפ' המקדיש שדהו (דף כח) תאמר במעשר שאינו חל אלא על החולין ועוד חרם חל על כל העדר ומעשר אינו אלא עשירי. **איכא למיפרך** - דאיצטריך לא יגאל דחרמים דממעשר לא גמירי דמה למעשר שכן קדש לפניו ולאחריו שאם קרא לעשירי תשיעי ולתשיעי עשירי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשים. **דאיכא למיפרך** - במעשר כדפרכינן גבי חרמים מה לבכור שכן קדושתו מרחם תאמר במעשר שאין קדושתו מרחם ולהכי איצטריך לא יגאל דמעשר. **והעברת קרא יתירא הוא** - ומופנה לגזירה שוה ללמד העברה העברה על מעשר שלא יגאל ואין משיבין עליה הילכך לא יגאל דמעשר מופנה הוא ומאי

טעמא האי קרא יתירא דמצי למכתב כל פטר רחם לה' כדכתיב קרא אחרינא (שמות יג) כל פטר רחם לה' והעברת למה לי ש"מ קרא יתירא הוא. **בכור נמי נילף גאולה גאולה מחרמים** - דלא ימכר דאע"ג דלא כתב בבכור גאולה כתב ביה פדייה (שם שמות י"ג) והיא היא. **גאולה דמעשר מפני** - כדאמרן הלכך דיינינן ליה גזירה שוה מחרמים אבל פדייה דבכור לא מפני דאיצטריך לגופיה ולאגמורי נמי אמעשר בהעברה העברה. **ומאי חזית** - דפדייה דבכור לגופיה ולאגמורי אמעשר ולא יגאל דמעשר לאפנויי ולמיגמר גזירה שוה מחרמים אימא לא יגאל דמעשר לגופיה דלא יפדה ולאגמורי אבכור בהעברה העברה ודבכור לאפנויי ולמיגמר גזירה שוה מחרמים דאסור במכירה. **ונילף בכור העברה ממעשר** - שיהא אסור במכירה דהא מעשר כבר קים לן דגמרנא ליה גאולה מחרמים. **כל חרם קדשים הוא** - הוא אסור במכירה. **מסתברא מעשר הוה ליה לרבויי** - בדין חרמים דגאולה כתב ביה כמו בחרמים ולמעוטי בכור דפדייה כתב ביה. **לא יגאל דחרמים לא צריך** - ולא משום דגמר מבכור אלא מסברא נפקא לן דאינו בפדייה. **הקדש נינהו** - ואינו בפדייה ולא דמי לקדשי מזבח. **חולין נינהו** - ויכול למוכרן כהן לכל מי שירצה. **לך יהיה** - ברשות כהן הן כשאר ממונו.

דף לבב.

תנהו ענין למעשר - למכירה. **מסתברא דאמעשר שדינן ליה שכן גאולה כמותו** - כך שמעתי ויש לי הרבה להשיב חדא דקאמר אי בבעלים הקדש נינהו והרי הקדש בר פדייה שהרי קדשי בדק הבית נפדין כקדשי מזבח כדכתיב ואם המקדיש יגאל את ביתו ובעל כרחיק איצטריך למכתב בחרמים לא יגאל ועוד דקאמר תנהו ענין למעשר ומה לנו להביא לא יגאל אמעשר הרי כבר נאמר בו לא יגאל ואם למכירה קאמר היה לו עוד לומר אם אינו ענין לגאולה תנהו ענין למכירה אי נמי הוה ליה למימר לא יגאל דחרמים למה לי ש"מ לאפנויי ולדון גזירה שוה דמה כאן מכירה עמו אף מעשר מכירה עמו הילכך מדומה לי דהכי מיבעי לך למיגרס אמר רבא לא ימכר דחרמים לא צריך והכי פירושה רבא אמר בלא גזירה שוה נפקא לן במעשר דאינו נמכר דלא ימכר דחרמים לא צריך הקדש נינהו והקדש אין הרשות ביד בעלים למוכרו לאחרים אלא לגזבר נמסר וה"נ כל כמה דאיתנהו ביד בעלים לא מזדבן חולין נינהו ונמכרין תנהו ענין למעשר דלא ימכר וכן עיקר. **מנא**

אמינא לה - מדלא אסר ליה אלא מחיים דאי גאולה בבעלים דוקא ולמידק הא לאחר שחיטה נגאל ותופס את דמיו. **העמדה והערכה בעי** - אלא ודאי ליתיה בתורת פדיון כלל ואינו קדוש לתפוס את דמיו בקדושה והאי לא יגאל לא ימכר הוא ומשום דעביד ביה עובדא דחול קאסר ליה רחמנא הילכך מחיים דחמירא קדושתיה אסור לאחר שחיטה דאקלישא קדושתיה דהא נשחט בחוץ לאכילת זרים שרי למכור. **גאולה** - משמע בבעלים ותופס ליה פדיונו דאי אין תופס פדיונו למה להו לבעליו לפדותו אלא לאו ש"מ לא ימכר משום עובדין דחול קאסר ליה קרא. **להכי כתב לא יגאל** - דמדאפיק מכירה בלשון גאולה שמע מינה דלא איזדבוני מיזדבן הוא ולא אפרוקי מיפריק ובגאולה גרידתא ליכא לאוקמה דא"כ לא מצינן למידק הא לאחר שחיטה נגאל. **מתני'** **לא ימנה** - אפי' אם זימן כהן אורח ישראל על הבכור בעל מום לא יאכל עמו. **גמ'** **מתני'** - דשרי עובד כוכבים באכילת בכור מני ר' עקיבא היא דמתיר אליבא דב"ה קאמר ר' עקיבא דבית הלל מתירין אפי' עובד כוכבים. **מה בחזה ושוק כהנים אין ישראל לא** - דכתיב ואתה ובניך ובנותיך אתך.

דף לגא

הני מילי בכור תם - איתקש לחזה ושוק דהא קרא בתם קמשתעי דכתיב לעיל מיניה את דמם תזרוק אבל בעל מום כתיב בפרשת כל הבכור (דברים טו) הטמא והטהור יחדו. **זר שאוכל בקדשים קלים** - שלמים ומעשר ופסח. **בעבודת צבור** - דאם אין כהן טהור באותו בית אב עושה טמא עבודת צבור דכתיב במועדו ואפילו בשבת ואפי' בטומאה. **באכילת זר** - קמיירי ובאכילה זר עדיף מטמא כדאמרן בקדשים קלים דלא משכחת אכילה דכהן טמא מותר בה זר אסור בה. **ואידך** - תנא קמא אליבא דבית הלל אמר לך תלתא צבי ואיל כתיבי בראה אנכי חד לכדרבי יצחק ורבי אושעיא ולא נתפרש לנו היכן. **לכדר' אלעזר הקפר** - בשחיטת חולין בפ' שני (דף כח). **מה התם** - חזה ושוק נדות לא דטמא שאכל את הקדש חייב בכרת. **הפסח שבא בטומאה** - שנטמאו רוב צבור במת ועשו פסח בטומאה לא יאכלו ממנו זבים וזבות אע"ג דאכלי ליה טמאי מתים אלמא שני לן בין טומאה היוצאה מגופו לטומאה שאינה יוצאה מגופו. **התם** - הוא דזבין לא יאכלו משום דבהדיא גלי רחמנא טמא נפש מותרין ותו לא דכתיב (במדבר ט) איש כי יהיה טמא לנפש וגו'

ומינה דייקנין איש נדחה לפסח שני ולא צבור ובטמא נפש הוא דגלי רחמנא איש ולא צבור אבל טומאת זבות כדקיימי קיימי אבל הכא בבכור סתמא כתב רחמנא הטמא והטהור. **אין מרגילין בבכור** - ואפי' בעל מום להפשיטו דרך הרגלים כל העור שלם לעשות ממנו מפוח לנפחים או למוכרי דבש ושמן שנותנין אותו בעורות כבשים המפשיטין שלימים. **ולא בפסולי המוקדשין** - אע"פ שנפדו ושחטן לאכילה. **דלא חזי ליה** - ביום טוב. **ב"ש היא** - דסברי בכור בעל מום בקדושתו קאי אפי' לאחר שחיטה כתם וכי היכי דתם אין מרגילין משום בזיון דקדשים דפוגם הבשר דמתיירא לחתוך העור וחותרך הבשר בבעל מום נמי אין מרגילין. **רבי אלעזר בר"ש** - דמחמיר בפסולי המוקדשין דאמר אפילו לאחר שחיטה בקדושתיהו קיימי. **שתי חטאות** - שהפרישן לאחריות שאם תאבד האחת יתכפר בחבירתה ונפל מום באחת. **תמימה תקרב** - לחטאתו. **בעלת מום תפדה** - ודמיה לנדבת שופרות. **נשחטה בעלת מום** - אחר פדיונה. **אם עד שלא נזרק דמה של תמימה** - נשחטה. **מותרת** - באכילה ואע"ג שנזרק דם התמימה קודם שתיאכל בשר בעלת מום דסבירא לן דמאחר שבאת לכלל היתר זביחה שוב אין בה קדושה בבעלת מום. **אם משנזרק דמה של תמימה נשחטה אסורה** - אפילו בהנאה דהויא לה חטאת שכיפרו בעליה ולמיתה אזלא דזו היא אחת מחמש חטאות מתות. **אפילו בשר בקדירה כו' אסורה** - בשר בעלת מום דסבירא ליה אפילו לאחר שחיטה בקדושתיהו קיימי וחטאת שכיפרו בעליה מיקריא. **לוקמה כולה כב"ש** - דקס"ד דכי היכי דמחמירי ב"ש בבכור מחמירי נמי בשאר פסולי המוקדשין.

דף לגב.

ור"א בר"ש - דמחמיר בפסולי המוקדשין לאחר שחיטה מי לית ליה הא דתנן נמכרין באיטליז אלמא לאו בקדושתיהו קיימי ומשום האי רווחא דהקדש דכיון דזימנין דטפי ופריק מעיקרא כדאמרן שרי ליה מר ה"נ לישרי להרגיל משום רווחא דהקדש דכיון דימכור העור ביוקר טפי ופריק מעיקרא. **פגם בבשר** - וליכא רווחא בבשר כולי האי שהרי מחתך את הבשר ופושטה עם העור. **במערבא אמרי** - לעיל קאי כלומר לעולם דברי הכל היא דאסור להרגיל דבזיון גדול הוא שנראה כעובד עבודה בקדשים שמוכרין העור לצורך מפוח כשהוא עדיין על הקדשים. **שמא יגדל עדרים עדרים** - כלומר

דברי הכל אסור להרגיל דאי שרית ליה אתי לשהוייה מלשחוט עד שימצא בני אדם המבקשים עורות שלימים ובין כך ובין כך יגדל עדרים מפסולי המוקדשין ואתי בהו לידי תקלה לגיזה ועבודה. **מתני'.** **שאחזו דם** - אפינדו"ר . **אפי' מת** - אם לא יקזוהו. **אין מקיזין לו את הדם** - ואפי' במקום שאין עושין מום דיכול לחזור ולהתרפאות המכה והכי מפרש בפ"ק דפסחים מתוך שאדם בהול על ממונו אי שרית ליה במקום שאין עושה בו מום אתי למיעבד במקום שעושה בו מום. **יקיזו ובלבד שלא יעשה מום** - שלא יחתוך ושלא יפגום את אזנו ואת ניב שפתיו שאין עתיד לחזור ולהתרפאות דסברי רבנן כ"ש אי לא שרית ליה במקום שאין עושה מום אתי למיעבד במקום מום. **לא ישחט עליו** - במום הזה הואיל והטילו עד שיפול בו מום אחר. **יקיזו אף במקום שעושה מום** - דסבר ר"ש דבר שאין מתכוין מותר. **גמ'.** **וחכ"א יקיזו אף במקום שעושה מום** - אם צריך להקיז מאותו אבר ולא יניחנו שימות. **תורפה** - במקום גילוי ואינו משומר. **רבי יהושע אומר כו'** - מעכשיו אינה ראויה לאכילה שמא טמאה היא ולא לזילוף שמא טהורה ואסור לאבדה הלכך יגלנה ותיטמא ותהא ראויה לזילוף. **ר"מ** - דאוסר לקלקלו ומתיר לתקנו אם יכול לעשותו בלא מום קאמר דיקיז שלא ימות כו"א דאסור לגרום לה טומאה אלא מצניעה שלא תיטמא. **ורבנן** - דשרו להטיל מום קודם שימות כדי שיראה לאכילה כו' יהושע דאמר יגרום לה טומאה כדי שיראה לזילוף ור' יהודה דאמר אע"ג דמית ואזיל לאיבוד לא יקלקלנו ולא יתקצנו כו"ג דאמר לא יתקננה - ולא יקלקלנה. **דקעביז ביזים** - שמטיל בו מום הלכך ימות מעצמו ולא יטיל בו מום. **דגרמא בעלמא** - שמניחה במקום התורפה וגורם לה טומאה. **כו' יהושע ס"ל** - דמתיר שיגרום לה טומאה ותהא ראויה לזלף משיניחנה ולא תהא ראויה לכלום. **אלא שמא יבא אליהו** - ויאמר שלא נגעה בה טומאה. **הכל מודים** - רבנן נמי אע"ג דפליגי בבכור שאחזו דם דלא הוי המקיז דם מטיל מום בבעל מום דאין לך בעל מום גדול הימנו שהרי ימות כולהו מודו במנחות שהמחמץ אחר מחמץ כגון אם לש האחד בחימוץ ואפאה אחר שניהם חייבין דכתיב (ויקרא ו) לא תאפה חמץ ולא תעשה חמץ (שם ב) ודרשינן במנחות (דף נה) אפייה בכלל כל תעשה חמץ למה יצאת מה אפייה מיוחדת שהיא מעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמה אף כל מעשה יחידי. **מסרס אחר מסרס** - בבהמת חולין נמי אם כרת האחד הביצים ועדיין הם בכיס ובא חבירו ונתקן מן הכיס והשליכן שניהם חייבין.

אם על כורת חייב - דכתיב בתריה ובארצכם לא תעשו. **על נותק** - שנותקו ומשליכו לא כל שכן. **בבעל מום** - כגון האי בכור שאחזו דם. **כל מום לא יהיה בו** - וקרי ביה לא יהיה בו שלא יטיל מום ומדהוה ליה למיכתב מום וכתוב כל מום לרבות אפילו בעל מום שלא יטיל בו מום אחר. **ורבנן סברי** - דרשינן כוליה קרא תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו דמשמע תמים הראוי לרצון אמרתי לך דכל מום לא תטיל בו אבל בעל מום לא

דף לד.א

ורבי יהודה סבר כר"מ ומיהו גזר מקום שאין עושין בו מום אטו מקום שעושין בו מום. **מעיקרו** - קודם שהקדישה היה בו מום. **במומו נמי ליתסרו** - להטיל בו מום. **עביד לה שימור** - דכתיב משמרת. **כיון שפירש טליתו עליה** - שיעדה אדון לאמה העבריה ונשאה ופירש כנפיו עליה שוב אין האב רשאי למוכרה אפי' גירשה אדון דאין אדם מוכר בתו לשפחות אחר אישות וקיימא לן בפ"ק דקדושין (דף יח) דר"א סבר יש אם למסורת בבגדו בה כתיב בלא יו"ד וזהו לשון בגידה כשאר תיבות הכתובות בלא יו"ד שאתה קוראן חטף קמץ כמו (בראשית לט) כשמעו. **כיון שבגד בה** - אביה שמכרה לשפחות שוב אינו רשאי למוכרה דאין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר שפחות אבל לאחר אישות מצי לזבונה ואמרי' התם דר"ע סבר יש אם למקרא בבגדי קרינא ויש שמשבשין השמועה במס' קדושין וגורסין ר"א סבר יש אם למקרא ור"ע סבר יש אם למסורת וטעות הוא בידם דא"כ מאי מקשי הכא בבכורות. **ר"ש** - דאמר במתני' יקוי אע"פ (שיש בו) (מסורת הש"ס: [שהוא עושה]) מום ולא קאמר דישחט עליו. **הלכה כר' יהודה** - במס' שבת (דף כב) דאמר דבר שאין מתכוין אסור. **הלכה כר"ש** - ולמה ליה תו לאשמועי' הכא. **בלא גברי** - בלא רב חייא ורב חנן. **דברייתא** - דאמר אף ישחט על אותו המום כיון דלא היה דעתו להטיל בו מום כדי להתירו אלא כדי שלא ימות לא קנסינן ליה. **מתני'**. **הצורם** - הפוגם אנקרני"ר בלע"ז ובכהן קא מיירי. **גמ'**. **ומי קניס ר"א לעולם** - שלעולם לא יהא מותר.

דף לד.ב

ונקצצה - שלא נתכוין לקצצה. **לכשילוד לו נגע אחר** - שהרי הוא עכשיו טמא ומנוגע. **יטהר מן הראשונה** - והולכין אחר זו ואם ירפא מזו טהור מכולם

דאיגלאי מילתא דאי (נמי) הוי קמייתא מיתסי נמי כי האי. **עד שתפרח בכולו** - נגע האחרון וליכא למיחש למידי דהא אי הוה ביה קמא השתא נמי הוה טהור כדכתיב (ויקרא יג) וכסתה הצרעת את כל עור הנגע וגו'. **או עד שתמעט בהרתו הראשונה מכגריס** - קודם שקצצה אבל אי בשעה שקצצה הוה ביה שיעור נגע אין לו טהרה עולמית דקנסינן ליה לעולם. **בממונו אתי ליה למיעבד** - ממה נפשך דסבר אטיל בו מום ואם יתירוהו לי בכך הרי נשכרתי ואם לאו מה הפסדתי אם אמתין למום אחר בלא"ה נמי הייתי ממתין עד שיפול מום הלכך קנסינן ליה אפי' יפול בו מום אחר כי היכי דלא ליתי וליעביד. **בגופו מי איכא למימר** - דמנחי' לספיקא ליקוץ אי לא קנסינן ליה לעולם הא ודאי לא עביד דחייש שמא נגע אחר לא יוולד לו לעולם ולא אטהר לעולם ואפי' אם יוולד מה אהני לו בקציצה הרי הוא נגוע כבתחלה מוטב לו להניח את זה שמא ירפא. **בהאי מומא** - לא מישתרי ליה עד שיוולד לו אחר. **בהאי קציצה** - וכיון דהך קציצה אינה מועלת לטהרו נמצא טמא עולמית דחשבינן לנגע כמאן דאיתיה דמי יימר דאי הוה ביה הוה מיתסי. **יטהר תנן** - דמשמע מיד כשיוולד בו נגע אחר יטהר מן הראשונה. **או ויטהר תנן** - דמשמע כשיוולד נגע אחר ויטהר ממנו מן האחרון אז יטהר מן הראשון. **למאי נפקא מינה** - הא א"נ יטהר תנן הא טמא הוא מן האחרון עד שתרפא (ממה נפשך) וממה נפשך טומאה שייכא ביה. **לחתן שנולד בו נגע** - דנגע האחרון נולד לו בימי חתנות. **נותנין לו** - שלא יראה כהן את הנגע דכל כמה דלא חזי ליה כהן ולא מטמא ליה לא הוי טמא דבכהן תלא רחמנא. **לאיצטליתו** - טליתו אם נולדו בה נגעי בגדים. **מקמייתא טהר ליה** - מיד כשנולד זה ומזה אינו טמא דנטרינן ליה יומי דחתונה או של רגל לכל אדם אלא אי ויטהר תנן סוף סוף לא מהני ליה מידי הא דנטרינן ליה דאינו טהור מראשונה עד שתתרפא אחרונה. **ומת** - הצורם מהו לקנוס בנו אחריו שלא יאכל מאותו בכור עולמית. **אם תימצי לומר** - במסכת גיטין דהמוכר עבדו לעובד כוכבים דקיימא לן קונסין אותו לפדותו עד עשרה בדמיו ומיבעיא לן התם אם מת המוכר מהו לקנוס בנו אחריו אם תימצי לומר ולמיפשט בההיא דקונסין התם דינא הוא דכל יומא מפקע ליה ממצות. **ואם תימצי לומר** - הא דאמרינן במ"ק (דף יב) המכויין מלאכתו במועד דמניח כרמו לבצור ואומר במועד אבצירנה שהרי דבר האבוד הוא והתירוהו חכמים במועד תאבד ולא יבצרנה הואיל ולכך נתכוין ומיבעיא לן התם אם מת קודם המועד מהו

לקנוס בנו אחריו ולא יבצרנה במועד ואם תימצי לומר התם הוא דלא קנסינן לבנו דהא לא עביד אביו איסורא דהא מת קודם המועד. **אבל הכא** - עבד איסורא דמטיל מום בקדשים. **לממוניה** - לבכור. **שנתקווצה** - שנטל קוציה ממנה שהיו תלושין ומפוזרין בה. **תזרע למוצאי שביעית** - דליכא למיקנס מידי דהא לא עבד בשביעית עבודה חשובה. **ניטיבה** - נזדבלה ע"י עגלות ומשואות של זבל. **נידיירה** - על ידי דיר בהמות שמעמידין ומשכיבין אותה חדש או חדשים כדי לזבלה. **לא תזרע** - דקנסינן דעבד עבודה חשובה בשביעית.

דף לה.א

טימא טהרותיו של חבירו ומת לא קנסו בנו אחריו - לשלם אע"ג דלדידיה קנסו כדאמרי' בפ' ארבעה אבות נזיקין (ב"ק ד). **שאינו ניכר** - שהרי טהרות מונחות לפניו ואין היזק ניכר בהן. **לא שמיה היזק** - לחיוביה אפי' לדידיה מדאורייתא. **מתני'**. **ושערו מדולדל** - לפי שלא היה נגזז מעולם. **קסדור** - ממונה. **מה טיבו של זה** - שהניחוהו להזקין כל כך. **פיגום** - רומח. **והתירו** - שהרי אין לומר שהעובד כוכבים הזה להתירו נתכוין שהרי אינו יודע שע"י מום שיעשה בו ישחט אלא א"כ נפל מאליו. **כל שהוא לדעת** - שלהטיל מום נתכוין להתירו. **גמ'**. **דאי אשמעינן עובד כוכבים** - דהתירו בכור ראשון על ידו משום דליכא למימר אתי האי עובד כוכבים למיסרך ללמד להטיל מום בקדשים דסירכיה דעובד כוכבים לא איכפת לן שהרי נהוג הוא באיסורא. **ולא אתי לאיחלופי בגדול** - דמאן דחזי דהתירו חכמים במום הבא לו ע"י תינוקות לא אתי למימר אי שדי גדול מומא מישתרי דגדול בקטן לא מיחלף. **לא שנו** - דמותר הבכור ע"י העובד כוכבים. **אלא דאמרו ליה** - לקסדור אינו נשחט אלא א"כ היה בו מום דמשמע שיפול בו מום ממילא דליכא למימר דמדבריהם למד עובד כוכבים דניחא להו שיפיל בו מום. **נעשה** - משמע ע"י אדם. **ממילא הוא** - שלא היה יודע העובד כוכבים שיהא מותר על ידו ולא להתיר נתכוין. **גרמא** - אם הניח בצק ודבילה ע"ג אוזן הבכור כדי שיבא הכלב ויטלנו. **מסיח לפי תומו** - שלא שאלם קסדור מה טיבו אלא הם עצמן מסיחין לפי תומם ואומרים ראה לא ישחט זה לעולם אלא ע"י מום ולא נתכוונו לכך שיטיל בו מום. **מתני'**. **היה בכור** - איל מנגח רודפו לאדם לנגחו ובעטו אדם לבכור ועשה בו מום. **ישחט עליו** - ואפי' כהן לפי שלהצלתו

נתכוין. **גמ'**. **צעריה** - מה שרדפו. **קודם שיצא לאויר העולם** - דבכור אינו קדוש עד שתקדשו רחם. **גדיא באודניה** - גדי אזניו ארוכות וקודם שיצא כל ראשו נראין אזניו ויכול להטיל מום דכל זמן שלא יצא כל ראשו אינו כילוד. **אימרא בשיפתיה** - ששפתיו נראין תחלה ואזניו קשורות ואינן נראות עד שיצא כל ראשו. **צדעיו** - טונפל"ש. **אכיל ולא מיחזי** - אם לבכור יש לו מום בתוך פיו וכי אכיל לא מיחזי אפילו הכי כי פעי מיחזי הוי מום שבגלוי ונשחט עליו דאמרי' בפירקין דלקמן בכורות (דף לז) דאינו נשחט אלא על מום שבגלוי. **פעו** - צועק ופותח פיו הרבה. **חוטין החיצונות** - ככי דשיני שקורין ינציב"ה החיצונות אותם שלפנים כנגד חוטמו שניטל שנפגמו מהם מעט. **או שנגממו** - שנחתכו ברחבן מלמעלה בעומק ולא חיסרו כלום הוי מום הואיל ונראו אותן חוטין. **פנימיות** - שהשיניים הגדולות קבועות בהן שקורין מיישיליר"ש. **שנעקרו** - לגמרי הוי מום כדמפרש ואזיל הואיל וכי פעי מיחזי אבל פגימה או גימום אינו ניכר בהם שהרי חבואות בפה. **מאי טעמא** - הוי פנימיות מום אפילו בעיקרה. **מתני'**. **הראויין לבא ע"י אדם** - שיש לומר אדם הטילו בו כגון נסמית עינו נקטעה ידו נסדקה אזנו. **רועי ישראל נאמנין** - לומר מאליהן נארעו לו. **רועי כהנים אין נאמנין** - דנחשדו בדבר ובגמרא מפרש מאי קרי רועי ישראל ומאי קרי רועי כהנים האי דנקט ראויין לבא בידי אדם לפי שיש מומין שאין ראויין לבא בידי אדם כגון בעל חמש רגלים או עינו אחת גדולה כשל עגל או קטנה כשל אווז דהוי מום שאין אדם נחשד עליו. **דרשב"ג ור"מ** - מפרש בגמ'. **גמ'**. **חד אמר** - מתני' דקתני רועי ישראל נאמנין אפילו הן עומדים בבית הכהנים שהבכור שלהם. **ללגימא לא חיישינן** - דליחשדיה שמא על ידי אדם בא לו בכוונה ורועה זה משקר ובא להתירו כדי שישחטו רבו כהן ויאכילנו ממנו עמו. **והא דקתני רועי כהנים אין נאמנין** - הכי קאמר רועים שהן כהנים אין נאמנין אם הבכור ביד ישראל דנחשד האי כהן רועה שהוא עצמו הטילו בו.

דף להב.

דמימר אמר - לא שביק לדידי ויהיב ליה לכהן אחרינא. **וה"ה כהן לכהן** - כלומר ומסברא נפקא לן דכהן רועה אינו נאמן להעיד על הבכור של כהן אחר דחיישינן לגומלין דסבר אעידנו עכשיו והוא יגמול לי כשיתן לי ישראל בכור תם ואטיל בו מום ויבא כהן זה ויעידני שמאליו נפל בו מום. **על של**

חבירו - בין רבו בין אחר דלא נחשדו כהנים אלא על הבכור עצמו שכבר נתנו לו ישראל. **החשוד על הדבר** - דהיינו כהנים שנחשדו על הבכורות. **לא דנו ולא מעידו** - ולקמיה פריך ר"מ היינו ת"ק. **וחד אמר** - מתניתין דקתני רועי ישראל נאמנין ה"ק רועי בהמות ישראל אע"פ שהן כהנים הרועין נאמנין דמה לו לשקר. **מימר אמר לא שביק** - האי ישראל כהן צורבא מרבנן ויהיב לי לדידי דסתם רועה עם הארץ הוא. **רועי כהנים** - רועי - בהמות של כהנים אע"פ שהרועים ישראל אין נאמנין להעיד על בכורו של רבו כהן דחיישי' ללגימא וכ"ש רועי כהן ובהמות של רבן כהן אין נאמנין דחיישינן לגומלין וללגימא. **על של חבירו** - אכהן לכהן קאי וקאמר דנאמן הכהן הרועה על של רבו דלא חיישי' לא לגומלין ולא ללגימא. **החשוד על הדבר** - כהנים חשודים על הבכורות. **לא דנו ולא מעידו** - ופליג אדר' שמעון דשרי אפילו כהן לכהן ופליג אדתנא קמא דאמר רועי בהמות ישראל ואפילו הן כהנים נאמנין והרועים כהנים אין נאמנין. **היינו ת"ק** - דהאמר ת"ק נמי דכהן אינו נאמן. **איכא בנייהו** - דר' יהושע בן קפוסאי. **צריך שנים מן השוק** - שנים כל שהן ואפילו כהנים אבל כהנים שבביתו לא ת"ק אית ליה דרבי יהושע בן קפוסאי דקאמר ת"ק רועי כהנים בין בי ישראל בין בי כהנים כדפרישית טעמא אין נאמנין אבל כהנים דעלמא נאמנין ואפילו אבכורות דכהנים ולא חיישינן לגומלין אלא ברועה דקאי גביה וסבר אעיד את רבי והוא יעידני כשיתן לי ישראל בעלמא בכור ור"מ לית ליה דר' יהושע לגמרי דכיון דנחשדו כהנים על הבכור לא דן ולא מעיד אפילו כהן דשוק ואפילו הבכור ביד ישראל. **ואפילו בנו ובתו** - ר"ש לטעמיה דאמר נאמן הוא על של חבירו ואביו היינו נמי חבירו דאין כהן נחשד אלא על של עצמו. **אפילו עשרה והן בני ביתו אין מעידין** - אבל מן השוק עד אחד נאמן דלר' יהושע צריך שנים מן השוק. **ספק בכור דשל ישראל הוא** - כגון רחלה שלא ביכרה וילדה שני זכרים דאמר' בפ"ב (לעיל בכורות יז) אחד לו ואחד לכהן ואת שלו הוי ספק שמא יצא ראשון וירעה עד שיומם ואוכלו ישראל. **צריך שנים מן השוק להעיד עליו** - שלא הוטל בו מום בכוונה. **כר' יהושע** - דכי היכי דבכור בי כהנים בעי שנים מן השוק להעיד עליו ה"נ ספק בכור ביד ישראל. **ר"נ אמר ספק בכור ביד ישראל אפילו בעליו ישראל נאמן** - דכהנים נחשדו על הבכורות ולא ישראל ואפילו על ספק בכור שנאכל להם. **דאי לא תימא הכי** - אלא בעלים חשודים עליו אם כן הוי ישראל חשוד על המומין. **מעשר לר"מ** - מי מעיד על מומו הא א"ר

מאיר החשוד על הדבר לעצמו אינו מעיד לאחרים כדחזינן ר"מ פוסל אפילו כהנים דשוק. **מעשר** - בתמיהה הא ודאי מהימן אפילו בעליו דהא אי בעי הוי שדי ביה מומא בהיתר בכוליה עדריה קודם שיעשר דאכתי לא קדשא חד מינייהו. **אלא הכי פריך** - ספק בכור לר"מ אי בעלים חשודים עליה נמצאו ישראל חשודים על ספק בכור וכ"ש כהנים דהא אי הוה נמי בבהמות עדר כהן ספק בכור הנולד בעדרו בעי אמתוני עד שיומם דכהנים לא נפטרו מבכור בהמה טהורה בפרק שני (לעיל בכורות יג) וא"כ מי מעיד עליו. **לית ליה תקנתא** - לר' מאיר. **שחליפיו ביז כהן** - כגון האי ספק בכור שהכהן נטל (את אחיו) פטור ישראל מן המתנות דזרוע ולחיים וקיבה דעשו שאינו זוכה כזוכה כדאמרן בפרק שני (שם בכורות יח) ור"מ מחייב ומדמחייב ליה רבי מאיר במתנות מכלל דבר אכילה הוא. **הלכה כר"ש** - דאפילו בנו ובתו. **כהן בעליו** - של בכור עמנו עומד בחוץ ונכנס הבכור שלם בבית ויצא חבול מעידין עליו אותם שבבית שמאליו נפל בו אלמא אין נחשד אלא כהן בעל הבית שהבכור שלו כר"ש. **אימא כל בעליו** - בניו ובני ביתו עומדין עמנו בחוץ ומעיד עליו רועה שהיה בבית. **פשיטא** - הואיל וכל בעליו עמנו מי יטילנו כו'. **מהו דתימא ניחוש לחשדא** - דרועה גופיה הטילו בו ל"א אימא כל בעלים עמנו כלומר אי אמרי סהדי כל בעליו של בכור דהיינו הוא ובני ביתו היו עמנו בחוץ ונכנס הבכור שלם בבית ויצא חבול מעידין כלומר עדותן עדות ושרי הואיל ולא היה איש בבית - ניחוש לחשדא שמא הם גרמו לו מתחלה שהניחו לו דבילה על האזן אי נמי עשו לו גומא ונפל שם.

דף לו.א

לאחזוקינהו - בחשודים מי אמר ר"מ חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה כולה היכא דמוחזק לן דעובר על דבר א'. **לעדות בכור** - להעיד שלא הטיל בו מום זה בכוונה. **לעדות אשה** - שמת בעלה במדינת הים. **תני אלא לעדות שאשה כשרה** - ובעדות בכור נמי אשה כשרה דאמרין הלכתא כרבן שמעון ואפי' בתו. **יימר שרי בוכרא** - יימר המתיר בכורות לשון גנאי. **לא היו מוחזקין** - בטלה שהוא בכור ובא כהן בעליו ואמר בכור הוא זה ומומו עמו שלא הוטל מום זה בכוונה ואתי לאחוויי לחכם אי קבוע הוא אי עובר הוא. **נאמן** - דהפה שאסר ואמר בכור הוא התיר ואמר מומו עמו. **אשת איש הייתי** - ולא היינו מוחזקין בה שהיא אשת איש מעולם. **נאמנת** - ומותרת להנשא. **דאי בעיא לא**

אמרה - כלומר אי הוה חשידא להינשא בחיי בעלה בלא גירושין הוה שתקה ולא אמרה אשת איש הייתי דהא בפנויה מחזקין לה. **אבל הכא בבכור דלא סגי דלא אמר** - בכור הוא דלימא ליה חכם מום קבוע הוא או עובר דקדשים תמימים אין הכהן נחשד לאכול בחוץ דבר כרת הוא אבל נחשד להטיל בו מום דלאו בעלמא הוא ולא יהא נאמן קמ"ל דנאמן. **דאם כן** - דהוא הטיל בו מום הוה שדי ביה מום הניכר אפי' לעם הארץ שהוא מום ותו לא הוה בעי למיתי קמן ולמימר בכור הוא דהא אין אדם אחר יודע שהוא בכור ובקדשים בחוץ נמי ליכא לספוקיה דהא מום ניכר שדא ביה והיכא דאנן יודעין שהוא בכור ליכא למימר הכי דבעל כרחך אתי לקמן דאי הוה שחיט ליה בלא מומחה כיון דכולי עלמא ידעי שהוא בכור הוה חשדי ליה. **במקום עדים** - דאנן סהדי דכל שעתא איכא מיא וה"נ כיון דאנן סהדי דכהנים חשודים על המומין לא נימא מה לי לשקר. **הכא ודאי שדא ביה מומא** - בתמיה. **להא שמעתא** - דר' אילעאי. **בלא גברי** - בסתמא אמר ליה לא היו מוחזקין בו שהוא בכור כו'. **כלום חילקנו בין כהן חבר לכהן עם הארץ** - ומי חשדינן אנא למישדי ביה מומא בכונה ככהן עם הארץ. **הן** - חלקנו ולא חשידת. **בעלי תריסין** - מגינים תלמידי חכמים הנלחמים במלחמה של תורה. **היאך אעשה** - יכול להכחישו. **אילמלי אני חי והוא מת** - הייתי יכול להכחיש ולומר לא אמרתי. **היאך יכול החי להכחיש את החי** - ודאי כך אמרתי וחוזרני בי. **עמוד ועמד** - שתוק ושתק. **מתני'**. **הראיתי בכור זה** - לחכם ואמר לי שמום קבוע הוא ושוחטו ובלבד שיהו לו עדים שלא הטילו בו. **גמ'**. **נאמן הכהן לומר** - לחכם בכור זה נתן [לי] ישראל במום זה שבו. **דעבידא לאיגלויי** - דאתי חכם ואמר לא התרתיו לך. **לא** - לעולם אימא לך מילתא דעבידא לאיגלויי משקרי אינשי והכא היינו טעמא דמהימן דלא חשידי כהני לאכול קדשים תמימים בחוץ הלכך או לאו דשרי ליה חכם לא הוה אמר שרא ליה ושחיט ליה בלא התרת מומחה. **אבל הכא** - דקא מחוי ליה לחכם ואמר במום [זה] נתן לי ישראל כדי שלא יצטרך להביא עדים שמאליו נפל בו כיון דחשידי כהני להטיל מום ולמימר נפל מאליו חשידי נמי להטיל מום ולמימר ישראל נתנו לי במומו. **קח לי ממי שהוא נאמן** - שאינו לוקח פירות מעם הארץ או ממי שלוקח מעם הארץ ומעשר דמאי קודם שימכרם. **אין שליח זה נאמן** - לומר שמנאמן לקחתיו.

דף לו.ב

דאית ליה לאישתמוטי - ולמימר אי לדידך לא מהימן אנא הוה חשיבנא ליה מהימן הלכך לא מירתת מעיקרא. **מאיש פלוני** - דהזכיר לו משלח שם הנאמן הרי זה נאמן השליח דחייש שמא יתבעני ונמצאתי משקר והך סיפא ודאי מסייעא ליה לרב יהודה דמילתא דעבידא לאיגלווי לא משקרי בה אינשי. **התם כיון דאיכא תובע מירתת** - כלומר מהא לא תסייעיה דהתם מירתת שליח כיון דחזי דקפיד משלח להזכיר שם האיש סבר ודאי יתבענו אבל גבי בכור לא מירתת האי כהן דסבר מי יטרח לחפש אחר דברי ולישאל לאותו ישראל אם נתנו לי במומו. **מנא ליה ליהודה הא** - דאמרן לעיל נאמן כהן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו. **אנא בגידול קבעתה** - אני שניתיה לגידול והוא שנאה לרב יהודה והכי אמרי לגידול נאמן ישראל לומר כו' ל"א בגידול קבעתה לחכם א' גדול שניתיה. **בקטן** - שהיה קטן הטלה כשנתנו לו. **מהו דתימא לא קים ליה בגויה** - דמשום דהגדיל הטלה אינו מכירו ושמא אחר הוא והאי כהן הטיל בו מום. **כלישנא בתרא** - נאמן ישראל. **כלישנא קמא** - דאפי' הכהן נאמן והלכתא אפי' כלישנא קמא. **יומא חד חלש** - רפרם בעיניה. **אייתיה** - האי כהן לבוכרא קמיה למיחזי אם מום קבוע הוא וסבר ההוא כהן השתא חייש בעיניה ולא יכיר שזה הוא שנתן לי בלא מום. **ארפסינהו לעיניה** - פתח עינו בכח. **חזייה בשקריה** - שהכיר שהוא נתנו לו בלא מום. **לא חש רפרם למילתא** - למימר דלא יהיה עוד כהן נאמן לומר בכור זה נתנו לי ישראל במומו. **האי הוא דחציף** - שהרי הוא החזיק עצמו כחצוף לשני דברים אחד שהטיל בו מום ועוד דהיה לו להראותו לחכם אחר והראהו לזה עצמו שנתנו לו. **שרוע** - עינו אחת גדולה ואחת קטנה. **אי כהן אי ישראל הוא** - שלא היה מכיר בזה אם כהן אם ישראל ואמר ואפילו הוא כהן וחשוד על הבכור אין כאן חשדא שהרי כך נולד. **אא"כ כהן עמו** - דשמא אם יאמר לו קבוע ישחטנו ויאכל הוא דכיון דקבוע הוא הרי הוא נאכל לכל אדם אלא שגזילת כהן הוא והאי לא חייש לגזילה ואכיל ליה. **הכי השתא התם** - גבי שאר מומין שאין מובהקין איכא למיחשדיה לישראל שמא יגזול את הכהן ואע"ג דאדם כשר הוא בהא מילתא דלא בעי לשוחטו אלא ע"פ מומחה דנהי דקדשים בחוץ לא אכיל דבכרת הוא השוחט קדשים בחוץ מיהו אגזילה דכהן דלאו בעלמא חשיד. **איסורא עבד** - בתמיה ודאי לא יגזול. **מתני'**. **הכל נאמנין על מומי מעשר** - להעיד שמאליו נפל בו ובספק מעשר קאמר כגון

קרא לתשיעי עשירי דאמרי' בפ' אחרון (לקמן בכורות נט) אינו נאכל ואין לו תקנה אלא במום. **גמ'** **מי ידע הי נפיק** - בפתח עשירי שיטיל בו מום מעיקרא. **בריש עשרה** - כלומר בעשירי. **מתני'** **שנסמית עינו** - דהוי מום מובהק. **בני הכנסת** - שאינן חכמים. **גמ'** **בחוצה לארץ** - שאינו ראוי להקריב ואפילו בזמן בית המקדש במס' תמורה (דף כא). **ספק** - אמרה לי ר' ירמיה משמיה דרב ספק אמרה לי משמיה דשמואל. **שלשה מתירין את הבכור כו'** - במומין מובהקין.

דף לז.א

לאפוקי מדרבי יוסי - דמתני'. **במקום שאין חכם** - הא יש חכם הוא לבדו מתירו. **כגון מאן** - הוי אותו חכם. **מכלל דהני תרי כל דהו** - בתמיה כלומר אפי' עמי הארץ השנים ועמי הארץ היאך ראויין להצטרף. **דמסברי להו** - טעמי הלכות נדרים וסברי ואותו חכם ילמד את השנים. **מהו דתימא** - הא קיימא לן במסכת גיטין (דף סז) רבי יוסי נימוקו עמו ותיהוי הלכתא כוותיה. **נימוקו** - טעמו שהיה מביא טעם לדבריו כל שעה. **תפשוט מהא** - דאמר רב חננאל משמיה דרב אין הלכה כר' יוסי תפשוט דהך - קמיימא דאמר רב יהודה לעיל ספק משמיה דרב ספק משמיה דשמואל ג' מתירין את הבכור תפשוט משמיה דשמואל איתמר דאי משמיה דרב תרתי למה ליה למימר לרב תרתי זימני דשלשה מתירין את הבכור ואין הלכה כר' יוסי. **מתני'**. **השוחט את הבכור** - ומכר מבשרו. **ונודע שלא הראהו** - לחכם. **מה שאכלו** - הלוקחים אכלו. **ויחזיר להם הדמים** - משום קנס דאיסור ספק הוי. **הבשר יקבר** - דבכור תם אסור בהנאה. **מכרוהו** - הלוקחים לעובדי כוכבים הואיל ולא גרם להו איסורא ישלמו לו דמי בשר טריפה בזול והוא יחזיר להם המותר. **גמ'** **קצה** - מואסת כמו ואקוץ במ (ויקרא כ). **יחזיר להם כל הדמים** - דכל מה שאכלו אינו נהנה להם משעה שנודע להם. **ינכה** - והוא יטול קצת בתמיה. **ולימא ליה** - ישראל לכהן שמכר מה אפסדתך הלא אם היה הבשר בידך היה טעון קבורה שהרי תם שחטתו. **כגון דזבין ליה** - כהן השוחט מקום המום לישראל. **דאמר ליה** - כהן אם היה בידי הוה מחזינא ליה כמו שהוא שחוט. **כו' יהודה** - דאמרינן בפרק עד כמה (לעיל בכורות כח) השוחט את הבכור ואחר כך הראה את מומו רבי יהודה מתיר. **טבלים** - אמאי יטול קצת לימא ליה מוכר ללוקח אי לאו דאכלתנהו הוה מתקננא להו. **יין נסך** -

אמאי יטול קצת [ומשני] כגון דלא זבין ליה יין נסך גופיה אלא עירבו עם יין כשר ומכרן לימא ליה אי הדרתיה ניהלי הוה מזביננא ליה לעובדי כוכבים חוץ מדמי יין נסך שבו. **הדרן עלך כל פסולי המוקדשין. מתני'.** על אלו מומין, **החסחוס** - תנוך האוזן שקורין טנדריין. **אבל לא מן העור** - דהדר בריא ולא הוי מומא והאי עור היינו אליה רכה של אוזן. **פגימה** - אינה בלא חסרון אבל סדק משמע נמי בלא חסרון. **נפרכת** - כשממשמשין בה. **גמ'.** **ואמאי פסח ועור כתיב** - שישחוט בכור עליהן ומידי אחרינא לא דכתיב וכי יהיה בו מום פסח ועור וסמיק ליה בשעריך תאכלנו דהיינו בלא הקרבה. **ומשני כתיב נמי כי יהיה בו מום** - דמשמע נמי מומין אחריני. **ובטל נמי ממלאכתו** - כגון פסח בטל מהילוך ועור בטל מראייה. **אלמה תנן נפגמה אזנו** - הוי מום הא אינה בטילה משמיעה. **ריבויא היא** - דכתיב כל ולא דרשינן ליה בכלל ופרט. **אי הכי** - דריבויא הוא מומין שבסתר נשחוט נמי עלייהו. **חוטין** - יינצב"ש. **חיצונות** - שבאמצע הפה. **שנפגמו** - שחסרו מעט. **שנגממו** - שנחתכו בסכין ברוחבו ולא חיסרו אלא כעין סדק. **הפנימיות** - מונשליר"ש.

דף לזב.

מום רע לא מיקרי - אלא בגלוי שמנוולו. **אי הכי** - דכל מום ריבויא הוא. **השתא מיפרק לא פרקינן עלייהו** - פסולי המוקדשין. **מישחט שחיטנה עלייהו** - בכור בחוץ. **כשהוא אומר** - פסוק אחר ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך. **אם כן** - דבעל מום עובר נמי נפדין פסח ועור מאי אהני ליה דמשמע מומין קבועין ולא עוברין. **בידי שמים** - שנולד עמו. **שתחגור** - שתעכב בה צפורן אם בודקין כבדיקת סכין. **אלא דתנא קמא ור' יוסי** - דכרשינה אינה גדולה מעדשה אלא מעט. **הסול** - קיסם שראשו חד שקורין ברוק"א. **סירא** - קוץ. **מקדח** - טריבל"א. **מכתב** - עט ברזל. **אף כל של מתכת** - ובפ"ק דקדושין מפרש פלוגתייהו דרבי דריש כללי ופרטי ור' יוסי דריש ריבוי ומיעוטי. **בריבי** - אדם גדול. **במילת** - אליה. **היאך הוא עושה בעל מום** - הא הדר בריא. **הא אין רוצעין** - בניחותא הא ודאי אין רוצעין אלא בגובה של אוזן שהוא סחוס ומכל מקום קשיא דקתני הכא דמן הרציעה נעשה בעל מום וקאמר רבי יוסי ברבי יהודה דרציעה ישנה במחט דלא הוי כעדשה. **כאן לשחוט כאן לפסול** - יש מומין הרבה בבכור שפוסלים אותו ליקרב על גבי מזבח ואין מכשירין אותו לישחט כדתנן אלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש

ולא במדינה כו'. **הינדא** - בלשון זה היו מכירין ובלשון לע"ז ויצ"א . **כרשינה** - העומד בנקב בדוחק ואע"פ שאינה נכנסת (עמו) ויוצאת בו הוי מום או דלמא לא הוי מום עד שיהא הנקב רחב שכרשינה תהא נכנסת ויוצאת בו. **כיוצא בה שמעתי** - מסיפא נפקא לן דקאמר מקדח וחיסומו שנינו דהיינו נכנס ויוצא. **השדרה והגולגולת** - שלימין מטמאין באהל ושאר עצמות אין מטמאין באהל וכמה יחסרו ולא יטמאו. **ה"ג** - ויתיב רב חסדא וקמיבעיא ליה ואיתמר רב ספרא אמר שמעתא א"ל רב תחליפא לרב חסדא דהכי אתנייה שמואל. **וסימניך** - שלא תטעה מי אמר שמעתא ומי מתניתא תני רב יהודה בר שמואל דאשכחן מקומות הרבה בש"ס דאיירי רב שמואל בר יהודה בל' מתניתא תני רב שמואל בר יהודה במסכת ע"ז רפואות דאין מעמידין (דף כח). **וא"ל** - רב חסדא לרב תחליפא. **אם כן** - דבית הלל כסלע אמר עשית ב"ש וב"ה אחד. **מאור** - חלון שלא נעשה בידי אדם שנפל הכותל מאליו מעט בין בית לבית. **שיעורו** - להביא טומאה מבית זה לבית זה. **כמלא אגרוף גדול** - דכיון דלא נעשה בידי אדם בציר מהכי לא חשיב. **בן אבטיח** - שם האיש בעל בשר. **וישנו** - לאותו אגרוף. **של לשכה** - שמונח בלשכה לקדוח את הצריך לבדק הבית. **כפונדיון האיטלקי וכסלע נירונית** - כלומר לזה ולזה דומה. **וישנו** - לאותו סלע ולאותו פונדיון.

דף לח.א

כמלא נקב של עול - שעושין בו נקב ותוקעין בו יתד לקשור רצועות העול אלמא מקדח הוי כסלע ומאי איכא בין ב"ש ובין ב"ה. **אישתיק** - רב תחליפא. **וא"ל רב חסדא שמא מקדח** - דקאמר ב"ש בגולגולת מקדח וחיסומו שנינו דלאחר שנעשה החור מצדדין את המקדח ונוטל מצידי הנקב ומרחיבין את הנקב כדי שיכנס מקדח ויוצא בריוח והיינו חיסום שנוטל מה שחיסם וסותם את הנקב ואינו מניח ליכנס המקדח ברוחב ומקדח וחיסומו הוי יותר מסלע. **א"ל רב תחליפא** - לרב חסדא לא תימא שמא אלא אימא ודאי מקדח וחיסומו שנינו. **וצריך אתה להתלות עליה** - כלומר יכול אתה לסמוך על דבר זה. **כחזקיה אבי עקש** - שנשמך על עדותו שלא היה תלמיד חולק עליו. **אין לו אחוריים לחליקה** - שאין אחוריו חלוקים מתוכו דלא אמרינן אם נטמא גבו גבו טמא ותוכו טהור אלא אם נטמא גבו נטמא תוכו אותו צד שמתמשין בו קרי תוך אע"ג דאין לו בית קיבול. **וקפריך כלי חרס בתוכו תלה רחמנא** -

דאין מטמא אלא מתוכו דכתיב וכל כלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו וגו'.
כנגדו בכלי שטף - כלומר דכוותיה בכלי שטף שאין לו נמי תוך אין לו
אחוריים ולקמן מפרש לה, כלי שטף כלי עץ דכתיב (ויקרא טו) וכל כלי עץ
ישטף במים ולקמיה פריך וכי אין לו תוך מי מקבל פשוטי כלי עץ טומאה
ואיכא דאמרי כלי שטף היינו כלי מתכות וטעות הוא בידם דא"כ אמאי פריך
לקמן מי מקבלי פשוטי כלי שטף טומאה לאו פירכא היא דודאי פשוטי כלי
מתכות טמאים. **הא קמ"ל כו'** - להכי תלייה לכלי שטף בכלי חרס דהיכא דיש
לו תוך נטמא תוכו נטמא גבו. **אי בטומאה דאורייתא הכי נמי** - דפשיטא לן
שאם נטמא גבו נטמא תוכו בין יש לו תוך בין אין לו תוך והכא במאי עסקינן
דביש לו תוך נטמא גבו לא נטמא תוכו ובאין לו תוך איצטריך לאשמועי'
דנטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו נטמא תוכו בטומאה דרבנן כלי שנטמאו
אחוריו במשקין טמאין. **תוכו אוגנו** - דהיינו בית קיבול התחתון שיושב עליו
ל"א אוגנו שפתו. **אזנו** - זהו מה שעושין בחביות של חרס לבית אחיזה שקורין
מנשי"ו. **ידיו** - כגון כלי חרס שעושין לו זנב לאחוריו. **דמדאורייתא** - אין
אוכלין ומשקין מטמאין כלי בפ"ק דפסחים (דף יח). **משום משקה דזב וזבה**
- כגון רוקו וזבו דהוי אב הטומאה ומטמא כלי מדאורייתא אפי' אדם דכתיב
(ויקרא טו) וכי ירוק הזב וגו'. **הלכך שויה רבנן** - לכלי שטף הנטמא במשקין.
דכלי חרס - דאורייתא דאם נטמא גבו לא נטמא תוכו. **ולא שויה רבנן**
כטומאה דאורייתא דנפשיה - דכלי שטף משום דעבדו רבנן היכירא להקל
בטומאת משקין כי היכי דלא נשרוף עליה תרומה וקדשים אלא חולין ואי
קשיא אמאי לא גזור בכלי חרס טומאת משקין לאחוריו תריץ משום דהתם
ליכא למיגזר משום משקה דהא אפי' נגעו משקה זב וזבה מאחוריו לא
מקבלי טומאה אלא מתוכו ואי משום דכתיב וכלי חרס אשר יגע בו הזב וגו'
ההוא מפורש (במסכת נדה) (דף מב) (מסורת הש"ס: [בתורת כהנים])
דבהסיט מישתעי דאיזהו מגעו שהוא ככולו הוי אומר זה היסט. **ואין לו תוך**
בכלי שטף דאורייתא בר קבולי טומאה הוא - דאיצטריך רבנן למיגזר בהו
משקין ועוד דאמרן לעיל אי בטומאה דאורייתא ה"נ לא איצטריך לאשמועינן
דאין לו אחורים לחליקה. **דומיא דשק בעינן** - דכתיב (ויקרא יא) מכל כלי עץ
או בגד או עור או שק איתקש כלי עץ לשק. **מלא וריקן** - דיש לו בית קיבול.
בהנך דחזו למדרסות - כגון כסא וספסל דמקבלי טומאה ע"י מדרס. **א"ה**
בכלי חרס נמי - נגזור טומאה באין לו תוך בהנך דחזו למדרסות. **אין מדרס**

בכלי חרס - שישבר אם אדם יושב עליו. **רב פפא אמר** - הא דאמרת עשית ב"ש וב"ה אחד לאו פירכא היא. **דמקדח גדול שנינו** - במשנה דמאור העשוי בידי אדם דמקדח גדול דהוי כסלע נירונית אבל מקדח סתם בציר מסלע וב"ש במקדח סתם קאמרי. **באיזה מקדח אמרו** - ב"ש בגולגולת כמלא מקדח כקטן של רופאים שקודרין בו את הראש לתקן את המכה. **הניחא לר"מ כו'** - ותו אפ"ל לר"מ מי ניחא - אם כן דשיעורא דב"ש זוטר הוה ליה מקולי ב"ש דהיינו קולא דבשיעורא זוטא כי האי פרחא לה טומאת גולגולת. **ואנן שית תנן** - בעדיות (פ"ה משנה א) ששה דברים מקולי ב"ש שב לא תנן. **סלע נירונית שנינו** - דהוי כמקדח גדול אבל כסלע דקאמרי ב"ה זוטר אפ"ל ממקדח קטן של רופאים הלכך אפ"ל לר"מ שיעורא דב"ש נפיש. **מתני'. ריס של עין** - מפרש בגמ'. **הרי בעינו דק** - כלומר הרי שיש בעינו דק טיילא. **תבלול** - מפרש מאי היא. **חלזון** - חולי היא שקורין לימו"ן. **נחש** - מפרש בגמרא. **(ועצב) (מסורת הש"ס: [ועינבא]) מיי"ל**. **לבן הפוסק בסירא** - סירא היינו שורה שבעין סביב לשחור שחור הוא שקורין פרונילא שמשם מראית העין באה ואם חוט של לבן יוצא מן הלבן ופוסק אותה שורה ונכנס בשחור הוי מום. **שחור נכנס בלבן** - אם חוט השחור יוצא מן השחור ופוסק בסירא ונכנס בלבן. **אינו מום** - שאין מומין בלבן דלאו עין הוא אלא שומן העין. - גמ'.

דף לח.ב

תורא ברא דעינא - שורה חיצונה של עין היינו בת עין המכסה את העין. **דק משוקע** - דק המשקע את העין הרי זה מום. **הא בשחור הא בלבן** - השתא קס"ד דמוקים חדא בשחור של עין וחדא בלבן של עין. **וסימניך ברקא** - מיי"ל"א דהוי לבן וצף והוי מום הכא נמי סימן זה יהא לך בדוק דלבן וצף הוי מום. **ברקא** - כגון השוכר את החמור והבריקה (ב"מ דף עח). **זקן אחד** - כהן היה. **לא עברתי לפניו** - שגדול הדור היה. **חלזון זה** - בכור היה לו לאותו זקן והיה לו חלזון בעינים. **שמורה הלכה** - הלכה חדשה שלא שמענוה מאחר. **קודם מעשה** - קודם שבא מעשה ההלכה בידו. **שומעין לו** - ועושין מעשה. **אין שומעין לו** - דבשביל המעשה אומרה והכא מאן ציית ליה במאי דאמר דמום קבוע הוא. **מתניתין** - דקתני אין מום בלבן רבי יוסי היא. **יצא מחלב עינימו** - יצא רשע לתרבות רעה מרוב שומן שבעינו ושומן העין בלבן הוא.

דבר המבלבל - שפוסק הסירה ומערב השחור והלבן כל היכי דעבר הוי מבלבל. **מתני'**. **חורוור** - חולי הוא שיש טיפין לבנות בעין. **הקבועים** - אתרוייהו [קאי] אחורוור ואמים. **בודקין ג"פ בתוך שמונים יום** - ואם לא בדקוהו אע"פ שמום נמצא שם ביום שמונים לא הוי מום דשמא בינתים הלך לו וחזר שכן דרכו. **מים** - שעניו נוטפות מים. **אלו הם המים הקבועין** - כלומר במאי ידעינן אי קבועין הן אי עוברים. **אכל לח ויבש של גשמים** - אם האכילוהו לרפואה תבן ומספוא שקורין פיצ"א. **לח** - הגדל בניסן ויבש הגדל בתשרי כדמפרש בגמרא והאכילוהו ביחד לח ויבש של גשמים הגדל בשדה בית הבעל דסגי ליה בגשמים. **או לח ויבש של שלחים** - קרקע שצריכה להשקות. **או שלא אכל לח ויבש ביחד אלא אכל יבש ואח"כ אכל לח** - לרפואה אין זו דרך רפואה אע"פ שלא נתרפא בכך אינו מום עד שיאכל יבש אחר הלח דזו היא דרך רפואתו ואם לא נתרפא הוי מום. **גמ'**. **מתני'** - דקתני חורוור קבוע שמונים יום רבי יהודה היא. **אכל לח ויבש** - של בית הבעל שאין צריך להשקותה ההוא הוי רפואה. **ולא לח ויבש של שלחין** - דלא הוי רפואה ולא בדקנא ביה. **או שאכל יבש** - של בית הבעל ואחר כך לח אינו נבדק בכך דאין זו דרך רפואה. **וישנו ג' חדשים** - דג' חדשים בדקינן ליה בהכי. **ה"ז מום** - אם לא נתרפא בכך. **והאנן תרוייהו תנן** - דבין של בית הבעל בין של שלחין ואי אכיל יבש אחר הלח מסי ובדקינן ומתניתין כרבי יהודה אוקימתא. **חסורי מחסרא** - מתני'. **לח בזמן לח** - מספוא הגדל באדר וניסן מאכילין אותו באדר וניסן. **ויבש ביבש** - מספוא הגדל באלול ותשרי מאכילין אותו בתשרי דלא שחטי ליה עד שיעברו כל ימי הקיץ ויבדק בשניהם. **ת"ש** - דלח בזמן לח ויבש בזמן יבש. **וכמה מאכילין אותו** - בכל יום. **בסעודה ראשונה** - שאוכל בכל יום יהבינן לי' מן הרפואה כגרוגרות.

דף לט.א.

או דלמא כו' - אם תימצי לומר בסעודה ראשונה כו' דאי אמרת בכל סעודה תו לא מיבעי מידי דודאי לא איכפת לן אי קודם אכילה או לאחר אכילה דהא בסעודה שניה אחר אכילה הוא ומוכלינן ליה אבל אם תימצי לומר דלא יהבינן ליה אלא בסעודה ראשונה שבכל יום מיבעי לן. **קודם אכילה ודאי מעלי ליה כסמא** - כדרך סם שכל אדם שותה סם לרפואה קודם אכילה. **לאחר אכילה מאי** - מי הויא בדיקה בהכי או לא. **ה"ג קודם שתיה ודאי מעלי**

ליה כשערי - שדרך בהמה לאכול שעורים קודם שתיה. **מותר ודאי מעלי ליה**
- דניחא ליה עלמא. **עם חבירו** - ניחא ליה בצוותא ומהניא ליה אכילה. **בשדה**
- ניחא ליה באוירא. **גינה הסמוכה לעיר** - הויא כשדה או לא. **שיהו**
משולשים - לג' חלקים שאם יראנו היום יבדקנו מכאן ליום כ"ו וחצי והדר
ליום ששה ועשרים וחצי והדר ליום כ"ז דליהו שמונים לפי שבשלש זמנים
הללו דרך אותו המום לעבור ואינו נראה והוי ליה מום עובר. **למימעל בפדיונו**
- לאו מבכור בעי דלא שייכא ביה פדיון אלא בשאר מוקדשין שעניניהם
מנטפות והפריש מיד פדיונם ואמר הרי הן מחוללות על מעות הללו ואח"כ
בדקו וקודם שתכלה זמן בדיקתו שלש חדשים נהנה מן הפדיון. **אי אמרת**
למפרע הוי מומא - אישתכח דחילולו הוי חילול ופדיונו קדוש ומביאין קרבן
מעילה. **קרי שמואל עליה** - האי קרא פסחים בזו בזו דהוי דבר שאין הדעת
סובלת שיהו חגרים בוזזים ביזות כלומר אתה אינך מחודד ושאלת שאילה
כזו שאיני יודע תשובה. **מתני' שפמו** - שפה. **גמ' מבחוץ** - שהנקב נראה
שנקבו מחיצות החיצונות של חוטם. **מבפנים** - שניקבה מחיצה החולקת את
החוטם. **אינו מום** - שבמקום סתר הוא. **תורא ברא דשיפתיה** - שורה חיצונה
של שפה כלומר חודה של שפה ולא רחבה. **מתני' מתאימות** - שיניים גדולות
שקורין מיינשליר"ש שאחת נראית כשתים. **ואף לא את המתאימות** - שאם
נעקרו החוטין כנגדן לא הוי מום. **גמ' איזו התיומת** - כולה מפרש לקמן.
ותיומת עצמה כלפנים - ואין שוחטין עליה. **החיצונות** - שבאמצע הפה. **אין**
משגיחין - דאפי' מן מזבח לא נפסל. **מאי קאמר** - דקאמר איזו תיומת מן
התיומת ולפנים. **ה"ק איזו היא הפנימית** - דאמרי' עלה במתני' נעקרו הוי
מום נפגמו או שנגממו לא הוי מום. **אבל איפסולי מיפסל** - מע"ג המזבח
וימתין שיפול בו מום אחר וישחטנו. **פסח ועור כתיב** - דמשמע בגלוי אין
בסתר לא. **לאישתחוטי** - בכור על חסרון שבפנים. **ולאפרוקי** - קדשים לא
מיבעיא לי דלא חשיב מומא כולי האי. **לרצון** - מזבח. **ואת שתי הכליות** -
בקרבנות כתיב (כליות). **יסירנה** - משמע כוליא אחת יסירנה ויקטירנה. **אין**
בריה באחת - אין בריה נבראת בכוליא אחת והא שאין בה אלא אחת מיחסר
חסר. **הא** - דפסילי כשנבראת בשתים וחסרו דחזינן דמקומו ניכר והא
ברייתא דמכשרת כגון דנברא באחת דליכא חסרון. **מר דפסיל סבר אין בריה**
באחת - והאי ודאי חסר ואיסתפקא ליה למורי אמאי לא מקשי ליה נמי
דומיא דשלש קתני ולדידי לא קשיא מידי דכי קס"ד דכולי עלמא יש בריה

באחת הוה מקשינן הואיל ויש בריה באחת והוא נמי תנייה בהדי שלש ודאי
בנבראת באחת נמי פסול וטעמא לא הוה ידעינן אמאי פסול דלא מום בגלוי
הוא וחסרון לא הוי בפנים ומשום האי פירכא אוקמי אליביה דאין בריה
באחת והא מיחסר חסר ובעל כורחיה לאו דומיא דשלש היא דהא אין בריה
באחת וכי תימא נוקים אליביה דיש בריה באחת אם כן אמאי פסול. **חסרה**
קודם שחיטה - פסלה.

דף לטב.

הצורם און הפר - כהן משיח לאחר שחיטה. **שהיה כבר -** בשעת קבלת הדם
היה שלם. **תרגמא אבן שנה -** הא דקתני שיהו כל הויותיו אבן שנה קאי אבל
תם לא בעינן אלא בשחיטה וקבלה. **ה"נ מסתברא -** דמחוסר אחר קבלה
כשר. **כזית בשר -** דאיכא כדי אכילת אדם. **או כזית חלב -** דאיכא כדי אכילת
מזבח. **זורק את הדם -** ואם לא נשתייר כלום לא זריק דכתיב (דברים יב)
ועשית עולותיך הבשר והדם אם אין בשר אין דם וקתני מיהא דאם נשתייר
כזית זריק ואין לך מחוסר גדול מזה שחסר כולה וקתני דזריק אלמא הא
דקתני כל הויותיו אבן שנה קאי. **שעות פוסלות -** וקאתי לאשמועינן דאם
נולד טלה זה אשתקד בי"ד בניסן בח' שעות ביום יזהר עתה שישחטנו קודם
שעה תשיעית דשעה תשיעית פוסלת בו והוי כנכנס בשנה שניה. **לימא -** הך
בעיא דרב אחדבוי תנאי היא. **בביצים ולא בגיד -** בתמיה כלומר אי בגיד נינהו
מי לא הוי מום הא ודאי טפי הוי מום דגיד בגלוי הוא יותר מן הביצים. **כתות**
- שכתתו באבנים עד שנימות. **נתוק -** ביד לגמרי אלא שעדיין תלויין בכיס.
כרות - בסכין ועדיין תלויין בכיס ומעורין קצת דכרות הוי בציר מנתוק
כדאמרן בפירקין דלעיל בכורות (דף לג) להביא נותק אחר כורת, טעמא דר'
יוסי מפרש לקמן. **כולן בגיד -** לא בביצים. **רבי יהודה סבר חסרון מבפנים -**
שמיה חסרון. **אלא הכא במומין שבגלוי פליגי -** דכולי עלמא חסרון מבפנים
שמיה חסרון מאן דפסיל בביצים לאו משום חסרון אלא משום מום.
דקתליין - תולות ונחבטות בכיס ונראין מבחוץ שאין אדוקות למעלה. **זימנין**
דכווצן - רטייר"ט אפי' כשהן בריאות. **דהא ליתנהו -** וחסרון הוי. **מתני'.**
הזובן - זהו נרתוק שהכיס חבוי בו. **והעריה של נקבה במוקדשין -** בשאר
קדשים שיש בהן נקבה דבכור ליכא נקבה ובשלמים דאיכא נקבה נפגמה
העריה הוי מום. **מן הפרק -** אם נפגם בין הפרקים מעלה ארוכה אם לא

נחתך כל הזנב אלא נפגם מעט. **או שראש הזנב מפציל את העצם** - ראש התלוי למטה נקלף העור ובשר ונשאר העצם מגולה שוב אין מעלה ארוכה הואיל ובראש הזנב הוא, מפצל כמו אשר פצל (בראשית ל). **גמ'. נפגם** - הזובן הוי מום לא הדר בריא. **ולא ניטל** - דניטל לא הוי מום דחוזר לאיתנו. **כיס** - אם נפגם הוי מום אבל זכרות גיד עצמו שנפגם לא מום הוא דמעלה ארוכה. **שנטל זאב** - את כל הזובן. **אצבע שאמרו וכו'** - ולא ידעינן השתא היכא קאי ולהכי בעי למאי הלכתא אמרו. **אחד מארבעה בטפח** - לפי שאין האצבעות שוות דאמרינן במנחות בפרק התכלת (דף מא) טפח דאורייתא ד' אצבעות בגודל שית בקטנה חמש (ותילתא באצבע) (מסורת הש"ס: [בתילתא]) וקאמר הכא דהיכא דהזכירו חכמים באצבע אחד מארבע בטפח של כל אדם בעינן והיינו גודל. **למאי הלכתא** - הזכירו אצבע. **כמה חוטינן** - הזכירו בציצית. **משולשת** - תלויה למטה מכנף הבגד - שהרי אין נותנין אותה בשפת הבגד ממש אלא מגביהין אותה שלשה אצבעות בתוך הבגד. **אחת מארבעה** - שלשה גודלין דכל אחד הוי אחת מארבע בטפח ל"א משולשת כמה יהא בה מגדיל לבד מענף שאינו גדיל. **שתי אמות** - שני מקלות שאורכן אמה.

דף מא

שושן הבירה - יציע שעשוי על שער מזרח ומקרי שושן הבירה במנחות בפרק שתי הלחם (דף צח). **שיהו אומנין נוטלין בקטנה** - כשהיו מתנין עם האומנין לעשות כך וכך אמות מלאכה לבדק הבית היו מתנין בשל משה והן עושין למדה הגדולה למדת אחת שעושין בשושן הבירה. **שלא יבואו לידי מעילה** - שלא יהנו מן ההקדש דאם היו עושין באותה מדה שמתנין שמא יפחתו דא"א לצמצם הילכך מחזירין בגדולה. **ותרתי למה לי** - בחד סגי (באותה) [לבד מאותה] של משה שהיא ו' טפחים. **חדא לדהבא וכספא** - שמלאכת טורח היא מתנין בשל משה ומחזירין לאותה שגדולה הימנה חצי אצבע. **לבנינא** - דחומה נוטלין בשל משה ומחזירין באותה שיתירה עליה אצבע. **מתני'. אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת** - הוי מום. **שני כיסין** - לכל בהמה יש לה לכל ביצה כיס אחת לפי שהכיס חלוק באמצעיתו ומבחוץ ניכר שהרי באמצע הוא משוקע ונראית בו שורה העמוקה. **ומושיבין אותו על עכוזו** - גרסינן והכי אמרינן בעירובין בפ' כיצד מעברין (דף נג) אכוזו תנן או עכוזו תנן על עכוזו על

עגבותיו אחת מושיבין את הבכור שאין לו אלא ביצה אחת. **וממעך** - וממשמש בכיס ובכסלים ואם יש סופה לצאת ואם אינה יוצאה הוי מום. **כסלים** - פלנק"ש. **והתיר ר"ע** - דהוי מום הואיל ואינה במקומה. **גמ'. חסורי מחסרא כו'** - ור' ישמעאל אסיפא הוא דפליג דקאמר ת"ק אין לו אלא ביצה אחת בשני כיסין הוי מום ואתי רבי ישמעאל למימר בידוע שיש לו שתי ביצים אבל ארישא מודינא לך דכי אין לו אלא כיס אחד כמי שאין לו אלא ביצה אחת וכמעוך דמי. **בפירן** - שם הכפר. **קדשים בחוץ** - שאין בו מום ובקדושתו הוא. **מתני'**. **שנשמטה יריכו** - כגון דלא איעכל ניביה דאי איעכל ניביה טריפה נמי הוי כדאמרי' באלו טריפות (חולין דף נד) האי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה וה"מ דאיעכול ניביה. **גבוה מחבירתה** - מקום בוקא דאטמא של ירך זו עלה למעלה על הגב יותר מחבירתה. **גמ'. לא שנו** - דבעל ה' רגלים או שלשה דהוי מום ולא טריפה. **אלא** - שהחיסור או הייתור הוו ביד שיש לו לבעל ה' רגלים ג' ידים וב' רגלים ולבעל ג' ב' רגלים ויד אחת דביד לא שייך טריפות. **כנטול דמי** - ובהמה שנטל ירך וחלל שלה נבילה וקי"ל בבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה טריפה ועוד בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה. **לא תימא** - דמכל וכל דומות לחמור דעגילין ולא סדיקין. **אלא כיון דעגילין** - כשל חמור הוי מום דפרסות בהמה טהורה אינן עגולות. **כסלי** - פלנק"ק. **בתוך הכסל** - כך דרך הבהמה שהירך מחוברת באליה סמוך לכסלים ולא למעלה מן הכסלים דהיינו על גב האליה. **שנשתרבה יריכו** - שאחת מיריכותיו גדולה מחבירתה. **מתני'**. **אע"פ שאינו ניכר** - בגמרא מפרש. **לא שמענו אלא אלו** - שהוזכרו למעלה ואלו הן הג' שהוסיף את שגלגל עינו כו'. **לשל חזיר** - מפרש בגמ'. **רוב המדבר** - היינו קצת הלשון שאינו דבוק במלקוחיו. **גמ'. מחמת עצמו** - שאין השבר נראה אבל ניכר הוא מחמת שצולע והילוך הרגל זו היא מלאכתו. **דלאו היינו אורחיה** - שיהא גלגל של בהמה עגול. **תשב לזכר** - ימי טומאה שבעה ול"ג ימי טוהר. **תשב לנקבה** - י"ד טמאים וס"ו טהורין. **לזכר ולנקבה** - לחומרא ימי טומאה דנקיבה שבועיים וימי טוהר דזכר דלא יהא לה אלא ל"ג ימי טוהר. **מאי טעמא דר' מאיר** - דאמר היולדת מין בהמה טמאה לידה כולד מעליא. **הואיל** - ודומה לאדם בגלגל העין. **באוכמא** - שחור של עין הבהמה (אינו) עגול כשל אדם. **הא בצירא** - כל בית מושב הלובן והסירא קרי ציריא והוא ודאי [אינו] עגול כשל אדם. **לא תימא** - דבעי' דומה לחזיר מכל וכל דשפייד ופריס שפייד

פיו עגול פריס ששפה עליונה ולחיים העליונות עודפות על התחתונות ומפי המורה איתמר לן איפכא דשפיד שלחיו העליונות הולכות ומתחדדות כשפוד. **גמ'. מאי תנא** - דדמי להאי מעשה דקתני

דף מ.ב.

ומעשה. **גבי אדם** - כהן. **הא דאית בה עצם** - אם עצם הלחי התחתון עודף על העליון הוי מום אפילו בבהמה אבל אין בה עצם אלא ששפתו התחתונה ארוכה ומקבלת העליונה ועודפת עליה באדם הוי מום ולא בבהמה. **מתני'**. **אזן הגדי שהיתה כפולה** - שיש לו שתי אזנים מצד אחד אוזן בתוך אוזן. **בזמן שהוא עצם אחד** - שאין להם אלא תנוך אחד שנכפל תנוך העליון לתוכו ונתחבר למטה הרי זה מום. **ואם אינה עצם אחד** - שהתנוכים מובדלים למעלה אינו מום וטעמא לא איתפרש לי ולא דמי לבעלת ה' רגלים דהאי אוזן בתוך אוזן אינו נראה כל כך. **לשל חזיר** - מפרש בגמ'. **גמ'. בלום** - קצר. **מבולמות** - קצרות ברוחב אנקפלי"ד בלע"ז. **אם מחמת הריוח** - שאין לו ריוח כל כך בפה ולא בעצם ולא בבשר השפתים אינו מום. **ואם מחמת העצם** - שהשפתים פתוחות יפה אבל הלחיים אדוקות זו בזו שאינו יכול לפותחן דכי אכיל או פעי מרחיב השפתים ונראה העצם כנוד ה"ז מום וכן ברגלים שרגליו קצרות מחמת הרוח של מדה אחת העצם והבשר של כפות הרגלים שלא היו רחבין כל כך אינו מום ואם מחמת העצם שהעצם קצר והבשר מרחיב מלמטה ויוצא לחוץ הרי זה מום והמורה גריס מחמת הרוח ופירושה כדפרישנא אבל לתקן הלשון אין יכולת ואיכא דגרסי מחמת הריוח כדפרישנא ל"א פיו בלום נפוח אם מחמת הרוח שנפח מחמת דיצא אינו מום דהדר בריא ואם מחמת העצם שעבה ביותר הרי זה מום ובתוספתא דבכורות (פ"ד) מצאנו מחמת הרוח אינו מום מחמת עצמו ה"ז מום. **חסחוס** - תנוך. **קטינא** - דקה מאד. **כריכא** - עגולה שזנב הטלה הוי רחבה יתר על עוביה. **בגדי שתיים** - חוליות בזנב ה"ז מום. **רישא** - אזן הגדי סיפא אין בה שלש חוליות. **מתני'**. **יבלת** - ורואי"ן. **ושנפגם עצם ידו** - דניכר המום ולעיל איירי בנשבר. **עצמו שבפיו** - שהשיניים קבועות בו ולמעלה מן החוטין דאי חוטין גופיה אפילו נפגמו או נגממו נמי. **במראה** - שלכל נראה שזו גדולה מזו. **אבל לא במדה** - שאם אין ניכר אלא במדה אינו מום. **ולא הודו לו** - ארבי יהודה קאי. **גמ'. לא במקדש** - דנפסל מן המזבח. **ולא במדינה** - דאינו מום גמור

לישחט עליו בחוץ. **גרב** - חזזית. **ותסברא** - דלא מום הוא. **והא כתיב יבלת באורייתא** - גבי מומין גמורין (ויקרא כב) עורת או שבור או חרוץ או יבלת. **בגופו** - לא מום גמור הוא. **והא קרא סתמא** - כתיב. **אלא** - בגופו נמי הוי מום ולא קשיא קרא דמשמע דאפילו בגופו הוי מום אמתני' דמשמע דאינו מום גמור אלא בעין אבל בגופו מום הוא ליפסל ולא לישחט קרא דאית ביה עצם ומתני' הכא דבעין הוי מום ואידך מתני' דבגופו לא הוי מום בדלית בה עצם. **ולית ביה עצם בגופו פסולה הוי** - בתמיה. **תלתול** - חתיכות בשר התלויים בו כגון בני אדם שיש להם אצל אזניהם רצועות קטנות של בשר וממעי אמן הם. **פסולין באדם** - אם כהן הוא פסול לעבודה דבעינן שוה בזרעו של אהרן. **אלא אידי ואידי בעין** - אמתני' קאי ולא אקרא. **והא אין מומין בלבן** - ואפילו במקדש כשר לשחוט. **אידי ואידי** - הא דקתני אין שוחטין במקדש ובמדינה בלבן והא נמי דקתני אין מומין בלבן תרוייהו ליבלת במומין שבלבן אית ביה שער מגונה הוא ועלה קתני מתני' אין שוחטין לא במקדש ולא במדינה. **והא דקתני אין מומין בלבן בדלית בה שער** - ומתני' דמום גמור הוא כדאוקימנא בשחור ובדלית נמי עצם וקרא בדאית בה עצם דאי מתניתין דהכא בדאית בה עצם אמאי נקט בעינו. **ורבנן** - דלא הודו לו בביצים עד כמה תהא חבירתה קטנה דמכשרי. **מתני'** **לערקוב** - לפרק שבירך ובגמ' מפרש איזה ערקוב. **כל מרבית עגלים** - כל תרבות מנהג של עגלים כך הוא שיש זנבן מגיעות לערקוב הילכך בציר מהני הוי מומא וכשהן גדולים הולכות ונמתחות עד למטה. **שבאמצע הירך** - מפרש בגמרא.

דף מא.א

גמ'. **קפץ העליון** - קפץ קשר העליון היינו ארכובתו מקום חבור השוק והירך ולא קפץ התחתון סמוך לפרסות. **כנגדו בגמל ניכר** - שהגמל יש לו כנגד הארכובה עצם בולט לחוץ לשון מורי בשחיטת חולין ל"א שמעתי כגון שזנב גמל מגעת עד אותו ערקום. **וקתני ואתי דיחידאה** - משום דאמרן לעיל לא שמענו כו' אלא את אלו הראשונים שמנה ביבנה והדר תנא ואתא במומין שאינם סתמא אלא יחידאי קאמרי להו כגון ר' חנינא בן אנטיגנוס ור' חנינא בן גמליאל וס"ד פליגי רבנן עלייהו להכי הדר וסתם אכולהו על אלו מומין שוחטין כו'. **מתני'** **ובעל יבלת** - כדאוקימנא לעיל כו' בדאין בה עצם דאי איכא עצם הויא מום גמור ואין בה שער ויש בה בלבן של עין דאי בגופו

תלתול בעלמא הוא. **גרב וחזיית** - מיני שחין. **מזוהם** - מסריח. **ושנעבדה בו עבירה** - שנרבע. **או שהמית אדם ע"פ עד אחד** - שאין אלא עד אחד לא ברביעה ולא בנגיחה. **ע"פ עצמו** - שאין שם עד אלא בעלים אמרו דאי הוו ב' עדים בדבר הוי בסקילה אפילו בהנאה מיתסר. **וטומטום ואנדרוגינוס** - ספק זכר קדשי ספק נקבה הן ולא קדשי. **אין לך מום גדול מזה** - אנדרוגינוס קאי דמקום נקבות הוי כמום והוי כבכור בעל מום ונשחט במדינה ואסור בגיזה ועבודה. **וחכ"א אינו בכור** - דבריה בפני עצמה הוא ונגזז ונעבד. **גמ'**. **וגרב לא** - הוי מום גמור. **והכתיב גרב באורייתא** - (ויקרא כב) גבי עורת או שבור דכתיב או גרב או ילפת. **ותו חזיית לא** - מום גמור הוא והכתיב באורייתא. **זה חרס** - שחין שקשה כחרס. **חזיית המצרית** - שחין שהובא על המצרים. **מלפפת** - דבוקה בו כדמתרגמינן (שמות לו) ויחבר ולפיף. **אלא תלתא גרב הוו דקרא** - גבי מומין דדרשינן ביה זה החרס - יבש בפנים ומבחוץ. **דמצרים** - דהיינו האי בקללות ובגרב ובחרס יבש בפנים ולח מבחוץ וכיון דיבש מבפנים לא מיתסי ואי הוי בבכור הוי נמי מום גמור. **דמתני'** - לח מבפנים ולח בחוץ. **פורח** - היינו האי שנראה למעלה דדבר הבולט הוי פורח. **וכתיב אבעבועות** - דהיינו לשון נובע דמשמע מבחוץ היה לח. **מנא הני מילי** - דאין שוחטין אותו במקדש. **מן הצאן מן הכשבים** - קרא כתיב בו יקרא ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים וגו' דדרשינן מן הצאן ולא כל הצאן וכן כולהו. **נעבד** - שעשאוהו עבודת כוכבים. **מוקצה** - שהוקצה והופרש לצורך עבודת כוכבים. **נוגח** - את האדם ומת. **ופרכינן והני בני קטלא נינהו** - ארובע ונרבע ואנוגח קאי. **ומשני** - כגון שאין שם אלא עד אחד בדבר או הבעלים עצמן הודו מעצמן דשוב אין נסקלין הבהמות דמודה בקנס פטור. **דילמא נקבה היא** - ומקריבה לשם בכור ואינו מקדישה והיא אינה קדושה בבכורה וקמייתי חולין בעזרה. **וישחט עליה** - דהא כתיב חרוץ באורייתא דכתיב (ויקרא כב) עורת או שבור או חרוץ. **כיון דאמר מר גרב זה החרס** - ודאי מיחרץ חריץ נגע הוא. **וכתיב** - בנגעים (שם ויקרא יג) עמוק דהיינו שפל כמראה חמה שנראית עמוקה שפל מן הצל הילכך ליכתב חריץ דמשמע במקום בשר נמי הויא מום אף על גב דלא מאיס כגרב וכ"ש גרב. **דילמא** - נמי דייקינן דחרוץ במקום בשר לא הוי מומא היכא דלא מינכר חריץ כל כך כנקבות של בהמה.

או **דילמא ספוקי מספקא ליה** - אם זכר הוא אם נקבה הוא והאי דקאמר מומו עמו אם תימצא לומר קאמר אם תימצא לומר ספק בכור הרי מומו עמו. **למילקא עליה כו'** - אי אמרת בכור הוא לקי דבכור בעל מום נמי אסור בגיזה ועבודה ואם ספק הוא מספיקא לא מלקינן ליה. **אי נמי למיתביה לכהן** - אם בכור הוא נותנו לכהן ואוכלו במום זה ואם ספק הוא אוכלו ישראל במום זה כדין ספק בכור הנאכל במומו לבעלים דהמוציא מחבירו עליו הראיה. **דילמא אם תימצא לומר קאמר** - כלומר אם בכור הוא הרי מומו עמו. **ה"ג בתורת כהנים זכר ולא נקבה** - זכר כתיב גבי עולת בקר זכר תמים יקריבנו ומשמע ולא נקבה. **כשהוא אומר זכר למטה** - בעולת צאן. **שאין ת"ל** - דלא צריך לגופיה למעוטי נקבה דהא אימעייטא לה. **להוציא טומטום ואנדרוגינוס** - הוא דאתא. **מני** - האי דאימעייט טומטום ואנדרוגינוס מזכר בתרא. **אילימא ת"ק** - דמתניתין הא טומטום ואנדרוגינוס ספק הוא. **ואיצטריכא קרא למעוטי ספיקא** - בתמיה הא ליכא ספק קמי שמיא אלא ודאי משום דבריה בפני עצמו הוא קממעייט ליה ודלא כת"ק. **אלא רבנן בתראי** - דמתניתין דפשיטא להו דבריה הוא וקאמרי אינו בכור אלא נגזז ונעבד. **תיפוק ליה** - טומטום ואנדרוגינוס ונקבה מחד זכר דהא גבי בכור לא כתיב אלא חד זכר וקממעט מיניה כולהו טומטום ואנדרוגינוס מחד זכר. **אלא פשיטא כדר' ישמעאל** - מוקמינן לה וכדבעי' לפרושי דהא כהנך רבנן לא מצינן לאוקמא ופשיטא ליה דזכר הוא. **היינו דאיצטריך למעוטי** - דאע"ג דזכר הוא לא קדוש שום קדושה אם אקדשיה לשום עולה ואפילו בגיזה ועבודה שרי ומזכר קמא לא נפקא לן למעוטי מקדושה דהא גבי בכור כתיב חד זכר ולא ממעיט ליה ר' ישמעאל מגיזה דלא שרי משום מום אלא לישחט. **אלא אי ספוקי מספקא ליה** - אם זכר אם נקבה תו לא מיתוקמא הך אליביה [דר"ן] דקרא למעוטי ספק דלא אתי וכמאן מוקמת ליה. **לעולם רבנן בתראי** - ודקאמרת תיפוק לי מחד קרא דהא גבי בכור מחד קרא נפקא להו לא היא דגבי בכור תרי כתיבי. **הזכר** - הזכר תקדיש. **הזכרים** - אשר יהיה לך הזכרים לה'. **מחלוקת** - דקאמרי רבנן בתראי בריה הוא באנדרוגינוס. **אבל טומטום דברי הכל ספק** - ואסור בגיזה ואינו נשחט לא במקדש ולא במדינה. **אלא מעתה** - דספק הוא בערכין יערך באדם או בערך איש או בערך אשה.

דף מב.א

אלמה תניא הזכר - והיה ערכך הזכר ומריבויא דה"א נפקא לן ולא טומטום.
ערך איש ואשה - אין שוין כדמפרש בפ' בהר סיני. **אם נקבה** - מריבויא דאם
נפקא לן ולא טומטום משום ספיקא לא ממעיט ליה קרא דספיקא קמי
שמיא ליכא אלא ודאי משום בריה ממעיט ליה. **סמי מכאן טומטום** - מקרא
לא ממעט אלא אנדרוגינוס ומשום בריה אבל טומטום נערך ולחומרא נערך
כזכר. **אם זכר אם נקבה** - בשלמים כתיב (ויקרא ז) ומשום ספק לא ממעט
קרא ועוד בין זכר בין נקבה כשר לשלמים אלא ודאי בריה הוא. **הזכר ולא
נקבה** - דהיינו הך דגבי עולה דפרישית לעיל להוציא טומטום ומדמעטיה
קרא בריה הוא דמשום ספק לא ממעט קרא. **הרובע** - ל"ג דלא שייך בעופות.
הנעבד - כולה בקרבנות דעופות קמיירי. **מטמאים בגדים אבית הבליעה** -
כשאר נבלת עוף טהור דמליקתו אינה מליקה והוי נבילה ואי לאו בריה הוא
אמאי אינה מליקה מה נפשך אם זכר הוא כשר ואם נקבה הרי כשר דהא
בעופות לא חלק הכתוב ועוד מדר"א איכא לאותוביה דקאמר כל מקום
שאתה מוצא זכר ונקבה אתה מוציא טומטום ספיקא מי ממעט ליה קרא
אלא ודאי בריה הוא והיכא דמעטיה מעטיה אבל בעופות דלא מעטיה לא
מעטיה. **לא קדושין בתמורה** - כלומר אפילו תמורה שחלה על בעל מום
קבוע אינה חלה עליהן וטעמא מפרש במסכת תמורה בפרק יש בקרבנות (דף
יז). **ולא מקדשין בעושי תמורה** - שאם הם קדושין אין עושין תמורה והיכי
דמי שהן עצמן קדושין כגון שהיו ולדות קדשים דקדשי אגב אמן ואי
טומטום ספק הוא אמאי לא קדוש ממה נפשך. **יתום** - דמי להנך שפסולין
משנולדו והיכי דמי יתום כדמפרש בשחיטת חולין בפ' שני (דף לח) שמתה
אמו בשעת לידה זה פריש למיתה וזה פריש לחיים. **לימא כתנאי** - הא דרב
חסדא דאיכא דס"ל ספק הוי. **אין קדושה חלה עליו** - דבריה הוא אבל
בטומטום לא פליגי דספק הוא. **להוציא טומטום ואנדרוגינוס** - דטומטום
נמי בריה הוא. **דכ"ע טומטום בבריה לא מספקא** - דתיקום לרב חסדא
כתנאי דתימא ההוא תנא דסבירא ליה בריה הוא סבירא ליה כרבנן בתראי.
אלא הני תנאי - דברייתא בהכי פליגי דכ"ע מטיל במקום זכרות זכר הוי
וקדוש. **ות"ק סבר** - חיישינן שמא נהפכה זכרותו נכפל גידו מבפנים ומוציא
מים במקום שרגיל נקבות להיות נקבה

דף מב.ב

ור"ש סבר לא אמרינן הכי אלא ודאי נקבה הוא והא דאמר רב חסדא טומטום דברי הכל ספק הוא הא אתא לאשמועינן דלא תימא לרבנן בתראי טומטום נמי בריה הוא ולא תהא קדושת בכור חלה על שום טומטום ומיהו ס"ל לרב חסדא איכא תנא דאפילו ספק לית ליה דאי מטיל מים במקום זכרות זכר ואם במקום נקבות נקבה ודכולי עלמא אית להו דרב חסדא דקדושה חלה על טומטום. **וכי האי דהורה רבי אילעאי** - כלומר ר"ש בן יהודה כי הך הוראה ס"ל. **חולין** - ולגבי בכור קאמר דלא קדיש דוודאי נקבה הוא והא ר' אלעאי אמורא הוא ולא היינו האי דברייתא דאיירי לעיל משום רבי ישמעאל. **תהי בה ר' יוחנן** - בהך הוראה דר' אלעאי. **לא לת"ק ולא לר' ישמעאל** - דמתני' דאמרי טומטום אינו נשחט לא במקדש ולא במדינה משום דספיקא הוא ור' ישמעאל לא פליגי אלא באנדרוגינוס דנעשה נקבות שלו חריץ. **לא ס"ל** - לרבי יוחנן דרב חסדא אלא רבנן בתראי אטומטום נמי אמרי דבריה הוא. **אי לא סבירא ליה** - אמאי קא מתמה הא ר' אילעאי הוא דאמר כרבנן בתראי. **שבק תרי** - ת"ק ור' ישמעאל ועביד כחד רבנן בתראי. **הואיל וזכרותו ונקבותו במקום אחד** - וליכא למיבדקינהו בהטלת מים [אבל] בבהמה אין בה שום ספק לדברי הכל והאי דקאמר ת"ק דמתניתין אינו נשחט במטיל מים במקום זכרות קאמר דודאי קדוש הילכך אינו נשחט במדינה ובמקדש נמי לא חזי להקרבה דנראה כבעל מום לפי שאין לו זכרות דהא ממעטינן ליה מהקרבה בכמה דוכתי הזכר ולא טומטום ורבי ישמעאל אנדרוגינוס קאי ורבנן בתראי אנדרוגינוס קיימי אבל טומטום כולי עלמא מודו דמטיל מים במקום זכרות זכר במקום נקבות נקבה ור' אילעאי אליבא דכולהו הורה. **כר"מ** - בתמיה כלומר מי חיישינן ליחידאה. **אפי' תימא רבנן** - נמי פרכינן הכי דהואיל ואישתני לענין טומטום אישתני דנהפכה זכרותו לנקבותו. **ומשני אית דאמר אישתני** - כלומר איכא למ"ד אמרינן הואיל ואישתני אישתני בבהמה דהיינו ת"ק דפליג לעיל עליה דר"ש בן יהודה דלא חייש שמא נהפכה ור' אלעזר כר"ש סבירא ליה. **לימא** - אי אמרי' הואיל ואישתני או לא אמרי' תנאי היא. **שקדש קדושו קדושין** - לחומרא וצריכה גט שמא זכר הוא. **נתקדש** - קדושו קדושין וזה שקדשו אסור בקרובותיו של טומטום כגון באמו ובאחותו דשמא נקבה הוא. **וחולץ** - לחומרא שאם אין

שם אחר אלא הוא בעיא יבמתו חליצה אבל יש שם אחר לא חליץ טומטום דהא האי תנא בנקבה נמי מספקא ליה. **וחולצין לאשתו** - חומרא היא שמא זכר הוא. **ומייבמים את אשתו** - ממה נפשך אי זכר הוא שפיר מייבם אחיו ואם נקבה הוא אשה בעלמא הוא דנסב האי אחיו של טומטום אבל טומטום לא מייבם דאינו בן לידה ולא קרינא ביה להקים לאחיו שם. **מאי לאו דכ"ע כר"ע** - דאמר ביבמות פרק הערל (דף עט) סריס חמה לא חולץ ולא מייבם ואשתו לא חולצת ולא מתייבמת שלא היתה לו שעת הכושר. **ובהא פליגי** - דמ"ד מייבמין לאשתו ממ"נ סבר אי זכר הוא שפיר מייבם דלא אמרינן הואיל ואשתני למיהוי טומטום אישתני נמי לספוקי בסריס חמה שאפילו יקרע וימצא זכר יהא סריס ואשת סריס אין מתייבמת. **ומ"ד אין מתייבמת סבר אמרינן הואיל ואשתני למיהוי טומטום אישתני** - נמי לספוקי למיהוי סריס חמה אפילו ימצא זכר הילכך אין מתייבמת אשתו דנמצאו פוגעים בערוה דכיון דזכר הוא קדושיו קדושין וכיון דסריס חמה הוא אין אשתו זקוקה ליבם הויא כאשת אח שיש לה בנים והמייבמה פוגע באיסור אשת אח ומיהו חליצה בעיא דלא פשיטא לן שהוא סריס דשמה לאו סריס הוא הילכך בעיא חליצה. **לא דכ"ע אמרי שמא אישתני** - ומספקין ליה בסריס חמה והא דאמרינן מתייבמת רבי אליעזר היא דאמר בפ' הערל (יבמות דף פ) אשת סריס חמה מתייבמת שכן במינן מתרפאין באלכסנדריא של מצרים הילכך ממ"נ שרי לייבומה, ומ"ד לא מתייבמת כר"ע. **ומאן האי תנא דאית ליה כר"ע** - ואמר חולצת ולא מתייבמת. **סריס ודאי משוי ליה** - לטומטום ואפי' חליצה לא תיבעי דהא ר"ע באשת סריס חמה לא בעי חליצה. **אלא ר' יוסי בר' יהודה** - דשמה קאמר הילכך חליצה בעיא דשמה זכר הוא ושמה אינו סריס ולא מתייבמת דשמה זכר הוא וסריס הוא ואינה זקוקה ליבם ונמצא פוגע באשת אח שיש לה בנים. **שמא יקרע כו'** - ובמקום אחין קאמר דלא יחלוץ (וליחוש) שמא סריס חמה הוא אבל אין שם אחר יחלוץ ולא מיפטרא יבמתו בולא כלום דשמה לאו סריס הוא הילכך אשתו נמי בעיא חליצה שמא לאו סריס הוא ולא מתייבמת דשמה סריס הוא. **אטו כל דמקרע זכר מישתכח** - דלא מספקא ליה אלא בסריס חמה ובנקבה לא מספקא ליה. **מאי בנייהו** - בין רבי יהודה לר' יוסי בטומטום שמת אחיו הא תרוייהו לא יחלוץ קאמרי.

לפסול במקום אחין - אם יש עמו אחים הגונים והלך הוא וחלץ לה לרבי יהודה לאו כלום עבד ולא פסלה מן האחין רצה אחד מן האחין לייבם מייבם ולרבי יוסי דמחזיק ליה בספק פסלה מן האחין דשמא חליצתו חליצה ואין אחד מן האחין יכול לייבמה דכיון דלא בנה שוב לא יבנה אלא חוזרין וחולצין לה. **ולחלוץ שלא במקום אחין** - אם אין אחין אלא טומטום לרבי יהודה מיפטר א בולא כלום דהא ודאי סריס הוא וכליתיה דמי ולר' יוסי בעיא חליצה שמא לאו סריס הוא והאי דקאמר לא יחלוץ במקום אחין קאמר. **הדרן עלך על אלו מומין. מתני' מומין אלו** - האמורין בבכור - פוסלין לכהן לעבודה. **בין קבועין בין עוברין** - כל זמן שהן בו. **הכילון והליפתם והמקבן** - מפרש בגמרא. **ושראשו שקוט וסקיפת** - מפרש בגמרא. **ובעלי חטרות** - פלוגתא אבל הנך כילון וליפתם וכולהו דברי הכל. **חטרות** - חלדרוב"ש. **גמ' אמאי** - פסולין באדם. **והא יבלת** - דלא כתיבא באדם. **ותו דק תבלול** - דאמרן גבי מומי בכור הוא ולא כתיב בבהמה דבשלמא כולהו אינך דמנינן ביה כמו חוטיין וזנב העגל שאינה מגעת לארכובה מכל מום רע נפקי אלא דק ותבלול איכא למיפרך מדגלינהו רחמנא באדם ובבהמה לא גלינהו ש"מ לא פסלי בבהמה ומשני מילף ילפי מהדדי. **גרב דמאיס** - מילפת דקשה הוא כחרס ומשקע בבשר ועושה חריצין. **ולכתבינהו רחמנא לכולהו** - מומי או באדם או בבהמה. **וגרב וילפת הכא והכא** - גרב לגזירה שוה וילפת לגלויי עלה דגרב דמופנה הוא אמאי כתב עור ופסח ושבור הכא והכא. **אהייא ליכתב** - בהי מינייהו לכתבינהו רחמנא דלילף אידך מיניה. **קלוט וחוטין דליתנהו באדם** - דאדם אינו מפריס פרסה ואינן נוהגין בו מומי חוטין דאדם יש לו שיניים ואין נראין החוטין ובהמה הוא דאית לה שיניים למעלה ונראין החוטים ונפסלת בפגימתן. **בבהמה נמי לא פסלי** - להכי כתב רחמנא מומים בבהמה ומנה בה קלוט וחוטין שנפגמו ושנגממו דנפקי מחרוץ. **גבן וחרום ליתנהו בבהמה** - דגבן היינו שיש לו גבינים שקורין שורציל"ש ובהמה לית לה גבינים וחרום היינו שחוטמו בין שתי עיניו ובהמה אין לה חוטם בין העינים. **והנך דליתנהו באידך** - דלא שייכי ביה ליכתב באידך. **שנתחדש בה** - והכא איכא חידוש באדם גבן וחרום ובבהמה קלוט וחוטין. **למה לי** - למיכתב דמומין פסולין באדם ומומין פסולין בבכור דכתיב (דברים טו) וכי יהיה בו מום וגו' ומומין פסולין בקדשים. **אדם מבכור לא אתי** - כלומר אי כתב בבכור ולא כתב בהנך אדם מבכור לא אתי מה לבכור דין הוא שיפסלנו

המום שכן הוא עצמו קרב. **אדם מקדשים לא אתי** - כלומר אי כתב בקדשים ולא כתב בהנך הנך לא אתו מינייהו. **קדושתן מרובה** - חטאות ואשמות עולות ושלמים אדם קדושתו מרובה במצות. **איש הוה בזרעו של אהרן** - הוא דבעי מומא הא אין שוה בזרעו של אהרן בלא מומא נמי מיפסיל.

דף מג.ב

מאי איכא - בין כהן הנפסל במום גמור לכהן הנפסל משום שאין שוה בזרעו של אהרן דהיינו כילון וליפתן וכל הנך. **משום מראית העין** - כגון הנך דקחשיב במתני' משום מראית העין שמאוסין לראות כגון שנשרו ריסי עיניו ושנטלו שיניו. **עשה** - מי שאינו שוה בזרעו של אהרן עובר בעשה אם עבד דהכי משמע הוה בזרע אהרן הוי כהן ויעבוד שאינו שוה לא יעבוד ולא הבא מכלל עשה עשה. **לאכלא** - לכסוי של חבית (מלמעלה) שחד מלמעלה ורחב מלמטה וחבירו בסנהדרין בפ' זה בורר לו אחד (דף כח) כי אכלא לדנא. **לגדגלידא דליפתא** - לראש הלפת שראשה רחב והולכת וכלה למטה. **באמצע הראש** - שראשו בולט לאחוריו כלפניו. **למקבא** - לקרדום שערפו עגול וקצר ברוחב. **שקוט מלפניו** - שראשו משופע מלפניו באלכסון כעין כלי של נגר שקורין בשגו"ג. **מאחוריו** - שגובה ראשו חסר מאחוריו. **שקיל פיסא** - שנראה כמי שניטל ממנו חתיכה. **דחביא מיחבא** - שראשו מוטל בין כתפיו ודומה כמי שראשו שמוט אשלווישו"ד. **קרקורא** - חתיכה. **לא שנו אלא שאין לו** - שיטה של שער מקפת מאזן לאזן לאחוריו ויש לו לפניו. **אבל יש לו לאחוריו ולפניו כשר וכל שכן שיש לו לאחוריו ואין לו לפניו** - דטפי הוי נוי בשיש לו לאחוריו ולא לפניו יותר מכשיש לו סביב כל הראש ובאמצע הוי קרח. **ואיכא דמתני לה אסיפא** - דמתני' לא שנו דיש לו כשר אלא שיש לו לאחוריו שיטה מקפת מאזן לאזן ולא לפניו אבל יש לו נמי לפניו פסול וכ"ש שאין לו כלל. **זבלגנין** - שעניניהם זבות וזולגות מים. **ננסין תנינא** - במתני' הקפח והננסין והחרש. **זבלגניס איצטריכא ליה** - דלא תנן. **ומהו דתימא כו'** - כלומר והנך נמי איצטריכו דמהו דתימא הא דפסיל להו במתניתין משום מראית העין פסיל להו ולא עברו בעשה אי פלחי להכי אשמעינן רבי יוחנן דמשום שאינו שוה בזרעו של אהרן. **ריסי עיניו** - שערו שבבבת העין. **והוא הדין לכולהו** - מבעלי חטרות ואילך דסד"א הא דאפיקנא ממי שאינו שוה בזרעו של אהרן לעיל לא קאי אלא אכילון וליפתן ומקבן והנך דבבא

קמייתא. והא כל היכא דאיכא אחרייתי משום מראית העין הדר תני ליה דקתני סיפא ושניטלו שיניו כו' - ומההיא ידענא דרישא דתנא מראית העין לא קאי אלא אנשרו ריסי עיניו דאי אכולהו קאי למה ליה למיהדר ומיתנא אלא הא דאתא ר' יוחנן. **לאפוקי מהאי תנא אתא** - דלא פסיל להו אלא משום מראית העין וקמ"ל רבי יוחנן דהלכתא כמתניתין דפסלא להו משום דאין שוין בזרעו של אהרן. **הכהנים** - וערכו בני אהרן הכהנים (ויקרא א). **לרבות את הקרחנים** - שכשרים לעבודה על פסוק זה מצאתיה בתורת כהנים. **מתני'**. **גבינים** - שורציל"ש. **שגבינין שוכבין** - ששערות גבינו גדולים ומוטלין על פניו. **גמ'**. **גבינים הרבה** - ששני גבות עיניו מצטרפות ואין הפרש חלק בין זו לזו. **זהו מדרש או גבן** - והכי קאמר זהו או גבן האמור בתורה (שם ויקרא כא) ור' דוסא פליג עליה ולא דריש או. **למימרא דחיי** - מי שיש לו ב' גבין ושתי שדראות דפסיל ר' חנינא בן אנטיגנוס. **אינו וולד** - ואינה טמאה לידה. **אסור באכילה** - כנבילה דנפל הוא וכמת דמי ולא מהניא ליה שחיטה. **כבר רמא ניהליה** - במסכת נדה. **שימי את** - חכם גדול כמותך אינו יודע לתרץ מתני' דמשמע חיי לאו בשני גבנין ממש קאמר אלא ששדרתו עקומה ומיחזי כגבין ושדראות הרבה וכי קאמינא אנא בשני גבין ממש. **מתני'**. **הכוחל שתי עיניו כאחת** - שאין לו כלל חוטם בין שתי עיניו וכשהוא כוחל עיניו במכחול יכול למשוך המכחול מעין לעין ואין החוטם מעכבו. **שתי עיניו למעלה** - כדמפרש בגמרא. **סכי שמש** - שאינו יכול להסתכל כנגד החמה. **זגדן וציירן** - מפרש בגמ' **ריסי עיניו** - שערות שבבת עיניו. **מפני מראית העין** - אנשרו ריסי עיניו קאי. **גמ'**. **שקוע** - למעלה בין עיניו. **סולד** - רטי"ה שקצר באורכו. **בולם** - נסתמו נקביו. **נוטף** - ארוך ותלוי מלמטה משפתו. **הפלגתה** - יותר מדאי אמרת אע"פ שאינו משוקע כל כך הוי חרום.

דף מד.א

דחזיין למעלה - שעומדות במקומן בסדר אבל כל שעה רואות למעלה. **חדר למטה** - עלייה למעלה. **דקיימן למעלה** - בגובה המצח שלא כשאר בני אדם. **וקיימן כסדרן** - כלומר והינן עומדות במקומן כסדר אבל רואה את החדר ואת העליה שעינו אחת רואה למעלה ועינו אחת רואה למטה. **בעינו** - תבלול בעינו דהוה ליה למכתב דק תבלול ואנא ידענא דלא שייכא אלא בעין. **איש עור** - מריבויה דאיש. **עור** - משמע שניטלו עיניו וליתנהו כלל. **מחסורייתא** -

שחסרה מראיתו אבל רואה מקצת. **דק** - טייל"א מחסרת המראה ואינו ניטל.
מבלבליתא - לבן הפוסק בסירה ונכנס בשחור ואינו מקצר המראית כלל.
משונייתא - שמשונות במעמדן כגון למעלה או למטה או רואה חדר ועלייה
כאחת. **כהיותא** - דאינו רואה. **אתיא מאיש** - דהני חורוור והמים הקבועין
כהיותא נינהו ומפיק להו תנא דברייתא מאיש. **סכי שמש תני רב יוסף סני**
שמש - ששונא את השמש ואינו יכול לראות מקום שחמה זורחת שם. **חד**
מדידהו וחד מדידן - שיש לו עין אחת דומה לעין אלו היושבין נגדי ועין אחת
שלי רב יהודה היה יושב כנגדו והיו עיניו משונות. **שכבנא** - שגבינו ארוכין
ושוכבין על עיניו. **תרוטות** - עגולות. **וצירניות** - עגולות יותר מתרוטות.
דומעות - מעט. **דולפות** - יותר מדומעות. **טורדות** - יותר מדולפות כמו
(משלי כז) דלף טורד. **תנא אף הזריין ולופיין והתומיין** - הוי מום דמזורדן
עיניו. **והא גבי מומין תני להו** - להאי תומיין מי הוי מום והא לא פסיל ליה
מתני' אלא משום מראית העין. **אישתייר גרדומי** - שרשין לא הוי מום אלא
משום מראית העין. **מתני' מאבריו** - כגון ידיו ורגליו ושוקיו. **צימס צימע** -
במתני' מפרש לה. **לספוג** - שכווצות וסתומות. **גמ' עשר אמות** - קס"ד
באמה שלו. **בעל מום** - דגופו גדול מזרועותיו דהא כל אדם אין גופו אלא
שלש אמות באמתו. **באמה של קרש קאמינא** - דהיינו עשר אמה באמה של
קרשים דאורך הקרשים לא נמדד באמתו של משה והא דאמרן בפירקא
דלעיל בכורות (דף מ) אחת יתירה על של משה חצי אצבע לאו בשל משה
ממש קאמר דודאי של משה היתה יתירה מאד על אותה של קדש שתיקן
משה. **כאצבע קטנה** - אם חוטמו גדול לפי שאר אברין יותר מדאי כשיעור
רוחב אצבע קטנה הוי מום היכי משערינן ליה מודדין חוטמו לחוטם בני אדם
הארוכין בגופן כמוהו. **חזיזא** - אזניו ארוכות מאד עד שתכופות למטה.
במקדש - דלא הוי מום. **והצמח והצימס והצמע** - ומתני' דחשיב להו באדם
מומין קאמר לפי שאינו שוה בזרעו של אהרן. **זכרותן** - היינו עצם התחוב
בתוך הקרניים, זכרות הטלפים היינו עצם שבתוך הטלפים דזו היא כף הרגל.
ואין נפדין עליהם - אם בהמת שאר קדשים שאינה בכור אינה נפדית בכך
דלא הוי מום גמור אלא לאיפסולי. **ונפדית עליהן** - וקשיא לרב חסדא דאמר
אין נפדין. **ברייתא דקתני בדעקור איעקורי** - קרנים ושרשי הזכרות ונראית
גומא בראש. **רב חסדא דאיגום איגומי** - נחתכין מלמעלה ושרשיו נשארו.
ודאיגום איגומי - מי שייך בה אפילו פסלות. **פרה** - אדומה. **יגוד** - יחתוך כמו

(דניאל ד) גודו אילנא. **תרגמה זעירי** - האי [דקתני] יחתוך מעילווי זכרותייהו שיש בחודו של קרן כשתים ושלש אצבעות שאין זכרות מגיע שם ואם השחרות אין מגיע עד מקום הזכרות יחתוך אבל יותר מכאן פסולה.

דף מד.ב.

- מתני'. **דדין שוכבין** - גדולים. **נכפה** - נופל מחמת חולי. **אחת לימים** - שאינו נופל אלא פעם אחת לימים שתבא לזמן קבוע. **רוח קצרה** - רוח שד. **מאושבן** - ביציו גדולים. **בעל גבר** - גידו גדול. **גמ'**. **ואין שותין מים** - דדרך תלמיד חכם להיות צנוע באכילה ובשתיה אבל להטיל מים לא ליהוי צנוע שמא ימתין ויסתכן. **איצטריכא ליה** - להטיל מים. **בשבתא דריגלא** - שלשים יום קודם הרגל דשואלין ודורשין בהלכות הרגל כדאמרינן במגילה (דף ד). **נגדו ליה גלימא** - פרסו סדין בינו לבין העם. **אהדר עובדא** - דרוש שאסור להמתין מלהטיל מים עד שיהא לו צניעות. **את דאפשר לך** - לפרוש סדין לפי שחשוב אתה. **ואי ליצטרך אינש אחרינא דלא אפשר ליה** - וימתין עד שילכו העם ויסתכן ויהא עקור. **חמתך** - חמותך. **באודנה** - אפילו בתוך אזנה הייתי מטיל מים אם לא היה לי מקום אחר קודם שאמתין וכ"ש בפניה. **ותיפוק לי משום עלקא** - דקתני לעיל שבקש להשתין ולא השתין ונמצא כריסו צבה ממאי דמשום המתנה הוה ליה דלמא עלקא שתה שקורין שנשוא"ה לפיכך צבה כריסו. **בשותת** - שאינו יכול להטיל מים יפה לאחר כן אלא שותת טיפין טיפין דודאי מחמת עיכוב שתן הוה ליה. **בזמן שבבהמתך** - שתשים עצמך כבהמה שלא תהא צנוע בהטלת מים. **שלא תהא תפלתך עקורה כו'** - וכשתתפלל [על בנים] תהא נשמעת תפלתך. **כבהמה** - שלא תמתין מלהטיל מים. **לא על (גב) כלי חרס** - בתוך עביט של מימי רגלים לפי שמשליכין אותו בנהר בסמוך להם ונהרות בבל הולכין ומתעכבין בעין עיטם כדמפרש. **ולא על מקום קשה** - שאינן בולעין וצפין על הקרקע עד שנשטפין למקום מדרון ונופלין לנהר. **ואמר רב הנך מדורי דבבל** - מקומות מדרון שבבבל. **מהדרי לעין עיטם** - שבו כ"ג טובל ביוה"כ כדאמרי' במסכת יומא בפרק ג' (דף לא). **לא תיקום להדיא באפי ינוקא** - כשהיא מטלת אל תעמוד ממש כנגד התינוקות דחוצפתא היא. **[אגיסא]** - אם לצד אחר שאין משתנת בפני התינוק ל"ל בה. **עמוד** - גדולים - הדרוקן - חולי מעיים. **סילון** - קטנים. **דס רבה שחין רבה** - המרבה דם שאינו מקיז מרבה שחין. **שכבת זרע רבה** - מי

שיש לו אשה ואינו משמש מטתו מרבה צרעת. (נאלת) - רוח שטות ע"י שד זהו בן נפילים נויטו"ן . **הקיין** - היינו משובן. **הגרבתן** - היינו מין בעל גבר. **בביצים** - שביציו גדולים. **בגיז** - שגידו גדול. **ועד כמה** - יגדל הגיד שיהא פסול. **מתני'**. **שנמרחו אשכיו** - שנימוחו ביציו. **שהרוח באשכיו** - שביציו נפוחים. **שמראיו חשוכים** - שהוא שחור ככושי ולא בביצים משתעי כלל. **גמ'**. **קשיא ליה לר' ישמעאל** - כלומר להכי פליג רבי ישמעאל את"ק משום דקשיא ליה א"כ דבשאין לו ביצים מישתעי קרא חסר אשך מיבעי ליה. **תני שנמרחו אשכיו** - להכי תני ר"י שנמרחו אשכיו. **ממרוח אשך מיבעי ליה** - דהא מ"ם דמרוח משמשת היא. **גורעין ומוסיפין** - גורעין חי"ת ממרוח ואלף מאשך ומוסיפין ח' במקום אלף על אשך ואלף במקום חי"ת על מרוח והוי מרואו חשך. **היינו כושי** - וכושי בהדיא קתני מתני' (לקמן בכורות מה) הכושי והגיחור. **מתני'**. **המקיש בקרסוליים** - שארכבותיו עוקמות לחוץ וקרסוליו לפנים ונוקשין זה לזה כשהוא מהלך ובארכבותיו היינו איפכא שרגליו עקומות לחוץ ומרחיק זה מזה עד שארכבותיו מלמעלה העקומות כלפי פנים נוקשות זו לזו.

דף מה.א

בעל הפיקין והעיקל - כדמפרש וקמפרש עיקל ברישא כל שהוא מקיף פרסותיו כשיושב ומחבר פרסות רגליו זו לזו ואין ארכבותיו נוקשות זו לזו שעוקמות כלפי חוץ. **פיקה יוצאה מגודלו** - חתיכת בשר עגול כפיקה יוצאה מגודלו. **עקיבו יוצאה לאחוריו** - כדמפרש בגמרא ששוקו עומד באמצע רגלו שחצי הרגל עומד בפנים וחצי לאחור. **רחבות כשל אווז** - שקלושות הן כשל אווז ואין ארכן יתר על רחבן. **עד הפרק** - פרק האמצעי. **למטה מן הפרק** - דהיינו לצד הצפורן שמחוברין כולן וחתכה שיהו מסולקים כשר. **יתירה** - אצבע יתירה. **אם יש בה עצם פסול** - הואיל וחתכה שהרי הוא מחוסר אבר שנמצא בו ואם לאו כשר דלא חשיב אלא תלתול בעלמא. ו' ו' כ"ד - מפרש לגבי קרא בגמרא אמאי נקט להו ומתני' לישנא דקרא נקט. **גמ'**. **הקישן** - היינו המקיש בקרסוליו. **והעיקל והקילבן** - היינו פיקה יוצאה מגודלו. **בעל הפיקין והשופנר** - גרסי'. **כסתות הרבה** - שאיסתמרא שלו שקורין קביל"א גדולה מאד. **טריפה** - קלושטנב"א. **למעלה דברייתא** - היינו למטה דמתני'. **ובנספרת על גב היז** - שנספרת עם שאר האצבעות שעומדת בשורתן בההיא

קתני מתני' דחשיב אבר. **אם היה בה עצם ואין [בה] צפורן** - רבותא נקט אע"ג דאין בה צפורן חשיב אבר אם נספרת ע"ג היד. **מטמא במגע ובמשא ובאהל** - וכגון שיש בה בשר קצת ולא כזית דאי הוה בה כזית בשר אפ"ל אינה נספרת או אין בה עצם נמי הוה מטמא באהל דהא כזית מן המת מטמא באהל ואי לא הוה בשר כלל אפילו נספרת נמי דחשיב אבר לא מטמא באהל דאין עצמות מטמאין באהל אלא רוב בנין או רוב מנין או רובע הקב אבל השתא דאיכא מקצת בשר מטמא אע"ג דליכא כזית הואיל ונספרת על גב היד דחשיב אבר דהכי אמרינן במס' נדה בפרק יוצא דופן (דף מג) האברים אין להם שיעור אפילו פחות מכזית מן הנבילה ופחות מכזית מן המת. **ועולה למנין קכ"ה** - אם אין בה בשר עולה למנין קכ"ה דזהו רוב מנין אברי המת דאברי המת רמ"ח ורוב מנינו של מת מטמא באהל ובנספרת דאי לא קיימא בשורת האצבעות לא חשיב אבר הואיל ואין בה צפורן. **רבינו הגדול** - רב. **ואינה מטמאה באהל** - ובאינה נספרת כדמפ' דאיכא תרתי לגריעותא אין בה צפורן ואינה נספרת אבל יש בה צפורן מטמאה ואע"ג דאינה נספרת והכי תנן בפ' בא סימן (שם נדה דף מט). **כדברי נביאות** - שאין צריכין ליתן טעם לנבואתן לפי שבלא טעם שומעים להם כך הם לא נתנו טעם לדבריהם. **ואע"פ שאין בהם רובע הקב טמאים** - באהל וגבי אהליות תנינן לה. **הואיל ורוב גובהו בגדול** - דזהו רוב הגובה באדם גדול שאינו ננס באברים דשני שוקיים וירך אחד הוי רוב גובה הגוף בלא הראש דלגבי בנין המת לא חשיב ראשו בברייתא דאהלות דקתני איזהו בנינו השוקיים והירכיים הגוף והשדרה נ"א הואיל ורוב בנינו בגודל גרסינן והכי לישנא דתוספתא בגודל בגובה. **מניינא אתא לאשמועינן** - בתמיה דכיון דרמ"ח אברים פשיטא דרובא הוי קכ"ה. **חסר שאין בו אלא מאתים** - שנברא חסר בכל יד ובכל רגל ב' אצבעות דהיינו ח' אצבעות ובכל אצבע יש ו' עצמות כך מפרש במס' אהליות הרי חסר מן האצבעות מ"ח ולא נשתיירו אלא מאתים ויתר שיש בו רפ"א כגון אשה שנבראת יתירה ד' אצבעות בכל יד ורגל והרי ד' אצבעות יתירין הוי כ"ד עצמות יותר ובאשה יש ב' צירין ושני דלתות ומפתח כדאמרינן לקמן הרי כ"ט אברין יותר הוסיפן על רמ"ח ותמצא רע"ז וד' הנותרין לא ידענא היכי מתרמי דודאי אין בכל אצבע אלא ו' עצמות סך הכל לא שורש ולא ענף והכי מפרש באהליות. **כולן עולין למנין קכ"ה** - כל אלו יתירין חשובין לאברים ועולין למנין קכ"ה ושמעינן מינה דאע"ג דקכ"ה לא הוי רובא דידיה דהא

רפ"א היו לו אפ"ה הוי קכ"ה רובא וגבי חסר נמי אע"ג דהוי רובא דידיה [ק"א] אפ"ה לא חשיב רובא אלא קכ"ה. **צירין** - קרדונ"ש . **לר"ע** - מפתח הוו להו רנ"ג וקשיא לתלמידי ר' ישמעאל דלא מצאו אלא רנ"ב. **אידי דזוטרא** - המפתח איתמוחי איתמח מחמת שליקה. **וכולן** - כל היתירין הללו שבאשה אין מטמאין באהל האבר בפני עצמו שיש עליו בשר קצת. **צירי בשר** - תירוצא הוא לא חשיב אבר בלא עצם.

דף מהב.

ושית דידיה ושית דכרעיה - בידו אחת וברגלו אחת היה יתר ולא בשתייהן. **כמותך יתמעטו ממזרי ונתיני מישראל** - כל ממזרים שבישראל יהיו כמותך ויהיו ניכרין שמטפה פסולה הן ולא ידבקו בהן. **איטר ברגל** - שכשמהלך עוקר רגל השמאל תחלה מה שאין דרך בני אדם כך איטר ביד פסול דכתי' וטבל אצבעו כל מקום שנא' אצבע וכהן אינו אלא ימין (זבחים דף כד) ואיטר דרגל נמי לעמוד ולשרת כתי' כדרך שאר עמידה דעיקרו בימין. **דמר סבר כחישותא אתחלא** - ליה בימין. **מתני'**. **הכושי והגיחור והלבקן והקיפח** - מפרש בגמ'. **ובעלי נגעים טהורים** - כגון ספחת דאי נגעים טמאים לא איצטריך למימר דאפילו אכניסה דעזרה הוי חייב כרת. **התלתולין** - כמין חתיכות בשר יוצאות ותולות להם. **גמ'**. **סומקא** - רו"ש בלעז . **לוקייני** - טלאים לבנים היו. **לסומקא** - רגילי אינשי למיקרייה גוהיא. **באריכא שמיטה סניא** - דארוך הוא ודק שאינו עבה לפי אורכו ולפי שדק הוא אינו יכול לסבול קומתו ונכפף ונראה כמו שחליותיו שמוטות. **בוהק** - שלבן ביותר. **טפוח** - שחור כקדירה וחבירו בשילהי מס' שבת (דף קנז) ופקקו את המאור בטפיח. **שיכור בתמיה** - אחולי אחיל עבודה דכתיב (ויקרא י) יין ושכר אל תשת וכתוב בתריה להבדיל בין הקודש ובין החול וגו'. **בהדי מומין גמורין בעי למיחשביה** - וקתני ליה גבי מומין הבאין מחמת שאין שוין בזרעו של אהרן דאמרינן בריש פירקין דלא מחלי עבודה. **ודלא כר' יהודה** - דמשוי לשאר דברים המשכרים דין יין דמחלי עבודה דקאמר במס' כריתות (דף יג) על היין במיתה ועל שאר משכרין באזהרה ונפקא לן משכר אל תשת וכתוב בתריה ולהבדיל בין הקדש ובין החול אלמא לרבי יהודה שאר משכרין מחלי עבודה. **דתניא אכל דבילה קעילית** - הגדילה באותו מקום ומשכרת כיון. **דבש** - מי"ד בלעז מים ודבש שלוקין ביחד חייב מלקות כר' יהודה מוקמינן

לה בפרק אמרו לו בכריתות (שם דף י"ג) דקאמר התם על שאר משכרין באזהרה דאל תשת דכיון דכתיבי שאר משכרין מחלי עבודה דהא כתיב בין הקודש ובין החול ומתני' דלא חשיב להו גבי הנך דמחלי עבודה דלא כר' יהודה. **מתני'.** **אותו ואת בנו** - פסול לקרבן דמחוסר זמן הוא. **והנושא נשים בעבירה** - גרושה וחלוצה. - גמ'. **עדא אמרה** - זאת אומרת. **בזכרים** - האב והבן או בת. **נודר ועובד** - אע"פ שעדיין לא גירש מותר לעבוד משנדר שלא תהנה ממנו והוא ממנה. **צריך לפרט** - הבא להתיר נדרו צריך שיפרט על מה נדר וכי שמע דמשום דפסולה לו נדר לא שרי נדריה. **נדר שהודר ברבים** - פלוגתא היא במס' גיטין (דף מו) גבי המוציא את אשתו משום נדר בהשולח גט.

דף מו.א

והני מילי - דאין לו הפרה לנדר שהודר על דעת רבים. **דאדריה רב אחא** - שלא ילמד עוד תינוקות. **פשע בינוקי** - מלקה אותן ומתים. **בקבלה** - בלא נדר. **גבי נשים יצרו תוקפו** - להכי מדרינן ליה. **הדרן עלך מומין אלו.** **מתני'.** **יש בכור לנחלה** - ליטול פי שנים. **לכהן** - לתת לכהן פדיונו ה' סלעים. **הבא אחר נפלים** - שיצא ראשו של נפל חי כגון שהיו תאומים אחד נפל ואחד כלו לו חדשיו והוציא נפל ראשו חי והחזירו ובא חבירו וקדמו ויצא זה האחרון בכור לנחלה דראשון לא הפסידו ואע"ג דראשו שהוציא חשוב לידה מעליא מ"ט דגבי נחלה כתיב ראשית אונו מי שלב אביו דזה עליו אם מת יצא נפל שהוציא ראשו ראשון והוי כילוד דלאו בר קיימא הוא ואין לבו דזה עליו אבל לענין כהן פטור האי ולד אחרון דבפטר רחם תליא מילתא והרי ראשון פטר את הרחם. **ובן ט' שיצא ראשו מת** - והחזירו ויצא אחיו הוי בכור לנחלה דהא ראשון לא חשיב שאין הלב [אביו] דזה עליו ולענין כהן פטר רחם הוא אבל יצא ראשון בן ט' חי ואח"כ החזירו ומת בכור לנחלה נמי לא הוי זה הבא אחריו. **וכן המפלת בהמה כו'** - למיפטר מנחלה לא חשיבי דאין הלב דזה עליהם אבל פטר רחם מיהא הוו. **עד שיהא בו מצורת האדם** - לא חשיב פטר רחם והבא אחריו בכור אף לכהן. **סנדל** - שאין לו צורת פנים. **או שליא** - שהרי אין שליא בלא ולד אלא שנימוח ומיהו פטר רחם הוי. **שפיר** - עור ממש של ולד. **מרוקס** - מפרש במסכת נדה בהמפלת (דף כה) מהו ריקומו של שפיר. **מחותך** - אברים אברים ויצא כו' הוי פטר רחם אבל ראש מחותך לא

פטר אם קדם אחיו ויצא קודם יציאת רוב אברי המחוטך הני נמי בכור לכהן. **שכבר ילדה כו'** - דלענין נחלה תליא מילתא באב דכתיב (דברים כא) ראשית אונו ולענין כהן פטר רחם. **עודה שפחה** - אפילו עודה שפחה בלידה ראשונה ונשתחררה עכשיו. **עובדת כוכבים ונתגיירה** - ומשבחת ליד ישראל ילדה נמי הוי בכור לנחלה שהרי לזה לא היו בנים ולכהן לא דאינו פטר רחם. **לנחלה ולכהן** - דבנים הנולדו לה בהיותה עובדת כוכבים לא פטרי. **נתגיירה מעוברת** - ובעלה עמה וילדה הוי אותו ולד בכור לכהן דפטר רחם הוא בישראל ולא לנחלה דהורתו שלא בקדושה ולא בר נחלה הוא וזרע מצרי רחמנא אפקריה דכתיב (יחזקאל כג) וזרמת סוסים זרמתם. **היא וכהנת** - או בת ישראל מבכרת שילדה עם כהנת מבכרת ואין ידוע איזה ולד של ישראל. **או היא ולויה** - דלויה נמי פטור בנה מחמש סלעים כדאמרן בפ"ק. **או היא ואשה שכבר ילדה** - ואין ידוע איזו בנה בכור לכהן ורבותא קא משמע לן דבעלה של מבכרת חייב ה' סלעים לכהן דהבן זכר יש לו כל היכא דאיתיה ולא לנחלה דהא לא ידע בריה דמאן הוא. **וכן מי שלא שהתה כו'** - נמי בכור לכהן והוא יפדה עצמו ולא לנחלה דהא לא ידע מאן ירית ובגמ' פריך דאפילו פשוט נמי לא הוי.

דף מו.ב

גמ'. **אין הראש פוטר בנפלים** - בן שמנה שהוציא ראשו חי והחזירו וקדמו אחיו ויצא הוי בכור לכהן שאין ראש הנפל פוטר עד שיצא ראשו ורובו. **רוח חיים באפיו** - מי שהוא בן חיים הלך אחר אפיו דהיינו ראשו אבל אי לאו בר קיימא הוא לא חשיבי אפיה. **קתני מיהא נפל שיצא ראשו** - פוטר הבא אחריו מכהן. **אידי דבעי למתני סיפא בן ט' שיצא ראשו מת** - דלא מצי למיתני רובו בהדיא אע"ג דאיהו גופיה לא משמע אלא רובו ואהכי לא מצי למיתני בסיפא רובו משום דבעי למידק מינה טעמא דראשו מת הא ראשו חי אפילו בכור לנחלה לא הוי האחרון דראשו בן ט' חי ודאי הוי לידה ואי הוה תני רובו מת הוה משמע הא רובו חי לא הוי אחרון בכור אפילו לנחלה אבל אם יצא ראשו חי לא הוי משמע השתא דאחרון מפסיד הנחלה ואנן קיימין דראשו חי הוי כילוד משום הכי תנא ראשו ברישא ובסיפא ואע"ג דסיפא גופה דקתני ראש מת לא הוי אלא ראשו ורובו. **ומאי קמ"ל** - מתני' אי אמרת בשלמא ראשו דוקא אשמעינן דראש הנפלים פוטר ותנא סיפא אטו רישא אלא אי

אמרת ראשו לאו דוקא ואין הראש פוטר בנפלים השתא לא אשמעינן מינה
אלא דיוקא דדייקינן טעמא דראשו מת הא ראשו חי אפי' בכור לנחלה נמי
לא הוי דכיון דאפיק בן ט' חי רישיה הואיל ולא נפל הוא הוי לידה אפי'
החזירו. **הא תנינא** - בפ' בהמה המקשה הוציא עובר ראשו בשעת שחיטת
אמו הרי זה כילוד אפי' החזירו ואינו נותר בשחיטת אמו. **בהמה לית ליה**
פרוזדור - אין רחם שלה בין ירכותיה הלכך חשיב הראש לידה דבגלוי הוא
אבל אשה דיריכים שלה מכסים את הרחם לא חשיב ראש לידה. **הא נמי**
תנינא - גבי אדם במסכת נדה מי שיצא רוב ראשו הוי ילוד דאפילו החזירו
ולא נולד עד לאחר ק' ימים חשיב ילוד מיום ראשון וחשבינן לה ימי טומאה
וטהרה מיום ראשון. **יצא כדרכו** - לאפוקי היכא דיצא דרך מרגלותיו דודאי
לא חשיב ילוד עד יציאת רובו. **תיובתא דשמואל** - דודאי ראשו דנפלים
דמתני' דוקא. **[פוטרת] בכ"מ** - דחשיב לידה מיציאת פדחת ובכ"מ מפרש
לקמיה. **פדחת** - מצח. **חוץ מן הנחלה** - דהבא אחריו בכור לנחלה אא"כ יצא
פניו של ראשון. **דכתיב יכיר** - והיכרא ליתא אלא בפרצוף פנים. **אף לנחלה** -
דפדחת נמי הוי היכרא. **עובדת כוכבים** - אינה מטמאה בנדה וזיבה ולידה. זו
הכרת פנים - דמי שהוכרו פניו ראשון הוי בכור לנחלה. **עם החוטם** - וקשיא
לר' יוחנן. **אין מעידין** - להשיא את אשתו דשמא לאו זה הוא. **הכרת פניהם**
ענתה בס - דהכרת פרצוף פניהם עדותן אלמא פרצוף פנים בעי ופשטיה
דקרא בנואפים כתיב הכרת פני הוולדות ענתה בנואפים שהקב"ה צר את
הממזר בצורת פני המנאף. **בסופה** - לאחר שכוונו יפה בזה הקילו חכמים
בסוף עדותן להחזיקן אפי' בעבד ושפחה. **אבל בתחלה** - תחלת העדות דהיינו
ראיית המת לא אקילו עד שיכירוהו יפה.

דף מז.א

יכיר לחוד - דלא כתיב פנים הוי פדחת היכר. **עובדי כוכבים** - אינן בני נחלה
לירש את אביהם עובד כוכבים אחר שנתגיירו בפ"ק דקדושין (דף יז). **לא**
לתוהו בראה - הקב"ה את העולם אלא לשבת יצרה. **מי שלא היו לו בנים כו'**
- פרישית לעיל גבי מתני'. **ילדה ממאן** - דקתני משבאה לישראל ילדה הוי
בכור לנחלה. **מאי איריא גיורת ושפחה** - דמשמע מש"ה הוי בכור לנחלה
דאותם בנים שהיו לה בהיותה עובדת כוכבים לא חשיבי. **אפי' בת ישראל** -
דבנים הראשונים חשובים בנים הוי האי נמי בכור לנחלה דהא באב תליא

מילתא ולא באם. **אלא לאו** - האי ילדה משבאה לישראל לא אמי שלא היו לו בנים מהדר אלא מילתא באפי נפשה היא דקאמר גיורת שהיו לה בנים בהיותה עובדת כוכבים ונתגיירה עם בעלה וילדה משבאתה לתורת ישראל הוי בכור לנחלה ותיובתא דר' יוחנן. **לעולם מישראל שלא היו לו בנים** - ומשום בכור לנחלה לא איצטריך למינקט גיורת אלא משום דאשמעינן דאינו בכור לכהן דבנים הראשונים מיקרו פטר רחם ולאפוקי מדר' יוסי הגלילי. **הא** - דקתני בכור לנחלה רבי יוסי הגלילי היא דלגבי כהן חשיב ליה בכור דעד שיפטרו רחם בישראל. **ויליף איהו** - הבעל. **מינה דידה** - כי היכי דלגבה לא חשיבי בנים ראשונים והוי האי פטר רחם דכתיב בישראל לגביה נמי לא חשיבי ראשונים והוי האי ראשית אונו. **לויה** - בת לוי. **אפילו ישראלית נמי** - דאמרן בפירקין קמא (בכורות דף ג) הכהנים והלויים פטורין. **לבית אבותם** - דמשפחת אב נפקא מהכא דקרויה משפחה ולא משפחת אם ואמאי פטור. **דאיבער מעובד כוכבים** - דל"ל חייס לגבי ישראל ושייך הבן בתר אם ישראלית טפי מבתר אבוה עובד כוכבים הלכך פטור. **ולא תימא אליבא דמ"ד אין מזהמין את הולד** - במס' יבמות (דף מה) דאיכא למ"ד עובד כוכבים הבא על בת ישראל הוולד כשר דבתר אימיה שדינן ליה ומשום הכי פטור מחמש סלעים. **אלא אפילו למ"ד מזהמין** - דשדינן ליה בתר עובד כוכבים אפ"ה פטור דלוי פסול מיקרי הואיל ואית ליה שמא דלוי פטור. **בפטר רחם** - אחר האם אזיל לענין ה' סלעים. **מי שהיו לו בנים** - פרישית לעיל גבי מתני' מדקתני היא וכהנת רבותא אשמעינן דאע"ג דנתערב עם הפטור איהו חייב. **מכלל דכהנת פטורה** - וקס"ד דהא כהנת בבת כהן קאמר. **בדיק** - מנסה אותנו בהלכות. **מהו** - מי הוי בנה פטור מבכורה או לא. **היינו דרב אדא כו'** - וכי היכי דלוייה פטורה כהנת נמי פטורה. **בקדושתה קיימא** - אע"ג דנבעלה לעובד כוכבים וכי שדינן בנה בתרה הוי כלוי פסול ופטור. **מן המעשר** - מעשר ראשון ניתן ללויים. **דאיבעלה ליה** - לעובד כוכבים. **הויא זרה** - כדאמרינן ביבמות בפרק אלמנה לכהן גדול (דף סח) מנין לכהנת לוייה וישראלית שבאו עליה עובד כוכבים ועבד שפסלוה ת"ל ובת כהן כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה ואע"ג דלוייה נמי קתני התם מתרומה דקא פסיל לה שלא תינשא לכהן אבל מדין לוייה לא מיפסלא. **הויא לה זרה** - וכיון דזרה היא בנה חייב בה' סלעים הלכך מתניתין נמי לא מוקמת דאיבער מעובד כוכבים. **הניחא למר בריה דרב יוסף** - דמוקים לדרב אדא בדאיבער

מישראל מוקמי למתני' נמי הכי. **לעולם מתניתין דאיעבר מכהן** - אבל בת כהן דלא איעבר מכהן לא מיפטרא דלא אזלינן בתר אם אלא בלויה דאיעבר מעובד כוכבים.

דף מז.ב

בן חלל - כישראל דמי וחייב בבכורה. **לאחר שלשים** - ישנו במצות פדייה דכתיב (במדבר יח) ופדויו מבן חדש. **שהרי זכה אביו בפדיונו** - דאי נמי יהיב (ליה) האב הוה מפריש ליה ושקיל ליה לנפשיה דהא כהן הוא וכיון דזכה האב בפדיונו מורישו לבנו עם שאר נכסיו. **לא זכה האב** - דהא לא איחייב אב מעולם אלא בן נתחייב לאחר מיתת אביו ואיחייב ליה למיתביה לכהן אחר. **דאמר ליה** - האי חלל לכהן אתינא מכח גברא כהן דלא מצית אישתעווי דינא בהדיה שאם היה אביו פודה אותו היה נוטל הפדיון לעצמו. **נתגיירה מעוברת** - ולא ילדה עדיין מעולם אותו וולד בכור לכהן. **אמאי** - לימא ליה אתינא מכח גברא דלא ציית דינא. **דלית ליה חייס** - לגבי ישראל לית ליה שום יחס ואין זה בא מכחו דכקטן שנולד דמי. **לא נצרכא** - מתני' דקתני אינו בכור לנחלה אלא מההוא שבא אחריו אלא איהו לא שקיל מידי דבנו הראשון אומר לו לא בן ראשון אתה וכן בנו האחרון אומר לו. **והכי קאמר בכור לכהן** - הוי האי ספק ממה נפשך דהאי פטר רחם הוא וחייב לפדות את עצמו והבא אחריו (מבני) השני אינו בכור - לנחלה דאמרין ליה אחיו אותו ספק בן אבינו הוא ואתה אינך בכור. **ולכתבו הרשאה זה לזה** - הספק והבא אחריו יכתוב אחד הרשאה לחבירו על חלקו וילך ויתבע לו הבכורה ממה נפשך אם אני בכור תנו לי בשביל עצמי ואם אחי בכור תנו לי בשביל אחי דהא או הספק או הבא אחריו בכור. **וכי תימא מתני' שלא בהרשאה** - מיירי והכי קאמר אם לא כתבו הרשאות אין כאן בכור לנחלה. **הא מוקמינן ליה לקמן דבהרשאה קמיירי** - דאמר אמר שמואל בבא בהרשאה אלא ודאי הרשאה לא מהניא כלל הכא. **מסייע ליה לרבי ינאי** - דאמר הוכרו ולבסוף נתערבו כגון שתי נשים של שני אנשים שהוכרו וולדותיהן ואחר כך נתערבו ועכשיו כשהן באין כולן לירש דוחין אותן אחיהם דלכל אחד אמרי לאו אחינו אתה. **כותבין הרשאה זה לזה** - האחד לחבירו על חלקו בנכסי אביו ובעל ההרשאה בא אצל יורשי שני האבות ואומר לכל אחד אם אחיכם אני תנו לי ואם זה אחיכם תנו לי חלקו וכן לבני השני אבל לא הוכרו מעולם אין כותבין דלא היתה להם

זכיה מעולם בנכסי [אביו] ומתני' נמי בדלא הוכרו מעולם דמעולם לא נודע איזה בכור ולא זכה אחד מהם בחזקת בכורה הא דרבי ינאי בב"ב ביש נוחלין (דף קכז). **מתני' שפיר** - עור הולד ממש. **גנינים** - גוונים. **וחגבים** - לאו וולד נינהו וטעמא מפרש במס' נדה בהמפלת חתיכה (דף כב) שלא נאמרה בהן יצירה כלגבי אדם. **ליום ארבעים** - שנתעברה דמיא בעלמא הוא עד דמטי למחר דמ' יום הוי יצירת הוולד. **יוצא דופן והבא אחריו** - דרך רחם שניהן אינן בכור וטעמא מפרש בגמרא. **גמ' וילדו לו בעינן** - דרך לידה. **בכור לדבר אחד** - כגון זה שהוא בכור לרחמים ואינו בכור לוולדות דהא הוה לו ולד זכר קודם לו. **לטעמיה** - דאמר במס' נדה פ' יוצא דופן (דף מ) ואם נקבה תלד לרבות יוצא דופן דהוי לידה מעליא ויושבת עליו ימי טומאה וטהרה הלכך גבי וילדו לו נמי לידה מעליא חשיב ליה דגמרינן מהתם. **בכור לדבר אחד** - כגון שני דהוי בכור לרחמים הוי בכור לכהן אבל ראשון אע"ג דבכור לדבר אחד הוא דהא הוי בכור לוולדות ולזכרים אפ"ה לא הוי בכור דבפטר רחם תלא רחמנא.

דף מח.א

מתני' **נותן ה' סלעים** - דאחד מהן בכור. **האב פטור** - דמצי למימר הבכור מת וה"ה נמי לבן הנשאר דפטור והאי לישנא דנקט האב פטור משום סיפא דבעי למיתני מת האב כו'. **פטורין** - כדמפרש בגמרא. **נתחייבו** - בו נכסי האב לכהן כבעל חוב וחייבין לפרוע בין שניהם. **אין כאן לכהן כלום** - דאמר ליה הנקבה יצאת ראשון וכהן ידו על התחתונה דהמוציא מחבירו עליו הראיה. **גמ' הא אישתעבד נכסיה** - דחוב מעליא הוא. **ומדחי ליה** - ואומר אין אני בכור אלא אחי. **כי לא חלקו נמי כו'** - והא ליכא למימר דטריף נכסי משום אביהם דהא האב לא נתחייב כלום אלא בשביל הבנים טורפן ואמאי קתני אם נתנו כו' דמשמע דאם לא חלקו חייבין. **שני יוסף בן שמעון** - שהיה איש אחד מוציא על אחד מהן שטר חוב וכל אחד מהן היה מדחהו לאמר לא אני הוא כי אם חבירי ולקחו בין שניהם שדה אחת טורף בעל חוב חציה דא"ל כו' והכא נמי טורף הכהן ה' סלעים מהנכסים שהן יחד ואמר להו נמי הכי אם אתה הבכור מחלקך אני נוטל ואם אחיך הבכור מחלקו אני נוטל ובין שניכם תתפשרו. **דלדידהו לא מצי תבע ליה** - דכל חד וחד מדחי ליה. **לא יפרע וקיימא לן מאי לא יפרע דלא יתבע לערב תחלה** - עד שיתבע מן הלוח ולאו

יהא לו מה לפרוע. ה"נ דשקיל - אפי' חלקו דהא אישתעבדו נכסים בחיי האב ואע"פ שמלוה על פה היא גובה מן היורשין אם יש ירושה כשיעור החוב. דרב אסי - כדאיתא בב"ק בפ' ראשון (דף ט). **מחצה יורשין ומחצה לקוחות** - דמספקא ליה אם ברירה ויורשין נינהו או אין ברירה ולקוחות נינהו הלכך מחצה יורשין ומחצה לקוחות. **מלוה הכתובה בתורה** -

דף מחב.

כגון פדיון הבן ה' סלעים דזכי ליה רחמנא לכהן. **ולא חצי חמש** - הלכך פטורין דכיון דחלקו הוה ליה מחצה לקוחות ולא אישתאר ירושה אלא ב' סלעים ופלגא ומפלגא דלקוחות לא שקיל איהו מידי דמלוה על פה לא גביא מלקוחות. **ואפילו חצי חמש** - ושקיל ההוא פלגא דהוי ירושה. **אי הכי** - דלר' יהודה פלגא הוא דשקיל נתחייבו הנכסים בתמיה. **חייב גברא מיבעי ליה** - גרסינן ולא גרסינן נתחייב כלומר הכי איבעי ליה למיתנא רבי יהודה אומר חייבין שאינן פטורין לגמרי כדאמרי' אלא חצי חמש מיהא מיחייבי ולא שייך למיתני נתחייבו הנכסים (דאית ליה) (מסורת הש"ס: [דאיכא למימר]) מאחר שלאחר שלשים מת אלא בשביל החלוקה שחלקו ונעשו לקוחות הפסיד הכהן לר' יהודה גופיה ממה שנתחייבו הנכסים הפסיד מחצה. **האחים שחלקו** - ושניהם ספק בכורות. **עשרה זוז ועשרה זוז לזה** - דהיינו ב' סלעים ופלגא. **אי לימא בין חלק הירושה בין חלק הלקוחות** - והא דקתני חייבין פלגא דחמשה קאמר דהא אמרת דכולי עלמא אית להו דרב אסי ורב פפא ושמעינן מינה דחמש ואפילו חצי חמש. **אפילו בציר מעשרה** - אלא שמונה דלא מטי לכהן אלא ב' סלעים שקיל להו דהואיל ושקיל כהן בציר מחמש כל מה דמיתרמי ליה שקיל דהא דאמרי' חצי חמש ה"ה לרבות חמש ושליש חמש ואמאי קתני אם לאו פטורין. **אלא פשיטא** - (ודוקא) י' זוז דירושה לכל חד וחד לבר מפלגא דלקוחות דהוי חמש סלעים דירושה. **והכא** - במתניתין בדרב אסי או בדרב פפא פליגי דר"מ אית ליה דרב אסי ורב פפא הואיל דבין הכל אין שם אלא חמש לא שקיל מידי דחמש ולא חצי חמש ור' יהודה אית ליה דרב אסי דפלגא הוי לקוחות ולית ליה דרב פפא אלא סבירא ליה דמלוה על פה גובה מן הלקוחות ושקיל כולהו א"נ לית ליה דרב אסי אלא כולהו הוי ירושה ושקיל כולהו והשתא דהכי ס"ל מוקמינן לה לברייתא אם יש שם י' זוז לזה וי' זוז לזה בין הכל חייבין לתת כל הנכסים ואם לאו

דבין הכל ליכא חמש פטורין דחמש ולא חצי חמש. איכא דמתני לה לכולה
הך שמעתא אסיפא - דמתניתין דמילתיה דרבי יהודה. ולקח אחד מהם שדה
מחבירו - הכא נמי דסבירא לן האחין שחלקו לקוחות הן דאין ברירה
דקמחייב להו ר' יהודה. כלישנא קמא - אלא בדרב אסי ורב פפא פליגי.
מתני'. שתי נשים - של אחד. וילדו ב' זכרים - במחבא שנתערבו. אם לכהן
אחד נתן - האב פדיון שניהם יחזיר לו ה' סלעים הואיל ומת בתוך ל' ואיגלאי
מילתא דנפל הוא ושלא כדין שקל. אין יכול להוציא מידם - דכל חד וחד
מדחי ליה ואומר הריני מחזיק בם בשביל פדיון החי. או שני זכרים ונקבה -
ילדו הנשים שלו במחבא נותן ה' סלעים לכהן דממה נפשך חד הוי בכור אם
האחת ילדה שני זכרים הראשון בכור ואם האחת ילדה זכר ונקבה נמצא
שחבירתה ילדה זכר לבדו והוא בכור ואותו שעם הנקבה פטור שמא נקבה
יצאת ראשון והמוציא מחבירו עליו הראיה. אין כאן לכהן כלום - דאיכא
למימר הנקבות יצאו תחלה ואין כאן בכור. האב פטור - דמצי למימר בן
המבכרת מת. נתנו עד שלא חלקו כו' - כדין אותו של מעלה משום דרב אסי
ורב פפא. זכר ונקבה - יש לומר אותה שלא בכרה ילדה הנקבה ואין כאן
בכור. מת אחד מהם - מן הוולדות יחזיר להם חמשה סלעים ויחלקו שני
האבות. ואין יכולין להוציא - דכל חד וחד אומר אני מחזיק בם בשביל החי
דאותו שנתן לי בשבילו לא מת וכל המוציא מחבירו ידו על התחתונה. האבות
פטורין - דכל חד וחד אמר ליה לכהן הנקבה שלי היא. והבן חייב לפדות את
עצמו - דמכל מקום בכור הוא. שתי נקבות וזכר - יש לומר האחת ילדה נקבה
ושנית זכר ונקבה ויצתה נקבה תחלה הלכך אין כאן לכהן כלום דיש לומר
המבכרת ילדה הנקבה ע"כ וכן ב' זכרים ושתי נקבות. גמ'. כהן אחד נמי -
ומב' אבות שקל כי אזיל לגביה האי אב לידחייה כהן ולימא לא שלך מת אלא
של חבירך ולא בעל דברים דידי את.

דף מט.א.

בבא בהרשאה - שני האבות כתבו הרשאה האחד לחבירו ובא בעל הרשאה
ותובעו ממה נפשך אם שלי מת החזיר לי את שלי ואם של חבירי מת החזיר
לי את שלו שהרי יש לי הרשאה. **אדרכתא** - הרשאה אמטלטלי דהואיל ואינן
בעין מיחזי כשיקרא שמא אין בידו משל זה כלום וחתימי סהדי אשיקרא.
היכא דכפריה - לזה למלוה תו לא כתב מלוה הרשאה עליהו משום דמיחזי

כשיקרא. **תני רב הונא** - גבי שתי נשים של ב' אנשים שלא בכרו וילדו שני זכרים ונקבה במחבא אין כאן לכהן כלום ואע"ג דחד הוא בכור ממ"נ דאם האחת ילדה ב' זכרים האחד בכור ואם זכר ונקבה ילדה נמצאת חבירתה יולדת זכר לבדו והוא בכור ואפ"ה הבן אינו חייב לפדות את עצמו דא"ל שמא אין אני בכור אלא חבירי. **באיש אחד ושתי נשים לא משכחת לה** - דכיון דאיכא חד בכור יהיב ה' סלעים לכהן להכי לא תני ליה דכל הנך דתנא כאן אין כאן לכהן כלום שוין בין איש אחד ושתי נשיו בין בשתי נשים של שני אנשים. **מתני'** **מת הבן בתוך ל'** - אבכורות ודאין דעלמא קאי נמי. **יחזיר** - דנפל הוה ולא מיחייב בפדיון עד לאחר שלשים. **כיון שלפניו** - אף ע"פ שנתן יחזיר לו. **גמ'** **ממדבר** - כתיב הכא (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה וכתוב במדבר (שם ג) פקוד כל בכור זכר מבן חדש ומעלה. **ומעלה** - משמע לאחר שלשים. **מספקא ליה** - אי גמרי מהתם דמדאיצטריך ומעלה בערכין אם מבן ששים ומעלה וגו' וגמר במסכת ערכין (דף יח) שנה שנה לג"ש שכשם ששנת ששים כלמטה הימנו להחמיר אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה אע"ג דלהקל והוא הדין לענין בן חדש דיום ל' כלמטה אע"ג דלהקל ולא גמר חדש חדש ממדבר דלא יהא נערך עד לאחר שלשים. **הו דערכין ודמדבר סיני שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין** - על פדיון הבן. **או דלמא כי אמר אין מלמדין** - שני כתובין ה"מ לעלמא דלא משתעי מבכור ודערכין כמו אי הוה כתב חדש במידי אחרינא. **אבל לגופיהו** - כגון בכורי דורות מבכורי מדבר דאידי ואידי בבכור הוא משתעי מלמדין ומדמספקא לן קאמר אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן. **לענין אבילות** - אם מת ולד בתוך שלשים אין אבילות חלה על אביו דאימר נפל הוא. **מתני'** **שלא נפדה** - דלא עביד איניש דפריק תוך שלשים עד שיביא ראיה. **לאחר שלשים בחזקת שנפדה** - דכהן הוי מוציא מחבירו והורע כחו. **עד שיאמרו לו** - לבן שצוה אביו בשעת מיתתו שלא נפדה ובאמירה סגיא בלא עדות גמורה דהך חזקה דמחזקינן ליה בחזקת שנפדה לאו זו היא חזקה מעלייתא דרובא דאינשי לא עבדי למפרע חובו מיד והכא לא שייך למימר עד שיביא ראיה דהכא יכול לומר לו הבן לכהן דעלמא יהביה אבא. **שמצותו על אביו** - מצות פדייתו של אב זה היתה על אביו שמת ומצות בנו עליו. - **גמ'** **דכ"ע אי אמר ליה מעכשיו יהא בנו פדוי לאו פדיון הוא** - אלא מתנה בעלמא דהא בתוך שלשים לא שייכא פדיה ואי אמר בתוך ל' הרי לך המעות ולאחר שלשים יחול פדיון בני ואיתנהו מעות

ביד כהן בעין לאחר שלשים ודאי פדוי כמאן דיהיב להו ניהליה השתא. **נתעכלו** - שאינן בעין. **אקידושי אשה** - דאי יהיב לה השתא מידי ואמר לה התקדשי לאחר שלשים יום הויא מקודשת כדאמרין במסכת קדושין (דף נט).

דף מט.ב

ת"ש - ממתניתין מת האב בתוך שלשים בחזקת שלא נפדה כו' - עד שיביא ראיה גרסינן ואי מייתי ראיה הוי פדוי וקשיא לשמואל. **ודידיה** - חמש סלעים דידיה אזיל כהן וטריף ממשעבדי שהרי שיעבודו של כהן קדם והיינו דקאמר שמצותו על אביו כלומר שמאביו נשתעבדו אותן נכסים לכהן. **ובהנך חמש בני חרי פריק לבניה** - מיד דאי יהיב בני חרי משום פדיון דידיה תו לא מיפריק בנו דשמא שיעבוד הלקוחות קודם ללידת בנו. **לאו ככתובה בשטר דמיא** - ואי יהיב בני חרי בשביל פדיון בנו תו לא מיפריק איהו דכהן לא מצי טריף לקוחות. **מתני'**. **מנה צורי** - מפרש בגמרא. **חמשים של אונס ושל מפתה** - כלומר וכן חמשים של אונס וכו'. **וכולן בשקל הקדש** - דהו עשרין מעין ואותן מעין שבמעות מנה צורי ובגמ' מפרש למה לי למהדר ולמיתני האי וכו'. **חוץ משקלים** - שקלים הבאים בלשכה באדר אין מביאין שם אלא מטבע של חצי שקלים. **גמ'**. **מנה של צורי** - היוצא במדינת צורי דהסלע ד' זוזים והזוז במשקל זהב של משקל שני פשיטין ומחצה למשקל הברזל. **רב אמי אומר** - סלע צורי היינו דינר ערבא ישמעאלי ולא פירש לי שיעורו ומצאתי בתשובת הגאונים בבליים ששבעה דינרים האמורים בכל הש"ס שהדינר שש מעה כסף עושין עשרה מאותן של ערביא ובלשון ערבי קורין אותה מגרעות. **איסתירא סוסריתא** - סלעים מיושנים. **דמזדבנא תמניא** - מינייהו בדינרא.

דף נא

דינרא הדריינא - דינר זהב שטבוע במטבע אדריינוס קיסר וטוריינוס קיסר. **ושייפא** - שם המלך. **דמיזבין בכ"ה דינר של כסף** - בדינר צורי. **דל מינייהו שתותא** - ואינך לפדיון הבן דס"ל דסלעים של בכור הם סלעים של ד' דינר והוא סלע צורי דמטי לחמשה סלעים עשרים דינר. **עשרים וחד נכי דנקא הו** - דל שתות מכ"ד ופשו עשרים ודל שתות מחד זוזא פשו כ"א נכי דנקא. **אלא**

דל שתותא וזוא - ואכתי עשרים נכי דנקא הוו דכי מדלית שתות וכי הדר מדלית חדא פשו עשרים נכי שתות. **אלא דל בריש זוא** - ופשו כ"ד והדר דל שתות מכ"ד ופשו עשרים והנך לפדיון הבן אזלי. **דהוו להו עשרין מתקלי במתקלא דינרא** - במשקל דינר צורי כדפרישית. **דאינון עשרין ותמניא ופלגי ופלגא דנקא** - בדינרא ערביא דדינר צורי עושין השבעה עשר בדינר ערבי והי"ד עושין כ' פשו להו שש צורים דעבדי ח' דינרים ערביים ופלגא [ופלגא] דנקא דהוא פונדיון דדינר הוו י"ב פונדיונין אלא שפונדיוני צורי גדולים ושל ערביים קטנים וכיון דשבעה צורים עושין עשרה ערביים מטי לכל דינר צורי דינר ערבי וחמש פונדיונין ערביים ושביעית פונדיון דצא וחשוב לשבעה דינרים חמש פונדיונין ושביעית פונדיון לכל דינר הוו להו ל"ו פונדיונין טופייאנא דאינון ג' דינרים ואישתכח דשבעה הוו עשרה הלכך ז' דינר צורים הוו עשרה והי"ד הוו עשרים ופשו ששה דינר צורים הוסף לכל דינר חמשה פונדיונין ושביעית הוו להו ל"א פונדיונין טופייאנא בציר פורתא וההוא פורתא לא חשיב בין פונדיונין ועשה אותן דינר הוו ל"א פונדיונין שני דינר ופלגא דדינר ופונדיון אישתכח דששה דינרי צורים עושין תמניא ופלגא ופלגא דנקא של ערביים ולשון זה שפירשתי כתוב בספרים ולא פירש לנו כי לא פירש מפי הרב הגדול כל הך מילתא דהוו להו עשרין מתקלי במתקלא דינר דאינון כ"ח ופלגא ופלגא דנקא אבל מצאתיה בתשובת הגאונים. **סילעין דאורייתא תלתא** - דינר צורים הוו ותילתא דהן עשרין מעין. **והלא סלע של קודש** - המקדיש שדהו בשנת היובל היה פודה בית זרע [חומר] שעורים בחמשים סלעים ובתורת כהנים גבי מקדיש שדהו קתני כערכך יקום נותן מ"ט סלעים ומ"ט פונדיונין למ"ט שנים של יובל והלא סלע של קודש כו' כלומר ולמה אמרנו מ"ט פונדיונין והלא סלע של קודש מ"ח פונדיונין אישתכח דקא פריק בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל ופונדיון. **פונדיון זה מה טיבו** - והלא לא נאמר אלא חמשים שקל כסף. **קולבון לפרוטרוט** - הכרע הוא האי פונדיון דמטי קולבון מעה קטנה לכל אחד לפרוטרוט משמע לכל אחד בפני עצמו כדאמרינן בפרק ראשון (לעיל בכורות דף ה) ולא מנאו הכתוב אלא בפרוטרוט קתני מיהת סלע של קודש ארבעים ושמונה פונדיונין והיינו ארבעה דינר צורים דהכי אמרינן בקדושין (דף יב) שש מעה כסף דינר מעה שני פונדיונין נמצא דינר י"ב פונדיונין וסלע ארבעים ושמונה אלמא סלע דאורייתא ארבעה דינרין וקשיא לרבא. **ומשנינן בתר דאוסיופנו עליה** - על

סלע דאורייתא הוסיפו שתות ועשאוהו למדת סלע צורי עשרים וארבעה מעין. **יהיה** - עשרים גרה יהיה השקל משמע עוד הויה אחרת. **בפרשת ערכין כתיב הוא** - בסדר ויקח קרח כתיב עשרים גרה הוא שלא יפחות. **רב אחא** - כהן היה ושלח רב אשי לרב אחא. **לישלח לי מר תילתא** - שנתתי לך יותר מדאי כרבא דאמר סלע דאורייתא שלש דינרין ותילתא מטי לחמשה סלעים ט"ו דינר והתילתא דאינון שתי דינרין נכי תלתא דמטי לסך הכל שבסר זוז נכי תילתא. **שלח ליה רב אחא** - תשלח לי מר תלתא זוזי דהא אוסיפו עלייהו ועשאום למדת צורי דהוו חמש סלעים עשרים זוז. **ליטרין** - מנין דהוא עשרים וחמשה סלעים. **קינטרין** - מאה סלעים בכל שקל. **דכתיב עובר לסוחר** - שבכל מקום שיש סוחרים מקבלין אותו בתורת שקלים. **והאיכא דזכתא דקרו לתקלא דיזיהו קינטריא** - שגדול במדת קינטרא הלכך קינטריא יהיב ליה. **מפני כספה [זוהבה] של ירושלים** - שהיה בלשכה והוא של הקדש ואסור לזרים וכשלקחוהו עובדי כוכבים ערבוהו עם זהובים. **וחיללוהו** - משמע כיון שבאו פריצים חיללוהו נפק לחולין. **הויא רובא דעלמא** - בתמיה דעליה בעי איתסורי כל זהבים שבעולם. **הדריינא טריינא שיפא** - אלו היו ממטבעות של ירושלים ורובן של אלו באו מירושלים.

דף נב.

כסף צורי - היכא דכתיב שקל הוי סלע צורי דהוא ארבעה דינרי כדאוקי רבי יוחנן לעיל והיכא דלא כתיב שקל אלא כסף הוי דינר צורי. **כסף מדינה** - שמינית של כסף צורי והוא איסתירא סווסריאתא דאמרן לעיל. **טענה** - שאדם טוען לחבירו כך וכך מסרתי לך. **שבועת הדיינין** - הבאה מחמת הודאת מקצת הטענה אינו נשבע אלא א"כ טענו שוה שתי מעות שהן שליש דינר ואע"ג דכתיב כי יתן איש אל רעהו כסף. **שאני התם** - דאקשיה רחמנא לכסף בהדי כלים שנים כל דהו אפי' אין שוין דינר אף כסף שנים. **ומה כסף דבר חשוב** - ומעה כסף הוי חשוב אף כלים דבר חשוב ולא כל דהו ממש. **הפורט סלע** - מדמי מעות מעשר שני שהיו לו פרוטות ורוצה להחליפן בסילעי כסף מפני משוי הדרך והתם מסיים פלוגתא בית שמאי אומרים בכל הסלע מעות כו' ומיהו שמעינן מינה דמכר המעשר בפרוטות וכתיב ונתת בכסף. **הכסף כסף ריבה** - תלתא זימני כתיב התם כסף ונתת בכסף וצרת הכסף ונתת בכסף וריבה כל מילי. **ש"פ** - והיינו נחשת. **[קדש קדש ממעשר]** -

במעשר שני כתיב קדש וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור וגו' ובהקדש כתיב ואיש כי יקדיש את ביתו קדש. **ויצאה חנם אין כסף** - ומהתם גמרינן קדושין דאמרינן אין כסף לאדון זה ויש כסף לאדון אחר. **קצוב** - דאיכא שלשים חמשים אבל בכל הנך דפרכינן ליכא קצבה. **התוקע** - המכה את חבירו באזנו לשון מורי בבבא קמא וכאן שמעתי תוקע ממש שתקע מפיו באזנו וראיה ללשון מורי בב"ק וכאן שמעתי אל תהי בתוקעי כף שמכין בכפס על כף חביריהם להיות ערבים בשביל אחרים וקמ"ל רב אשי דלא תימא סלע צורי ליתבי ליה דהוא ארבע זוזי אלא סלע מדינה דהוא פלגא דזוזא שמינית שבסלע צורי.

דף נא.א

זוזא מאכא - שנפחתה צורתו ולא הוה שקיל ליה כלומר לא היה ניקח בעיר להוצאה לא היה הדינר שקול ושוה לו כלום. **הא תו למה לי** - האי וכולם הא תנא ליה. **משום אונס ומוציא שם רע** - איצטריכא ליה למיתני האי וכולם בשקל הקודש משום דרישא לא תנא שקל הקודש ומיהו פשיטא לן באינך כולהו דסלעים נינהו דהא בפדיון הבן כתיב (במדבר ג) חמשת שקלים לגולגלת ובעבד כתיב (שמות כא) שלשים שקלים יתן (בעל השור) לאדונו ובמפתה כתיב (שם שמות כב) כסף ישקול אבל באונס ומוציא שם רע לא כתיב שקל וסד"א [הא] דתנא ברישא במנה צורי כל חד וחד כי דיניה קאמר דהיכא דכתיב שקלים יהיב שקלים צורים והיכא דלא כתיב שקלים ליתבי דינרי צורים קמ"ל סיפא וכולם בשקל הקודש דמילף ילפי מהדדי בכסף קצוב מכסף קצוב כדרב אסי דלעיל אית ספרים דכתוב הכי אטו כולהו בני פדיה נינהו וקפריך אמתניתין דנקט לשון פדיה בכולהו דקתני וכולן נפדין והא לא שייכא לשון פדיה אלא בבכור תני כל הנפדין נפדין בכסף ושוה כסף כל הנפדין כגון בכור אדם והקדשות ומעשר. **מעשר שני** - אינו נפדה אלא בכסף טבוע ולא בשוה כסף ואפי' פרוטות טבועות שפיר דמי. **והראיון** - לקנות עולת ראייה הנקנית בשתי מעות כסף כדאמר' בחגיגה (דף ב) הראייה שתי כסף והנך שתי כסף טבועות בעינן. **מצרפין שקלים לדרבנות** - בני העיר ששולחין שקליהם לירושלים מצרפין אותן ולקוחין מהן דרבנות הוו זהובים טבועים דרבנות אין שאר זהב לא שאינו טבוע ובמסכת שקלים (דף ד) מפרש טעמא שמא תיזול מרגליות כו' והוא הדין לכל שוה כסף שמא יזול

ונמצא הקדש מפסיד אבל טיבעא לא זייל. **וצרת הכסף** - דבר שיש עליו צורה. **ה"ג ראיון תני [נמין] רב יוסף** - שלא יביא סיגה כסף סיגיל' אלא טבוע והיינו ברייתא דרב יוסף לאו לפרושי אלא לסיועי. **מתני' אין פודין בכור אדם לא בעבדים כו'** - אע"ג דאמרן לעיל בכורות (דף מט) בכסף ובשוה כסף. **ולא בשטרות** - שאם יש לו שטר על חבירו בה' סלעים ונתנו לכהן שיגבה אותו חוב בפדיון בנו אינו פדוי. **ולא בהקדישות** - מפרש בגמרא. **כתב לכהן שהוא חייב ליתן לו ה' סלעים** - משום פדיון בנו. **ובנו אינו פדוי** - כדאמרין בגמרא שמא יאמרו פודין בשטרות. **לפיכך** - דאמרן חייב ליתן לו ה' סלעים אם רצה הכהן לתנם ולהחזירם לו במתנה רשאי אבל תקנתא אחריתי ליכא. **יהיה לך ופדה תפדה** - כשיהיה לך הפדיון אז יהיה פדוי והאי קרא לאהרן אמר ליה רחמנא. **גמ' מיעט** - כסף ולא מידי אחרינא. **מיעט שטרות** - דלא חשיבי מידי. **תפדה חזר וכלל** - ואע"ג דהאי תפדה כתיב קודם לפרט אפ"ה דיינין ליה בכלל ופרט כדאמרין לקמן. **שהוקשו לקרקעות** - והתנחלתם אותם וגו' (ויקרא כה). **הסול** - ברוק"א - בלע"ז. **הסירא** - קוץ. **מכתב** - עט. **ואמרין** - במסכת קדושין (דף כא). **במאי קא מיפלגי רבי דריש כללי ופרטי** - ולקחת כלל מרצע פרט ונתת באזנו חזר וכלל מה הפרט מפורש של מתכת אף כל של מתכת. **ורבי יוסי ב"ר יהודה דריש ליה ברבויי ומיעוטי** - ומאי רבי רבי כל מילי ומאי מיעט מיעט סם. **הכא** - היינו טעמא דדריש ריבויי ומיעוטי כדתנא דבי ר' ישמעאל בשילהי אלו טריפות (חולין פז) כל מקום שנאמר במים במים ב' פעמים כלומר כל מקום שנאמר ב' כללות זו אצל זו ופרט אחריהן כגון הכא את זה תאכלו מכל אשר במים אשר לו סנפיר וקשקשת במים דהיינו שתי כללות דמשמע דבכל מים בעינן סנפיר וקשקשת ופרט כתיב אחריהם בימים ובנחלים דמשמע בימים ובנחלים שנובעים הם בעינן סנפיר וקשקשת אבל הגדילים במים מכונסין מיתאכלי בלא סנפיר וקשקשת אין זה כלל ופרט לא דיינין ליה בכלל ופרט אלא מטילין הפרט ביניהן ודנין אותו ברבויי ומיעוטי והכא נמי ופדויו מבן חדש כלל תפדה חזר וכלל הרי שתי כללות הסמוכות זה לזה והפרט אחרייו הלכך בריבוי ומיעוטי דרשינן להו. **ורבנן** - דדרשי להו בכללי ופרטי סברי כדאמרין במערבא.

דף נא.ב

ולא הקדשות נפדין בכל אלו - בעבדים שטרות וקרקעות והתם נפקא לן

מקראי בתורת כהנים בפרשת ערכין. **שמא יאמרו פודין בשטרות** - אפ"ל אין נותנין כלום אי נמי בשטר שיש לו על חבירו. **בנו פדוי לכשיתן** - שהרי נתן הפדיון. **בבת אחת** - שהניח לפני כולן חמש סלעים והלך לו. **בזה אחר זה** - ולכהן אחר הכי תניא ליה בתוספתא יצא. **נטלן** - הכהן והחזירן לו יצא. ר' **טרפון** - כהן היה. ר' **חנינא** - כהן היה. **אזיל ויתב קמיה** - כדי שיראנו מהלך ובא לפניו ויחזיר לו חמש סלעים שנתן בנו. **א"ל לא גמרת ונתת** - נתניה גמורה אלא כדי שאחזירם לך. **מידעם ביש עבדת** - דבר רע עשית הלכך אין בנך פדוי אם אחזירם לשון אחר אפילו לא אחזירם אין בנך פדוי. **מנלן** - דחייב באחריותו ואע"ג דקא נסיב קרא במתניתין קבעי מנלן ולקמן פריך ליה רב פפא. **אתיא ערך ערך** - כתיב הכא בבכור (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה בערך מה ערכין חייב באחריותן עד שיבאו לידי גזבר כדאמר בפרק בתרא דשחיטת חולין (דף קלט) ונתן את הערך ביום ההוא וגו' (ויקרא כז) חולין הן בידך עד שיבאו לידי גזבר. **מה עולת ראייה חייב באחריותה** - דהא חובה היא עליה דלא גרעה היא מנדר שאם מתה או נגנבה חייב באחריותה דכמאן דטעין ליה אכתפיה דמי ועוד דכתיב (שמות כג) לא יראו פני ריקם ואם מתה או נגנבה ולא פרע ליה אישתכח דאיתחזי ריקם בעזרה אבל מלא יראו דבכור לא הוה שמעינן דההוא לאו פנים ממש קאמר דהא לאו בעזרה מייתי לה דלכהן יהיב ליה והוה אמינא בהפרשה סגיא ליה. **קרא לקרא** - קרא צריך לאיתווי לסיועי לקרא הא תנא דמתניתין קרא אחרינא קנסיב לה. **מנלן** - דחייב לתת לאחר מיתה. **ערך ערך מערכין** - דאמר במסכת ערכין (דף כ) אמר ערכי עלי ומת יתנו היורשים אמר ערך פלוני עלי ומת על הנודר ליתן ומקרא יליף במסכת ערכין ובתורת כהנים יכול אם אמר ערך פלוני עלי ומת יהא פטור ת"ל יעריכנו אפילו מת והכי נמי כי מת לאחר ל' נתחייב האב בפדיונו. **מה עולת ראייה יורשין חייבין** - דעולת חובה היא ה"נ כי מת לאחר ל' נתחייב האב בפדיונו וגבי עולת חובה תנן האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה. **אף כאן יורשין חייבים** - לאחר מיתת האב והבן דהוון מחוייבים ומתו. **מתני'**. **בנכסי האם** - נכסי מלוג. **בשבח** - אם השביחו נכסים לאחר מיתת האב קודם שחלקו אין הבכור נוטל פי שנים בשבח אלא שמין מה שהיו שוין בשעת מיתת אביהן והבכור שנטל ב' חלקים בקרקעות יתן מעות לפי ששוה שבח חלק השני שנטל בשביל הבכורה ואותן מעות יחלקו בין כולם. **בראו** - בנכסים שלא היה אביהן מוחזק בשעת מיתתו אבל ראויין

היו ליפול לו בירושה ונפלו להן לאחר זמן אין הבכור נוטל פי שנים בהן.

דף נב.א

ולא האשה בכתובתה - לא בשבח שהשביחו אם אינם שוין הנכסים בשעת מיתת בעלה כדי שיעור כתובה ואח"כ השביחו אינה נוטלת אלא כמה שהיו שוין ולא בראוי כבמוחזק. **ולא הבנות** - שהיה מקבל עליו לזון את בתה שהיה לה מאיש אחר חמש שנים אינה ניזונת לאחר מיתתו אלא לפי מה שהנכסים שוין לא בשבח ולא בראוי. **ולא היבם** - שנוטל פי שנים חלקו וחלק המת שייבם את אשתו אינו נוטל [בחלק] אחיו לא בשבח ולא בראוי. **וכולן אין נוטלים כו'** - מפרש בגמ' אמאי נקיט ליה. **גמ'** **כי הוא ראשית אונו ולו משפט הבכורה** - משמע דאדידיה קאי כלומר בנכסיו משפט הבכורה ולא בנכסי אשתו. **לו** - לאב בשעת מיתה. **בעל חוב** - שהלוח לחבירו מעות ומכר לוח הנכסים והשביחום לקוחות טורף בעל חוב הגוף והשבח והך אשה נמי בעלת חוב היא. **מקולי כתובה** - זה אחד מקולי כתובה. **בכור קרייה רחמנא** - והיה הבכור אשר תלד ומוקמינן ביבמות (דף כד) דביבם מיירי וקאמר רחמנא דמצוה לייבם בגדול. **יקום על שם אחיו** - והיינו לנחלה כדאמר ביבמות (שם דף כ"ד) בכור קריי' רחמנא ודינו כבכור דלא יטלו בראוי ובשבח בין מיתת אביהם לייבום. **והרי קם** - משעה שנשא אשת אחיו כמו פי שנים בנכסים ברשותו וכי אשבח ברשותו אשבח ונוטל פי שנים אף בשבח.

דף נב.ב

שבחא דממילא - שלא טרח בה אחיו. **כגון חפורה והווי שובלי** - שהיתה התבואה שחת בשעת מיתתו ועכשיו נעשו שבלים. **או שלפופי והווי תמרי** - סמדר ועכשיו נעשו תמרים גדולים וקמ"ל דאפ"י בהאי שבחא לא שקיל בכור אלא כאחד מן האחין ושמינ אותן מה היו שוין כשמת האב ובהנהו דמיל' שקיל פי שנים דאי מרישא ה"א אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ה"מ בשבח שטרחו בו אחים כגון זיבול שדות וקשקוש ועידור. **נכסי דאבי אבא** - אם היה אבי אביהם חי בשעת מיתת אביהם והיו נכסים ראויין ליפול להם כשימות אע"ג דודאי עתידים ליפול להם ואפ"י יש לו בן אחד יטלו אלו חלק אביהם וסד"א כמחזק דמו וקמ"ל סיפא דאי מרישא ה"א ראוי דקתני רישא דאין הבכור נוטל בו כגון שנפלו לו נכסי אחי אביהם שהיה לו בנים בשעת מיתת

אביהם של אלו ומתו בניו ואח"כ מת הוא דנכסים הללו לא היו ראויין להם בשעת מיתת אביהם אלא מספק. **מתני'.** **והמייבם את אשת אחיו** - ונטל חלק אחיו ירושה גמורה היא ואינו מחזיר ביובל. **מתנה כמכר** - ויוצאה ביובל. **היורש את אשתו** - יחזיר קרקעות לבני משפחתה בדמים וינכה להם מן הדמים ובגמ' מפרש לה. **גמ'.** **ירושת הבעל דאורייתא** - לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אותה מכאן שהבעל יורש את אשתו ביש נוחלין (ב"ב קיא). **תשובו** - איש אל אחוזתו קרא יתירא הוא דהא כבר נאמר (ויקרא כה) ושבתם איש אל אחוזתו והלכך לרבות את המתנה. **והנך אחריני** - דמתני' להכי מודו רבנן דאינם חוזרין דכולהו ירושה נינהו. **פי שנים** - מקיש חלקיו זה לזה דמה חלק פשיטותו הוי ירושה כדכתיב ביום הנחילו את בניו. **אף חלק בכורתו ירושה** - וירושת הבעל דאורייתא ויבם בכור קרייה רחמנא. **ומחזירין זה לזה** - וחוזרין וחולקין. **אין חוזרין לבטלה** - שיהא מאבד בכורתו אבל חוזרין וחולקין ונטל פי שנים כבתחלה. **מכלל דר' אלעזר דאמר חוזרין לבטלה קאמר** - בתמיה. **טובה חכמה עם נחלה** - טוב טעם חכמת חריפות האמורה עם נחלת הברייתות שהיה רב ששת בעל ברייתות דאי הוה שמיע ליה לרב ששת הא דרביה לא הוה פריך מידי. **מקום מעמדו** - שעושין מעמדות שבעה למת. **בעל כרחו** - של לוקח. **דמי קבר אשתו** - דהוא חייב בקבורתה כדאמר במסכת כתובות (דף מז). **הדרן עלך יש בכור**.

דף נגא

מתני'. **מעשר בהמה כו', בכבשים ובעזים** - כלומר ונוהג בכבשים ועזים. **חדש** - שנולדו לאחר אלול. **ישן** - שנולדו קודם אלול. **ואין מתעשרין חדש וישן מזה על זה** - כדמפרש בגמרא. **גמ'.** **לימא מתני'** - דקתני נוהג בחוצה לארץ. **מעשר דגן** - אינו נוהג אלא בארץ דקאמרינן בפ"ק דקדושין (דף לז) כל מצוה שהיא חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ וילפינן ליה מקראי. **ליקרב** - לאו קדוש ומתני' דקתני נוהג ליקדש קאמר ומפרש בסמוך למאי הלכתא קדוש. **דיקא נמי** - דר"ע מהקרבה הוא דקממעט לה מדנסיב הש"ס למילתיה מוהבאתם שמה דהיינו הקרבה. **במומו** - דימתין עד שיומם ואוכלן מעשר בהמה בין תם בין בעל מום דבעלים הוא דלא אשכחן קרא דליתביה לכהן. **כדרב הונא** - דאמר לקמן בהאי פירקא בכורות (דף נח). **גזירה משום יתום** - ה"נ גזרה משום יתום שלא יכניס יתום לדיר להתעשר דאמר במתני' הכל

נכנסים לדיר להתעשר חוץ מכלאים וטריפה ויוצא דופן ומחוסר זמן ויתום ולהכי נקט רב הונא יתום טפי מכל הני משום דהתם גבי מילתיה לא שייך למימר אלא לקוח ויתום לקמן בהאי פירקא יתום שמתה אמו בשעת לידה זה פירש למיתה וזה פירש לחיים. **מעיקרא נמי** - כשהמקדש קיים נגזור משום יתום. **אלא** - להכי לא גזרינן בזמן בית המקדש דאפשר בהכרזת ב"ד שלא יכניס אדם יתום לדיר להתעשר הילכך האידנא נמי ליפרשו ואפשר בהכרזה. **משום תקלה** - דאין לנו על מה להקריב וצריך לשהויי עד שיומם ואתי ביה לידי תקלה דגיזה ועבודה או שוחטו בלא מום. **ואין מחרימין** - דחרם הוא קדש כהקדש דכתיב כל חרם קדש קדשים וגו'. **תיעקר** - דלא ליתי בה לידי תקלה. **מתה מאיליה** - ברעב. **בכור בדיזן תליא** - בתמיה. **הכי קאמר** - הכי פרכינן הואיל וחיישת לתקלה לקנינהו לאודנייהו דאימהות לעובדי כוכבים כי היכי דתיהוי יד עובד כוכבי' באמצע ולא ליתי לידי בכורה.

דף נגב.

ומשני אפשר - בתקנתא אחריתי כדרב יהודה והא עדיפא מהך כדאמרן בפירקא קמא (לעיל בכורות דף ג) דמש"ה כלאי חיותיה דרב מרי דהוה מקני לאודנייהו לעובד כוכבים משום דמפקע להו אפי' מקדושת כהן. **ה"נ** - גבי מעשר אפשר בתקנתא דלא צריך לשהויי דלישדי ביה מומא מעיקרא. **ומשני** - מי ידע הי נפיק. **בריש עשרה** - בעשירי. **לא יבקר** - משמע שהוא לא יוציאנו אלא הוא יוצא מעצמו. **וכי תימא אפשר דשדי ביה מומא בכוליה עזריה** - קודם שיעשר - דעדיין הן חולין ומותר להטיל מום ואח"כ יעשר דמעשר חל על בעל מום כדכתיב (ויקרא כז) לא יבקר בין טוב לרע. **וקפריך ה"נ לגבי בכור** - דקאמרת יטיל בהן מום איכא למיפרך מהרה יבנה בית המקדש כו'. **ה"נ אפשר בלקוחין** - שהלקוחין א"צ להטיל בהם מום שהרי פטורין מן המעשר דקתני במתני' הלקוח והניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה. **ומשני כיון דאיהו שדי מומין בכוליה עזריה** - פטורין הנולדים אצלו הוו לקוחים דבר מועט ושכיחי מומי טובא דפסלי בקדשים ואפי' דוקין שבעין פסלי הלכך לא שכיחי בהמות להקרבה משום הכי לא מפרישינן מעשר. **ואליבא דר' יוסי הגלילי** - אצטריך לאשמועינן לרבות קדשים קלים שאם הפקיד אצל חבירו בהמות שלמים וכפרו ונשבע עליה ואח"כ הודה ישלם קרן וחומש ואשם דקרינא ביה בה' ובעמיתו דכתי' ומעלה מעל בה' וכחש בעמיתו ישלם

ושלמים יש בהן לה' ובעמיתו. ה"נ - דליעשרו. **יהיה קדש** - עשירי יהיה קדש. **קדושת מעשר** - מפרש לקמן ויעבור עליהו בלא ימכר ולא יגאל. **מקדושה לקדושה** - שאין קדושת מזבח חלה על קדושת בדה"ב ואע"ג דקדושת מזבח חמורה ולא קדושת בדק הבית על קדושת מזבח שיהא חייב ליתן דמיהן לבדק הבית. **אבל מקדישין** - קדשי מזבח לקדשי בדק הבית. **הקדש עילוי** - טובת הנאה שיש לו מקדושת מזבח יכול ליתן לבדק הבית וזו היא טובת הנאה דיכול ליטול סלע מישראל אחר על מנת שיתננה לבן בתו כהן שיקריבנה כדאמרן בפ' עד כמה (לעיל בכורות דף כז) עילוי היינו שמעלה בדמים אותו שיעור טובת הנאה ונותן לגזבר. **ומחרימין אותן** - בקדשי מזבח מחרימין ויתן לכהן כפי טובת הנאה שיש לו בהן אבל חלק מזבח לא חיילא שום קדושה אחריתי. **מהו דתימא** - היינו טעמא דלא חיילא קדושת מזבח אקדושת בדק הבית דכל בהמה לאו לעולה קיימא שהרי רוב בהמות עומדות לאכילה הלכך כי אקדשה לבדק הבית שפיר אקדשה וגמר וחיילא עלה קדושת בדק הבית דתו לא לשנייה לקדשי מזבח אבל לגבי מעשר דכל בהמה למעשר קיימא אע"ג דאקדשה לשלמים לא פקע תורת מעשר מינה. **ולמאי נפקא מינה** - אי הוה חיילא קדושת מעשר אשלמים הא לא חמיר מעשר משלמים. **למיקם עלה בלא ימכר ולא יגאל** - דשלמים הוו בני פדיון קמשמע לן יהיה קדש ולא שכבר קדש. **מה מעשר דגן מחדש על הישן לא** - דכתיב (דברים יד) היוצא השדה שנה שנה היוצא שנה אתה מעשר ולא משנה זו לשנה שעברה ולא משנה שעברה לשנה הבאה. **מה מעשר דגן ממין על שאינו מינו לא** - כדאמרינן לקמן תן חלב לזה ולזה. **וצאן** - דמשמע כל צאן מין אחד חשוב לענין מעשר. **הכתיב עשר תעשר** - דאתקש למעשר דגן. **לשנה הקשתיו** - מעשר בהמה למעשר דגן שלא יתרום משל שנה שעברה שנולד קודם אלול על שנולדו לאחר אלול. **ולא לדבר אחר** - מין במינו. **אין תורמין** - במעשר דגן קמיירי. **תן חלב לזה וחלב לזה** - היינו תרומה ומעשר כדכתיב (במדבר יח) בהרימכם את חלבו ממנו וקאמר רחמנא שיתן לכל אחד מעשרותיו בפני עצמו.

דף נד.א

אשכתן תירוש ויצהר - דאין מעשרין מזה על זה דהכי כתיב חלב לכל אחד. **תירוש ודגן** - דלא כתיב בתרוייהו אלא חד חלב מנלן דלא יתרום מדגן על

תירוש ומתירוש על דגן. **דגן ודגן** - חיטין על שעורין ושעורין על חיטין. **גפנים וזיתים** - אינן כלאים זה עם זה דגן ודגן כלאי זרעים מדרבנן דגן ותירוש כלאי כרם מדאורייתא. **ולר' יאשיה דאמר** - דגן ותירוש אינן כלאים ודגן ודגן אינן כלאים עד שיזרע שלשתן בבת אחת במפולת יד. **היכי מייתי לה** - בק"ו. **אפילו ע"י דבר אחר** - שאם זרע מין שלישי או חיטין או שעורים אינן כלאים עד שיהא ב' מינין דגן ומין כרם. **תירוש ודגן** - שהן ב' מינין כלאים ע"י מין שלישי או דגן ודגן שהן כלאים על ידי כרם אינו דין כו'. **ושני מינין בעלמא** - שאינו דגן כגון פולין ועדשים מנלן דלא יתעשרו מזה על זה. **הני** - כל שאר מינין דרבנן דמדאורייתא אינו חייב במעשר אלא דגן תירוש ויצהר וכל דתקון כעין דאורייתא תקון שלא יתעשרו ממין על שאינו מינו.

דף נדב.

יתעשרו מזה על זה - בקר וצאן. **אמר קרא העשירי** - דסמך מעשר אבקר ועשירי סמך אצאן דהשתא כתיב מעשר אכל חד וחד. **כבשים ועזים נמי** - לא ליעשרי כי היכי דלעיל כתיב חלב איצהר וחלב אתירוש ודגן ודרשינן דגן דגן מק"ו דתירוש ויצהר וה"נ דרשינן ק"ו דחדש וישן. **ומשני** - וצאן משמע כל צאן א'. **ראשיתם** - סמוך לדגן הוי ראשיתם לומר תן ראשית לכל דגן ודגן בסדר ויקח קרח. **בשלמא התם דרשינן וצאן משמע כל צאן א'** - דמייתרי לן קראי. **דאי ס"ד כבשים ועזים נמי** - לא ליעשרו אהדדי לכתוב רחמנא וכל מעשר בהמה ואנא ידענא דמין על שאינו מינו לא דאתי מק"ו מחדש וישן. **וכי תימא אי כתב בהמה ה"א חיה בכלל בהמה** - וליחייב חיה במעשר כדקי"ל בב"ק (דף נד) חיה בכלל בהמה להרבעה משום הכי לא הוה צריך למכתב בקר וצאן דאנא גמיר תחת תחת מקדשים כתיב הכא (ויקרא כז) תחת השבט וכתוב התם (שם כב) תחת אמו והתם חיה לא דכתיב שור כשב ועז הלכך לכתוב בהמה ואתי בק"ו מחדש וישן דמין בשאינו מינו לא ולהכי כתב בקר וצאן למימרא דבקר וצאן הוא דאין מתעשרין הא צאן וצאן מתעשרין אלא הכא גבי דגן לא מיסתבר קרא למידרש דתירוש ודגן הוא דאין מתעשרין הא דגן ודגן מתעשרין דמי סגיא דלא כתב דגן למעוטי שאר מינין דלא ליחייבו במעשר מדאורייתא. **אימא לערבו לבקר וצאן** - כלומר מנא ליה לרבא דלהכי כתיב בקר וצאן דלא יתעשרו מזה על זה אימא להכי פרטינהו קרא בהדיא לערבינהו דליעשרו אהדדי דאי הוה כתב בהמה הוה מייתנין מחדש וישן

דמין בשאינו מינו לא ולהכי אדכרינהו בהדיא למימרא דליעשרינהו אהדדי וקס"ד דרב הונא דמדרבא לית ליה ראשיתם העשירי נמי לית ליה לרבא דלידרוש תן עשירי לזה ועשירי לזה הואיל ולא כתב מעשר בקר ומעשר צאן. **ממין על שאינו מינו לא** - וא"ת בכבשים ועזים נמי א"כ ריבויא דבקר וצאן מאי אהני ואם תאמר מה ראית מסתברא דמעוטינהו דהיקישא לבקר וצאן אתא דלא ליעשרו אהדדי דהא לא דמו כלל אהדדי וריבויא דבקר וצאן לרבוויי כבשים ועזים דהא דמו אהדדי לענין קרבן דהאומר הרי עלי מן הצאן יכול להביא בין כבש בין עז. **הדר ביה רבא מההיא** - קמייתא וסבירא ליה נמי דלמילי אחרנייתא נמי איתקש למעוטי בקר וצאן וכבשים ועזים דמתעשרי נפקא לן מריבווייא דבקר וצאן וכי פרכינן בריש שמעתין אי הכי חדש וישן נמי לאו פירכא היא דהא בחדש וישן כתיב בקרא בהדיא דאיתקוש דהא בקרא דהיקישא כתיב שנה שנה. **מתני' מצטרף כמלא רגל בהמה רועה** - כפי שיעור שהבהמה מתרחקת והולכת כשהיא רועה דהיינו ט"ז מילין ל"א כפי מה שהבהמות רחוקות זו מזו ויכולות להשתמר ברועה אחד והיינו ט"ז מילין כדמפרש בגמרא דהכי שלטא עינא דרועה ואם יש לו חמשה בהמות בכפר זה וחמשה בהמות בכפר אחר רחוק מזה ט"ז מילין מביאן לתוך דיר אחד ומעשרן ואם רחוקות יותר פטורות ובגמרא מפרש טעמא. **שלשים ושתים מיל** - פריך בגמרא מאי קאמר. **היה לו באמצע** - אותן האמצעיות מצטרפות את הצדדין והאי דקתני מביא ומעשרן באמצע לא מביא ממש קאמר. **הירדן מפסיק** - שאם יש לו חמשה בהמות מכאן וחמשה מכאן וירדן באמצע אין מצטרפות ופטורות וטעמא מפרש בגמרא. **גמ' תעבורנה הצאן על ידי מונה** - משמע אם יכולות להמנות ברועה א' מיקרו צאן ותעבורנה תחת השבט להתעשר ואי לא לא. **והא קתני ט"ז מיל** - הוא דמצטרפין טפי לא. **וכמה** - יהא לו בצדדין ובאמצע שיצטרפו. **ה' מכאן וה' באמצע** - מצטרפות ומביאן לתוך דיר א' ומעשרן והחמש הנותרות בדיר מצטרפות לגורן אחר כשילדו לו עוד טלאים אבל אי הוי הנך דצד האחת קרובות לאמצעיות בתוך ט"ז מיל ואותן שבצד שני רחוקות יותר מט"ז מיל אותן הרחוקות פטורות לגמרי ואינן צריכות להמתין עד שילדו לו עוד טלאים להצטרף לגורן אחר. **דהנך ה'** - אמצעיות חזיין להכא ולהכא דכל צד דמצטרפת להו איכא שיעור מעשר אבל אם יש מכאן ה' ומכאן ד' ובאמצע ה' אין הד' מצטרפות ואינן צריכות להמתין לגורן אחר. **ה' מכאן וה' מכאן ואחת**

באמצע - אע"ג דהך חדא לא חזיא למנינא הואיל ורועה אורחיה למיזל התם ואיתויי הוא כמאן דקאי התם וקרינא ביה מונה וכ"ש ד' מכאן וה' מכאן ואחת באמצע דהך חזיא לצירופא דמניינא.

דף נה.א

מכפר עותני לכפר חנניה - שנים ושלישים מילין וציפורי מצרפתן באמצע. **תרגמה שמואל אליבא דרב** - דהא דקתני אחת באמצע לאו ארישא קאי דאיירי בחמש אלא כגון שיש לו תשע מכאן וט' מכאן כו'. **ולשמואל** - דלא בעי דתיהוי אמצעית חזייא לצירוף המנין אפילו רועה יש לו דירה באמצע ואין לו שום בהמה לצרפן. **ואפילו כליו של רועה** - מונחין באותו כפר מצרפן הואיל וסופו דרועה למיזל התם ומשקליה וקרינן ביה מונה. **דקרי ליה ואתי** - ולא מיצטריך רועה מיזל התם ולא קרינא ביה מונה. **דלא מיקרבן** - שאין יכולים לילך זו אצל זו לא הבהמות ולא רועה. **אבטילאות** - קונטריד"ש שני אפרכיות ובמלכות אחת. **נמר ונמורי** - שני אבטילאות אין מצטרפות אע"ג דסמוכות זו לזו במיל אחד. **כמקום שיש שם גשר דמי** - דהא אין שם נהר וקתני דחוצה לארץ וא"י [ואפילו] כולן עומדות בתוך מיל אלא שזו בארץ וזו בח"ל אין מצטרפין. **והירדן יגבול אותו** - בספר יהושע (יח) בגבול אחד מן השבטים. **אלא מעתה** - כל דכתיב בנחלת השבטים ותאר הגבול ה"נ דכל שבט ושבט גבול בפני עצמו ואם יש לו בנחלת שבט זה ובנחלת שבט זה (ובנחלת שבט זה) אין מצטרפין ואפילו בתוך ששה עשר מיל א"כ אמאי נקט חוצה לארץ וארץ. **זאת תהיה לכם וגו'** - לאחר שמנאן כולן עשאוה ארץ אחת. **ארץ** - כתיב בקרא זאת תהיה לכם הארץ גבולותיה דארץ חשיב חד ולא גבולות דירדן. **לר' אמי** - דאמר משום דמירחקו ליתני כל הנהרות מפסיקין. **(לימא) כתנאי** - אי ירדן חשוב ארץ כנען ולא יפסיק אי לא. **מבית יריחו ולמטה** - אבל כל מה דמשיך למעלה מיריחו לא ירדן הוא דבטל חשיבותו שמתערב בימים גדולים. **לנודר** - דהנודר מן הירדן יהא מותר לשתות מיריחו ולמעלה. **מדן** - שם מקום. **אתון** - מדוקיא דשמא ירדן מתניתו לה. **ממערב פמייס** - אלמא מדן אתי. **זכרותיה דירדנא** - עיקרו של ירדן. **זכרותא דדמא** - עיקר הדם הוי כבד. **מטמא** - באהל. **ברביעית** - בתורת דם המת. **לא שתינא ממימי פרת** - מים הנקראים פרת קאמר והלך אחר לשון בנ"א דאדם הנודר אין דעתו אלא אחר שם שהוא רגיל לקרות לאותו

מקום. **כל הנהרות** - שבעולם למטה חוץ מג' נהרות חדקל ופישון וגיחון שכל הנהרות שבעולם באים משם.

דף נה.ב

עינתא דמדליין - עינות המים הנובעות בהרים רמים והנהו הוו גבוהים מפרת והיכי אתו מפרת. **סולמי דפרת** - מקלחין תחת הקרקע - ועולין בהרים כמו סולם. **והנהר הרביעי** - דכחד מינייהו חשיב להו ואת אמרת דמיניה קאתו. **הוא פרת דמעיקרא** - הוא פרת הנזכר למעלה ונהר יוצא מעדן וגו' שהשלשה נפרדין ממנו. **יובל שמו** - של פרת ועל יובל ישלח שרשיו וגו' בעץ החיים מישתעי קרא ועץ החיים בגן עדן הוא ופרת הוא המשקה גן עדן. **פרין ורבין** - שגדל ורבה בלא שום מטר. **סהדא רבה פרת** - פרת יורד מא"י לבבל וכשהגשמים יורדין בא"י סהדא רבה הוי פרת בבבל שירדו גשמים במערבא לפי שגדל מחמת הגשמים. **מקוה ביומי ניסן** - מקוה מים חיים נובעים בבית ולא היה מניחן לטבול בנהרות שבימות הגשמים ירדו גשמים הרבה וחייש שמא ירבו מים שנוטפין מעבים לתוך הנהר שהם זוחלים דלא חזו להן משום דהוו להו ספק זבות ובזב כתיב מים חיים ל"א על הזוחלים על אותם שנפלו מן העבים לקרקע ומן הקרקע זחלו וקילחו לתוך הנהר דאי לא נוטפים משום זוחלים לא מיפסלי דאמרין בפ' ראשון דתמורה (דף יב) השאובה מיטהרת בהמשכה דהיינו שממשך מים שאובים לתוך המקוה על ידי צנורות. **זוחלין** - נובעין. **ומפצי ביומי תשרי** - כשהיו טובלות בנהר ביומי תשרי הי' עושה להם מחצלות של קנים שקורין קלויי"ש ומשליכן לתוך המים ועומדות עליהן וטובלות לפי שבימי תשרי יש טיט רך בנהרות אצל שפתם וחושש שמא יעלה טיט למעלה על רגליהן ויהיה חוצץ. **ה"ג ופליגא דידיה אדידיה** - כלומר פליגא דשמואל אדשמואל. **אין המים מטהרין בזוחלין** - דכל שעה הוו מים נוטפין רבין עליהן. **אלא פרת ביומי תשרי** - שפרת היו מימיו פרין ורבין וזוחלין הנובעים ממעינות מרובין ועוד שתשרי סוף ימי הקיץ ולא ירדו גשמים (הרי) זמן (מסורת הש"ס: [לזמן]) מרובה אלמא נהרות מתרבין ממימי גשמים ולעיל אמר מכיפיה מיבריק לישנא אחרינא הא דאבוה דשמואל הוה עביד לברתיה מקוואות ביומי ניסן מפני שהוא סוף החורף שירדו גשמים מרובים אבל באמצע החורף לא הוה עביד ופליגא אדשמואל דהוה אומר דכל שעה בעינן מקוואות אלא פרת ביומי תשרי.

דף נו.א

בניך אינו בלקוח - דלא שייכא בהו לקיחה ומתנה אלא אצלו נולדו. **ופריך** **והא בכור כתיב** - ואת ילפת מינה מעשר ועוד בכור קדוש בלקוח ומתנה שהרי משעה שנולד קדוש. **אמר קרא תעשה** - כן תעשה לשורך והא ודאי לא מצית מוקמת בבכור דהא מרחם קדוש ולא בעי עשייה שיקדישנה האיש. **לחטאת ולאשם** - דלא לייתנהו מלקוח ומתנה. **דומיא דבניך** - דמשתעי בבכור אדם מה בכור אינו בא על חטא כו'. **בכור** - אינו נדר ונדבה אלא חובה. **ואימא לעולת ראייה** - שהיא חובה ולא על חטא. **בכור אין זמן קבוע לקדושתו** - אלא כשנולד קדוש. **בשעת עשייה** - בשעה שהן ראויין להתעש' מיעט הכתוב שלא יהו לוקחין ובמעיי אמן לאו שעת עשייה היא. **ר' יוחנן חזאי בחילמא כו'** - הלילה נראה לי ר"י בחלום והואיל ונראה לי יודע אני בי שאומר היום דבר טעם. **חל על מחוסר זמן** - שאם לקחו קודם שבעת ימים ללידתו שוב אינו נכנס לדיר להתעשר וכל שכן אם לקחו גדול והא מחוסר זמן דלא שעת עשייה היא וחייל עליה דין לקוח. **ואם תימצי לומר משנה ודאי ר' שמעון היא** - דלדידיה מחוסר זמן שעת עשייה הוא ומשום הכי לקוח חל עליו ומיהו במעיי אמו מודה דאין לקוח חל עליו. **וחזר ולקחו ממנה** - ואם יש לו תשעה והוא חייבין במעשר ואם יצא אחד מן הכשירין בעשירי הרי טוב ואם יצא האתנן בעשירי יאכל במומו לבעלים. **אישתמיטתיה** - להאי מקשה הא דאמר רבי אסי כו' והכא נמי כגון שנתנו במעיי אמו.

דף נו.ב

ותיעשריה איהי - כיון דבמעיי אמו נתנו לה לא מיפסיל משום נתן במתנה ויאכל במומו אם יצא האתנן בעשירי ול"ל חזר ולקחו. **הא קמ"ל** - הך ברייתא דהאי אתנן דלא בר עשורי דזונה כותית היא דמיקרי אתנן אבל אי הוה זונה ישראלית לא מיקרי אתנן ואפילו למזבח שרי. **בעריות כתיב** - מכל התועבות האלה ובאתנן כתיב כי תועבת ה' וגו'. **מה עריות לא תפסי בהו קדושי** - דחייבי כריתות נינהו והכל מודים שאין קדושין תופסין בחייבי כריתות דאין ממזר אלא מחייבי כריתות במסכת יבמות (דף מט). **לאו זרעו הוא** - דהולד הולך אחר הכותית בפ"ב דיבמות (דף כג) בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין (בן) בנך הבא מן הכותית קרוי בנך אלא בנה. **מתני'**. **האחין שהן שותפין**

כשהן חייבין בקלבון - כדמפרש לקמן שחלקו בנכסי אביהן ואח"כ נשתתפו ואם שוקלין הסלע שלם [דהיינו] שני חצאי שקליהם ביחד (יהו כולן) חייבין לתת כל אחד ואחד מעה קטנה לקלבון דהא שני ממונות הן והרי הן כשאר בני אדם שהשוקל שקלו נותן עמו קלבון דהוא קלבון להכרע וי"א לחילוף שאין שני חצאי סלע יוצאין בסלע בלא חילוף מועט והואיל ורוב בני אדם נותנין כל אחד מחצית הסלע וקלבונו עמו כי מצטרפי נמי שנים ויהבי סלע שלם יהבי נמי קלבון שני והני אחין שחלקו וחזרו ונשתתפו דהכא הן כשאר שותפין דעלמא וחייבין בקלבון שני. **פטורין ממעשר בהמה** - כל ימי שותפותן לעולם כדקתני בברייתא בגמרא יהיה לך ולא של שותפות. **וכשחייבין במעשר בהמה** - כגון שלא חלקו ועדיין תפיסת בית ירושת אביהן קיימת דלא הוו כשותפות כדאמר בגמרא יכול אפי' קנו בתפיסת הבית ת"ל יהיה אלמא כאביהן דמו. **פטורין מן הקלבון** - שני אם נותנין בין שניהם סלע שלם דבמקום אביהן קיימי נכסי ואילו הוה יהיב אבוהון סלע על ב' בניו לא היה נותן קלבון לחילוף שכן דרך לעולם שהמחוייב שני חצאי שקלים נותן שקל שלם ולא הוי כשני אנשים המצרפין שני חצאי סלעיהם לסלע שלם. **קנו בתפיסת הבית חייבין** - במעשר בהמה כדאמרינן בגמ' והאי קנו לא לקחו במעות אלא קנו שנפלה להם בהמה מאביהם. **חלקו וחזרו ונשתתפו** - הוו כשותפין דעלמא ופטורין ממעשר בהמה וחייבין בקלבון. **גמ' יהיה לך** - (הזכרים) אשר יהיה לך (הזכרים). **ולא של שותפות** - דמשמע המיוחד לך אתה נותן ולא של שותפות. **יהיה** - מכל מקום. **ובכורות בקרכם** - לשון רבים משמע לשנים הוא אומר בקרכם. **בזה ובזה** - בקלבון ובמעשר. **שחלקו בכספים** - וחזרו ונשתתפו ולא חלקו בבהמה דגבי קלבון הוו כשאר שותפים וגבי בהמה הוי תפיסת הבית. **חלקו בבהמה ולא חלקו בכספים** - דקולא הוא דפטורין מזה ומזה איצטריך ליה לאשמועינן סד"א כיון דחלקו בבהמה ניזיל לחומרא ונימא גלו אדעתייהו דלמיפלג בנכסים נמי קיימי וליחייבו בקלבון. **לא שנו** - דהויא שותפות להיפטר ממעשר בהמה כי חזרו ונשתתפו אלא שחלקו בשומא. **גדיים כנגד תיישים ותיישים כנגד גדיים** - לפי שוייהן דהתם ליכא למימר זה חלקו המגיע ממיתת אביהם דוודאי בשעת מיתה זכה זה בחצי הגדיים ובחצי התיישים וזה בחצי הגדיים והתיישים הלכך השתא קנין הוא שזה קונה מזה והולדות שישנם בשעת חלוקה פטורין ממעשר בהמה משום לקוח ואותן העתידים לבא פטורין משום שותפות. **אבל חלקו גדיים**

כנגד גדיים ותיישים כנגד תיישים - אמרינן ברירה וזה חלק המגיע לכל אחד ממיתת אביו ועדיין ירושה היא ושם ירושה עליהן וכי חזרו ונשתתפו הדרא לה תפיסת הבית כמרישא ולא שותפות הוא הילכך ולדות שישנן בשעת חלוקה אינן פטורין משום לקוח ולא העתידין לבא פטורין משום שותפות. **אפילו חלקו כו'** - אין ברירה והוי מרישא לקוחות והדר שותפין. **ר' אלעזר ורבי יוחנן** - בפלוגתא דרב ענן ורב נחמן פליגי. **ט'** - גדולים כנגד עשרה פחותים דהיינו שומא וליכא למימר ברירה.

דף נז.א

ואזדא רבי יוחנן לטעמיה - דאין ברירה. **וצריכי** - הנך תרתי דרבי יוחנן. **בהא א"ר יוחנן** - דאין ברירה ופטורין משום דמעשר בהמה איתקש לבנך כדכתיב (שמות כב) בכור בניך תתן לי כן תעשה וגו'. **בברור לך** - שנולד ברשותך. **ואי אשמעינן שדה** - הוה אמינא בההיא קאמר רבי יוחנן משום דלחומרא אזיל משום ספיקא אבל הכא דלקולא הוא דמיפטר ממעשר אי נמי לכתחלה דלגבי יובל בעינן שתהא חוזרת קרקע לתחלתה שהיתה ביחד אבל גבי מעשר ליכא למימר הכי. **וכן השותפין** - במסכת תמורה בפרק כל האסורין. **אחד נטל עשרה טלאים ואחד תשעה טלאים וכלב** - עמהן אותן עשרה הטלאים שכנגד הכלב אסורין למזבח דאחד מהן היה חילופו של כלב והיה מחיר כלב ולא ידעינן הי ניהו. **שעם הכלב** - התשעה שעם הכלב לית בהו איסורא. **אי דשוו כולהו להדדי** - שכל כבש שבאותן תשעה יש לו חבר באותן העשרה ששוה כמותו ונמצא שהעשירי כנגד הכלב הכי נמי דיש ברירה ונוטל אחד במחיר כלב ואוכלו והשאר מותרין לגבוה. **הכא במאי עסקינן** - דכולהו אסירי כגון דלא שוו אהדדי שתשעה כבשים שבתוך עשרה שוין יותר מתשעה שעם אותו הכלב והכלב שוה את העשירי ואותו משהו ששוין אותו תשעה שכנגדן יותר מתשעה שעמו דהשתא הוי מחיר כלב הולך בכל התשעה שכנגדו בכל חד פורתא והעשירי כנגדו והמורה גריס כגון דשוה כל חד וחד ארבעה זוזי ופלגי חומשא וכלבא חמשא זוזי דההוא זוזא שייך ואתי בכולהו ופירושא הכי דשוי כל חד וחד מאותן עשרה שכנגד הכלב ד' זוזי ופלגי חומשא דזוזא נמצא שכל העשרה שוין ארבעים וחד זוזי שעשרה חצאי חומשין עושין ה' חומשין דהיינו זוזא והכלב שוה ה' זוזים נמצא שתשעה שעמו אינן אלא נ"ו זוז ואיהו חמשא הרי ארבעין וחד השתא לא שוו אותם

שעם הכלב אלא ד' זוזי כל חד ואותן שכנגדו שוו כל חד ד' זוזי ופלגא חומשא דזוזא נמצא שהכלב משוה את כולם ובכל אותן שכנגדו שייך חילוף הכלב אותו חצי חומש שכל אחד שוה יותר על ארבע זוז מחילוף שכנגד אותו זוז שהכלב שוה יותר מארבע. **מתני' כל שמתה אמו** - בשעת לידה וכל טעמא דמתניתין מפרש בגמרא. **והשלח קיים** - והעור קיים. **אין זה יתום** - בגמרא מפרש טעמא. **גמ' שור או כשב** - גבי שאר כל הקדשים כתיב. **נדמה** - שאמו רחל והוא דומה לעז. **כלאים** - מן התייש והרחל בא. **נאמר כאן** - במעשר בהמה תחת השבט. **ונאמר להלן** - בכל הקדשים תחת אמו. **מה להלן** - בכל הקדשים. **פרט לכל השמות הללו** - כדפרישית כלאים ונדמה ויוצא דופן ומחוסר זמן ויתום אף במעשר הכי נמי והיינו טעמא דמתניתין ומה מעשר פרט לטרפה דכתיב בה (ויקרא כז) כל אשר יעבור פרט לטרפה שאינה עוברת דבהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה זו היא אחת מי"ח טריפות. **הכל** - דקתני במתניתין לאיתויי מאי. **מוקצה** - שהפרישוהו להקריבו לעבודה זרה. **נעבד** - שעבד את הבהמה עצמה כגון שניסך לה בין קרניה. **ותנא זידן** - תנא דמתניתין דתנא הכל לאתויי כל הני דמתניתין. **אי גמר** - מעשר תחת תחת מקדשים. **הני נמי לא** - דהא כולהו פסולי בקדשים דתניא בתמורה בפרק כל האסורין (דף כח) מן הבהמה להוציא רובע ונרבע וכגון שאין בדבר אלא עד אחד דאי שני עדים בת קטלא היא דכתיב ואת הבהמה תהרוגו מן הבקר להוציא את הנעבד מן הצאן להוציא את המוקצה. **ואי לא יליף** - מקדשים הני אחריני מחוסר זמן ויתום מנא ליה דאין מעשרין. **והני** - רובע ונרבע - וכולהו אינך רחמנא רביניהו דלעשרי ואף על גב דלא חזו להקרבה יאכלו במומן לבעלים. **כל שהמוס פוסל בו דבר ערוה ועבודה זרה פוסלין בו** - דהא אקשיניהו רחמנא למוס דכתיב (ויקרא כב) כי משחתם בהם מום בם. **טומטום ואנדרוגינוס ספיקא הוא** - אי זכר אי נקבה הלכך ממה נפשך מיעשרי ורבי שמעון סבר בריה בפני עצמה היא. **הני נמי לא** - יוצא דופן ומחוסר זמן ויתום.

דף נז.ב

ולד מעליא הוא - במסכת נדה בפרק יוצא דופן (דף מ) קא"ר שמעון דהרי זה כילוד ואמו טמאה לידה וריש לקיש מפרש טעמא בגמרא תלד לרבות יוצא דופן והכי נמי אמרינן כי יולד לרבות יוצא דופן. **ודלא כר' יוחנן** - דאמר התם

בההוא פירקא [שם נדה דף מ'] דמודה ר"ש לעניין קדשים שאינו קדוש דגמר לידה לידה מבכור דבעי רחם. **כר' שמעון** - דאמר דנכנס לדיר להתעשר וכדפרשינן למילתיה לעיל בכורות בפרק הלוקח בהמה מן העובד כוכבים (דף כא). **והשלח** - והעור קיים כשיצא הולד לחוץ. **בן סתריאל מערקת לבינה** - מקום. **את המתה** - כשמקשה מחמת הוולד מפשיטים עור האם שהיא מתה ומלבישין אותו לולד שהוא חי ומתקיים מפני דבר זה שעושין לו. **את החיה** - זהו הולד. **נתגלתה טעמא של משנתינו** - דודאי משום הכי קאמר רבי יהושע אם נולד כל זמן שהעור שהשלח קיים אינו יתום דכיון דהעור מהנה לולד דומה כמי שאמו קיימת. **ועוד העיד דבר זה חזירין שבמקומנו** - לשון חזרת ירק שלועזים לטוגא. **בבית המסס** - היינו אותן עלין קטנים כמו הבשר עצמו שיש באותו המסס של בהמה שקורין צינטולא. **ועוד העיד דבר זה פעם אחת כו' על חודו** - על צידו ברוחבו שהוא עב כל כך שעברו עליו י"ו קרנות זו בצד זו על חודו כלומר ברוחבו של אילן. **בר יוכני** - עוף הוא כדאמרינן בכמה דוכתי ואימא כביעא דבר יוכני. **טבעה** - ממה שבתוכה. **והכתיב כנף רננים נעלסה** - ומתפרש הכי בלשון נוטריקון נושא עולה ונתחטא שכך אמר הקב"ה וכי בראתי כנפים משובחות לאותו עוף בר יוכני שיש לה כח כל כך שנושאה ביצה גדולה כזאת ומגביה למעלה ומורידה בנחת בקינה אלמא דלא שדיא ליה נתחטא לשון ירידה וחבירו במסכת תענית (דף יט) בן המתחטא לפני אביו. **מוזרתא הואי** - בלע"ז טורני"ך שלא היתה ראויה לאפרוח לכך השליכה. **מתני' שלש גרנות למעשר בהמה** - כלומר בשלשה פרקים בשנה הוי זמן מעשר בהמה שהבהמות שיוולדו לו בין פרק לפרק צריך לו לעשר כשיגיע הפרק דמשיגיע הפרק לא יאכל מהן לכתחלה מדרבנן בלא מעשר אבל קודם לכן מותר דמצוה בעלמא הוא לעשר בהמותיו דהעשירי קודש מאחר שקרא עליו שם אבל הרשות בידו לאוכלו בלא מעשר אבל בהני שלשה זמנים הצריכוהו חכמים שלא יאכל לכתחלה בלא מעשר ובגמרא מפרש מאי שנא בהני זמנים ומאי טעמא נקט לשון גרנות. **פרוס** - מפרש בגמרא כמה הוא וטעמא דכל הני תנאי מפרש בגמרא. **והן גרנות של מעשר בהמה** - דטבולין הבהמות מדרבנן. **אי אפשר לעשר בי"ט** - כדמפרש בגמרא משום סקרתא שצריך לסקור בסיקרא העשירי ובי"ט אי אפשר מפני שצובע. **ראש השנה** - דאותן שנוולדו קודם לכן אין נכנסין לדיר להתעשר עם אותן שיוולדו מכאן ואילך משום דהוי חדש וישן. **האלולים** - אותן שנוולדו באלול

אין מתעשרין לא עם בני תשרי ולא עם בני אב וטעמא מפרש בגמרא דמספקא ליה אי הלכה כרבי מאיר או כרבי שמעון באחד בתשרי הלכך מתעשרין בפני עצמן. **כל הנולדין כו'** - אתאן לרבי אלעזר ורבי שמעון דאמרי באחד בתשרי ראש השנה למעשר בהמה. **מצטרפין** - לכונסן לדיר אחד. **לפני הגורן** - מאלו שלש גרנות שאין הגורן מפסיק. **למה נאמר** - למאי הלכתא. **למכור ולשחוט** - לכתחלה בלא מעשר. **גמ'** **לקבל חורפי ואפלי וקייטי** - שיש בהמות שמבכירות לילד קודם הפסח ויש בהמות שמאחרות עד בין פסח לעצרת ויש שאינן יולדות עד בין עצרת לחג וכנגדם תיקנו חכמים זמנים אלו חרפי בפרוס הפסח אפלי בפרוס עצרת קייטי בפרוס החג ואית דגרסי קייטי בפרוס עצרת ואפלי בפרוס החג.

דף נח.א

כדי שתהא בהמה מצויה - דכיון דאין גורן מעשר בהמה עד פרוס הרגלים ומשהי אינשי בהמתן עד אותו זמן דלא לשחטינהו עד שיעשרם בזמן הגורן שהוא סמוך לרגל ונמצא שיהו בהמות מצויות לעולי רגלים ליקח מהן בין לאכילה בין לקרבנות ואע"ג דתנן וכו'. **מצוה** - להתעשר דליעשר. **דטבלה כגורן** - מדרבנן כדאמרן במתני' דמשהגיע הגורן לא ימכור ולא ישחוט עד שיעשר. **פרוס** - כמו פרוסה. **ל' יום** - ופלגא הרי ט"ו יום. **ובן עזאי** - נמי סבר דזמן הגורן הוי בפרוס החג ט"ו ימים קודם דמיום כ"ט דאדר עד ארביסר דניסן הרי ט"ו. **זימנין דמיקלע ביום ל'** - כי הוי אדר מלא. **לא קביע ליה זמן** - באיזה יום של אדר איירי. **דלא נפיש** - בהמות דנולדו מפרוס הפסח עד אותו זמן להכי לא מקדים ומעשר ט"ו ימים קודם הרגל כבשאר הרגלים. **דאי אמרת וכו' שלמי להו** - דבתר דליהו מעושרים ליזדבנו וליכלו כולהו בהמותן. **בפני עצמן** - ולא עם אותן שנולדו קודם אלול ולהכי אי הוה מאחר שלא לעשר עד יום האחרון של אלול שהוא בפרוס החג ט"ו ימים אתי לערבובי הנהו דאלול והנהו דאב בהדדי וקמעשר מן החדש על הישן הילכך מקדים ומעשר הנהו דקיץ ביום האחרון של אב וקודם לא דכל כמה דמצינא לקרובי לרגל כי היכי דלא לישלמו קודם עבדינן. **ביום ל'** - של אב. **ובעינן היכירא** - דנהי דליכא למימר דליתו לעשורי הנהו דאלול והנהו דאב בהדדי משום דאכתי הוה אותן של אלול מחוסרי זמן משום דאכתי יום ראשון של אלול הוא היכירא בעינן למיעבד דלא ליתו לעשורי היום ולמחר חדש וישן

בהדדי חדש אלול וישן אב ולהכי לא מיעשרי הנהו דאב בחדש אלול כלל ואפילו ביום א'. **כרשב"ג דאמר** - דהלכות הפסח שתי שבתות קודם ובאותו זמן נמי מעשרינן ולהנהו תנאי לית להו פרוס. **באחד בתשרי וכו'** - ולהכי לא מצי לאחורי מלעשר טפי מיום אחרון של אלול דבעינן היכירא בין חדש לישן ובמס' ר"ה (דף ח) מפרש טעמייהו דר' אלעזר ור"ש וטעמא דר"מ. **סקרתא** - בלע"ז מצו"א שצובעין העשירי. **הואיל והללו אומרים כך** - דר"מ אומר באחד באלול ור"א ור"ש אומרים באחד בתשרי אני איני יודע הלכה כמי הילכך האלוליים כו'. **חוץ מן הקרח הזה** - היינו ר"ע והא דגרסינן בכוליה הש"ס רבי יהושע בן קרחה היינו בן של ר"ע כדגרסינן התם (שבועות דף ו) אמר לו ר' יהושע בנו של ר"ע לר"ע אלמא דבן עזאי היה חכם גדול והיה יודע להבחין איזה טעם יפה וה"נ הוי מצי למיקם אטעמייהו הי מיסתבר שפיר. **מפי שמועה אמרה** - דבין ר"מ ור"א ור"ש אמרי מילתייהו מפי השמועה מפי חגי זכריה ומלאכי ולכן לא היה רוצה בן עזאי לסמוך על מעשיו ולקבוע הלכה בהכרעתו. **ה' בתשרי וה' באב** - שאחריו מצטרפין אע"פ שיש גרנות בינתיים.

דף נחב.

ונוטל אחד מן האלולין - ולא שיכוין ויוציאנו בעשירי דהא כתיב לא יבקר אלא כמדומה כגון שמנאן רבוצין או עומדין דהשתא א"א לכווני דליהוי אחד מן האלולין עשירי אבל אם היה מעבירם בפתח תחת השבט לא ידע כי נפיק בריש עשרה וה"נ אמרינן לקמן רבוצין או עומדין הרי אלו מעושרין. **ודאב פטורין** - דליכא מאותה שנה אלא חמשה. **מאי אמרת לצטרפו** - הנך חמשה דתשרי לגורן אחר עם אותן שיולדו לאחר כן באותה שנה עצמה יצטרפו עמהן בפרוס הפסח. **לא אפשר** - משום דעשירי ודאי אמר רחמנא דיהיה קודש ולא ספק כגון הכא דשמא אלו ה' דתשרי נפטרו כבר באותו שנטל מן האלולין דאלול ר"ה. **פשיטא** - דמן האלולין נוטל דאי מהנהו דאב לא ליהוי עשירי דשמא אלול ר"ה וליכא משנה שעברה אלא ה' וליכא בהו דין מעשר ואי מהנהו דתשרי אהנך י' דאב ואלול דילמא תשרי ר"ה וליכא נמי דין מעשר בהנהו ה' ותו דהנך י' באב ואלול לא ליהוו מעושרים. **למישקל מהנך** - דאב ותשרי. **מתני'** **לצאת כאחד** - שאם היו יוצאים כאחד יהיו תשיעי ועשירי מקולקלין כדלקמן. **רבוצים** - שכובים. **ונוטל עשרה עשרה** - כלומר שלא מנאן אחד שנים ג' אלא י' בבת אחת נטל בכל פעם ופעם ומכל עשרה נטל

אחד למעשר אין זה מעשר משום דצריך למנותן כדי שיהא עשירי למנינא קודש. **טעמא דרבי יוסי** - מפרש בגמ'. **מן המנויין** - מאותן שכבר עברו בפתח תחת השבט אע"פ שאינן עדיין מעושרין וכגון שמנה וחזר אחד מהן וקפץ לתוך הדיר דהמנויין הויין פטורין במנין הראוי כדמפרש בגמ' ומשום דאין ידוע איזה הפטור לכך כל מה שבדיר פטורין. **מן המעושרין** - מן המעושרות גופייהו. **גמ'**. **יתום** - שמתה אמו קודם שנולד והשתא אי הוה שדו ירקא הוה נפיק נמי יתום דמיפטר ואע"ג דאיכא יתום דמיחייב כגון שנולד ואח"כ מתה אמו וההוא לא נפיק אלא ע"י ירקא מ"מ בהא דמעמיד אמותיהן של אלו מבחוץ ליהוי ליה הכירא ויהיה נזכר דיתום ולקוח לאו בני עשורי נינהו. **טריפה אינה עוברת** - כגון שנשברו רגליה מן הארכובה ולמעלה ולא מצי למיזל. **ה"ג** - יכול היו לו מאה וכו'. **בשתי תרומות** - ואע"ג דלא כתיב האי קרא דתרומתכם אלא בתרומת מעשר נפקא לן דמיירי בתרומה גדולה מדכתיב כדגן מן הגורן כלומר כתרומה גדולה שנוטל ישראל מגרנו והשתא איתקש תרומת מעשר לתרומה גדולה להאי מילתא דמה תרומה גדולה וכו'.

דף נט.א

באומד - שמאמד בדעתו כך וכך יש בכרי הזה ולפי אומדנותו נוטל תרומה. **במחשבה** - שמחשב [ואומר] שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה כדאמרינן (דמאי פ"ז מ"ד) לגבי לוקח יין מבין הכותים ולהכי קרי ליה מחשבה משום דאינו מונה אותן אי נמי נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר ותרוייהו אומד ומחשבה נפקא לן מונחשב. **איתקש** - בריש פירקין (לעיל בכורות נג) ואת מעשרותיכם בשתי מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה וא' מעשר דגן. **קדוש מאליו** - שאם מנה עשר ונשתייר עשירי בדיר אע"פ שלא יצא ולא מנאו קדוש מאליו. **ודילמא עשירי לא קרייה רחמנא** - דליהוי ליה דין מעשר להעלותו לירושלים ולהקריבו אלא קדוש גרידא קרייה רחמנא דקדושה חלה עליו ואינו נאכל אלא במומו ענין אחר ודילמא עשירי לא קרייה שלא קרא שמו עשירי אלא קדש קרא שמו ולהכי הוי מעשר אבל היכא דלא קראו כלל לא ליהוי קדוש כשאר מעשר, ולא מפי המורה. **דאיברר ליה עשירי** - שלפי שיצא בסוף תשעה נברר מעצמו שהוא עשירי ולכך הוי כשאר מעשר אע"פ שלא קרא עליו שם אי נמי ברייתא קמיירי כגון דאחוי עליה כשיצא הראה עליו באצבעו שיהא מעשר אלא שלא דבר בפיו אבל היכא דנשתייר

בדיר ולא קרא לו שם לא שמעינן אכתי דליהוי קדוש כשאר מעשר. **תשיעי נאכל במומו** - הואיל וקראו עשירי דתמורת שם מעשר מקדש לפניו ולאחריו כדלקמן אבל האחרים מיהא לא נפטרו אז הואיל והוא תשיעי למנין הבהמות. **וכולם פטורין** - השמונה שיצאו כבר. **זקדש ליה עשירי** - מאליו בדיר אע"פ שלא יצא. **במנין הראוי** - כשיצאו תשעה בפתח היה שם מנין הראוי לעשר שעדיין היה עשירי קיים שהיה ראוי לצאת אחריהם ולפוטרו וכיון דראוי לצאת דמי כמאן דיצא כבר ופטר את המנין ולקמן מפרש טעמא אבל איהו גופיה מיהא לא הוה קדוש עד שיצא. **והעשירי מעשר** - אלמא אע"ג דלא יצא - קדוש מאליו בדיר והשתא פריך אהך ברייתא דקתני התשיעי נאכל במומו והתניא וכו'.

דף נט.ב

אף התשיעי - דכי היכי דאם קרא לאחד עשר עשירי אינו קדוש אלא א"כ נעקר שם מעשר מן העשירי שלא קרא לעשירי עשירי אלא תשיעי וכדאמרין לקמן במתניתין זה הכלל כל שלא נעקר וכו' ובסיפא דהך ברייתא מפרש טעמא משום דאחד עשר עושה קדושה ליקרב א"נ אחד עשר דאיברר כו' אף תשיעי אם קראו עשירי לא יהא נאכל אלא במומו א"כ נעקר שם העשירי מן העשירי כגון שקראו תשיעי ולהכי הכא דלא נעקר אמרינן דהתשיעי חולין והדין נותן גבי תשיעי נמי בעינן דליהוי נעקר שם עשירי ממנו כלומר מן העשירי עצמו. **ליקרב** - כדאמרין לקמן שאם קרא לאחד עשר עשירי קרב שלמים ומפקינן מקרא ואע"פ שהוא חמור כל כך אינו קדוש אלא א"כ נעקר מן העשירי שם עשירי כגון שקרא לעשירי תשיעי וכדאמרין לקמן זה הכלל כו'. **תשיעי שהוא קל כל כך שאינו עושה קדושה ליקרב** - אע"פ שקראו עשירי אינו קרב אלא קדוש להא מלתא גרידא דאינו נאכל אלא במומו כדלקמן אינו דין וכו'. **אי לא לא** - ליהוי קדוש כלל. **היא הנותנת** - מהדר הש"ס דודאי גבי תשיעי דין הוא דאע"ג דלא נעקר שם עשירי הימנו דלהוי חל עליה קדושה שלו משום דגבי אחד עשר דין הוא דאי נעקר אין אי לא לא משום דקדושה שלו חמורה היא שהרי קרב כדלקמן ולכך דין הוא דבעינן עקירה עד דתיחול על ההיא קדושה חמורה. **אבל תשיעי דקדושתו קלה דאינו קדוש לקרב** - אלא שלא יהא נאכל אלא במומו דין הוא דההיא קדושה קלה תיחול בדבר קל כגון דקראו עשירי ואע"ג דלא נעקר שם מעשר

מן העשירי עצמו. **אי נמי** - איכא למימר טעמא אחרינא. **י"א דאיברר ליה עשירי** - שכבר יצא העשירי קודם שיצא האחד עשר ונברר מעצמו שהוא מעשר ולהכי דין הוא דלא ליהוי אחד עשר קדוש אע"פ שקראו עשירי אא"כ נעקר שם מעשר מן העשירי דלאחר עשירי גמור היכי אפשר עשירי אחר בסמוך לו. **אע"ג דלא נעקריה** - ואזיל וקראו עשירי לזה. **תו לא מידי** - ליכא למימר בהאי דינא דקאמר היא הנותנת דודאי דין הוא דתיהוי קדוש אע"ג דלא נעקר. **מנין הראוי פוטר** - שאם היה לו עשרה טלאים והכניסן לדיר ומנה תשעה או שמונה ומת אחד מן הנשארים בדיר או יצא בפתח אחר שלא נתקדש העשירי פטורין אלו שמנה כבר משום דהוּו מנין הראוי דבשעה שמנאן היו ראויין אלו שבדיר לצאת ולהתעשר העשירי עם אלו למנין דהשתא משמע לן דהיינו מאותו מנין שלא גמר עדיין שלא מנה אלא תשעה או שמנה כדפרישנא לעיל. **לתוכן** - בדיר כולן פטורין משום דאיערב דהנהו שמנוין כבר פטורין אע"פ שעדיין לא עישר עליהן. **ודילמא דעישר עלייהו** - והיינו מן המנויין כלומר מאותן שמנה ועישר עליהן. **מעשר** - כלומר מן המעשרות עצמן. **ירעו** - משום דכל חד וחד איכא לספוקי דהיינו הוא המעשר. **אלא לאו דאיפטרו וכו'** - דהכי משמע ולא שכבר עבר בראוי דבשעה שעבר היה ראוי להתעשר מאלו שבדיר דההוא ודאי משום דאיפטר במנין הראוי. **ומנה חמשה** - לאו דוקא נקט ה' **מנויין פטורין** - משום דהוּו מנין הראוי. **בפתח זה** - שהיה לדיר שני פתחים. **נוטל אחד מהם** - דהואיל ויצאו עשרה באותו פתח. **והשאר** - הארבעה שיצאו בפתח אחר מצטרפין לגורן אחר דבמנין הראוי לא אפשר למפטרינהו להני משום שבשעה שיצאו בפתח אחד לא היה מנין ראוי דלא נשתיירו בדיר אלא ד' וד' לא אפשר לאיצטרופי לד' דליהו בני עשורי. **ואם לאו** - שלא יצאו הארבעה בפתח הששה אלא או נשתיירו בדיר או יצאו בפתח הארבעה אחרים. **ארבעה ראשונים והששה פטורין** - משום דכי יצאו הארבעה תחלה הוּו מנין ראוי דאכתי אישתייר בדיר עשרה שראוין להצטרף להם ולעשר עליהם וארבעה אחרונים שנשתיירו או יצאו בפתח שלישי מצטרפין לגורן אחר. **אם אותן ששה שנשתיירו יצאו בפתח אחד מהן** - כלומר בפתח הארבעה הראשונים או בפתח הד' האחרונים. **נוטל אחד מהם** - דהוּו י' בפתח אחד. **ואם לאו** - שלא יצאו לא בפתח אלו ד' ולא בפתח אלו ד' אלא בפני עצמן או נשתיירו בדיר. **ארבעה ראשונים וארבעה אחרונים פטורין** - דכל ד' וד' שיצאו הניחו אחרים

כדי להצטרף להן ולהתעשר עליהן דהנהו ששה שנשתיירו שדינן בין להכא בין להכא. **ודאי מנין הראוי** - כגון שמנה ה' או ו' ונשתיירו בדיר כדי לצרף להן וליכא בדיר אלא אותו פתח דוודאי הוא דאותן שנשתיירו ראויין לצאת דרך אותו פתח עצמו ולהתעשר עם אלו שמנה כבר. **אבל ספק מנין הראוי** - כגון שיצאו בשני פתחים ארבעה בפתח זה וארבעה בפתח זה דהנך ששה שנשתיירו ליכא למיקם עלייהו אי יצאו בפתח זה או בפתח זה וכיון דספק הוא אימא דלא אמרינן מנין הראוי למישדינהו בין להכא בין להכא לפטור את כולן קמשמע לן, ענין אחר הא דחזו הנך להכא ולהכא דשדינן להו בין להנך ארבע בין להנך ארבע היינו חשוב ספק, ומפי המורה. **ט"ו טלאים** - לא נקט משום דווקא אלא אורחא דמילתא לצרופי חמשה בהדי חמשה.

דף ס.א

לא יאמר אברור עשרה - הכחושים והשאר פטורין משום דלא נשתיירו אלא חמשה דלאו בר עישורי נינהו. **אלא כונסן לדיר** - כולן בין כחושים בין שמנים ותרי מילי אשמועינן חדא דאינו יכול לברור הכחושים וחדא אע"ג דלא נשתיירו אלא חמשה לא מצי למימר דליהו פטורין לגמרי אלא מצטרפין לגורן אחר וכמדומה דלא איצטריך למימר דהא אמרינן לעיל בכורות (דף נו) דחמשה לפני הגורן וחמשה לאחר הגורן מצטרפין לעשרה אלא הכי פירושו לא יאמר וכו' והשאר ליהו פטורין עכשיו שלא אכניסם בדיר עם האחרים ואע"פ שהגיע הגורן אוכל למכרן ולשוחטם הואיל ולא בני עשורי נינהו דאין הגורן קובע אלא דבר הראוי למעשר והנך חמשה לאו בני עשורי נינהו אלא כונסן לדיר כולן ביחד ומוציא עשרה והשאר מצטרפין לגורן אחר על כרחו שהוקבע בדיר למעשר ולא יוכל למכור ולשוחטם. **בריגלא** - בשבת שלפני הרגל שבו דורשים הלכות הרגל. **דהאיך חד** - שנשתייר באחרונה הוי מנין הראוי בין להכא ובין להכא ופוטר את כולן והוא עצמו קדוש הוי בין שיצא בין שנשתייר באחרונה דעשירי קדוש מאליו. **קרא חד מרישא** - שלא קראו עשירי אלא התחיל למנות כבתחלה אחד שנים שלשה ונמצא דהתשעה עשר היה עשירי ואפילו התשעה שמנה מתחלה נפטרו במנין הראוי. **מאליו קדוש** - אע"פ שקראו אחד ונמצא שהתשעה אחרונים לא יהו פטורין. **זוגות זוגות** - שנים כאחד זוג עשירי לא היה רק אחד ויפטרו כולן במנין הראוי דההוא חד בתרא חזיא להכא ולהכא. **למנין בהמות** - דלא אזלינן אחר פיו שאומר אחד

שנים אלא אחר בהמות שהוציא וכיון שהוציא חמש זוגות שהן עשרה בהמות
הוי חד מינייהו קדוש ואינך כולן דהוציא לאחר כן במאי ליפטרי הא לא הוי
מנין הראוי. **זכאי אימיה דרב הונא בר סחורה דאשנייה ליה לרבא כשמעתיה**
- כלומר זכתה אמו של רב הונא בר סחורה שילדה בן כמותו שידע לתרץ
לרבא שמועתו בתוך הדרשא ותרצה לו בשיטת שמועתו דהא דקאמר לעיל
מנין הראוי פוטר והכי קא מתרץ רב הונא הכא דהא חד חזי להכא וחזי
להכא. **מתני' תשיעי ועשירי מקולקלין** - כלומר אותו שקרא הוא תשיעי
דהיינו עשירי ואותו שקרא הוא עשירי דהיינו אחד עשר עומדים לקלקלה
שהוא סבור על התשיעי שהוא חולין ועל העשירי שהוא מעשר ואם עשה כן
ולא נמלך בב"ד הרי הן מקולקלין כדקתני סיפא קרא לעשירי תשיעי ולאחד
עשר עשירי העשירי מעשר ואחד עשר קרב שלמים, פ"א הויין מקולקלין דלא
חל עליהן קדושה ליקרב אלא נאכלין במומן דאע"ג דבעלמא אם קרא
לעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי העשירי קרב מעשר והאחד עשר קרב
שלמים כדלקמן הני מילי היכא דלא טעה אלא מתשיעי ואילך אבל הכא כל
המנין למעלה מתשיעי דקרא לשמיני שביעי ולשביעי ששי או לתשיעי שמיני
לא הוו עשירי ואחד עשר קדושים ליקרב הואיל וטעה כל כך והא דקתני יצאו
שנים כאחת לא מיירי מתשיעי ועשירי דהא מתשיעי ואילך קמפרש רבא דינא
בגמרא אלא הכא מיירי כגון דטעה בחשבון מתשיעי ולמעלה כגון שיצאו
שנים בשמיני וקראן שמיני אי נמי יצאו שנים בשביעי וקראן שביעי והא
דקתני לקמן מנאן למפרע העשירי קדוש ההוא כדמפרש טעמא דמייתי לה
במנינא דפרסאי דקרו לעשרה חדא ואית דמפרשי משום הכי מקולקלין
דמיירי כגון דנתכוין למנותן אחד ובמס' נזירות בפ' ב"ש (דף לב) אמרינן גבי
מעשר טעותו ולא כוונתו ולא נהירא משום דא"כ אפי' קרא לתשיעי עשירי
נמי ליהוי מקולקל בלא יצאו שנים כאחת ועוד למאן דפליג התם דאמר
טעותו ואפי' כוונתו מאי איכא למימר ובנמוקי ר' מצאתי דמקולקלין היינו
דקדושה חלה עליהן ומספקא ליה אמאי נקט לשון מקולקלין והכי נהירא
טפי ואיכא למימר דפרושי קמפרש במשנה עצמה מ"ט מקולקלין משום
דקרא לתשיעי עשירי וכו'. **קרב שלמים** - בגמ' מפיק מקרא. **וכי יש תמורה** -
דאחד עשר שקראו עשירי היינו תמורת מעשר ובמס' תמורה (דף יג) גמרינן
דאין תמורה עושה תמורה משום דכתיב תמורתו ולא תמורת תמורתו. **אילו**
היה תמורה - אותו אחד עשר לא היה קרב דתמורת מעשר אינה קריבה

כדגמרינן במס' תמורה (דף ה) [מעשר העברה העברה מבכור ובבכור דרשינן הם קריבין ואין תמורתו קריבה] אלא ודאי מדקרב שלמים הקדש ראשון חשבינן ליה ולכך עושה תמורה כדין שלמים אחרים. **ממנו** - מן הי' עצמו. **גמ'** **קונטרין** - למאות שמנה כל מאה ומאה ביחד. **למנין שלו הוא קדוש** - מנין י' שהוא מונה שלאחר שמנה ט' מאות הוי הק' עשירית קודש. **למנין הבהמות** - דלא אזלינן בתר מנין שלו אלא כשמנה ה' זוגות בהמות שהן י' בהמות הוי מיד מעשר בתר מנינו. **ולי' י' קא קרי ליה** - האי קא קרי ליה לאו דוקא אלא כלומר אמאי מקולקלים הא אמרת דט' למנין בהמות הוי ט' וי' הוי עשירי דלא חיישינן למנין שלו וכיון דלא חיישינן אחד עשר שהוא קורא עשירי ועשירי שהוא קורא תשיעי אמאי מקולקלין ליהוי אחד עשר שלמים ועשירי מעשר. **היכא דנפק ממילא לא** - אמרינן למנין בהמות קדוש אלא בתר מנין שלו נמי אזלינן. **מנאן למפרע** - שהראשון שיצא קרא עשרה והב' תשעה והג' שמנה וכן כולם עד אחד העשר שבמנין שקרא אחד הוי קדוש.

דף ס.ב

וכל מעשר בקר וצאן - משמע בין שקראו הוא עשירי בין שהיה עשירי למנין ולא קראו עשירי. **שמיני ושנים עשר** - אם קראם עשירי. **מה הוא** - העשירי גמור אינו מקודש אלא בסמוך לו שאין לך סמוך בו יותר מגופו. **אף טעותו** - מה שהוא טעה וקרא עשירי אינו מקודש אלא כ שטעה באותו שסמוך למעשר גמור כגון תשיעי ואחד עשר שהן סמוכין לו זה מלפניו וזה מלאחריו. **מיוחד** - שהעשירי אינו אלא אחד. **אף טעותו מיוחדת** - שאם טעה בתשיעי ובאחד עשר לא היו שנים מקודשין אלא אחד מהם והיכי אמרת דכולהו מקודשים. **עד שישתוק בתשיעי** - שאילו קראו עשירי לא ליהוי אחד עשר קדוש משום דשני טעיות של מעשר אחד אינן קדושים דטעותו מיוחדת כהוא עצמו. **וטעמא דרבי אלעזר הכי הוי משום דסבר לה כר' יהודה** - דאמר במתני' טעות וכו' דקאמר וכי יש תמורה עושה תמורה ור"ש אבוה דר' אלעזר אמר בפ' ראשון דתמורה (דף ט) דאין ממירין וחוזרין וממירין דלאחר שהמירו על הבהמה פעם אחת אינה תופסת עוד תמורה פעם אחרת והכא נמי אין שתי טעיות למעשר. **בתשיעי** - כשהיה תשיעי ראוי לצאת. **עשירי וחולין** - דאחד מהן הוי תשיעי ואחד מעשר אע"ג דקראו תשיעי. **מעורבין** - ואין נאכלין אלא במומן והגויז והעובד אחד מהן אינו סופג את הארבעים דשמא חולין הוא.

עשירי ואחד עשר מעורבין - כלומר מעשר גמור ואחד עשר קדוש הויין מעורבין ביחד ומשום דאחד עשר שהוא קדוש קרב שלמים לכך יקרבו שניהם ויאכלו כחומר קודש שבהן דטעונין שתי מתנות והרמת חזה ושוק כמו שלמים. **הא תו למה לי** - כיון דאשמעינן דיצאו שניהם בתשיעי וקראן עשירי ממילא ידענא דכי ההיא דינא איכא ביצאו שניהם בעשירי. **בב"א** - דקרא שם עשירי לעשירי ולאחד עשר בב"א אע"ג דלא נעקרה דהא לעשירי נמי קרא עשירי. **לאיתויי יצא עשירי ולא דבר** - דלא חשיבא עקירה בהך שתיקה אא"כ עקרו בפירוש וקראו תשיעי. **דאי לא תימא הכי** - דבב"א קדוש ולרב אשי דקפריך לרב כהנא והלא לא נעקר וכו' לא הוה שמיע ליה מה דתריצנא לעיל הא קמ"ל דבב"א כו'. **הכא במאי עסקינן** - דקתני עשירי ואחד עשר מעורבין דחשבינן ליה לאחד עשר מקודש אע"ג דקרא לעשירי עשירי כגון דקדים כו'. **וקרייה אחד עשר** - דהשתא נעקר שם עשירי ממנו שלא קראו עשירי אלא אחד עשר ולהכי אע"ג דהדר קרא אתרוייהו עשירי קדוש האחד עשר אבל היכא דמתחלה קרינהו עשירי אע"ג דבבת אחת לא הוי אחד עשר קדוש ולהכי מוקמינן כגון דקרייה אחד עשר דאי קרייה תשיעי לא איצטריך למיתני דהא ודאי עקירה הוי אבל באחד עשר פליג רבי ואמר דלא הוי עקירה כדלקמן ואיצטריך לאשמועינן - דהוי עקירה. **וכמאן** - מתרצינן דמה שקורא אחד עשר חשיבא עקירה. **דאית ליה בהמות טובא** - לעשר דהשתא כי מנה עשרה ראשונים וקרא העשירי אחד עשר איכא למימר דבהכי לא נעקר שם עשירי ממנו דמאי אחד עשר דקאמר חד עישורא קאמר כלו' זה עישור ראשון. **אבל היכא דל"ל בהמות יותר** - מאחד עשר או י"ב או י"ג או י"ד או ט"ו ליכא למימר הכי שאין מנהגו של עולם לומר זה עישור אחד אלא אם כן יודע שיהו לו עישוריות הרבה הלכך אמרינן דאחד עשר ממש קאמר ועקר שם עשירי ממנו. **יצאו שנים בעשירי** - היינו כגון אמר מר ואשמעתא דרבא קמהדר דקאמר לעיל יצאו שנים בעשירי קראן עשירי עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה והשתא קא פריש תנא חדא דהנהו שנים שמעורבין ירעו עד שיסתאבו ותניא אידך כו'.

דף סא.א

אין מביאין קדשים לבית הפסול - שאילו היו קריבים צריך לאוכלן כחומר שבהם דצריך להרים מהם חזה ושוק וליתן לכהנים ומתוך שהכהנים מועטין

הן אין נאכל אלא לכהנים שמא לא יהו מצוין אוכלין לאותן חזה ושוק ויפסלו בלינה לאחר שני ימים ולילה אחד והשתא מביא אחד מהם שהוא מעשר לבית הפסול דהא מעשר ודאי אינו צריך הרמת חזה ושוק לכהנים אלא הכל נאכל לכל אדם ומצויין לו אוכלין הרבה ולא ליתי לעולם לידי פסול לינה, במס' זבחים פ' כל הזבחים שנתערבו (דף עה) גמרי' פלוגתא דר"ש ורבנן דתנן אשם שנתערב בשלמים ר"ש אומר שניהם ישחטו בצפון ויאכל כחמור שבהן אמרו לו אין מביאים קדשים לבית הפסול. **תמורה הויא** - ותמורת מעשר אינה קריבה אלא מתה. **למאי דס"ל** - דה"ק לדידי דס"ל דתמורת מעשר אינה קריבה לאו תמורה היא דאילו היה תמורה לא היה קרב. **אין בין אחד עשר** - שקראו מעשר לשלמים דעלמא אלא שזה עושה תמורתו ליקרב שהשלמים עושים תמורה ותמורתן קריבה אבל אחד עשר אין עושה תמורה ליקרב דסבר ר' יהודה דטעות מעשר הויא תמורה ואין תמורה עושה תמורה והאי ליקרב בתרא לא נקט אלא משום דיוקא הא איהו גופיה קרב שלמים. **דתניא אם מן הבקר** - אם זבח שלמים קרבנו מן הבקר וגו'. **לפניו קדוש** - שהוא עצמו קדוש מסתברא דאינו עושה תמורה אלא לאחר שהוא קדוש. **תרגמה** - להא דקתני ימותו. **בזמן הזה** - דלא ס"ל הא דרב הונא דאמר בריש פירקין דהאידינא לא נהוג מעשר גזירה משום לקוח ויתום ולהכי אין מניחין אותו לרעות עד שיפול בו מום דדלמא אדהכי והכי אתי בהו לידי תקלה לידי גיזה ועבודה או אתי לשוחטן בלא מום הלכך כונסן לכיפה וימותו שם מאליהם. **מאי איריא תרי** - כי יצאו שנים בעשירי וקראן עשירי. **קרא לתשיעי עשירי קדוש** - דלא מפסיד ליה כלל ואוכלו במומו. **אינו קדוש** - דכיון דשלמים הוא מפסידו חזה ושוק דמטי לחלק כהנים ומצי א"ל להפסידני לא שויתידך שלית. **ולא לעוותי** - והיינו עיות שצריך לו להמתין עד שתומם ועוד שאסור לגזזה ולעבוד בה. **פיחת עשרה** - שתתם אחת מארבעים בעין יפה. **להכי אמדתיך** - שאמדתי בדעתי שכך היה רצונך לתרום כמה שתרמתני. **לא איבעיא לך למיטעי** - הלכך לא כלום הוא אותו טעות. **הדרן עלך מעשר בהמה** -